

Väkivallaton lapsuus

Toimenpidesuunnitelma lapsiin
kohdistuvan väkivallan ehkäisystä
vuosille 2026–2033

Sosiaali- ja
terveysministeriö

Sosiaali- ja terveysministeriön
JULKAISUJA | 2025:13

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2025:13

Väkivallaton lapsuus

Toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä vuosille 2026–2033

Ulla Korpilahti, Marjo Malja, Alisa Junkala (toim.)

Sosiaali- ja terveysministeriö Helsinki 2025

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Sosiaali- ja terveysministeriö
CC BY-NC 4.0

ISBN pdf: 978-952-00-5996-5
ISSN pdf: 1797-9854

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2025

Väkivallaton lapsuus

Toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä vuosille 2026–2033

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2025:13

Julkaisija Sosiaali- ja terveysministeriö

Toimittajat Ulla Korpilahti, Marjo Malja, Alisa Junkala

Kieli suomi

Sivumäärä 241

Tiivistelmä

Väkivallaton lapsuus toimenpidesuunnitelma on poikkihallinnollinen, valtioneuvosto-tasoinen kansallinen toimenpidesuunnitelma, jonka tavoitteena on ehkäistä erityyppistä 0–17-vuotiaisiin kohdistuvaa väkivaltaa Suomessa vuosina 2026–2033. Sosiaali- ja terveysministeriö koordinoi työtä yhdessä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa.

Suunnitelma perustuu kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin (mm. nk. Lanzaroten ja Istanbulin sopimukset, YK:n sopimus lapsen oikeuksista), kansalliseen lainsäädäntöön sekä ajantasaiseen tutkimus- ja tilastotietoon. Suunnitelman laatimiseen on osallistunut laaja joukko lapsiin kohdistuvan väkivallan ja lapsen oikeuksien alan asiantuntijoita niin julkisen sektorin, tutkimuksen kuin järjestöjen puolelta.

Suunnitelman 27 toimenpidettä on jaettu viiteen teemakokonaisuuteen: 1) Tietopohja ja sen kehittäminen, 2) Monialainen yhteistyö, säädökset ja osallisuus, 3) Lähisuhte- väkivalta perheessä, 4) Seksuaalikasvatus, turvataidot ja seksuaaliväkivalta sekä 5) Kodin ulkopuoliset ympäristöt ja digitaalinen väkivalta.

Asiasanat lapset, nuoret, väkivalta, väkivallattomuus, monialainen yhteistyö, lapsen oikeudet

ISBN PDF 978-952-00-5996-5

ISSN PDF 1797-9854

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5996-5>

En barndom utan våld Åtgärdsplan för 2026–2033

Social- och hälsovårdsministeriets publikationer 2025:13

Utgivare Social- och hälsovårdsministeriet

Redigerare Ulla Korpilahti, Marjo Malja, Alisa Junkala

Språk finska

Sidantal

241

Referat

Åtgärdsplanen En barndom utan våld är en förvaltningsövergripande nationell åtgärdsplan på statsrådsnivå som syftar till att förebygga olika typer av våld mot 0–17-åringar i Finland 2026–2033. Social- och hälsovårdsministeriet samordnar arbetet tillsammans med Institutet för hälsa och välfärd.

Planen baserar sig på internationella människorättskonventioner (bland annat de så kallade Lanzarote- och Istanbulkonventionerna, FN:s konvention om barnets rättigheter), den nationella lagstiftningen och aktuella forsknings- och statistikuppgifter. Ett stort antal experter inom området våld mot barn och barnets rättigheter från den offentliga sektorn, forskningen och organisationer har deltagit i utarbetandet av planen.

Planen innehåller 27 åtgärder som är indelade i fem tematiska helheter:

1) Kunskapsunderlaget och utveckling av det, 2) Sektorsövergripande samarbete, författningar och delaktighet, 3) Familjevåld, 4) Sexualupplysning, säkerhetskunskaper och sexuellt våld samt 5) Förhållandena utanför hemmet och digitalt våld.

Nyckelord barn, unga, våld, icke-våld, sektorsövergripande samarbete, barnets rättigheter

ISBN PDF 978-952-00-5996-5

ISSN PDF

1797-9854

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5996-5>

Non-Violent Childhoods Action Plan 2026–2033

Publications of the Ministry of Social Affairs and Health 2025:13

Publisher Ministry of Social Affairs and Health

Editors Ulla Korpilahti, Marjo Malja, Alisa Junkala

Language Finnish

Pages

241

Abstract

The Non-Violent Childhoods Action Plan is a national cross-administrative action plan adopted at the government level. It aims to prevent all forms of violence against people aged 0–17 in Finland between 2026 and 2033. The Ministry of Social Affairs and Health will coordinate this work together with the Finnish Institute for Health and Welfare.

The action plan is based on international human rights treaties (incl. the Lanzarote and Istanbul Conventions, the UN Convention on the Rights of the Child, national legislation and up-to-date research data and statistics). A wide range of experts from the public sector, research institutions and various organisations who specialise in issues relating to violence against children and the rights of the child took part in the preparation of the action plan.

The action plan includes 27 measures that are divided into five thematic areas as follows: 1) knowledge base and its development, 2) multidisciplinary cooperation, legislation and inclusion, 3) domestic violence, 4) sexual education, safety skills and sexual violence, and 5) environments outside the home and digital violence.

Keywords children, young people, violence, non-violence, multidisciplinary cooperation, rights of the child

ISBN PDF 978-952-00-5996-5

ISSN PDF

1797-9854

URN address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5996-5>

Sisältö

Yhdessä väkivaltaa vastaan	9
1 Johdanto	10
2 Tietopohja ja sen kehittäminen	18
2.1 Lapsiin kohdistuvan väkivallan tilanne tietopohjan valossa.....	19
2.1.1 Lapsiin ja nuoriin kohdistuva väkivalta rikos- ja pakkokeinotilastossa sekä Nuorisoriikollisuuskyselyissä.....	20
2.1.2 Alle 18-vuotiaiden kokema kuolemaan tai sairaalahoitoon johtanut väkivalta	30
2.1.3 Lasten ja nuorten kokema väkivalta: tuloksia Kouluterveyskyselystä	37
2.1.4 Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa, lukioissa ja ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa – TEAviisari	50
2.2 Tavoitteet ja toimenpiteet luvussa kaksi	58
3 Monialainen yhteistyö, säädökset ja osallisuus	67
3.1 Säädökset.....	68
3.2 Monialainen yhteistyö.....	70
3.3 Lasten osallisuus.....	72
3.4 Tavoitteet ja toimenpiteet luvussa kolme	73
4 Lähisuhdeväkivalta perheessä	87
4.1 Henkinen ja fyysinen väkivalta perheessä lapsi- ja perhepalveluiden näkökulmasta	88
4.1.1 Tavoitteet ja toimenpiteet luvussa 4.1	94
4.2 Kunniaan liittyvä väkivalta, FGM	98
4.2.1 Tavoite ja toimenpide luvussa 4.2	100
4.3 Lapsen oikeudet ja turvallisuus uskonyhteisöissä	101
4.3.1 Tavoite ja toimenpide luvussa 4.3	103
5 Seksuaalikasvatus, turvataidot ja seksuaaliväkivalta	109
5.1 Seksuaalikasvatus ja turvataidot	110
5.1.1 Seksuaalikasvatusta ja turvataitoja ohjaavat säädökset ja suositukset	110
5.1.2 Digitaaliset ympäristöt seksuaali- ja turvataitokasvatuksessa	112
5.1.3 Seksuaalikasvatus ja turvataidot eri toimintaympäristöjen ammattilaisten työssä	113
5.1.4 Tavoitteet ja toimenpiteet luvussa 5.1	115

5.2	Seksuaaliväkivalta ja haittojen minimointi.....	117
5.2.1	Seksuaaliväkivalta ja haittojen ehkäisy.....	117
5.2.2	Psyykkisen haitan arviointi lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa.....	121
5.2.3	Tavoitteet ja toimenpiteet luvussa 5.2.....	123
6	Kodin ulkopuoliset ympäristöt ja digitaalinen väkivalta	132
6.1	Varhaiskasvatus ja oppilaitokset, keskinäinen väkivalta oppilaitoksissa.....	138
6.1.1	Turvallisuuskulttuuri ja johtaminen.....	139
6.1.2	Väkivallan, kiusaamisen, syrjinnän ja häirinnän ehkäiseminen, puuttuminen ja toimintakäytännöt.....	140
6.1.3	Hankkeet, toimintamallit ja tutkimustyö kiusaamisen ja väkivallan vastaisessa työssä.....	146
6.1.4	Opiskeluhuollon ja opiskeluhoitopalvelujen näkökulma turvallisuuden edistämiseen.....	148
6.1.5	Tavoite ja toimenpide luvussa 6.1.....	149
6.2	Digiturvataidot ja väkivalta digitaalisissa ympäristöissä	156
6.2.1	Digiturvataidot.....	157
6.2.2	Turvallisuus digitaalisissa ympäristöissä	161
6.2.3	Tietoverkkorikollisuus sekä väkivalta, houkuttelu ja häirintä digitaalisissa ympäristöissä.....	163
6.2.4	Tavoitteet ja toimenpiteet luvussa 6.2.....	171
6.3	Väkivallan ehkäisy harrastuksissa, nuorisotyössä ja muussa vapaa-ajan toiminnassa.....	181
6.3.1	Harrastus- ja muu vapaa-ajan toiminta.....	182
6.3.2	Turvallisuuden edistäminen nuorisotyössä.....	185
6.3.3	Tavoite ja toimenpide luvussa 6.3.....	188
6.4	Seurustelusuhdeväkivalta.....	192
6.4.1	Tavoite ja toimenpide luvussa 6.4.....	194
6.5	Katu- ja nuorisoväkivallan ehkäisy ja puuttumisen keinot sekä keskinäinen väkivalta vapaa-ajalla	197
6.5.1	Tavoite ja toimenpide luvussa 6.5.....	203
6.6	Väkivaltainen radikalisoituminen ja väkivaltainen ekstremismi.....	207
6.6.1	Tavoite ja toimenpide luvussa 6.6.....	209
6.7	Ihmiskauppa.....	212
6.7.1	Tavoite ja toimenpide luvussa 6.7.....	215

Liitteet	218
Liite 1. Toimenpidesuunnitelman kirjoittajat.....	218
Liite 2. Toimeenpanosuunnitelmaa valmisteleviin työpajoihin ja suunnitelman kommentointiin vuonna 2025 osallistuneet tahot	220
Liite 3: Väkivallaton lapsuus -työn ohjausryhmään Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksella nimetyt tahot vuosina 2018–2025.....	222
Liite 4. Lisämateriaalia ja linkkejä ryhmiteltynä suunnitelman luvuittain	224
Liite 5. Keskeiset käsitteet.....	233
Liite 6. Yhteenveto ydinviesteistä	235
Liite 7. Yhteenveto toimenpiteistä toteuttajatahoineen.....	236

YHDESSÄ VÄKIVALTAAN VASTAAN

Tämän suunnitelman laatiminen on ollut huomattavan laajan yhteistyön tulos. Suunnitelman varsinaisia kirjoittajia on yhteensä 59. Kunkin luvun kirjoittajien nimet näkyvät jokaisen luvun tai alaluvun alussa sekä myös listattuna koko suunnitelman osalta liitteeseen 1. Vaikka jo suunnitelman kirjoittajia on ollut paljon, sen sisältöön vaikuttaneita henkilöitä eri organisaatioista ja hallinnonaloilta on osallistunut vieläkin laajempi joukko. Kevään 2025 työpajoihin osallistuneita, yhteiskirjoittamisalustalla ja muutoin pyynnöstä työtä kommentoineita tahoja on ollut yhteensä noin 300. Organisaatioittain tarkasteltuna työhön osallistuneet eri tahot, yhteensä 51, on listattu liitteeseen 2. Suunnitelmatyötä on tehty näin laajalla yhteistyöllä siitä syystä, että mikään yksittäinen toimija tai taho ei voi tehdä pelkästään omalla työskentelyllään riittävästi alaikäisiin lapsiin kohdistuvan väkivallan torjumiseksi. Jokainen voi tehdä jotakin, mutta yhdessä, samaan suuntaan asetetuilla yhteisillä tavoitteilla pystymme toimimaan vaikuttavimmin.

Uskomme, että suunnitelman toteutus jatkaa erittäin hyvän yhteistyön linjaa. Työlle asetetaan tulevalle kaudelle 2026–2033 sosiaali- ja terveysministeriön toimesta uusi poikkihallinnollinen ohjausryhmä, joka jatkaa suunnitelman toteutumisen seuranta- ja ohjaa tulevien vuosien työtä. Toivomme, että matkan varrelta löydämme vielä lisää keinoja saada erityisesti lapsia ja nuoria itseään vahvemmin osalliseksi suunnitelmatyöhön. Tämä olisi mielestämme tärkeää suunnitelman toteuttamisen kannalta ja aikanaan myös sen arvioimiseksi.

Kiitämme lämpimästi kaikkia sekä aiemman kauden suunnitelman toteutukseen että uuden suunnitelman laatimiseen osallistuneita!

Marjo Malja, Alisa Junkala, Ulla Korpilahti
Joulukuu 2025

1 Johdanto

Väkivallaton lapsuus -työn toimenpidesuunnitelma vuosille 2026–2033 jatkaa pääministeri Orpon hallitusohjelman mukaisesti ja poikkihallinnollisesti aiempaa vuosien 2018–2025 aikana tehtyä alle 18-vuotiaisiin lapsiin kohdistuneen väkivallan vastaista kansallista työtä. Suunnitelmaan sisältyy jatkossa aiemmasta suunnitelmakaudesta poiketen myös lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan vastaisen nk. Lanzaroten sopimuksen (SopS 87-88/2011) kansallisen toimeenpanon suunnitelman sekä kansallisen Barnahus-työn linjausten mukaisen työn seuranta ja arviointi.

Laajan valtioneuvostotasoisien Väkivallaton lapsuus -työn perustana ja lähtökohtana on edelleen YK:n sopimus lapsen oikeuksista (SopS 59-60/1991) ja sen valinnaiset pöytäkirjat. Lisäksi työskentelyssä on sitouduttu muihin lapsen, nuoren ja perheiden turvallisuutta ja ihmisoikeuksia edistäviin säädöksiin kuten nk. Lanzaroten sopimus ja esimerkiksi Kansallisen lapsistrategian (lapsistrategia.fi 2025), Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030 periaatepäätöksen (VN 2021), Kansallisen mielenterveysstrategian ja itsemurhien ehkäisyohjelman (Vorma ym. 2020) ja Päihde- ja riippuvuusstrategian (Kotovirta ym. 2021) sisältöihin sekä kansallisiin kasvatusta ja opetusta koskeviin Opetushallituksen määräyksiin (ks. lisätietoa suunnitelman luku 3.1/Malja ym. ja luku 6.1/Francke ym.).

Lisäksi sisällöissä on otettu huomioon YK:n lapsen oikeuksien komitean (UNCRC) julkaisemat lapsen oikeuksien sopimuksen toimeenpanon tueksi tarkoitetut yleiskommentit ja sopimuksen ratifioineille maille esitetyt suositukset. Esimerkiksi viimeisimmissä Suomelle annetuissa suosituksissa kesällä 2023 komitea piti hyvänä Suomen jo käynnistämiä strategioita kuten lapsistrategia ja Lanzaroten ja Istanbulin sopimuksen (SopS 53/2011) toimeenpanosuunnitelmia ja Väkivallaton lapsuus ja Barnahus -työn toimia lapsen suojaamiseksi kaikenlaiselta väkivallalta. Suosituksissa painotettiin, että toimenpideohjelmien toteuttamiseen tulee varata riittävästi resursseja. Komitean suosituksissa oli lisäksi sisältöjä liittyen lastensuojeluun, lasten oikeuksiin digitaalisessa ympäristössä ja tilastointiin. (VN 2023).

Suunnitelmatyössä on otettu huomioon myös Maailman terveysjärjestön (WHO) lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyn linjaukset (WHO 2020, 2021) ja YK:n Kestävän kehityksen 2030 tavoitteet (Sustainable Development Goals, SDG). Tavoitteista on otettu huomioon erityisesti seuraavat: tavoite 5.2 (poistaa kaikenlainen tyttöihin ja naisiin kohdistuva väkivalta sekä julkisissa että yksityisissä tiloissa, sisältäen ihmiskaupan sekä seksuaaliväkivallan), tavoite 16.1. (vähentää merkittävästi kaikenlaista väkivaltaa ja siihen liittyvää kuolleisuutta) ja tavoite 16.2. (erityyppisen lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisy). (UM 2025.)

Tässä suunnitelmajulkaisussa toimeenpanotyö on jäsennetty sisällöllisten teemojen mukaan viiteen isompaan kokonaisuuteen. Tarkoitus on, että suunnitelmaa luetaan kokonaisuutena, mutta sisällölliset teemat jäsentävät työtä ja helpottavat myös suunnitelman toteutumisen seurantaan. Sisällölliset teemat menevät osittain limitäin, jonka vuoksi suunnitelmaan on tehty myös sisäisiä viittauksia. Suunnitelman sisällössä on käytetty tekstissä ja esimerkiksi toimenpiteiden toteuttajatahojen kohdalla vakiintunutta ilmausta hyvinvointialueet, joka sisältää nk. sote-järjestämislain (612/2021) mukaiset 21 hyvinvointialuetta ja niiden järjestämisvastuulla olevat sosiaali- terveys- ja pelastuspalvelut kokonaisuutena sekä Helsingin kaupungin sekä HUS-yhtymän (STM 2025).

Suunnitelmaan sisältyy myös kaikkia teemoja koskevia läpileikkaavia ilmiöitä ja teemoja kuten monialainen yhteistyö, tietopohja, osallisuuden edistäminen ja säädökset. Keskeiset suunnitelmatyön uudet käsitteet on määritelty liitteessä 5 ja sisällöllisten teemakokonaisuuksien ydinviestit ja kooste suunnitelman kaikista toimenpiteistä toteuttajatahoineen on koottu liitteisiin 6 ja 7. Tässä suunnitelmassa on huomioitu myös erityisen haavoittuvassa asemassa olevia lapsia tai nuoria.

Suunnitelmatyössä tiedostetaan, että lapsuudenajan haitalliset kokemukset lisäävät väkivaltaisen käyttäytymisen ja sen uhriksi joutumisen riskiä (Hughes ym. 2017, Bellis ym. 2023). Osalle lapsista lapsuudenajan haitalliset kokemukset kasaantuvat, ja se tekee heistä erityisen haavoittuvia. Erityisen haavoittuvassa asemassa olevilla lapsilla tarkoitetaan esimerkiksi yksin tulleita turvapaikanhakijalapsia, paperittomia lapsia tai niitä lapsia, joiden hyvinvointi joudutaan turvaamaan lastensuojelun keinoin. Lapsi tai nuori voi olla haavoittuvassa asemassa myös moniperusteisesti (esim. johonkin seksuaalivähemmistöön kuuluva vammaisen lapsi tai nuori; ks. Jokela 2019.)

On hyvä ottaa huomioon, että lapsi, jolla on esimerkiksi vamma tai pitkäaikainen sairaus, on palvelujen ja tuen mahdollisesta suurestakin tarpeesta huolimatta ennen kaikkia lapsi. Kaikkia alaikäisiä lapsia ja nuoria koskettavat samat YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen sisältyvät oikeudet, esimerkiksi oikeus suojeluun

kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, vahingoittamiselta ja pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä tai välinpitämättömältä tai huonolta kohtelulta tai hyväksikäytöltä (SopS 59-60/1991, artikla 19).

Kahdeksan vuoden suunnitelmakausi mahdollistaa Väkivallaton lapsuus -työn pitkäjänteisen toteuttamisen, mutta antaa myös mahdollisuuden tarkistaa tavoitteita suunnitelmakauden puolivälissä tehtävän väliarvioinnin yhteydessä. Tähän suunnitelmaan on kirjattu tavoitteet toimenpiteiden toteuttamisesta ensimmäisen neljän vuoden osalta (2026–2029).

Työn etenemistä seuraa ja arvioi kaudella 2026–2033 loppuvuodesta 2025 sosi-
aali- ja terveysministeriöön asettava poikkihallinnollinen ohjausryhmä, jolle asiantuntijatahot raportoivat vuosittain toimeenpanotilanteesta. Vuosina 2018–2025 suunnitelman ohjausryhmään kuuluneet organisaatiot ovat listattuna liitteeseen 3. Väliarviointi tehdään monilaisessa yhteistyössä vuonna 2029, jolloin laaditaan myös tarkistettu toimeenpanosuunnitelma vuosille 2030–2033.

Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelman rinnalla on valmisteltu asiantuntijayhteistyössä myös Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelma vuosille 2026–2033¹. Toimeenpanosuunnitelmat täydentävät toisiaan ja valmistelu on tehty tiiviissä yhteistyössä. Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelmassa keskitytään nuoriin 15 vuoden iästä alkaen ja aikuisiin. Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelmaan sisältyy naisiin kohdistuvan väkivallan ennaltaehkäisy, suoje-
lu, syytetoimet ja yhteensovitettut toimintaperiaatteet.

Vuosien 2020–2025 Väkivallaton lapsuus suunnitelman toteutumista arvioitiin sekä väliarvioinnissa (Korpilahti ym. 2023), että asiantuntijoiden konsensusarviointina syksystä 2024 lähtien. Uusien toimenpiteiden valmistelun pohjaksi pidettiin kevä-
talvella 2025 uuden suunnitelmakauden teemojen mukaisten työpajojen sarja, joi-
hin osallistuville toimitettiin suunnitelmien ja Barnahus-työn vastuuhenkilöiden
valmistelema taustamuistiot ennen työpajaan osallistumista. Näissä muistioissa
kuvattiin kunkin teeman mukaiset aikaisemmat Väkivallaton lapsuus -suunnitelma-
kauden, vuodesta 2019 lähtien tehdyn Barnahus-työn ja Lanzaroten sopimuksen
toimeenpanosuunnitelman vuosien 2022–2025 mukaiset tavoitteet ja toimien ete-
neminen. Lisäksi niissä kuvattiin kunkin kokonaisuuden väliarvotiedon lisäksi sen
jälkeen tehtyä työtä tavoitteiden saavuttamiseksi.

1 <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5833-3>

Arvioinnissa käytettiin seuraavaa värikooditusta:

(vihreä) Toteutunut hyvin

(keltainen) Käynnistynyt, mutta ei valmis

(punainen) Ei toteutunut

(harmaa) Ei arvioitavissa

Koska aiempien suunnitelmakauden toteutumasta ei tehdä enää erillistä julkaisua, yhteenvetona aiemman kauden työstä voidaan lyhyesti todeta koostettuina nostoina seuraavaa eri kokonaisuuksien suhteen;

Tietopohja

Tietopohjatyöryhmä työskenteli omana alatyöryhmänään. Ryhmä tuotti Päätöksen tueksi -julkaisun (Kaakinen ym. THL, 4/2024), sisältäen ehdotuksia lapsiin kohdistuvan väkivallan tietopohjan kehittämiseksi. Nämä ehdotukset ovat pohjana myös tälle suunnitelmakauden työlle.

Monialainen yhteistyö ja osallisuus

(toteutunut hyvin) Hyvin ovat edenneet mm. Barnahus-mallin levittäminen, poliisin erityiskoulutus, Paloma-osaamiskeskukset, kansalliseen lapsistrategiaan liittyvä työ sekä kulttuurisen moninaisuuden koulutus.

(käynnistynyt, mutta ei valmis) Käynnistyneitä, mutta eivät valmiiksi tulleita ovat muun muassa toimet koskien monialaisia asiantuntijatyöryhmiä, alueellisia hoito- ja palveluketjuja, kotoutumisen tukitoimia, edunvalvontaa ja kansainvälistä yhteistyötä. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) on tuottanut esimerkiksi hyvinvointialueiden ja Helsingin kaupungin väkivaltakoordinaatiota koskevan selvityksen ja suosituksen. Lisäksi monialaiset asiantuntijatyöryhmät ovat perustettu osalle alueista, mutta tilanne vaihtelee alueittain, miten monialainen yhteistyö toteutuu ja mitkä sen rakenteet ovat. Samoin alueelliset hoito- ja palveluketjut ovat osittain laadittu, mutta niiden kattavuudessa ja päivityksessä on havaittu puutteita. Lapsivaikutusten arviointi kunnissa ja hyvinvointialueilla on epätasaista.

(ei toteutunut) Lanzaroten sopimuksen toimeenpanosuunnitelmaan sisältynyt tavoite ottaa nuorten väkivaltatyön foorumiin nuorten vertaistapaaminen seksuaaliväkivallasta ei toteutunut. Kuitenkin nuorten osallisuutta edistettiin muilla tavoin,

mm. osana kansallisen lapsistrategian toteutusta tuotettiin THL:n ja Pesäpuu ry:n yhteistyönä selvitys ja käsikirja väkivaltaa, ml. seksuaaliväkivaltaa sijaishuollossa koskien ja tähän työhön liittyi myös työpajoja ja haastatteluita.

Lähisuhdeväkivalta perheessä

(toteutunut hyvin) Hyvin etenivät mm. FGM-toimintaohjelma, kulttuurisensitiivinen tieto ja kunniaan liittyvän väkivallan vastaiset toimet. THL ja järjestöt ovat tuottaneet ja levittäneet kulttuurisensitiivistä tietoa maahanmuuttajille väkivallasta, vanhemmuudesta ja lasten oikeuksista. Barnahus-työssä on koulutettu runsaasti eri ammattiryhmiä traumaosaamisessa.

(käynnistynyt, mutta ei valmis) Lapsiin kohdistuvan väkivallan puheeksiotto palveluissa, eroauttaminen, psykososiaalinen tuki, sijaishuoltoa koskevat sekä uskon-yhteisöihin liittyvät toimet muun muassa käynnistyivät ja etenivät, mutta eivät valmistuneet. Monilta osin palveluja on tarjolla, mutta resurssipulaa myös on ja puutteita kansallisessa ohjauksessa tuotu esiin.

Esimerkiksi kysymys lapsiin kohdistuvasta väkivallasta ja tapaturmista sisältyy laajojen terveystarkastusten esitietolomakkeiden kysymyksiin neuvoloiden ja koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluissa. Raskaana olevien ja alle kouluikäisten lasten äitiys- ja lastenneuvolapalvelujen ohjeistuksissa NEUKO-tietokannassa turvallisen kasvuympäristön edellytysten ja väkivallan riskitekijöiden, seurausten ja esiintymisen systemaattinen puheeksiotto on kirjattu läpileikkaavana teemana kaikkiin käyntirungon sisältöihin. Käytännön toteutumista ei ole ollut kuitenkaan mahdollista kattavasti todeta. Samoin vaativiin erotilanteisiin liittyvää kehittämistyötä on tehty, mutta työ ei ole vielä edennyt niin, että kaikilla alueilla olisi esimerkiksi Vaativat erot-työryhmät toiminnassa.

(ei toteutunut) Poikien ei-lääketieteellistä ympärileikkausta koskeva toimi ei edennyt.

(HUOMIO) Todettuja haasteita kokonaisuuteen liittyen olivat muun muassa: resurssipula ja puutteellinen seurantatieto. Toteutumisarviossa todettiin, että tarvitaan enemmän yhtenäisiä toimintamalleja ja selkeitä ohjeita eri toimijoille.

Seksuaalikasvatus, turvataidot ja seksuaaliväkivalta

(toteutunut hyvin) Hyvin etenivät muun muassa koulutukset, joita on järjestetty eri ammattiryhmille (esim. Tf-KKT, LKK, CFTSI). Seksuaalikasvatus on sisällytetty varhaiskasvatus- ja opetussuunnitelmiin. Myös somaattisten tutkimusten ja hoitopolkujen kehittäminen edennyt yliopistosairaaloissa ja haitan arvioinnin kansallinen ohjeistus on valmistunut ja levitetty.

(käynnistynyt, mutta ei valmis) Käynnistyneitä toimenpiteitä olivat esimerkiksi täydennyskoulutukset, tekijätyö ja kampanjointi. Täydennyskoulutukset ja materiaalit ovat lisääntyneet, mutta eivät silti ole vielä riittävän kattavia. Tekijätyöhön liittyvät hoitopolut ja omahoito-ohjelmat ovat osittain toteutuneet.

(ei toteutunut) Ohjeistus epäillyille seksuaalirikoksen tekijöille tartuntatautien osalta puuttuu edelleen. Biomarkkereiden käyttö haitan arvioinnissa ei ole edennyt.

(HUOMIO) Havaittuja haasteita olivat kokonaisuuteen liittyen muun muassa resursipula erityisesti kolmannen sektorin palveluissa ja koulutuksissa sekä se, että seksuaalikasvatuksen ja turvataitojen käytännön toteutus on vaihtelevaa. Erityisen haavoittuvassa asemassa olevien lasten tarpeet eivät aina huomioidu riittävästi.

Kodin ulkopuoliset ympäristöt ja digitaalinen väkivalta

(toteutunut hyvin) Hyvin ovat edenneet muun muassa kiusaamisen ja häirinnän vastaisessa työssä ja tunne- ja turvataitokasvatuksen teemassa varhaiskasvatuksen TUIKKU-hanke, tutkimus- ja hanketyö osana Turun yliopiston INVEST tutkijaryhmän -työtä ja Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen menetelmäarviot vuosina 2023 ja 2024 sekä Opetushallituksen (OPH) ja THL:n tuottamat materiaalit kuten verkko-koulut – ja sivustot sekä koulutukset. Digiturvaitoja tukemaan ovat valmistuneet muun muassa OPH:n ja KAVI:n sekä useiden järjestöjen tuottamat materiaalit, koulutukset sekä Uudet lukutaidot -ohjelma. Väkivaltaisen radikalisoitumisen ehkäisy (RADIK-hanke, kansallinen toimenpideohjelma) sekä Barnahus-työ ovat kaikki edenneet hyvin. Vapaaehtoisen tukihenkilötoiminnan turvallisuuskäytännöt – selvitys valmistui keväällä 2025 Oma Kamun ja Lastensuojelun Keskusliiton saamalla erillisrahoituksella.

(käynnistynyt, mutta ei valmis) Toimet koskien seurustelusuhdeväkivaltaa, tukihenkilötoimintaa, ihmiskaupan tilastointia sekä digiväkivallan ehkäisy haavoittuville ryhmille ovat käynnistyneet. Kiusaamisen ehkäisyn käytänteet vaihtelevat toimijoittain, eikä niiden vaikuttavuutta seurata systemaattisesti kansallisella tasolla tai toteutusta tueta riittävästi.

(ei toteutunut) Mikään toimenpide kokonaisuudesta ei saanut punaista värikoodausta.

(HUOMIO) Haasteita on nähty esimerkiksi seuraavissa: tilastointi (esim. ihmis-kauppa, kiusaamisten vastaisten toimien vaikuttavuus ja toteutus, kouluhäirintä ja -väkivalta), puheeksioton menetelmät, erityisen haavoittuvassa asemassa olevien lapsiryhmien huomiointi digiturvataidoissa ja seksuaalikasvatuksessa.

Lisäksi asiantuntija-arviossa on nostettu esiin, että suunnitelmatyön toimeenpanossa vuosina 2026–2033 on tärkeää varmistaa päättäjille ja varhaiskasvatuksen, koulujen sekä oppilaitosten toimijoille tietoon ja päätösten tueksi kattavasti ajantasaiset tulokset kiusaamisesta, häirinnästä, syrjinnästä ja väkivallasta ja niiden vastaisista toimista ja vaikuttavuudesta. Tutkitun ja eri keinoin selvitetyn tiedon pitkäjänteinen hyödyntäminen ja näyttöön perustuvien menetelmien implementointiin tuki ehkäisevän työn kehittämisessä sekä niiden edellyttämä riittävä rahoitus olisi hyvin tärkeää varmistaa. Asiasta on hyvä jatkaa keskustelua ja tehdä tarvittavia linjauksia Väkivallaton lapsuus -työn ohjausryhmätyöskentelyssä tulevana vuosina.

Lähteet

- Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta SopS 60/1991. <https://www.finlex.fi/fi/valtiosopimukset/sopimussarja/1991/60>
- Bellis, M.A., Wood, S., Hughes, K., Quigg, Z. & Butler, N., 2023. Tackling Adverse Childhood Experiences (ACEs) State of the Art and Options for Action. WHO Collaborating Centre on Investment for Health and Well-being, Public Health Wales, UK & WHO Collaborating Centre for Violence Prevention, Liverpool John Moores University, WHO European Office for Investment for Health and Development, WHO Regional Office for Europe – Violence and Injury Prevention.
- Hughes, K., Bellis, M.A., Hardcastle, K.A., Sethi, D., Butchart, A., Mikton, C., Jones, C.L. & Dunne, M.P., 2017. The effect of multiple adverse childhood experiences on health: a systematic review and meta-analysis. 2017. *The Lancet Public Health*, 2, 8, e356-e366, 10.1016/S2468-2667(17)30118-4
- Jokela, S. 2019. Haavoittuvassa asemassa olevat lapset. Teoksessa: Teoksessa U. Korpilahti, H. Kettunen, E. Nuotio, V-M. Nummi, P. Lillsunde. (toim.) 2019. Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019: 27, 53–66. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>
- Kaakinen, M., Malja, M., Korpilahti, U., Pollari, K., Iivonen, E., Mielityinen, L., Laajasalo, T., Helenius, J., Lahtinen, H., Länsikallio, R., & Järvinen, S. 2024. Väkivallattoman lapsuuden turvaamiseen tarvitaan vahva tietopohja. Päätösten tueksi: 4/2024. Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL). <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-300-3>

- Korpilahti U, Malja M, Jääskeläinen P. & Murdoch T. (toim.). 2023. Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelma : väliarviointi 2020 – alkuvuosi 2023. STM raportteja ja muistioita 2023:17. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8417-2>
- Kotovirta, E., Markkula, J., Pajula, M., Paavola, M., Honkanen, R. & Tuominen, I. 2021. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2021:17. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-9891-9>
- Laki lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä, SopS 59/1991, <https://www.finlex.fi/fi/valtiosopimukset/sopimussarja/1991/59>
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2021/612>
- Lapsistrategia.fi. 2025. Lapsistrategia ja eurooppalainen lapsitakuu. Julkaisut. <https://lapsistrategia.fi/julkaisut/lapsistrategia-ja-lapsitakuu/> [Luettu 10-11-2025]
- Sosiaali- ja terveysministeriö (STM). 2025. Hyvinvointialueet. Osoitteessa: <https://stm.fi/hyvinvointialueet>. [Luettu 7.11.2025]
- Tasavallan presidentin asetus lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta SopS 88/2011. (nk. Lanzaroten sopimus) Osoitteessa: <https://www.finlex.fi/fi/valtiosopimukset/sopimussarja/2011/88>
- Laki lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta SopS 87/2011. Osoitteessa: <https://www.finlex.fi/fi/valtiosopimukset/sopimussarja/2011/87>
- Ulkoministeriö (UM). 2025. Agenda 2030 – kestävän kehityksen tavoitteet. Osoitteessa: <https://um.fi/agenda-2030-kestavan-kehityksen-tavoitteet> [Luettu 7.11.2025]
- Valtioneuvosto (VN). 2023. YK:n lapsen oikeuksien komitean suosituksia Suomelle. Sosiaali- ja terveysministeriön tiedote 2.6.2023. Osoitteessa: <https://valtioneuvosto.fi/-/1271139/yk-n-lapsen-oikeuksien-komitean-suosituksia-suomelle> [Luettu 7.11.2025]
- Valtioneuvoston asetus naiseen kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta 53/2015. <https://www.finlex.fi/fi/valtiosopimukset/sopimussarja/2015/53>
- World Health Organization (WHO). 2021. European regional status report on preventing violence against children 2020. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe; 2021. ISBN: 9789289055499
- World Health Organization (WHO). 2020. Global status report on preventing violence against children. Geneva: World Health Organization; 2020. ISBN 978-92-4-000419-1

2 Tietopohja ja sen kehittäminen

Vastuukirjoittaja: Markus Kaakinen Krimo

Luvun ydinviestit ovat:

- Lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisy edellyttää kattavaa, jatkuvaa ja eettisesti tuotettua tietopohjaa.
- Tietopohjan kehittämiseen tarvitaan kansallista koordinaatiota, tiedonkeruun onnistumista ja lasten osallisuuden varmistamista.

Lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisy edellyttää kattavaa ja laadukasta tietopohjaa, johon politiikkatoimet voidaan perustaa (ks. esim. Kaakinen ym., 2024a). Vain tasokkaan tietopohjan avulla voimme muodostaa kuvan lapsiin kohdistuvasta väkivallasta ja sen osailmiöistä sekä tehdä tietoon perustuvia päätöksiä ja toimenpiteiden arviointia. YK:n lapsen oikeuksien komitea on toistuvasti kehottanut Suomea vahvistamaan tiedonkeruujärjestelmäänsä (esim. VN 2023). Väkivallan ehkäisemiseksi tarvitaankin sekä yleiskuva, että tietoa rajatummista aiheista. Tietojen keruun tulee olla systemaattista ja onnistua suunnitellusti, jotta saamme riittävästi ja luotettavasti tietoa lapsiin kohdistuvasta väkivallasta.

Suomalainen lapsiin kohdistuvan väkivallan tietopohja koostuu laajoista, edustavista koulukyselyistä, viranomaisrekisterien tiedoista, niihin perustuvista tilastoista sekä viranomaisten tiedonkeruista. Näiden lähteiden avulla väkivallasta saadaan monipuolista ja kattavaa tietoa, mutta tietopohjan ylläpito, kehittäminen ja eri lähteiden yhteensovittaminen vaativat jatkuvaa työtä. Tässä luvussa kuvataan lapsiin kohdistuvan väkivallan kansallista tilannetta keskeisten tietolähteiden valossa. Lisäksi tuodaan esiin keskeiset kehittämistarpeet ja toimenpiteet, joilla tietopohjaa voidaan vahvistaa ja kehittää tulevaisuudessa.

Keskeiset tietopohjan kehittämistarpeet

Lapsiin kohdistuvan väkivallan tietopohjaa koskevan työryhmätyön perusteella on tunnistettu keskeisiä haasteita ja toimenpiteitä tietopohjan tulevaisuuden turvaamiseksi (Kaakinen ym., 2024).

1. Tietopohjan kattavuus ja jatkuvuus on varmistettava: Suomeen on määritettävä taho, joka seuraa ja koordinoi lapsiin kohdistuvan väkivallan tietopohjan tilaa ja kehittämistä, huomioiden ihmisoikeuksien valvontaelinten suositukset ja tietolähteiden itsenäinen asema.
2. Kansallisesti keskeiset kyselytutkimukset ja tietolähteet on turvattava: Kuntia ja oppilaitoksia tulee kannustaa osallistumaan keskeisiin kyselyihin, ja niiden jatkuvuus sekä rahoitus on varmistettava tarvittaessa valtioneuvoston asetuksella.
3. Lapsille on järjestettävä oikeus osallistua tutkimustiedon tuottamiseen eettisesti kestäväällä tavalla: Kyselytutkimukset tulee toteuttaa lapsen omaan suostumukseen perustuen, kiinnittäen huomiota kaikkien lasten mahdollisuuteen osallistua (muun muassa vaativaa erityistä tukea tarvitsevat, vieraskieliset sekä kehitysvammaiset lapset ja nuoret).
4. Väkivaltaan liittyviä rekisteritietoja tulee hyödyntää nykyistä enemmän: Lasten ja nuorten tulee olla rekisteriaineistoissa oma erityisryhmänsä, tiedot on kirjattava kansallisesti yhdenmukaisesti, ja eri rekisterien tietoja on hyödynnettävä laajemmin tinkimättä tietoturvasta ja tutkimuseettisistä periaatteista.

2.1 Lapsiin kohdistuvan väkivallan tilanne tietopohjan valossa

Poliisin tilastojen mukaan alaikäisiin lapsiin ja nuoriin kohdistunut väkivalta on lisääntynyt, erityisesti 10–14-vuotiaiden uhrimäärät ja alle 15-vuotiaiden epäiltyjen osuus ovat kasvaneet (Kaakinen ym., 2023). Lähisuhde-väkivaltarikokset ja alaikäisiin kohdistuneet seksuaalirikokset ovat yleistyneet, mutta ilmoitusalttiuden kasvu ja lakimuutokset voivat osaltaan selittää tilastoissa näkyvää kehitystä. Kyselytutkimusten perusteella nuorten väkivaltakokemukset ovat pitkällä aikavälillä vähentyneet, vaikka tietyt väkivallan muodot, kuten seksuaalinen häirintä ja henkinen väkivalta perheessä, ovat lisääntyneet. Haavoittuvassa asemassa olevat ryhmät,

kuten kodin ulkopuolelle sijoitetut ja vähemmistöihin kuuluvat nuoret, raportoivat väkivaltakokemuksia useammin kuin muut. Poliisin rekisterit ja kyselytutkimukset täydentävät toisiaan: rekisterit kuvaavat viranomaisten tietoon tullutta väkivaltaa, kun taas kyselyt tavoittavat myös piilorikollisuutta. Kokonaisvaltainen tietopohja on välttämätön, jotta väkivallan ehkäisytöitä voidaan kohdentaa tehokkaasti.

2.1.1 Lapsiin ja nuoriin kohdistuva väkivalta rikos- ja pakkokeinotilastossa sekä Nuorisoriikollisuuskyselyssä

Kirjoittajat: Markus Kaakinen (Krimo, HY), Kimmo Haapakangas (TK), Anna Raeste (Krimo, HY) ja Karoliina Suonpää (Krimo, HY)

Tässä luvussa keskitytään lapsiin ja nuoriin kohdistuneeseen väkivaltarikollisuuteen poliisin tietoon tulleen rikollisuuden ja kyselytutkimuksen valossa. Käsiteltäviä väkivallan muotoja ovat pahoinpitelyt, lähisuhdeväkivalta ja seksuaalirikollisuus. Tilastollinen katsaus perustuu kahteen keskeiseen tietolähteeseen: Tilastokeskuksen ylläpitämään rikos- ja pakkokeinotilastoon sekä Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin ylläpitämään Nuorisoriikollisuuskyselyyn.

Tietolähteet

Rikos- ja pakkokeinotilastoon on koottu vuosittain poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen tietoon tullut rikollisuus rikosnimikkeittäin² (Suomen virallinen tilasto, jatkossa SVT, 2025a). Tilastokeskus poistaa aineistosta sellaiset tapaukset, joissa poliisi on todennut, että asiasta on jo ilmoitus tai asiassa ei ole syytä epäillä rikosta. Tietyissä väkivalta- ja seksuaalirikoksissa rikoksen uhri ei aina ole sama kuin rikoksen asianomistaja. Alaikäiseen kohdistuneessa teossa rikoksen asianomistajaksi saatetaan merkitä myös uhrin vanhempi tai huoltaja. Tästä syystä tilastossa on tärkeää erottaa uhri ja asianomistaja toisistaan.

Tässä katsauksessa rikos- ja pakkokeinotilaston avulla tarkastellaan lapsiin ja nuoriin kohdistuvia pahoinpitelyjä ja seksuaalirikoksia. Pahoinpitelyiden kohdalla tarkastellaan myös nuorten tekemiä (tai epäiltyjä) rikoksia. Tarkastelu tehdään pääasiassa ikäryhmittäin (alle 5-vuotiaat, 5–11-vuotiaat, 12–14-vuotiaat, 15–17-vuotiaat sekä

2 Kaikki tilastoidut tapaukset eivät ole välttämättä johtaneet esimerkiksi syytteeseen tai tuomioon. Lisäksi mukana voi olla jo aiempina vuosina tapahtuneita rikoksia, sillä tilastoon on otettu mukaan kyseisenä vuonna poliisille ilmoitetut tapaukset.

kaikki alaikäiset yhteenlaskettuna). Väkivallan ajallista kehitystä tarkastellaan vuosina 2009–2024 ja erityisesti aikavälillä 2019–2024 (edellinen tarkastelu, ks. Kaakinen & Raeste, 2019).

Tarkastelu perustuu sekä uhrien että epäiltyjen osalta ilmi tulleiden rikosten määrään tiettyinä vuosina. Lukujen kohdalla on syytä huomioida, etteivät ne viittaa suoraan rikoksen uhriksi joutuneiden tai rikoksesta epäiltyjen yksilöiden määrään, sillä sama uhri tai epäilty voi olla tilastossa vuoden aikana useita kertoja (SVT 2025b). Luvut eivät suoraan viittaa myöskään rikosilmoitusten määriin, sillä rikoksella voi olla useampi tapahtumakerta eli kyseessä voi olla ns. jatkettu rikos tai sarjarikos, jonka kaikkia tekopäiviä ei ole eritelty. Selkeyden vuoksi käytämme tässä tarkastelussa termiä ”uhri” ja ”epäilty”, kun raportoimme edellä kuvattuja Tilastokeskuksen lukuja. Tieto siitä, kuinka monta *erillistä yksilöä* tilastosta löytyy, vaatisi toisenlaisia tutkimusaineistoja.

Kyselytutkimukseen perustuva osuus pohjautuu Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin (aiemmin Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos) keräämiin Nuorisoriikollisuus-kyselyihin (Suonpää ym., 2024; Kaakinen & Näsi, 2021). Nuorisoriikollisuuskyse-lyitä on kerätty vuodesta 1995 asti. Rikosuhrikokemuksia mittaavat kysymykset otettiin mukaan kyselyyn vuonna 1998. Seurantajärjestelmä tuottaa säännöllisin väliajoin tietoa yhdeksäsluokkalaisten (15–16-vuotiaiden) tekemästä ja kokemasta rikollisuudesta³.

Nuorisoriikollisuuskyse-lyt ovat kansallisesti edustavia satunnaisotoksia ja ne mit- taavat laajasti nuorten tekemän ja kokeman rikollisuuden eri muotoja. Seuranta- järjestelmän avulla voidaan muodostaa oikeasuhtainen kuva nuorten tekemien ja kokemien rikosten yleisyydestä, kehityksestä ja erityispiirteistä. Nuorisoriikollisuus- kysely on myös tärkeä resurssi (nuoriso)rikollisuuden tutkimuksessa. Tässä katsauk- sessa tarkastelumme perustuu erityisesti vuoden 2024 Nuorisoriikollisuuskyse-lyyn, johon vastasi 8 221 nuorta 101 koulusta (vastausprosentti oli 76 %).

Valitut tietolähteet täydentävät toisiaan. Vain pieni osa lapsiin ja nuoriin kohdistu- vasta rikollisuudesta tulee viranomaisten tietoon. Rikoksia, jotka eivät tule poliisin tietoon, kutsutaan piilorikollisuudeksi. Itseraportoituihin rikoskokemuksiin perus- tuva, kansallisesti edustava kyselytutkimus onkin ainoa tapa arvioida nuorten

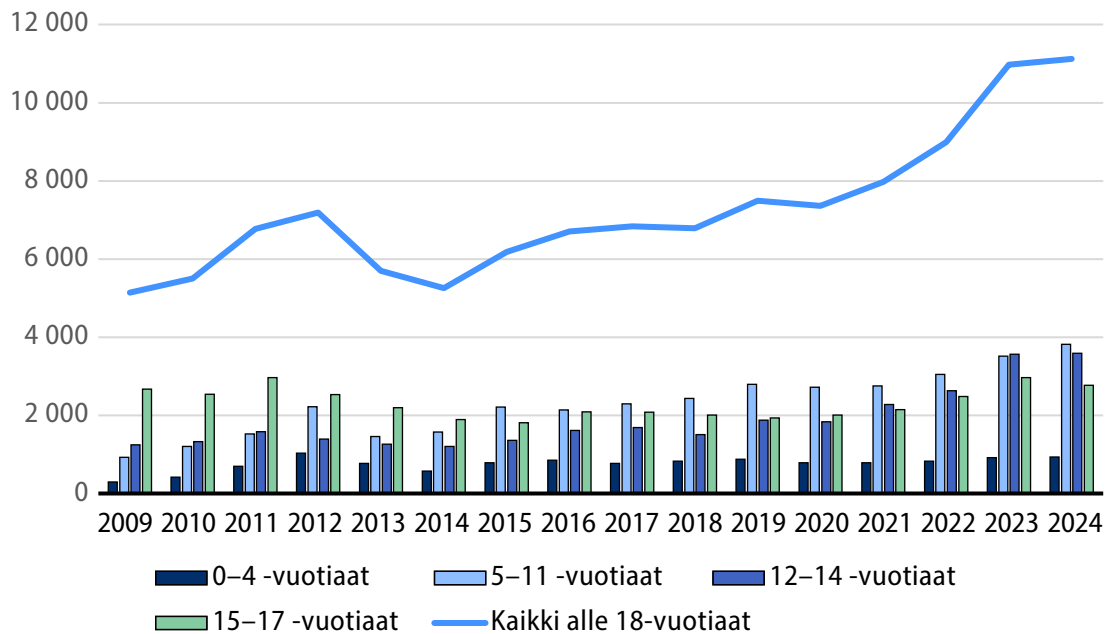
3 Vuodesta 2004 alkaen kysely on toteutettu neljän vuoden välein.

tekemää ja kokemaan kokonaisrikollisuutta. Viranomaisten tietoon tulleet rikokset puolestaan kattavat hyvin esimerkiksi vakavimman väkivaltarikollisuuden, jota on haastavaa mitata kyselytutkimusten avulla.

Väkivallan kehitys

Sellaisten poliisin tietoon tulleiden rikosten määrät, joissa joko uhri tai tekijä on alaikäinen, ovat kasvaneet viime vuosina⁴. Suurin osa poliisin tietoon tulleista alaikäisiin kohdistuneista rikoksista on perusmuotoisia pahoinpitelyitä (rikoslain 21 luvun 5 §). Esimerkiksi vuonna 2024 tilastoissa oli vajaat 8 800 perusmuotoisen pahoinpitelyn uhria, liki 2 200 lievän pahoinpitelyn uhria ja 184 törkeän pahoinpitelyn uhria. Pahoinpitelyrikosten alaikäisistä uhreista noin kaksi kolmesta oli poikia. Kymmenen vuoden takaiseen (2015) verrattuna alaikäisiin nuoriin kohdistuneiden pahoinpitelyrikosten määrä on kasvanut 80 prosenttia (kuvio 1).

Kuvio 1. Lapset ja nuoret poliisin tietoon tulleiden pahoinpitelyrikosten uhreina 2009–2024 (SVT 2025a).

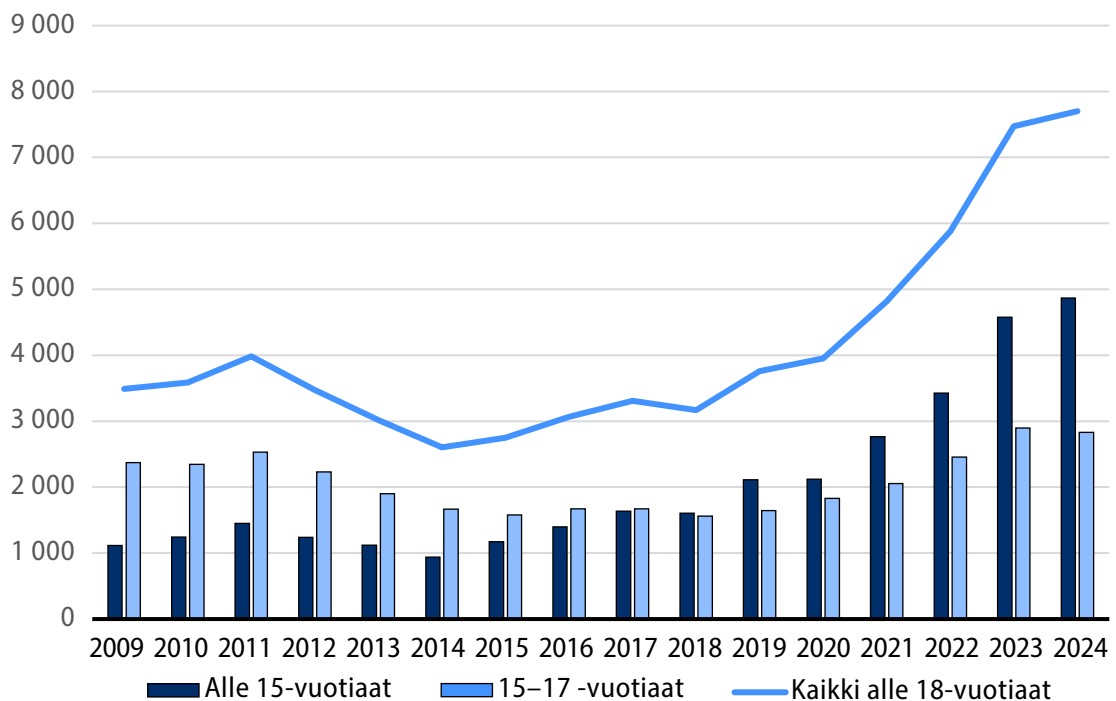

⁴ Tilastoissa ovat mukana rikoslain 21 luvun henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista pahoinpitely (5 §), törkeä pahoinpitely (6 §) sekä lievä pahoinpitely (7 §).

Tilastotietoja poliisin tietoon tulleista rikoksista on hyvä peilata 2000-luvulla tehtyihin lainsäädäntöuudistuksiin. Vuonna 2011 voimaan tulleen rikoslain (39/1889; 21 luvun 16 §) muutoksen jälkeen alaikäiseen tai läheiseen kohdistuneista lievistä pahoinpitelyistä tuli virallisen syytteen alaisia. Lisäksi vuoden 2015 lastensuojelulain (417/2007, 2 luvun 25 §) muutos laajensi ilmoitusvelvollisuutta seksuaalirikosepäilyjen ja lapsen henkeen tai terveyteen kohdistuvien rikosepäilyjen tapauksessa (Suomen virallinen tilasto 2019b).⁵ Poliisihallituksen selvitys arvioi, että lakimuutos lisäsi alaikäisten tekemien väkivaltarikosten ilmoittamista, mutta samalla selvitys pitää epätodennäköisenä, että havaittu kasvu selittyisi kokonaan ilmoituskäytäntöjen muutoksella (Danielsson, 2022).

Vuosina 2011 ja 2015 alaikäisten uhriluvuissa nähdäänkin kasvua suhteessa edeltäneeseen vuoteen. Vuoden 2015 jälkeen tapahtui hienoista kasvua, mutta vuoden 2020 jälkeen alaikäisten uhriluvut ovat kasvaneet voimakkaasti.

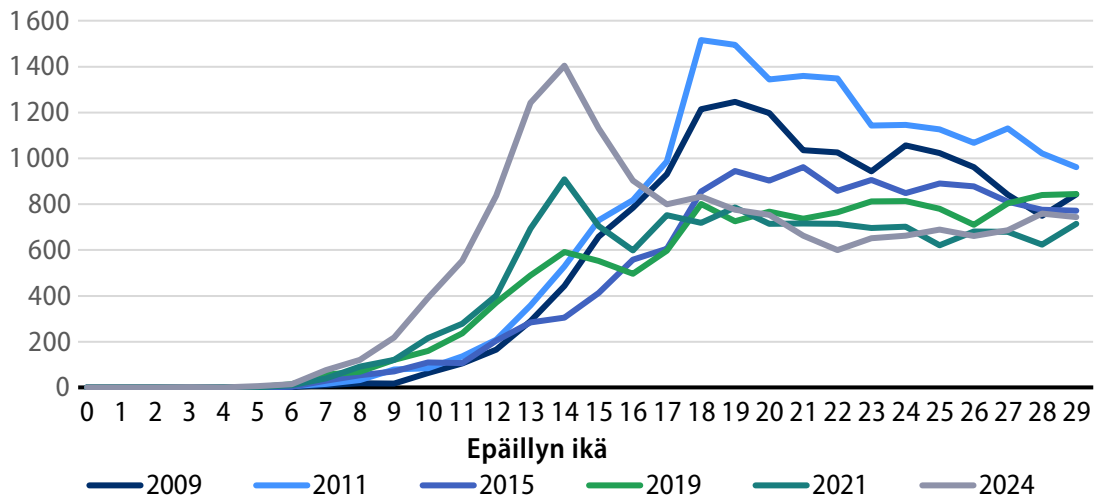
Kuvio 2. Lapset ja nuoret epäiltyinä poliisin tietoon tulleissa pahoinpitelyrikoksissa 2009–2024 (SVT 2025a).

⁵ Tietoon tulleeseen väkivallan kehityksen ja lakiuudistuksen välinen yhteys ei kuitenkaan ole selkeä tai yksiselitteinen (ks. esim. Danielsson, 2022).

Alaikäisten uhrien määrän kasvu ajoittuu samaan aikaan kuin alaikäisten, etenkin alle 15-vuotiaiden pahoinpitelyihin epäiltyjen määrä kasvoi (kuvio 2). Ennen vuotta 2021 pahoinpitelystä epäilty oli yleisimmin yli 18-vuotias, tyypillisesti 18- tai 19-vuotias (kuvio 3). Viime vuosina kuitenkin yleisin epäillyn ikä on ollut 14 vuotta. Vastaava muutos on havaittavissa myös uhrien osalta, joissa 5–14-vuotiaiden osuus uhreista on ohittanut 15–17-vuotiaiden ikäryhmän osuuden vuodesta 2019 lähtien.

Kuvio 3. Ilmoitettuihin pahoinpitelyrikoksiin epäillyn iän mukaan (SVT 2025a).

Vuonna 2015 alaikäisiin kohdistuneissa pahoinpitelyissä epäilty oli alle 18-vuotias noin neljänneksessä tapauksista (taulukko 1), mutta vuonna 2024 alaikäisten epäiltyjen osuus oli jo 41 prosenttia. Erityisesti alaikäisten 5–14-vuotiaisiin uhreihin kohdistamat pahoinpitelyrikokset ovat lisääntyneet vuodesta 2015. 12–14-vuotiaisiin kohdistuneiden toisen alaikäisen tekemien pahoinpitelyiden määrä on noin kymmenessä vuodessa kasvanut yli nelinkertaiseksi.

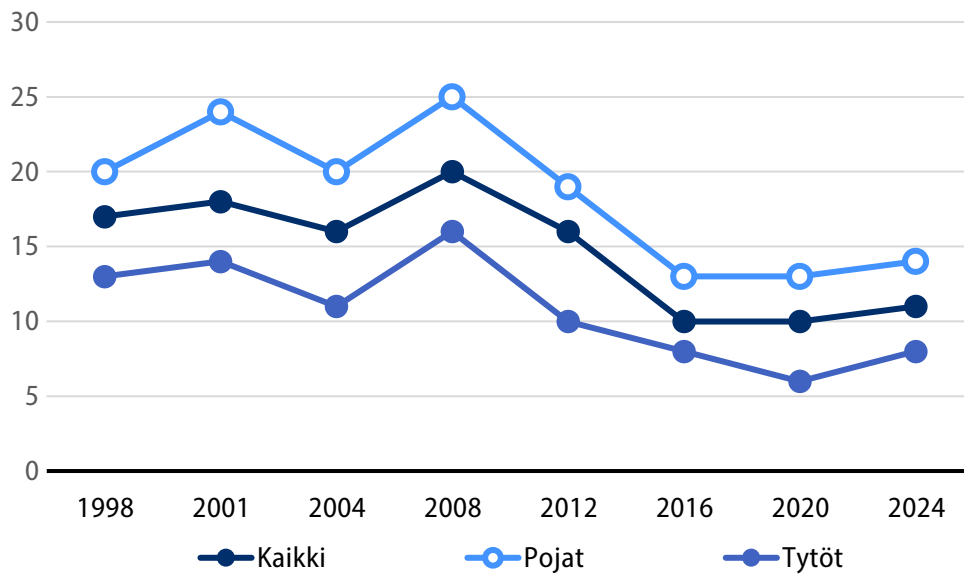
Taulukko 1. Alle 18-vuotiaisiin kohdistuneet pahoinpitelyt epäillyn ja uhrin iän mukaan vuosina 2015 ja 2024 (SVT 2025a).

Epäillyn ikä	Vuosi	Uhrin ikä 0–4	Uhrin ikä 5–11	Uhrin ikä 12–14	Uhrin ikä 15–17	Yhteensä
Alle 18-vuotias	2015	3	313	576	608	1 500
Yli 18-vuotias	2015	523	1 254	474	796	3 047
Alle 18-vuotias	2024	4	1 163	2 378	1 383	4 928
Yli 18-vuotias	2024	562	1 474	667	941	3 644

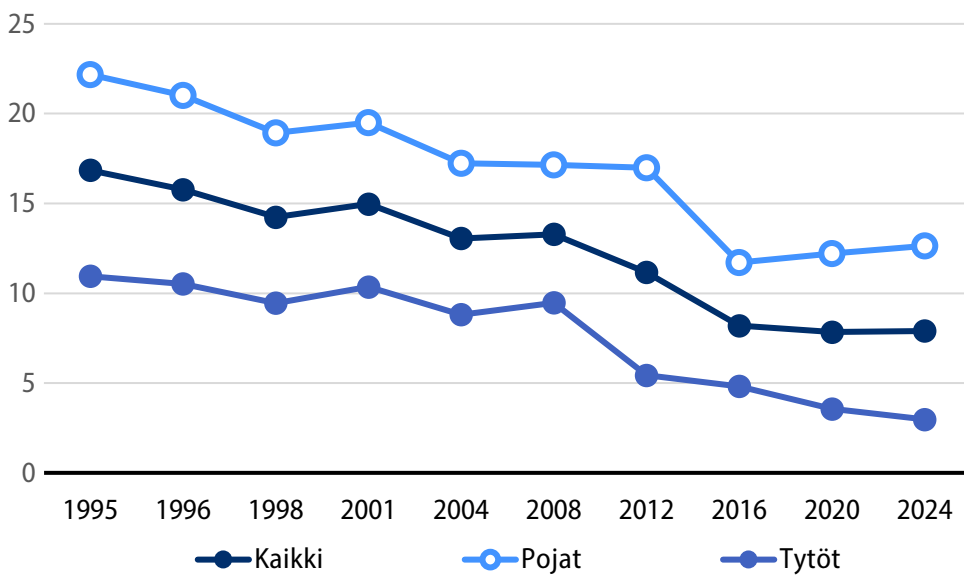
Alaikäisiin kohdistuneet laittomat uhkaukset (rikoslain 25 luvun 7 §) ovat samanaikaisesti lisääntyneet etenkin 2020-luvulla. Kun 2010-luvulla alaikäisiin kohdistuneita laittomia uhkauksia tilastoitiin 1 000–1 200 kappaletta vuosittain, vuonna 2024 niitä tilastoitiin jo 2 500.

Kyselytutkimuksissa nuorten tekemän väkivallan ja uhrikokemusten ajallinen muutos on kuitenkin ollut huomattavasti maltillisempaa (Kuviot 4 ja 5). Kyselytutkimuksissa pitkällä aikajänteellä havaittu myönteinen kehitys näyttää viime vuosina päättyneen, mutta fyysisen väkivallan osalta ei havaita vastaavan jyrkkää nousua kuin rekisteröidyn rikollisuuden tapauksessa. Vuoden 2024 Nuorisoriikollisuuskyselelyssä erityisesti nuorten kokemat tapaukset, joissa heitä oli uhkailtu väkivallalla, lisääntyivät neljän vuoden takaisesta kyselystä viisi prosenttiyksikköä (14 prosentista 19:ään). Pojat ovat jatkuvasti tyttöjä useammin väkivallan uhreina ja tekijöinä. Tasoerosta huolimatta molempien sukupuolten trendit ovat lähellä toisiaan (kuviot 3 ja 4).

Kuvio 4. Nuorten kyselyä edeltävän vuoden aikana kokeman fyysisen väkivallan muutos 1998–2024 Nuorisoriikollisuuskyselyissä (% nuorista). (Suonpää ym., 2024.)

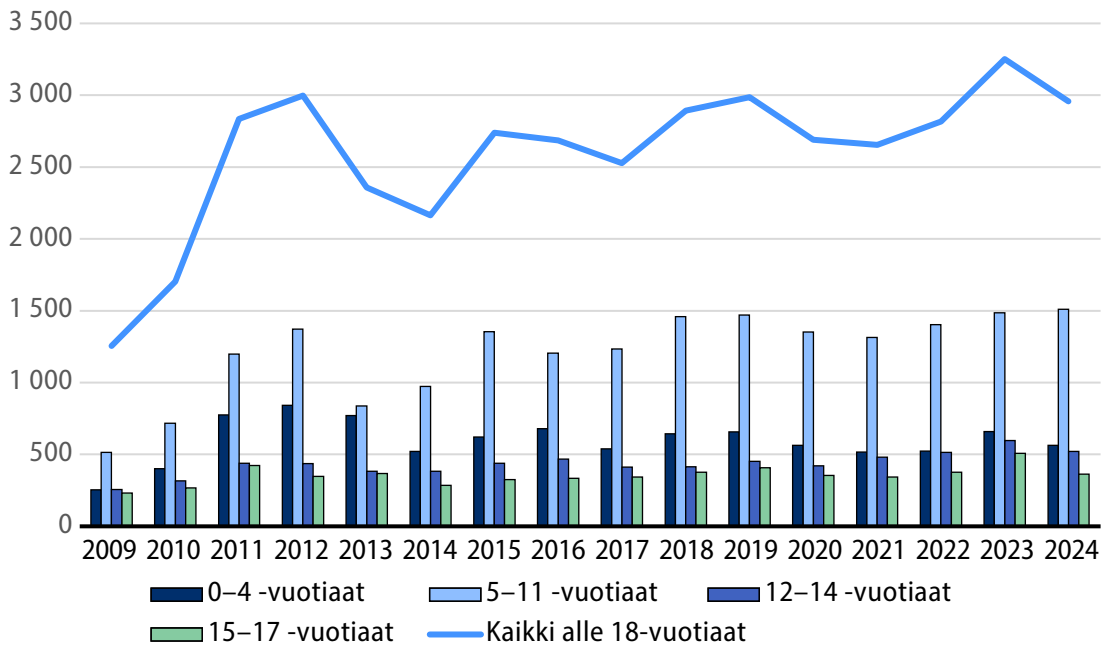
Kuvio 5. Nuorten kyselyä edeltävän vuoden aikana tekemän fyysisen väkivallan muutos 1995–2024 Nuorisoriikollisuuskyselyissä (% nuorista). (Suonpää ym., 2024.)

Alaikäisiin kohdistunut lähisuhdeväkivalta, seksuaalirikokset ja seksuaalinen hyväksikäyttö

Viranomaisten tietoon tulleet, alaikäisiin kohdistuneet lähisuhdeväkivaltarikokset ovat lisääntyneet vuosien 2009 ja 2024 välillä (kuvio 6). Kasvua on tapahtunut kaikissa tarkastelluissa ikäryhmissä. Vuoden 2018 jälkeen lähisuhdeväkivaltatapauksen uhrien määrät vähenivät hieman vuosina 2020–2021, mutta lähtivät jälleen nousuun tämän jälkeen. Vuonna 2024 havaittiin jälleen laskua. Nuorisoriikollisuuskyselyssä mitataan yhtä lähisuhdeväkivallan muotoa, vanhempien lapsiinsa kohdistamaa kuritusväkivaltaa. Kuritusväkivaltaa kokeneiden osuus ikäluokasta laski vuoden 2020 kyselyyn asti ja pysyi vuoden 2024 kyselyssä samalla tasolla (pojat 2 %, tytöt 5 %).

Kuvio 6. Lapset ja nuoret poliisin tietoon tulleiden lähisuhdeväkivaltarikosten uhreina 2009–2024 (SVT 2025a).

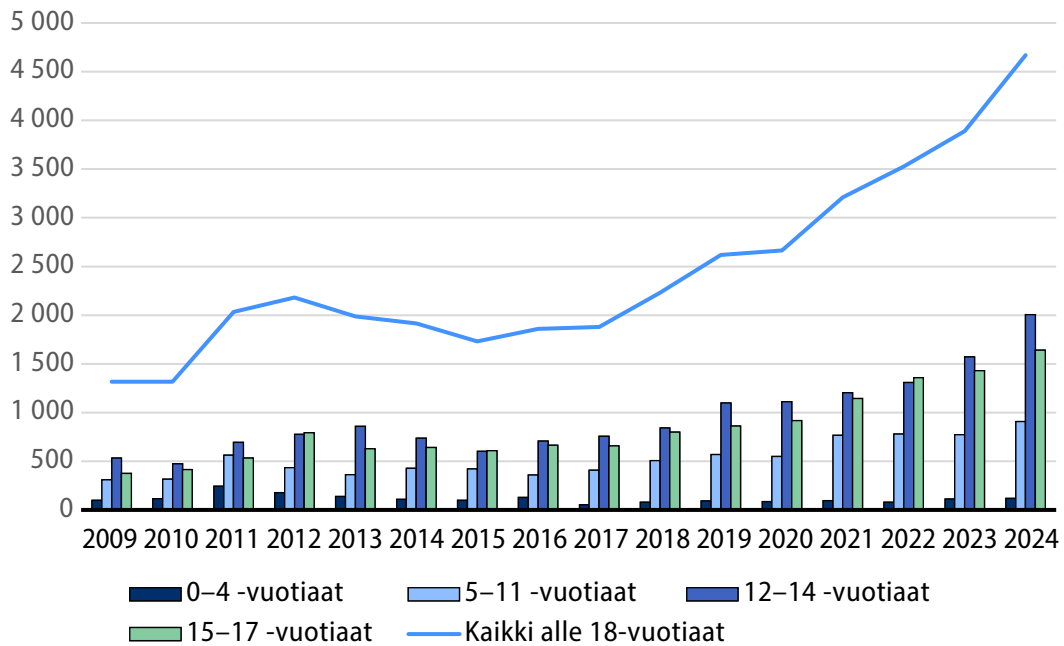
Poliisin tietoon tulleet, alaikäisiin kohdistuneet seksuaalirikokset⁶ ovat myös lisääntyneet selvästi vuosien 2009 ja 2023 välillä (kuvio 7). Kasvu on ollut aiempaa suurempaa vuosina 2020–2024 ja sitä on tapahtunut jossain määrin kaikissa tarkastelluissa ikäryhmissä, lukuun ottamatta alle 5-vuotiaita. Uhrien keskimääräinen ikä on hieman noussut ja toisaalta tekijöiden ikä on laskenut, johtuen todennäköisesti nuorten keskinäisiä suhteita käsittelevän rajoitussäännöksen tiukentumisesta (Malin, 2020).

Poliisille ilmoitettujen seksuaalirikosten tarkastelua vaikeuttavat useat ajanjaksolla tapahtuneet lakimuutokset, joiden tarkoituskin on ollut lisätä seksuaalirikosten ilmituloa. Viimeisin uudistuksista astui voimaan vuoden 2023 alusta, laajentaen seksuaalirikosten tunnusmerkistöä, ankaroittaen rangaistuksia sekä muun muassa muuttaen raiskauksen määritelmän suostumusperustaiseksi. Rikosten kirjaamiskäytäntö on myös paikoittain epäyhtenäinen, sillä useamman seksuaalirikoksen sarja voidaan vaihtelevasti kirjata yhdeksi tai useammaksi rikokseksi. Tilastoissa havaittu kasvu seksuaalirikoksissa ei viittaa ainoastaan siihen, että lasten seksuaalinen hyväksikäyttö olisi lisääntynyt, vaan vaikuttavia tekijöitä ovat myös lisääntynyt viranomaiskontrolli sekä suurempi kiinnijäämisen riski (Malin, 2024).

Edellä kuvatussa Nuorisorikollisuuskyselyssä on kysymyksiä myös ikätoverin ja aikuisen tekemästä seksuaalisesta häirinnästä tai väkivallasta. Molemmat uhrikemukset ovat huomattavasti yleisempiä tyttöjen kuin poikien keskuudessa. Poikien kohdalla kumpikaan seksuaalisen häirinnän tyyppi ei ole viimeisen 12 vuoden aikana kasvanut. Vuoden 2024 kyselyssä tytöistä 15 prosenttia ilmoitti kokeneensa seksuaalista häirintää tai väkivaltaa ikätoverin ja 10 prosenttia aikuisen taholta. Aikuisen tekemä seksuaalinen häirintä lisääntyi hieman vuoteen 2020 verrattuna.

6 Mukana tarkastelussa ovat rikoslain 20 luvun raiskaus, törkeä raiskaus, raiskaus (3 mom) 20:1–2, lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, törkeä lapsenraiskaus, 20:6–7, muut seksuaalirikokset 20:4–5,5a, 8–9 ja rikoslain luvun 17 (17:22§) ja 21 (21:6a§1/1–3) seksuaalirikoksia. Lisäksi ainoastaan vuosilta 2023–2024 tarkastelussa ovat mukana rikoslain 20 luvun päivittyneet sekä uudet pykälät 1–8, 10–16 ja 18–22.

Kuvio 7. Lapset ja nuoret poliisin tietoon tulleiden seksuaalirikosten uhreina 2009–2024 (SVT 2025a).

Yhteenveto

Nuorten tekemä ja kokema väkivalta, lähisuhdeväkivalta ja seksuaalinen väkivalta on siis kehittynyt varsin eri tavoin poliisin tietoon tulleisiin rikoksiin ja itseilmoitetuihin kyselyihin perustuvien tietolähteiden mukaan. Yhteistä molemmille aineistolähteille on havainto siitä, että myönteinen kehitys väkivallan vähenemisestä ei näytä jatkuvan. Erot kyselytutkimusten ja tilastotiedon välillä voivat selittyä lukuisilla eri tekijöillä. Muun muassa muutokset rikosten ilmoittamisalttiudessa, lainsäädännössä sekä viranomaisten kontrollin tehossa ja kohdentumisessa vaikuttavat viranomaistilastoihin kirjattavien rikosten määrään ja vaihteluun. Lisäksi viranomaistilastojen kohdalla tulee muistaa, että samat henkilöt voivat toistua tilastoissa monia kertoja. Tässä esitetyistä viranomaistilastoihin pohjautuvista tarkasteluista ei siis voi päätellä, onko viranomaisille raportoitujen tekojen kasvussa kyse uhrien ja tekijöiden vai tekemäärien kasvusta.

Vaikka Nuorisorikollisuuskyselyiden perusteella nuorten teot tulevat kokonaisuudessaan varsin harvoin poliisin tietoon ja merkittävä osa kaikista nuorten tekemistä ja kokemista teoista jää tilastojen ulkopuolelle, havaittiin vuoden 2024 kyselyssä selkeää kasvua etenkin julkisten tappeluiden osalta siinä, tulivatko tapaukset poliisin

tietoon vaiko eivät (Suonpää ym., 2024). Osa tilastoissa havaittavasta väkivalta-rikollisuuden kasvusta voineekin siis selittyä piilorikollisuuden suhteellisen osuuden vähenemisellä.

Toisaalta kyselyt tavoittavat heikosti sellaisia nuoria, jotka tekevät kaikkein eniten rikoksia tai joutuvat toistuvasti vakavan väkivallan uhreiksi (Suonpää ym., 2024). Tämän vuoksi viranomaistilastot antavat kyselyiden ohella tärkeää tietoa rikollisuuden kehityksestä niiden nuorten osalta, joita kyselyt eivät tavoita. Lisäksi Nuorisoriikollisuuskyselyn tulokset – toisin kuin viranomaistilastojen luvut – kertovat ainoastaan tekoja tehneiden tai kokeneiden nuorten kokonaismäärän, eivät sitä, kuinka monta tapausta yksi henkilö on tehnyt tai kokenut yhteensä kyseisen vuoden aikana. Nuorten tekemien pahoinpitelyjen osalta viranomaistilastojen jyrkempää kasvua voineekin selittää ainakin osittain yksittäiset rikosaktiivisemmat nuoret, jotka tekevät tai kokevat paljon rikoksia (Haapakangas, 2020). Nuorten rikos- ja uhrikokemuksia tulee jatkossakin seurata sekä kyselyjen että viranomaistilastojen kautta.

2.1.2 Alle 18-vuotiaiden kokema kuolemaan tai sairaalahoitoon johtanut väkivalta

Kirjoittaja: Antti Impinen THL

Aineistojen kattavuus, luotettavuus ja tarkkuus

Yleisesti ottaen voidaan ajatella, että mitä vakavammasta väkivallasta on kyse, sen todennäköisemmin väkivalta tulee tilastoiduksi. Tilastokeskuksen kuolemansyytilastoa voidaan pitää sataprosenttisen kattavana koskien tietoon tullutta henkiriikollisuutta. Vastaavasti vakavat vammat, jotka vaativat leikkaushoitoa, tai hoitoa sairaalan vuodeosastoilla, tulevat tilastoiduksi THL:n ylläpitämään Hilmoon (Hoitoilmoitusjärjestelmä) korkealla kattavuudella. Tilastointi lievempien, polikliinisellä käynnillä hoidettavien vammojen osalta, on todennäköisesti vähemmän kattavaa. Kattavuutta lievemmän väkivallan osalta voi heikentää esimerkiksi se, että vamma hoidetaan kotona, vamman syy ei selviä käynnin aikana, tai lievän väkivallan seurauksena ei synny vammoja.

Tilastoinnin luotettavuuteen ja tarkkuuteen pätevät samat peruseriaatteen kuin kattavuuteen. Kuolemansyytutkintaa määrittää laki kuolemansyyn selvittämisestä. Mahdollisen henkirikoksen tai muun poikkeuksellisen kuoleman tapauksessa tämä tarkoittaa poliisitutkintaa sekä oikeuslääketieteellistä ruumiinavausta, jossa kuoleman aiheuttaneet lääketieteelliset ja muut tekijät tutkitaan huolellisesti. Sairaalahoitossa väkivallan tunnistaminen ja kirjaaminen jää hoitavan henkilökunnan tehtäväksi. Tätä voi vaikeuttaa että väkivallan uhri ei joko kykene tai halua kertoa kokemastaan väkivallasta. Syitä tähän voivat olla esimerkiksi lapsen nuori ikä, tai uhrin pyrkimys suojella tekijää tai itseään. Hoitohenkilökunnalla on keinoja tunnistaa mahdollinen väkivalta, ja velvollisuus raportoida tästä, mutta aina väkivallan tunnistaminen ei liene mahdollista. Hoitohenkilökunnan voi olla myös mahdotonta varmentaa tietoja väkivallan tekijästä, joten tekijä voi tulla virheellisesti kirjatuksi.

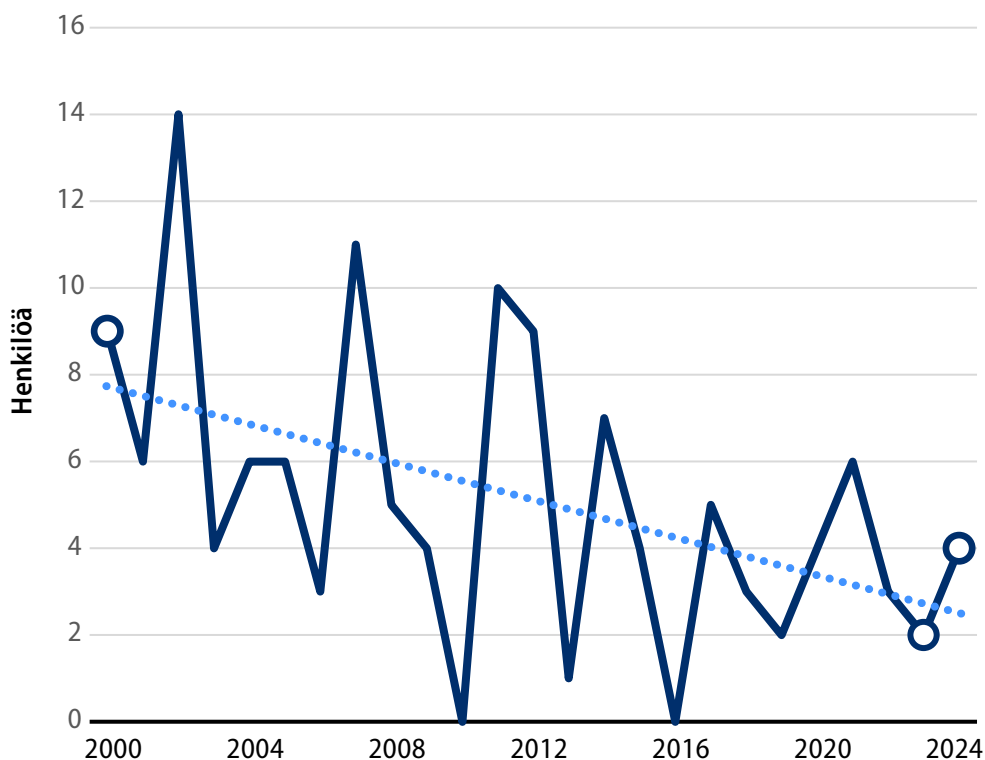
Alle 18-vuotiaat henkirikoksen uhrin

Vuosina 2000–2024 henkirikoksien uhrina on kuollut yhteensä 128 alle 18-vuotiaasta henkilöä. Vuosittain vaihteluväli on 0–14 kuolemaa. Kymmenen viimeisimmän tilastovuoden (2015–2024) keskiarvo on ollut 3,3 kuolemaa vuodessa, ja viimeisimmän viiden tilastovuoden (2020–2024) 3,8 kuolemaa vuodessa. Kuolemien määrä näyttää vähentyneen hieman 2000-luvun alusta, mutta tapausten pienen määrän vuoksi yksittäisten vuosien vaihtelu voi saada suuren painoarvon (Kuvio 8).

Uhreista puolet (51 %, n=65) oli alle kouluikäisiä lapsia (0–6 vuotta), noin viidesosa (19 %, n=24) alakouluikäisiä (7–12 vuotta), ja lähes kolmasosa (30 %, n=39) nuoria (13–17 vuotta). Uhreista 49 prosenttia (n=63) oli poikia ja 51 prosenttia (n=65) tyttöjä.

Henkirikoksen tekijä tai tekijät olivat vahvasti yhteydessä uhrin ikään. Vuosina 2000–2023 pienillä lapsilla henkirikoksen tekijä oli vanhempi tai vanhemmat valtaosassa (92 %, n=59) tapauksista ja muu tai tuntematon tekijä kahdeksassa prosentissa (n=5) tapauksista. Alakouluikäisten henkirikoksissa tekijä oli vanhempi tai vanhemmat 78 prosentissa (n=18), ystävä tai tuttava neljässä prosentissa (n=1) tapauksista ja muu tai tuntematon tekijä 13 prosentissa (n=4) tapauksista. Nuorten henkirikoksissa tekijä oli vanhempi tai vanhemmat 16 prosentissa (n=6) tapauksista, ystävä tai tuttava 24 prosentissa (n=9) ja muu tai tuntematon tekijä lähes kuudesosassa (57 %, n=21) tapauksista.

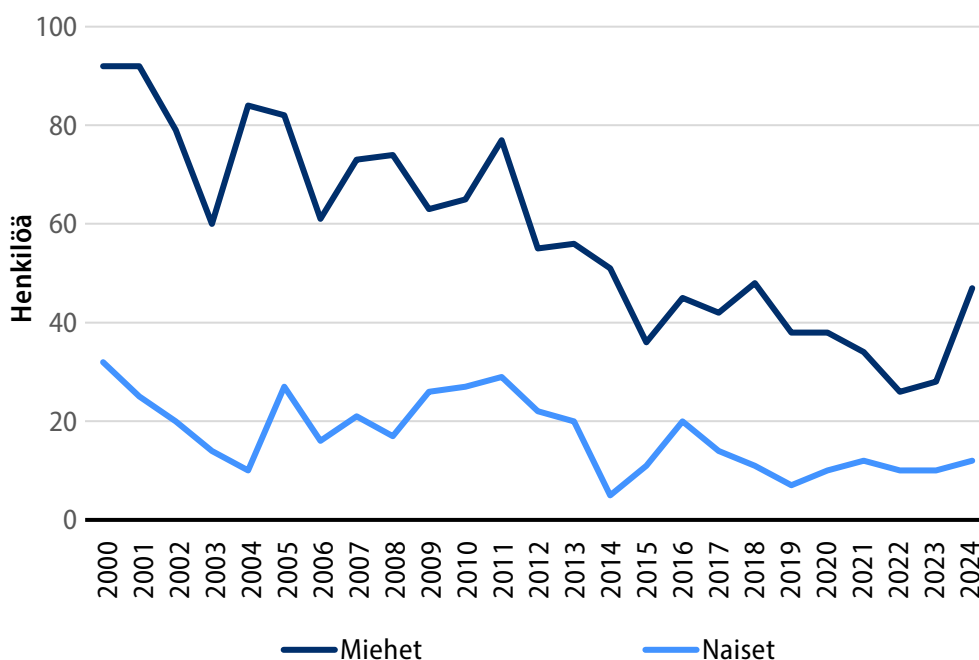
Kuvio 8. Alle 18-vuotiaat henkirikoksen uhrin vuosina 2000–2024, (Tilastokeskus kuolemansyytilasto).

Väkivallan aiheuttamat hoitojaksot alle 18-vuotiailla

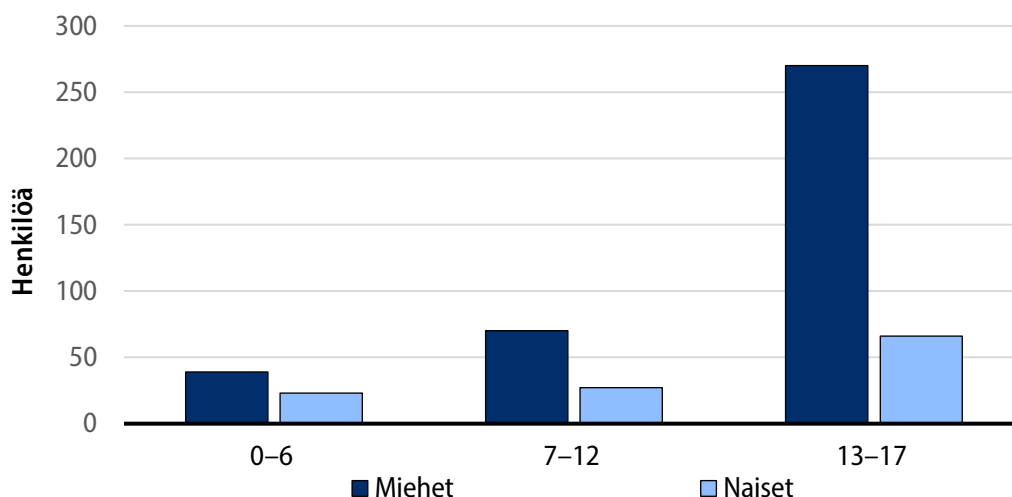
Vuodeosastojen hoitojaksoilla hoidetut vammat ovat tavallisesti vakavampia kuin avokäynneillä hoidetut vammat. Vuosina 2000–2024 väkivallasta on aiheutunut osastohoitoa vaativia vammoja yhteensä 1 874 alle 18-vuotiaalle henkilölle (Kuvio 9). Vuosittainen vaihteluväli on 38–124 henkilöä. Kymmenen viimeisimmän tilastovuoden (2015–2024) keskiarvo on ollut 50 henkilöä vuosittain, ja viimeisimmän viiden tilastovuoden (2020–2024) aikana 45 henkilöä vuodessa. Vaikka väkivallasta johtuva vuodeosastohoito on pääosin vähentynyt 2000-luvulla, poikien lukumäärä hoidettavien potilaiden kohdalla nousi vuonna 2024.

Kuvio 9. Vuodeosastohoidossa väkivallan takia olleet 0–17-vuotiaat henkilöt vuosina 2000–2024, (Hilmo).

Viimeisen kymmenen vuoden aikana, vuosina 2015–2024, väkivallan aiheuttamasta vuodeosastohoidosta 13 prosenttia (n=62) oli alle kouluikäisiä lapsia (0–6 vuotta), 20 prosenttia (n=97) alakouluikäisiä (7–12 vuotta), ja 68 prosenttia (n=336) nuoria (13–17 vuotta). Uhreista 77 prosenttia (n=379) oli poikia ja 23 prosenttia (n=116) tyttöjä. Alle kouluikäisten ryhmässä tyttöjä ja poikia hoidettiin lähes yhtä paljon, mutta kouluikäisten ja nuorten ryhmässä poikia on huomattavasti enemmän kuin tyttöjä. Sekä pojilla että tytöillä hoitajaksojen määrä kasvaa huomattavasti ikävuosien 13–17 välillä (Kuvio 10).

Kuvio 10. Vuodeosastohoidossa väkivallan takia olleet 0–17-vuotiaat henkilöt vuosina 2015–2024, (Hilmo).

Vuosina 2015–2024 neljä viidesosaa (80 %) väkivallan aiheuttamista hoitojaksoista oli tilastoinnissa kirjattu tekijä. Pienillä lapsilla valtaosan kirjauksista väkivallan tekijäksi muodostivat vanhempi tai vanhemmat (43 % kaikista hoitojaksoista, n=27). Väkivallan tekijäksi oli kirjattu muu tai tuntematon tekijä 15 prosentissa (n=9) tapauksista ja kolmessa prosentissa (n=2) ystävä tai tuttava.

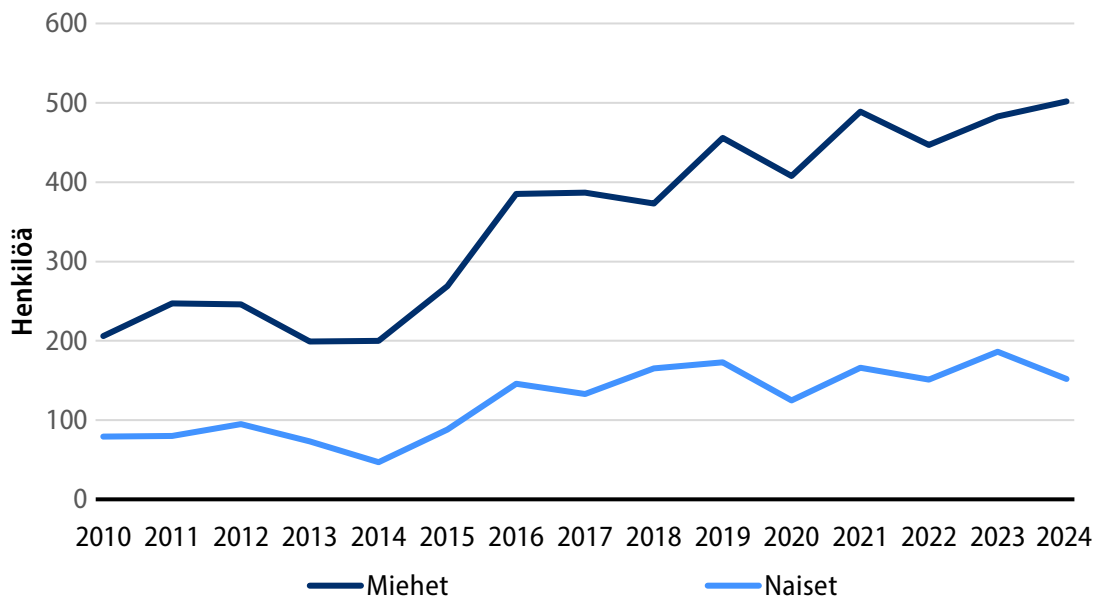
Alakouluikäisten hoitojaksoissa kirjattu tekijä oli hieman harvemmin vanhempi tai vanhemmat (7 %, n=7). Ystävä tai tuttava oli kirjattu tekijäksi 24 prosentissa (n=24) alakouluikäisten tapauksista ja muu tai tuntematon tekijä 42 prosentissa (n=47) tapauksista. Nuorten hoitojaksoissa tekijäksi oli kirjattu vanhempi tai vanhemmat 2 prosentissa (n=41), ystävä tai tuttava 19 prosentissa (n=96) ja muu tai tuntematon tekijä hieman yli puolessa (57 %, n=195) tapauksista.

Väkivallan aiheuttamat erikoissairaanhoidon käynnit alle 18-vuotiailla

Avohoito tarkoittaa käyntiä terveydenhuollossa lääkärin tai sairaanhoitajan vastaanotolla väkivallasta saatujen vammojen vuoksi. Käynnin yhteydessä hoidetut vammat voidaan keskimäärin olettaa lievemmäksi kuin vuodeosastoilla hoidetut vammat. Avohoidon kirjaamistarkkuuden muutosten johdosta tässä käsitellään vain vuosina 2010–2024 kirjattuja käyntejä.

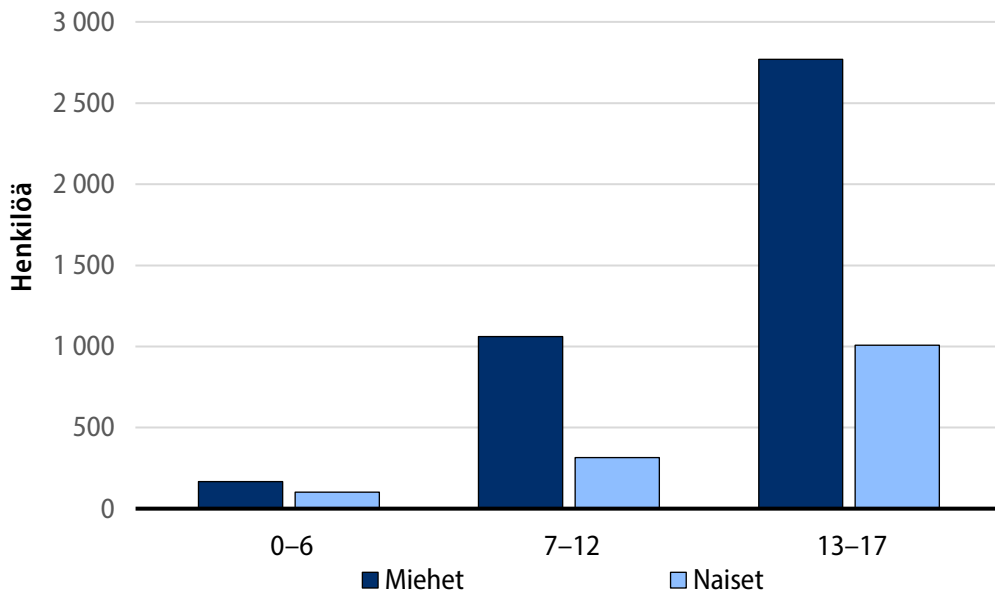
Vuosina 2010–2024 väkivallasta aiheutui 7157 alle 18-vuotiaalle henkilölle 11 470 käyntiä erikoissairaanhoidon avohoidossa (Kuvio 11). Vuosina 2015–2024 vaihteluväli on ollut 357–669 henkilöä. Kymmenen viimeisimmän tilastovuoden (2015–2024) keskiarvo väkivallan vuoksi erikoissairaanhoidon avohoidossa on ollut 569 henkilöä vuodessa, ja viimeisimmän viiden tilastovuoden (2020–2024) 622 henkilöä vuodessa. Käyntien tilastoitu määrä on lisääntynyt 2010-luvun aikana, mutta muutos voi osittain johtua parantuneesta tilastoinnista sekä hoitokäytäntöjen muutoksesta käyntejä suosivaksi.

Kuvio 11. Erikoissairaanhoidon avokäynneillä väkivallan takia hoidetut 0–17-vuotiaat henkilöt sukupuolittain tarkasteltuna vuosina 2010–2024, (Hilmo).

Viimeisen kymmenen vuoden aikana, vuosina 2015–2024, väkivallan aiheuttamasta erikoissairaanhoidon avohoidosta viisi prosenttia (n=269) oli alle kouluikäisiä lapsia (0–6 vuotta), 25 prosenttia (n=1 378) alakouluikäisiä (7–12 vuotta), ja 70 prosenttia (n=3 777) nuoria (13–17 vuotta). Uhreista 74 prosenttia (n=3 998) oli poikia ja 26 prosenttia (n=1 426) tyttöjä. Alle kouluikäisten ryhmässä tyttöjä ja poikia hoidettiin lähes yhtä paljon, mutta kouluikäisten ja nuorten ryhmässä poikia on huomattavasti enemmän kuin tyttöjä. Sekä pojilla että tytöillä hoitokäyntien määrä kasvaa huomattavasti ikävuosien 13–17 välillä (Kuvio 12).

Kuvio 12. Erikoissairaanhoidon avokäynneillä väkivallan takia hoidetut 0–17-vuotiaat henkilöt ikäryhmittäin ja sukupuolittain vuosina 2015–2024, (Hilmo).

Vuosina 2015–2024 yhteensä 83 prosentista väkivallan aiheuttamista avokäynneistä oli kirjattu tekijä. Pienillä lapsilla tekijänä oli yleisimmin vanhempi tai vanhemmat (28 % kaikista hoitojaksoista, n=76). Väkivallan tekijäksi oli kirjattu 13 prosentissa (n=36) tapauksista ystävä tai tuttava ja muu tai tuntematon tekijä 25 prosentissa (n=68) tapauksista.

Alakouluikäisten hoitojaksoissa kirjattu tekijä oli hieman harvemmin vanhempi tai vanhemmat (7 %, n=103). Ystävä tai tuttava oli kirjattu tekijäksi 31 prosentissa (n=440) alakouluikäisten tapauksista ja muu tai tuntematon tekijä 41 prosentissa (n=582) tapauksista. Nuorten hoitojaksoissa tekijäksi oli kirjattu vanhempi tai vanhemmat kolmessa prosentissa (n=110), ystävä tai tuttava 20 prosentissa (n=815) ja muu tai tuntematon tekijä hieman yli puolessa (56 %, n=2 248) tapauksista.

Yhteenveto

Terveydenhuollon tilastolähteillä, eli tässä kuolemansyytilastolla sekä Hilmoilla, saadaan melko hyvä kuva alaikäisten kohtaaman vakavan väkivallan määrästä. Tilastoinnin voidaan olettaa olevan sitä parempaa, mitä vakavammasta väkivallasta on kyse. Edellä mainituilla tilastolähteillä ei voida arvioida hoitamatta jääneen väkivallan määrää tai sitä, missä määrin väkivalta kirjataan tilastoihin oikein.

Sairaalahoitoon tilastoista voidaan saada arvio väkivallan tekijöistä, mutta tällöin kyse hoitavan henkilökunnan sen hetkisestä tiedosta tai arviosta. Useimmiten väkivallan tekijäksi kirjataan muu tai tuntematon taho tai tekijää ei kirjata lainkaan.

Alle 18-vuotiaisiin kohdistuvia henkirikoksia tapahtuu tavallisesti alle 10 vuosittain. Tyttöihin ja poikiin kohdistuu suurin piirtein saman verran henkirikoksia. Alaikäinen uhri on useimmiten pieni lapsi (0–6 vuotta) ja tekijänä ovat useimmiten uhrin vanhempi tai vanhemmat. Lähestyessä täysi-ikäisyyttä henkirikoksia tapahtuu enemmän kuin kouluikäisillä ja tällöin tekijänä on tyypillisesti joku muu kuin uhrin vanhemmat.

Väkivallan takia vuodeosastoilla hoidetaan vuosittain tavallisesti noin viittäkymmentä alaikäistä vuosittain ja avohoidon puolella väkivalta aiheuttaa noin tuhat käyntiä vuosittain. Alle kouluikäisiä tyttöjä ja poikia hoidetaan suunnilleen saman verran, mutta kouluikästä eteenpäin poikien osuus on huomattavasti suurempi. Molemmilla sukupuolilla väkivallan aiheuttamat vammat lisääntyvät kouluikästä alkaen, ja etenkin teini-ikässä. Pienistä lapsista alle vuoden ikäisiä hoidetaan väkivallan takia enemmän kuin muita pieniä (1–6 vuotta) lapsia. Pienillä lapsilla väkivallan tekijä on useimmiten vanhempi, myöhemmällä iällä muut tekijät.

2.1.3 Lasten ja nuorten kokema väkivalta: tuloksia Kouluterveyskyselystä

Kirjoittajat: Jenni Helenius THL & Hanne Kivimäki THL

Kouluterveyskysely tuottaa joka toinen vuosi seurantatietoa lasten ja nuorten kokemuksista terveydestä, hyvinvoinnista, koulunkäynnistä ja opiskelusta sekä elintavoista. Kysely toteutetaan koko maassa kokonaistutkimuksena. Siihen vastataan oppitunnilla opettajan ohjauksessa. Oppilaat vastaavat nimettöminä. Vastaaminen on vapaaehtoista. Alle 15-vuotiaan huoltajalla on mahdollisuus kieltää lapsen osallistuminen kyselyyn. Vuonna 2025 kyselyyn osallistui noin 3 500 oppilaitosta tai toimipaikkaa ja siihen vastasi 269 868 lasta ja nuorta: Vastaajien lukumäärä (n) ja kattavuus (%) tilastossa tarkasteltavilla kouluasteilla: perusopetuksen 4. ja 5. luokat n=103 408 (85 %), perusopetuksen 8. ja 9. luokat n=94 743 (73 %), lukioiden 1. ja 2. vuoden opiskelijat n=47 248 (arvio 70 %) ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijat n=24 469 (arvio 37 %). Tässä luvussa tarkastellaan Kouluterveyskyselyn tuloksia vuodelta 2025 ja sitä aiemmista tiedonkeruista (THL 2025a). Tuloksia tulkitessa tulee huomioida ammatillisten oppilaitosten aineiston muita alhaisempi kattavuus ja tulosten luottamusvälit, jotka raportoidaan Kouluterveyskyselyn tulospalvelussa (Tableau).

Kouluterveyskyselyn erityisyys muiden lasten ja nuorten kokemasta väkivallasta tietoa tuottavien kyselyiden joukossa liittyy siihen, että tulokset tuotetaan myös oppilaitos- ja kuntatasolla kautta Suomen. Näin saadaan väkivallan vastaisen työn tueksi yleiskuvaa väkivaltakokemusten yleisyydestä näillä eri tasoilla. Kyselytulosten julkistamisen ja tuloksista keskustelemisen yhteydessä oppilaitoksissa on hyvä tilaisuus kertoa lapsille ja nuorille avun saamisen väylistä ja palveluista, joita väkivaltaa kokeneille on tarjolla.

Kouluterveyskyselyn tulokset julkaistaan THL:n nettisivuilla koko maan, hyvinvointialueen ja kunnan tasolla. Oppilaitokset ja koulutuksen järjestäjät saavat tuloksensa salasanalla suojattuna. Kouluterveyskysely tuottaa seurantatietoa oppilaitosten, kuntien ja hyvinvointialueiden hyvinvointityön ja kehittämisen taustatiedoksi. Tuloksista, niiden tulkinnoista ja ratkaisuehdotuksista on tärkeää keskustella lasten, nuorten ja huoltajien kanssa, samoin ammattilaisten ja päättäjien kanssa. Koko maassa ja useimmissa kouluissa toteutettavan kokonaistutkimusasetelman vuoksi kyselyn tuottama tieto on saatavilla sekä paikallisen toiminnan että kansallisen ohjauksen sekä poliittisten päätösten tausta- ja seurantatietona.

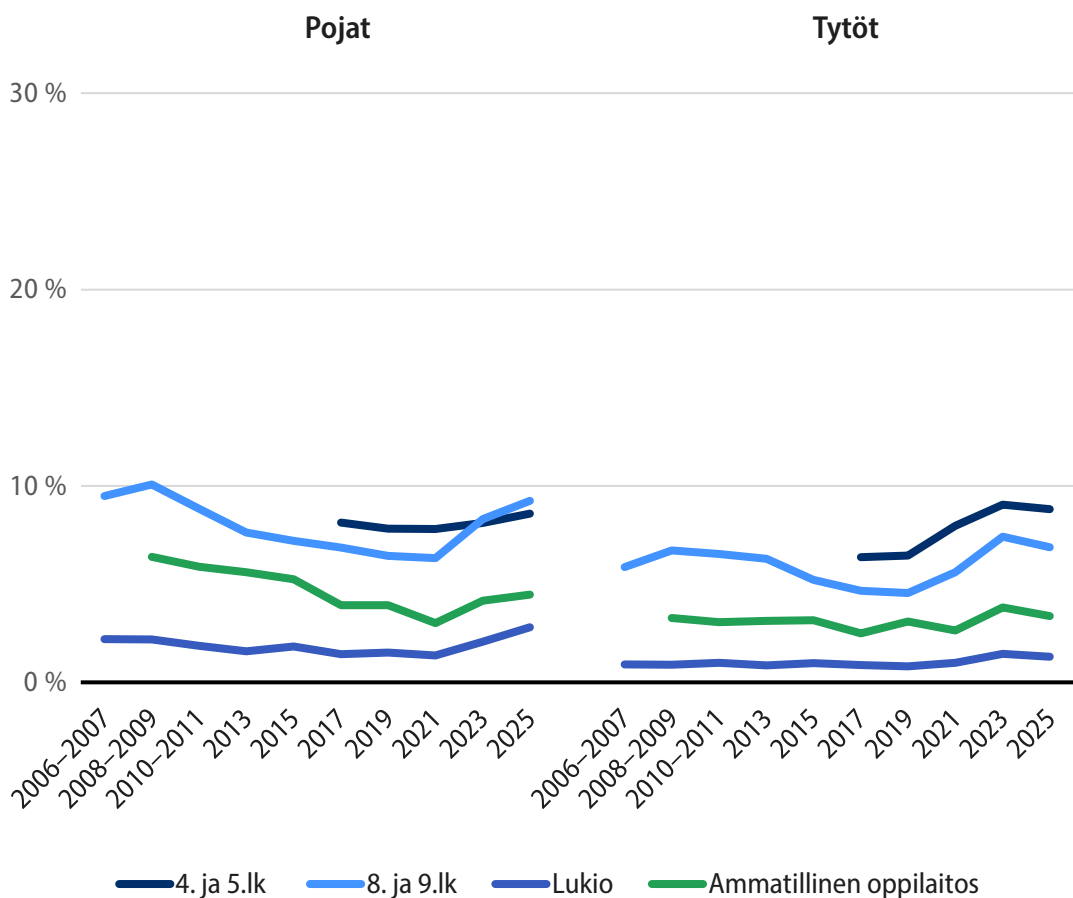
Kouluterveyskyselyn viitekehys rakentuu kouluhyvinvoinnin ja kouluyhteisön ympärille. Siinä on mukana myös väestötutkimuksellinen näkökulma, johon kuuluvat esimerkiksi elintapoihin, terveyteen ja hyvinvointiin liittyvät kysymykset. Kiusaamisesta ja väkivallasta on lomakkeella useita seurantakysymyksiä. Tutkimuskäytössä Kouluterveyskyselyn aineistoista voidaan tarkastella väkivaltakokemusten yhteyksiä suhteessa kyselyn moniin teemoihin, kuten sosiaalisiin suhteisiin, elintapoihin, terveyteen ja hyvinvointiin.

Kiusaaminen muiden oppilaiden ja koulun aikuisten taholta

Kouluterveyskyselyssä kiusaamisella tarkoitetaan *”sitä, kun toinen oppilas tai ryhmä oppilaita sanoo tai tekee epämiellyttäviä asioita jollekin oppilaalle. Kiusaamista on myös se, kun oppilasta kiusoitellaan toistuvasti tavalla, josta hän ei pidä. Kiusaamista ei ole se, kun kaksi suunnilleen samanvahvuista oppilasta riitelevät.”* (THL 2025a). Vuonna 2025 oppilaiden keskinäistä kiusaamista oli kokenut kevätlukukaudella 8. ja 9. luokkalaisista joka neljäs oppilas (26 %), ja kahdeksan prosenttia vähintään viikoittain. Kolme neljästä (74 %) ei ollut kokenut kiusaamista lainkaan. Perusopetuksen 4. ja 5. luokkalaisista joka kolmas (34 %) oli kokenut muiden oppilaiden kiusaavan ja yhdeksän prosenttia oli kokenut kiusaamista vähintään viikoittain. Kaksi kolmesta (66 %) 4. ja 5. luokkalaisista ei ollut kokenut lainkaan kiusaamista. (Kuvio 13, taulukko 2.)

Perusopetuksen 8. ja 9. vuosiluokkien oppilaiden kokemuksia kiusaamisesta on seurattu vuodesta 1996 alkaen. Sinä aikana vähintään viikoittain lukukaudessa kiusatuksi tulleiden osuus on vaihdellut 5–8 prosentin välillä (tytöistä 5–7 % ja pojista 6–10 %). Vähintään viikoittain kiusatuksi tulleiden osuudet pysyivät lähes samalla tasolla 1990-luvun lopulta vuoteen 2008 asti, jolloin ne alkoivat pienentyä. Viikoittain kiusatuksi tulleiden poikien osuudet laskivat vuodesta 2008 vuoteen 2021 asti ja ovat sen jälkeen kasvaneet hieman. Tytöillä viikoittain kiusatuksi tulleiden osuuden muutos on ollut samankaltainen mutta lievempi. Toisella asteella viikoittainen koulukiusaaminen on harvinaisempaa (vuonna 2025 lukiot 2 %, ammatilliset oppilaitokset 4 %). Verrattuna vuoteen 2023, perusopetuksen 4., 5., 8. ja 9. luokkien pojista hieman suurempi osuus oli vuonna 2025 kokenut kiusaamista vähintään kerran viikossa. (Kuvio 13, taulukko 2.)

Kuvio 13. Koulukiusaamista vähintään kerran viikossa kokeneiden lasten ja nuorten osuus sukupuolen ja kouluasteen mukaan vuosina 2006–2025, %, (Kouluterveyskysely THL).

Kouluterveyskyselyssä on kysytty vuosina 2021–2025, onko joku opettajista tai muista koulun aikuisista kiusannut oppilasta koulussa lukuvuoden aikana. Kysymyksen vastausohjeessa todettiin, että *”seuraavassa kysymyksessä kiusaaminen tarkoittaa sitä, että joku koulun työntekijä aiheuttaa sanoilla tai teoilla toistuvasti pahaa mieltä jollekin oppilaalle. Työntekijä voi olla opettaja tai joku muu, joka on töissä koulussa. Se ei kuitenkaan ole kiusaamista, jos hän puuttuu esimerkiksi siihen, että oppilas häiritsee muita tai ei tee tehtäviään.”* Kyselyssä ei selvitetty, millä tavalla kiusaamista oli tapahtunut tai keitä kyseiset koulun aikuiset olivat tarkemmin olleet.

Vähintään viikoittaista aikuisen taholta tapahtuvaa kiusaamista kertoi vuonna 2025 kokeneensa kuusi prosenttia perusopetuksen 8. ja 9. luokan oppilaista ja neljä prosenttia 4. ja 5. luokan oppilaista. Aikuisen taholta tapahtunutta kiusaamista ei ollut kokenut lainkaan 81 prosenttia 8. ja 9. luokan oppilaista ja 86 prosenttia 4. ja 5. luokan oppilaista. Osuuksissa ei ollut suuria eroja vuosiin 2023 ja 2021 verrattuna. Kokemukset kiusaamisesta koulun aikuisen taholta olivat harvinaisempia toisen asteen opiskelijoilla, ja suurin osa ei ollut kokenut kiusaamista lukuvuoden aikana (1. ja 2. vuoden opiskelijat: lukioiden 92 %, ammatilliset oppilaitokset 89 %). Vähintään viikoittaista kiusaamista oli kokenut kaksi prosenttia lukioiden opiskelijoista sekä neljä prosenttia ammatillisten oppilaitosten opiskelijoista. (Taulukko 2.)

Kokemukset syrjinnästä

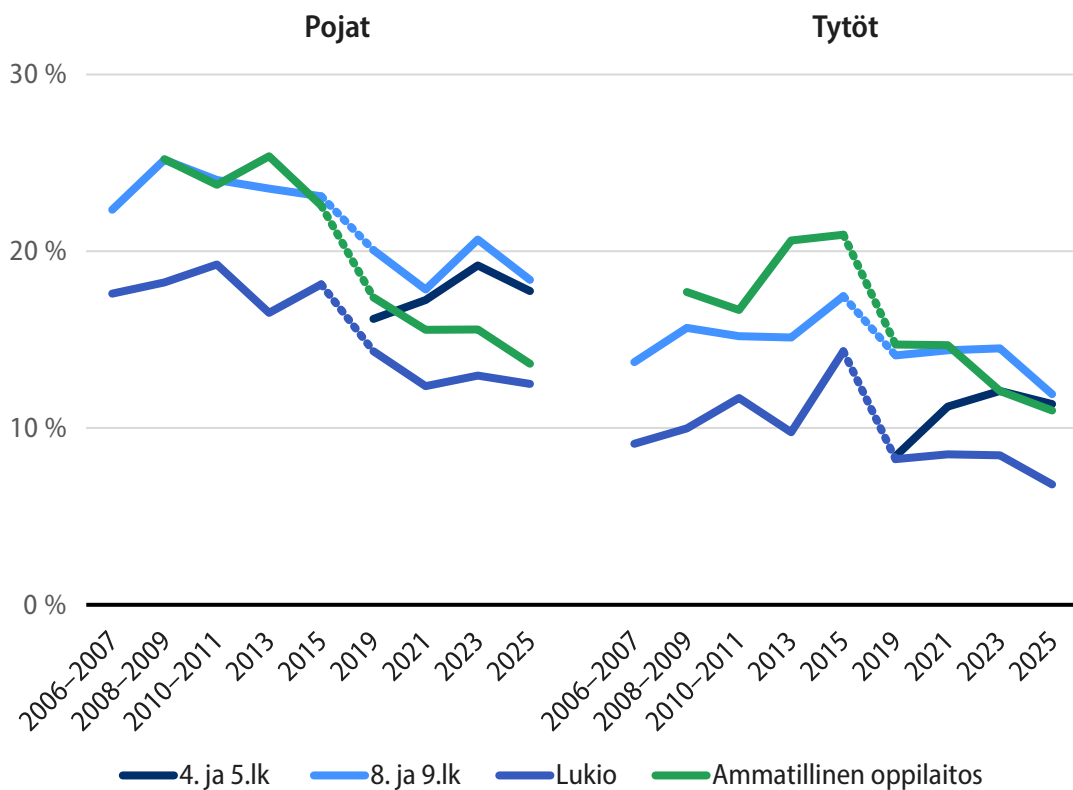
Kouluterveyskyselyssä kysytään syrjinnästä seuraavasti: *”Ovatko muut syrjineet tai kiusanneet sinua eli kohdelleet sinua huonosti seuraavien asioiden takia koulussa tai vapaa-ajalla viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana?”* Summaindikaattori muodostuu kysymyksen osioista: 1) Paino, pituus, kehon tai kasvojen piirteet, 2) Ihonväri, 3) Vammaisuus, pitkäaikainen sairaus tai näkyvä oire, 4) Sukupuoli, sukupuolen ilmaiseminen, muunsukupuolisuus, sukupuolettomuus, 5) Seksuaalinen suuntautuminen, 6) Kieli, 7) Ulkomainen tausta, romanitausta, saamelaisuus, 8) Uskonto, uskonottomuus tai elämänkatsomus, 9) Perhe tai koti (esim. vanhemmat, sisarukset, taloudellinen tilanne, asuinpaikka). Vastausvaihtoehdot: 1) kyllä, 2) ei.

Syrjinnän kokemuksia oli kaikissa ikäryhmissä enemmän ulkomaalaistaustaisilla kuin suomalaistaustaisilla, sukupuoli- tai seksuaalivähemmistöihin kuuluvilla kuin muilla sekä kodin ulkopuolelle sijoitetuilla kuin muilla tavoin asuvilla. Esimerkiksi Suomessa syntyneistä ulkomaalaistaustaisista 24–48 prosenttia, ulkomailla syntyneistä ulkomaalaistaustaisista 30–51 prosenttia ja suomalaistaustaisista 15–32 prosenttia ikäryhmästä riippuen oli kokenut syrjintää vuoden 2025 Kouluterveyskyselyn mukaan. (Taulukko 2.)

Kokemukset fyysisestä uhasta ja väkivallasta

Kouluterveyskyselyssä kysyttiin esimerkiksi lyömisen, potkimisen tai väkivallalla uhkaamisen kohteeksi joutumisesta kuluneen 12 kuukauden aikana. Vuoden 2025 tulosten mukaan kaikilla kouluasteilla pojat olivat kokeneet edellä kuvattua fyysistä uhkaa tai väkivaltaa yleisemmin kuin tytöt (kuvio 14, taulukko 2.). Kysymyksessä ei tarkennettu, missä tilanteessa tai paikassa tai kenen taholta fyysistä uhkaa on koettu.

Kuvio 14. Fyysistä uhkaa tai väkivaltaa vuoden aikana kokeneiden lasten ja nuorten osuus sukupuolen ja kouluasteen mukaan vuosina 2006–2025, %. Tietoa ei ole saatavilla vuodelta 2017. (summaindikaattori, Kouluterveyskysely THL)

Kuluneen 12 kuukauden aikana fyysistä uhkaa tai väkivaltaa oli kokenut 18 prosenttia sekä perusopetuksen 4. ja 5. luokan että 8. ja 9. luokan pojista, 12 prosenttia lukioiden pojista ja 14 prosenttia ammatillisten oppilaitosten pojista. Tytöistä vastaavaa oli kokenut noin joka kymmenes (11 %, 12 %, 7 % ja 11 %). (Kuvio 14., taulukko 2.)

Vanhempien tai huolta pitävien aikuisten taholta koettu väkivalta ja epäasiallinen kohtelu

Vanhempien tai muiden huolta pitävien taholta osa lapsista ja nuorista oli kokenut viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana henkiseen väkivaltaan ja epäasialliseen kohteluun viittaavia tekoja. Niistä kysyttiin vuonna 2025 sanallista loukkaamista (esimerkiksi haukkumista), nöyryyttämistä ja nolaamista sekä väkivallalla uhkaamista. Kysymysten yhteydessä vastaajalle kerrottiin, että vanhemmilla tarkoitetaan tässä yhteydessä esimerkiksi äitiä tai äitipuolta, isää tai isäpuolta, adoptiovanhempia tai sijaisperheen vanhempia.

Sanallista loukkaamista oli kokenut perusopetuksen 4.–5.-luokkalaisista tytöistä 11 prosenttia ja perusopetuksen 8.–9.-luokkalaisista tytöistä 28 prosenttia sekä lukion ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijatyttöistä 24 prosenttia. Vastaavan ikäisillä pojilla (8–11 %) kokemukset olivat tätä harvinaisempia. Tytöt (12–16 %) olivat kokeneet myös nöyryyttämistä ja nolaamista vanhempien tai huolta pitävien aikuisten taholta yleisemmin kuin pojat (4–9 %). Sanallista loukkaamista, nöyryyttämistä ja nolaamista kokeneiden osuudet olivat vuonna 2025 hieman pienempiä kuin vuosina 2019–2023. (Taulukko 2.)

Väkivallalla uhkaamista vanhempien tai huolta pitävien aikuisten taholta oli vuoden 2025 Kouluterveyskyselyn mukaan kokenut 2–4 prosenttia vastanneista. (Taulukko 2). Osuudet ovat pysyneet lähes samalla tasolla vuosina 2019–2025 (n. 2–6 prosentin välillä).

Vanhempien tai muiden huolta pitävien aikuisten taholta koetulla fyysisellä väkivallalla tarkoitetaan Kouluterveyskyselyssä esimerkiksi sitä, että vanhempi on tarttunut lapseen niin, että häneen sattui, töninyt tai ravistellut lasta vihaisesti, tukistanut tai läimäyttänyt lasta, lyönyt lasta nyrkillä tai esineellä, potkaissut lasta tai satuttanut lasta muuten fyysisesti. Vanhempien tai muiden huolta pitävien aikuisten taholta fyysistä väkivaltaa oli vuonna 2025 kokenut viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana 12 prosenttia perusopetuksen 4. ja 5.-luokkalaisista, yhdeksän prosenttia perusopetuksen 8. ja 9. luokkalaisista ja viisi prosenttia sekä lukion että ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoista. (Taulukko 2). Osuudet ovat pienentyivät hieman aiempiin kyselyvuosiin verrattuna.

Seksuaalinen häirintä ja seksuaaliväkivalta

Vuosien 2023 ja 2025 Kouluterveyskyselyn mukaan perusopetuksen 4. ja 5. luokan oppilaista 11 prosenttia oli kokenut seksuaalista kommentointia, ehdottelua, viestittelyä tai kuvamateriaalin näyttämistä kuluneen 12 kuukauden aikana, tytöt (13 %) hieman yleisemmin kuin pojat (8–9 %). Vuonna 2021 vastaavaa oli kokenut kahdeksan ja vuonna 2019 neljä prosenttia. Näiden kokemusten yleisyys on siis yli kaksinkertaistunut siitä, kun asiasta kysyttiin ensimmäisen kerran vuonna 2019. Vuonna 2025 seksuaalista koskettelua tai painostusta koskettamaan oli kokenut noin neljä prosenttia sekä perusopetuksen 4. ja 5. -luokkalaisista pojista, että tytöistä. Vuonna 2019 vastaava osuus oli kaksi prosenttia. (Taulukko 2.)

Vuonna 2025 noin kolmasosa tytöistä (31–36 %), jotka olivat perusopetuksen 8. tai 9. luokalla tai toisen asteen oppilaitoksissa 1. ja 2. vuoden opiskelijoita, oli kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana. Samanikäisistä pojista vastaavaa oli kokenut 7–12 prosenttia. (Taulukko 2.) Vuonna 2023 vastaavaa oli kokenut 45–49 prosenttia tytöistä ja 8–12 prosenttia pojista. Perusopetuksen 8. ja 9. luokkalaisista tytöistä viisi prosenttia oli kokenut seksuaalista häirintää koulussa, 15 prosenttia julkisissa tiloissa ja 23 prosenttia netin tai puhelimen välityksellä. Osuudet ovat pienempiä kuin vuosina 2021 ja 2023.

Vuonna 2025 perusopetuksen 8. ja 9. luokalla sekä lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa 1. ja 2. vuotta opiskelevista pojista 4–7 prosenttia ja tytöistä 9–14 prosenttia oli kokenut seksuaalista väkivaltaakuluneen 12 kuukauden aikana, kun vuonna 2023 vastaavaa oli kokenut nuorista pojista 3–6 prosenttia ja tytöistä 12–17 prosenttia. (Taulukko 2.)

Taulukko 2. Perusopetuksen 4., 5., 8. ja 9. luokkien oppilaiden sekä lukion ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden kokemukset kiusaamisesta, syrjinnästä, häirinnästä ja väkivallasta (Kouluterveyskysely 2025).

Kokemus	Perusopetus 4.–5. lk., pojat	Perusopetus 4.–5. lk., tytöt	Perusopetus 8.–9. lk., pojat	Perusopetus 8.–9. lk., tytöt	Lukio, 1.–2. vuoden opiskelijat, pojat	Lukio, 1.–2. vuoden opiskelijat, tytöt	Ammatillinen oppil. 1.–2. vuoden opisk., pojat	Ammatillinen oppil. 1.–2. vuoden opisk., tytöt
Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa	9	9	9	7	3	1	4	3
Kokenut syrjintää koulussa tai vapaa-ajalla	–	–	32	35	16	16	14	21
Kokenut fyysistä uhkaa tai väkivaltaa	18	11	18	12	12	7	14	11
Kokenut fyysistä väkivaltaa vanh. tai huoltapit. taholta	13	11	7	11	3	6	4	6
Vanhempi loukannut sanallisesti	10	11	11	28	10	24	8	24
Vanhempi nöyryyttänyt tai nolannut	9	12	6	16	5	12	4	12
Vanhempi uhannut väkivallalla	3	2	3	4	2	2	3	3
Kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua	–	–	12	31	7	32	8	36
Kokenut seksuaaliväkivaltaa	–	–	7	11	4	9	5	14
Kokenut seksuaalista kommentointia, ehdottelua, viestittelyä tai kuvamateriaalin näyttämistä	9	13	–	–	–	–	–	–
Kokenut seksuaalista koskettelua tai painostamista koskettamaan vuoden aikana	4	4	–	–	–	–	–	–

Väkivaltakokemusten yleisyys vaihtelee taustaryhmittäin

Vuosina 2019 ja 2021 nuoret, jotka olivat ulkomaalaistaustaisia, joiden koettu sukupuoli oli muu kuin virallinen sukupuoli, seksuaalinen suuntautuminen muu kuin hetero, tai jotka olivat sijoitettuna kodin ulkopuolelle, kokivat enemmistöä yleisemmin kiusaamista, seksuaalista häirintää ja väkivaltaa sekä vanhempien taholta fyysistä ja henkistä väkivaltaa (Helenius & Kivimäki 2023). Myös vuoden 2017 Kouluterveyskyselyn mukaan vähemmistöryhmiin kuuluneet nuoret kokivat muita yleisemmin väkivaltaa (Halme ym. 2018). Syrjinnän kokemukset koulussa ja vapaa-ajalla olivat myös yleisempiä edellä mainittuihin taustaryhmiin kuuluvilla vuonna 2025. Taulukossa 3 tarkastellaan tuloksia taustaryhmittäin.

Väkivaltakokemusten yleisyydessä on merkittäviä eroja erityisesti kodin ulkopuolelle sijoitettujen ja muulla tavalla asuvien lasten ja nuorten välillä. Kodin ulkopuolelle sijoitetut ovat kokeneet kiusaamisen ja väkivallan muotoja muita yleisemmin. Myös ulkomaalaistaustaiset lapset ja nuoret ovat kokeneet kiusaamisen, syrjinnän ja väkivallan muotoja pääsääntöisesti yleisemmin kuin suomalaistaustaiset. Seksuaalisen ehdottelun ja ehdottelun osalta syntyperän mukaiset erot kokemusten yleisyydessä ovat pienempiä . (Taulukko 3.)

Taulukko 3. Nuorten kokemuksia kiusaamisesta, syrjinnästä, häirinnästä ja väkivallasta taustaryhmittäin. (Kouluterveyskysely 2025, THL 2025).

Taustaryhmä	Koulukiusattuna vähintään viikoittain, perusopetus 8.–9. lk	Koulu- kiusattuna vähintään viikoittain, lukio	Koulu- kiusattuna vähintään viikoittain, ammatill. oppil.	Kokenut syrjintää koulussa tai vapaa-ajalla, perusopetus 8.–9. lk	Kokenut syrjintää koulussa tai vapaa-ajalla, lukio	Kokenut syrjintää koulussa tai vapaa-ajalla, ammatill. oppil.
Suomalaistaustaiset	7	2	4	32	15	16
Suomessa syntyneet ulkomaalaistaustaiset	11	4	7	48	29	24
Ulkomailla syntyneet ulkomaalaistaustaiset	14	5	6	51	34	30
Cis-sukupuoliset	8	2	4	32	15	16
Sukupuolivähemmistöt	22	5	7	61	36	37
Heterot	7	2	3	31	14	15
Seksuaalivähemmistöt	16	3	6	53	28	31
Kodin ulkopuolelle sijoitetut	28	21	17	59	42	37
Muulla tavoin asuvat	8	2	4	33	16	17

Taulukko 3. Nuorten kokemuksia kiusaamisesta, syrjinnästä, häirinnästä ja väkivallasta taustaryhmittäin. (Kouluterveyskysely 2025, THL 2025).

Taustaryhmä	Kokenut fyysistä uhkaa, perusopetus 8.–9. lk	Kokenut fyysistä uhkaa, lukio	Kokenut fyysistä uhkaa, ammatill. oppil.	Kokenut fyysistä väkivaltaa vanh./huoltapit. taholta, perusopetus 8.–9. lk	Kokenut fyysistä väkivaltaa vanh./huoltapit. taholta, lukio	Kokenut fyysistä väkivaltaa vanh./huoltapit. taholta, ammatill. oppil.
Suomalaistaustaiset	15	9	12	8	5	5
Suomessa syntyneet ulkomaalaistaustaiset	18	11	16	13	8	8
Ulkomailla syntyneet ulkomaalaistaustaiset	20	9	13	14	8	7
Cis-sukupuoliset	15	9	12	9	5	5
Sukupuolivähemmistöt	26	14	17	19	9	10
Heterot	14	9	12	8	4	4
Seksuaalivähemmistöt	21	12	17	17	9	10
Kodin ulkopuolelle sijoitetut	39	28	27	25	20	15
Muulla tavoin asuvat	15	9	12	9	5	5

Taulukko 3. Nuorten kokemuksia kiusaamisesta, syrjinnästä, häirinnästä ja väkivallasta taustaryhmittäin. (Kouluterveyskysely 2025, THL 2025).

Taustaryhmä	Kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua, perusopetus 8.–9. lk	Kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua, lukio	Kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua, ammatill. oppil.	Kokenut seksuaali-väkivaltaa, perusopetus 8.–9. lk	Kokenut seksuaali-väkivaltaa, lukio	Kokenut seksuaali-väkivaltaa, ammatill. oppil.	Vastaajien määrä, perusopetus 8.–9. lk	Vastaajien määrä, lukio	Vastaajien määrä, ammatill. oppil.
Suomalais-taustaiset	22	22	20	9	7	9	83 887	43 002	21 900
Suomessa syntyneet ulkomaalais-taustaiset	24	21	22	12	8	10	3 319	1 400	600
Ulkomailla syntyneet ulkomaalais-taustaiset	23	19	18	14	7	9	5 779	2 419	1 514
Cis-sukupuoliset	21	22	19	9	7	9	90 680	45 318	23 548
Sukupuoli-vähemmistöt	39	31	36	18	13	14	3 632	1 785	799
Heterot	20	20	18	8	6	8	76 853	38 401	20 382
Seksuaali-vähemmistöt	37	36	37	17	12	17	9 627	5 921	2 425
Kodin ulkopuolelle sijoitetut	44	40	39	31	25	25	1 820	335	381
Muulla tavoin asuvat	22	22	20	9	7	8	91 469	46 582	23 794

Taustaryhmien kuvaukset

Suomessa tai ulkomailla syntyneitä ulkomaalaistaustaisia vastaajia oli vuoden 2025 aineistossa perusopetuksen 4. ja 5. luokilla kaksitoista prosenttia (Suomessa syntyneet 6 %, ulkomailla syntyneet 6 %), perusopetuksen 8. ja 9. luokilla kymmenen prosenttia (4 % ja 6 %), lukiossa kahdeksan prosenttia (3 % ja 5 %) ja ammatillisissa oppilaitoksissa yhdeksän prosenttia (3 % ja 6 %). Lomakkeella kysyttiin vastaajan itsensä sekä äidin ja isän syntymämaata.

Kodin ulkopuolelle sijoittamista tarkastellaan tuloksissa kaksiluokkaisena: kodin ulkopuolelle sijoitettuna asuvat lapset ja nuoret ja muulla tavoin asuvat lapset ja nuoret. Kodin ulkopuolelle sijoitetuksi määriteltiin ne, jotka ilmoittivat asuvansa sijaisperheessä, lastenkodissa, nuorisokodissa tai koulukodissa tai ammatillisessa perhekodissa. Perusopetuksen 8. ja 9. luokkien oppilaista kaksi prosenttia, 4. ja 5. luokkien oppilaista noin yksi prosentti, lukiolaisista yksi prosentti ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijoista kaksi prosenttia ilmoitti asuvansa sijoitettuna kodin ulkopuolelle vuonna 2025.

Sukupuolen kokemusta tarkastellaan tuloksissa kaksiluokkaisena: sukupuolivähemmistöihin kuuluvat nuoret ja cissukupuoliset nuoret. Sukupuolivähemmistöihin kuuluviksi määriteltiin ne, jotka vastasivat sukupuolensa eroavan virallisesta sukupuolesta. Vuonna 2025 perusopetuksen 8. ja 9. luokan oppilaista neljä prosenttia, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista neljä prosenttia ja ammattiin opiskelevista kolme prosenttia koki sukupuolensa muuksi kuin virallisen sukupuolensa mukaiseksi. Taulukossa 2 cissukupuolisiksi määriteltiin ne, joiden virallinen ja koettu sukupuoli olivat kyselyhetkellä samat. Cissukupuolisiksi määriteltyihin voi kuulua myös transtaustaisia nuoria, jotka ovat täyttäneet 18 vuotta ja voineet vahvistaa juridisen sukupuolensa vastamaan omaa sukupuoltaan.

Seksuaalista suuntautumista tarkastellaan tuloksissa kaksiluokkaisena: seksuaalivähemmistöihin kuuluvat nuoret ja heteronuoret. Seksuaalivähemmistöihin kuuluviksi määriteltiin ne, jotka ilmoittivat olevansa bi- tai panseksuaaleja, homoja tai lesboja ja ne, jotka ilmoittivat, ettei mikään vaihtoehtoista sovi kuvaamaan heitä. Tarkasteluista jätettiin pois ne, jotka eivät osanneet sanoa seksuaalista suuntautumistaan tai jättivät vastaamatta kysymykseen. Perusopetuksen 8. ja 9. luokan oppilaista 11 prosenttia, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 13 prosenttia ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 11 prosenttia ilmoitti kuuluvansa seksuaalivähemmistöihin vuonna 2025.

Epäuskottavien vastausten karsiminen

Kyselytutkimuksissa osa vastaajista voi vastata epäuskottavasti valitsemalla kysymyksiin ääri vastausvaihtoehtoja (Robinson-Cimpian 2014). Vaikka Kouluterveyskyselyn kokonaisuaineistossa epäuskottavasti vastaavien osuus on pieni, se voi vääristää vähemmistöryhmien tai alueellisia tuloksia. Kouluterveyskyselystä poistettiin vuonna 2025 kaikkien kouluasteiden käyttöaineistoista epäuskottavina vastaajat, jotka olivat vastanneet vähintään 75 prosenttiin kaikille vastaajille tarkoitettuista kysymyksistä alle 5 minuutissa (n=206), koska on erittäin epätodennäköistä ehtiä lukea muutamassa minuutissa ajatuksella suurin osa kysymyksistä ja niiden vastausvaihtoehdot. Aineistoista tarkasteltiin epäuskottavia vastaajia myös vastaustekniikkaan perustuen (matriisikysymysten reunavastaukset ja diagonaalinen vastaaminen). Tarkastelujen perusteella poistettiin vuonna 2025 perusopetuksen 8. ja 9. luokan, lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten tuloksista 1,2 prosenttia vastaajista (n=2069). Perusopetuksen 4. ja 5. luokan oppilailla ei havaittu vastaavaa vastaamiskäyttäytymistä. (ks. THL 2025a). Epäuskottavien vastausten karsiminen lisää erityisesti alueellisten ja vähemmistöryhmittäisten tulosten luotettavuutta.

2.1.4 Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa, lukioissa ja ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa – TEAviisari

Kirjoittaja: Kirsi Wiss THL

Hyvinvoinnin ja terveyden ja edistäminen peruskouluissa ja toisen asteen oppilaitoksissa -tiedonkeruut ovat osa Terveyden edistämisen vertailutietojärjestelmää (TEAviisari), joka muodostuu eri toimintojen (perusopetus, lukiokoulutus, ammatillinen perustutkintokoulutus, kuntajohto, liikunta, kulttuuri ja hyvinvointialueet ml. Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimiala kokonaisuudesta. Tiedot kerätään kultakin toimialalta kahden vuoden välein ja tulokset raportoidaan TEAviisari-verkkopalvelussa (ks. teaviisari.fi). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) ja Opetushallitus (OPH) ovat vuodesta 2006 kehittäneet ja keränneet vertailukelpoisia tietoja, jotka tekevät näkyväksi koulujen ja oppilaitosten hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön.

Aineisto

Perusopetuksen tiedot kerätään syksyllä, parittomina vuosina. Vuonna 2023 tietonsa toimitti 1 931 peruskoulua (93 % kaikista Manner-Suomen peruskouluista, 99 % kunnista edustettuna, THL 2024). Seuraava tiedonkeruu tehdään loppuvuodesta 2025.

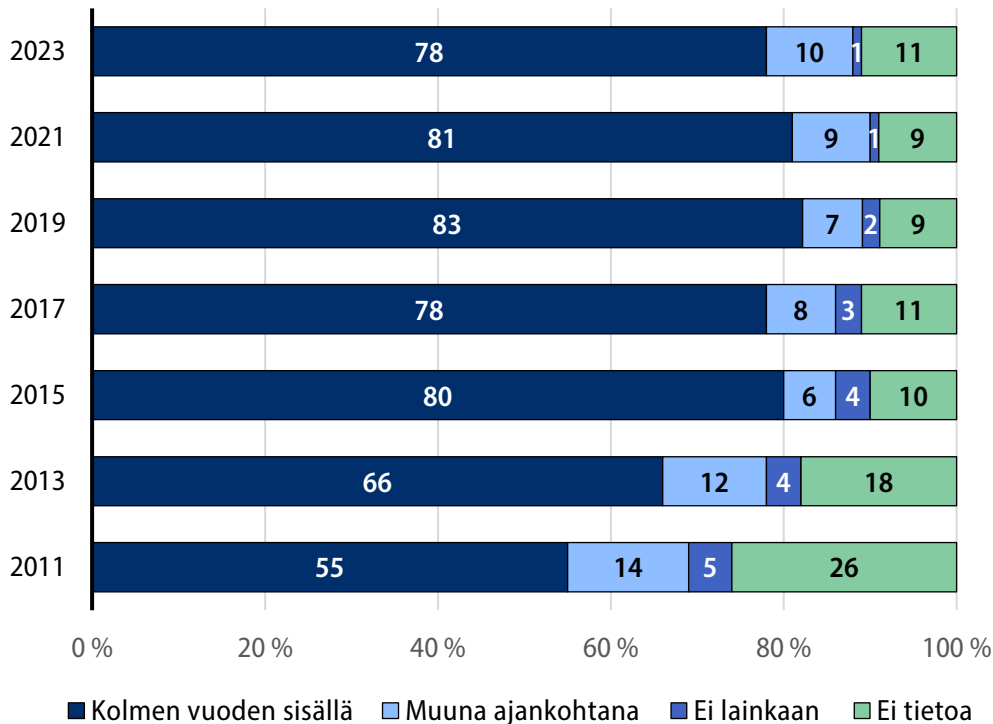
Lukioiden ja ammatillisen perustutkintokoulutuksen tiedot kerätään parillisina vuosina. Vuonna 2024 tietonsa toimitti 345 lukiota (97 % kaikista Manner-Suomen lukioista, 98 % kunnista edustettuna) ja 320 ammatillista perustutkintokoulutusta järjestävän oppilaitoksen toimipistettä (92 % kaikista toimipisteistä; THL 2025b ja Wiss ym. 2025). Seuraavan kerran tietoja kerätään loppuvuodesta 2026.

Seuraavassa raportoidaan peruskoulujen, lukioiden ja ammatillisen perustutkintokoulutuksen tulokset viimeisimmältä tiedonkeruuajankohdalta – peruskouluista vuodelta 2023 ja lukioista sekä ammatillisesta perustutkintokoulutuksesta vuodelta 2024. Tuloksia peilataan mahdollisuuksien mukaan aiempien vuosien tuloksiin.

Kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin tarkastusten toteutuminen

Terveystieteiden tutkimuskeskuksen (1326/2010) mukaan koulu- ja opiskeluympäristön terveellisyys ja turvallisuus sekä yhteisön hyvinvointi tulee tarkastaa kolmen vuoden välein. Kouluista 78 prosenttia ilmoitti, että viimeisin tarkastus oli tehty lain edellyttämällä aikavälillä ja 10 prosenttia, että tarkastuksesta oli kulunut pidempi aika (kuviot 15). Yhdessä prosentissa kouluista ei tarkastusta ollut tehty lainkaan ja noin joka kymmenennessä (11 %) koulussa viimeisimmän tarkastuksen ajankohta ei ollut tiedossa. Tarkastusten toteuttaminen oli edelleen hieman laskenut ollen vuonna 2023 samalla tasolla kuin vuonna 2017.

Kuvio 15. Kouluympäristön terveellisyden ja turvallisuuden sekä koulu yhteisön hyvinvoinnin tarkastuksen toteuttaminen perusopetuksessa vuosina 2011–2023, koulujen prosenttiosuudet, (THL 2024).

Lukioista 82 prosenttia ilmoitti vuonna 2024 (73 % vuonna 2022), että viimeisin tarkastus oli tehty lain edellyttämällä aikavälillä ja kahdeksan prosenttia (15 % vuonna 2022), että tarkastuksesta oli kulunut pidempi aika. Yhdessä prosentissa lukioista ei tarkastusta ollut tehty lainkaan ja joka kymmenennessä (10 %) lukiossa viimeisimmän tarkastuksen ajankohta ei ollut tiedossa.

Vuonna 2024 ammatillisen perustutkintokoulutuksen toimipisteistä 69 prosenttia (70 % vuonna 2022) ilmoitti, että viimeisin tarkastus oli tehty lain edellyttämällä aikavälillä ja viisi prosenttia (9 % vuonna 2022), että tarkastuksesta oli kulunut pidempi aika. Viidessä prosentissa (6 % vuonna 2022) toimipisteistä tarkastusta ei ollut tehty lainkaan ja joka viidennessä (20 %) toimipisteessä viimeisimmän tarkastuksen ajankohta ei ollut tiedossa. Vastaava luku vuonna 2022 oli 14 prosenttia.

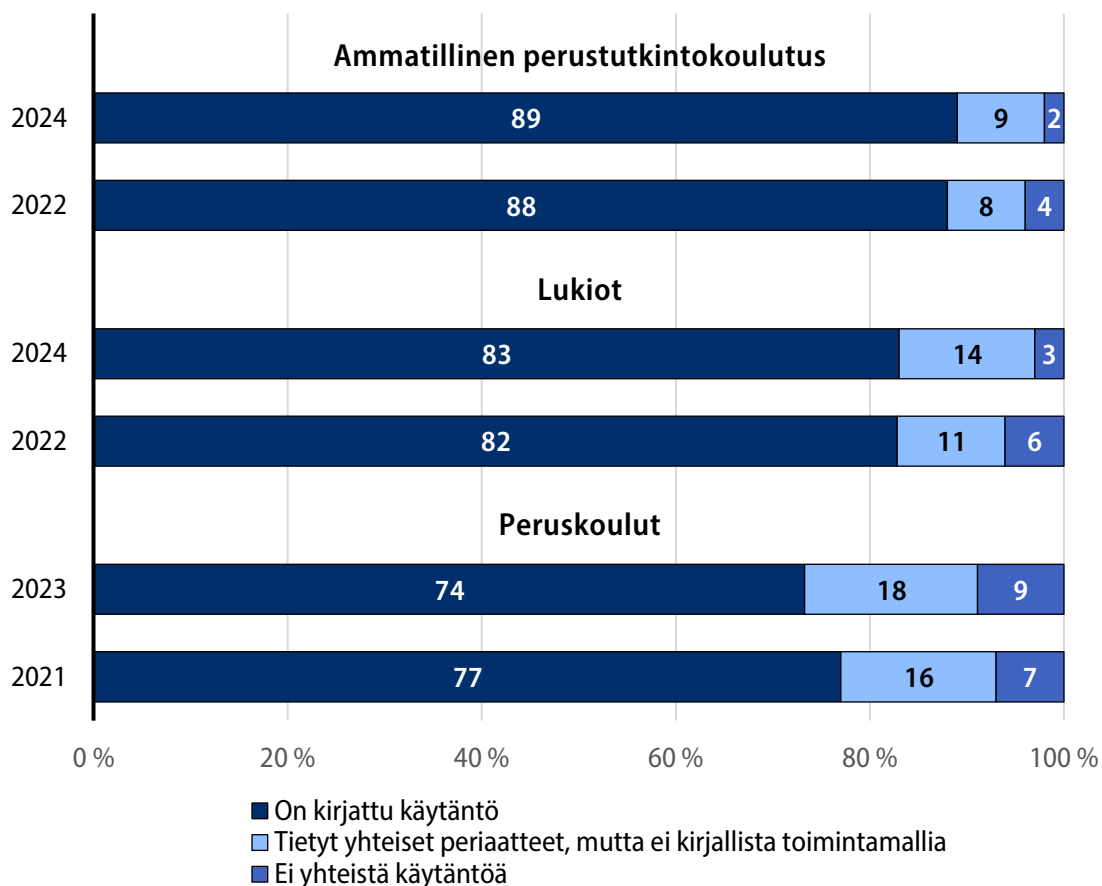
Yhteiset kirjatut käytännöt ja toimintaohjeet kiusaamisen ja seksuaalisen häirinnän ehkäisemisessä

Kouluissa ja oppilaitoksissa on erilaisia yhteisiä käytäntöjä ja toimintaohjeita, jotka tukevat toiminnan suunnittelua, toteutusta ja seuranta. Ne myös mahdollistavat ehkäisevän työtavan ja varhaisen tuen antamisen. Vuonna 2024 lukioista 90 prosentissa ja ammatillisen perustutkintokoulutuksen toimipisteistä 94 prosentissa oli yhteisesti sovittu kirjattu käytäntö tai toimintaohje kiusaamisen ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi (THL 2025b, Wiss ym. 2025). Koulutuksen järjestäjän laatimaan opiskeluhuollon suunnitelmaan tulee sisältyä suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä, ks. luku 6.1.2 (Francke ym.)

Peruskouluista 74 prosentissa oli käytössä kirjattu yhteinen käytäntö seksuaaliseen häirinnän tunnistamiseksi ja puuttumiseksi vuonna 2023 (kuvio 16). Kouluista 18 prosentilla oli käytössä tietyt yhteiset periaatteet, mutta ei kirjallista toimintamallia. Kirjatut yhteiset käytännöt olivat hieman vähentyneet vuoteen 2021 verrattaessa. (THL 2024). Lukioista 83 prosentissa ja ammatillisten toimipisteistä 89 prosentissa oli käytössä kirjattu yhteinen käytäntö seksuaaliseen häirinnän tunnistamiseksi ja siihen puuttumiseksi vuonna 2024. Kirjalliset yleiset käytännöt olivat pysyneet ennallaan toisen asteen oppilaitoksissa kahden vuoden seuranta-ajalla. (Kuvio16; THL 2025b ja Wiss ym. 2025.)

Vuonna 2023 peruskouluista 84 prosenttia (vuonna 2021, 88 %) ilmoitti seuraavansa oppilaiden terveyttä ja hyvinvointia kirjaamalla ja tilastoimalla kaikki havaitut kiusaamis- ja väkivaltatapaukset tapaukset. Vastaavasti 71 prosenttia kouluista (vuonna 2021 74 %) kirjasi ja tilastoi kaikki havaitut seksuaalisen häirinnän tapaukset. Lukioista 77 prosenttia ja ammatillisen perustutkintokoulutuksen toimipisteistä 76 prosenttia tilastoi kaikki havaitut kiusaamis- ja väkivaltatapaukset vuonna 2024. Kaikki havaitut seksuaalisen häirinnän tapaukset lukioista kirjasi ja tilastoi 74 prosenttia ja 76 prosenttia ammatillisen perustutkintokoulutuksen toimipisteistä vuonna 2024. (ks. teaviisari.fi)

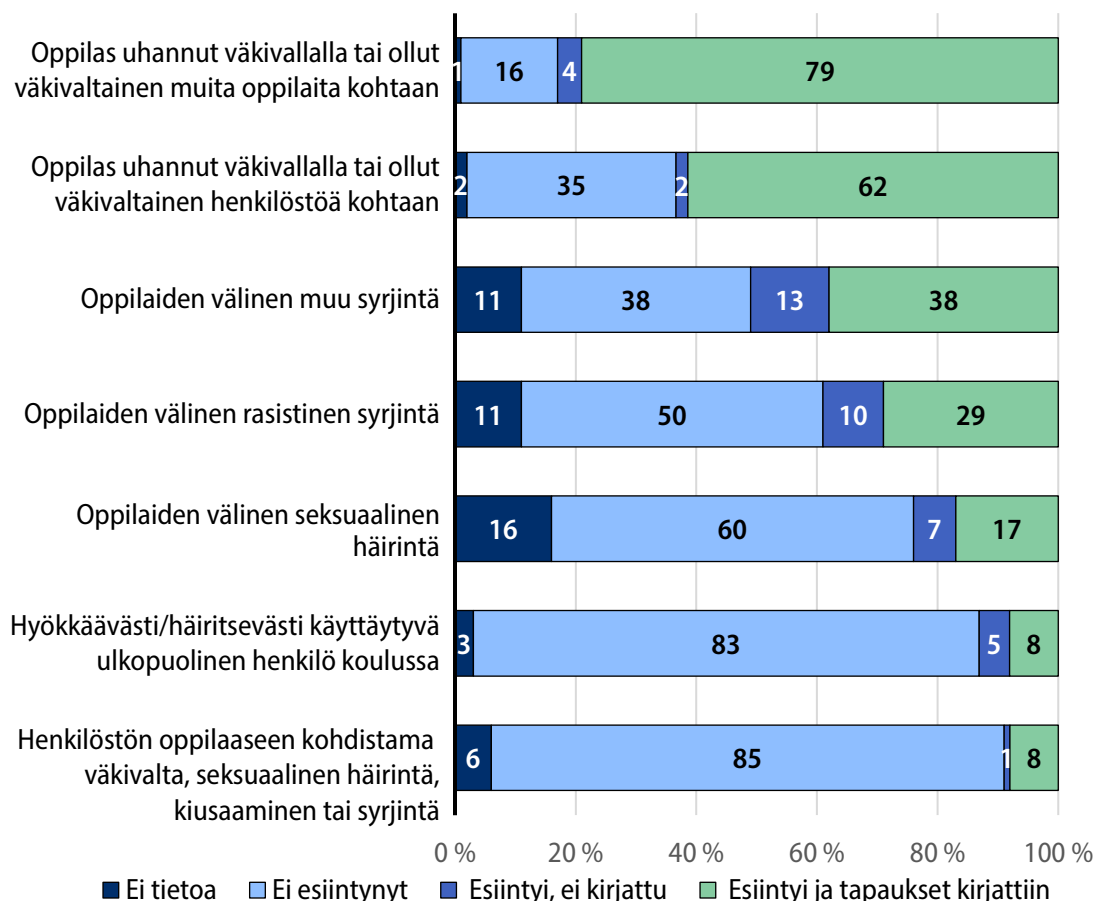
Kuvio 16. Peruskouluissa (vuosina 2021 ja 2023), lukioissa ja ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa (vuosina 2022 ja 2024) käytössä olleet käytännöt tai toimintaohjeet seksuaalisen häirinnän tunnistamiseksi ja siihen puuttumiseksi, THL 2024, 2025b; Wiss ym. 2025).

Häirintä- ja ongelmatilanteiden esiintyminen ja kirjaaminen peruskouluissa ja toisen asteen oppilaitoksissa

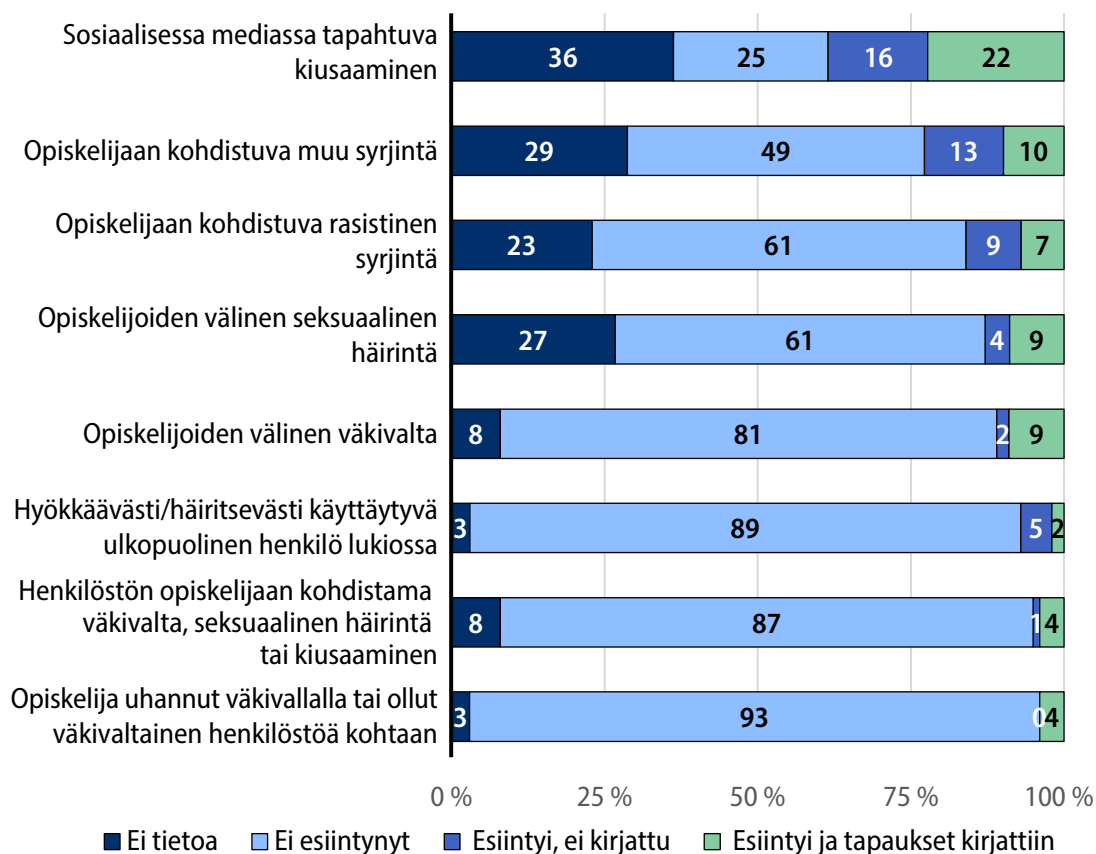
Kuvioissa 17–19 kuvataan erilaisten häirintä- ja ongelmatilanteiden esiintyminen ja niiden kirjaaminen peruskouluissa, lukioissa ja ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa. Yleisimmin (83 %) peruskouluissa esiintyi oppilaiden välistä väkivaltaa lukuvuonna 2022–2023. Vain yhdessä prosentissa (yhteensä 75 koulua), kouluista näitä tapauksia ei kirjattu mihinkään asiakirjaan. Peruskouluista 64 prosenttia ilmoitti, että oppilas oli uhannut väkivallalla tai ollut väkivaltainen henkilöstön jäsentä kohtaan. Oppilaiden välistä muuta kuin rasistista syrjintää ilmoitti noin puolet (51 %) kouluista ja oppilaiden välistä rasistista syrjintää 39 prosenttia kouluista. (Kuvio 17.) (THL 2024.)

Kuvio 17. Häirintä- ja ongelmatilanteiden esiintyminen ja kirjaaminen peruskouluissa lukuvuonna 2022–2023. (THL 2024).

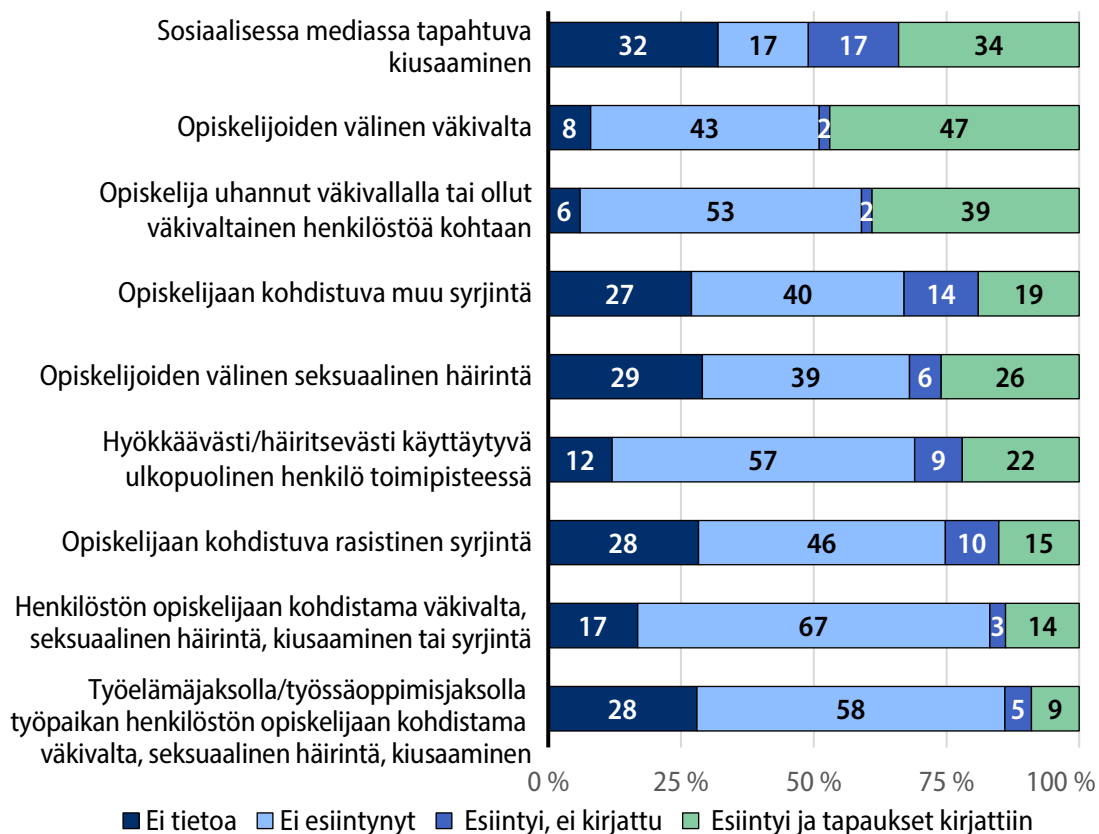
Lukiot ilmoittivat, että erilaisia häirintä- ja ongelmatilanteita esiintyi melko harvoin (4–38 %) (Kuvio 18). Yleisimmin lukiot ilmoittivat sosiaalisessa mediassa tapahtuvaa kiusaamista. Lukioista 42 prosentissa (yhteensä 56 lukiota), näitä tapauksia ei ollut kirjattu mihinkään asiakirjaan. Opiskelijaan kohdistuvaa muuta kuin rasistista syrjintää ilmoitti 23 prosenttia lukioista. Toisaalta lähes joka kolmannessa (29 %) lukiossa ei tiedetty, oliko syrjintää esiintynyt. Rasistista syrjintää ilmoitti joka kuudes (16 %) lukio. (Kuvio 18.) (THL 2025b.)

Kuvio 18. Häirintä- ja ongelmatilanteiden esiintyminen ja kirjaaminen lukioissa lukuvuonna 2023–2024. (THL 2025b).

Ammatillisessa perustutkintokoulutuksen toimipisteistä noin puolessa (51 %) esiintyi sosiaalisessa mediassa tapahtuvaa kiusaamista lukuvuonna 2023–2024. Näistä toimipisteistä kolmasosassa (33 %, yhteensä 53 toimipistettä) tapauksia ei ollut kirjattu mihinkään asiakirjaan. Opiskelijoiden välistä väkivaltaa esiintyi 49 prosentissa toimipisteistä. Nämä tapaukset oli kirjattu johonkin asiakirjaan valtaosassa (96 %) toimipisteistä. (Kuvio 19.; Wiss ym. 2025.)

Kuvio 19. Häirintä- ja ongelmatilanteiden esiintyminen ja kirjaaminen ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa lukuvuonna 2023–2024. (Wiss ym. 2025.)

Osallisuus

Peruskouluista 74 prosentissa oppilaat olivat osallistuneet kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisyyn tai niihin puuttumisen toimintatapojen suunnitteluun lukuvuonna 2022–2023. Lukuvuonna 2020–2021 vastaava luku oli 72 prosenttia ja lukuvuonna 2018–2019 75 prosenttia. (THL 2024.)

Opiskelijat olivat osallistuneet kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisyyn tai niihin puuttumisen toimintatapojen suunnitteluun 54 prosentissa lukioista lukuvuonna 2023–2024. Vastaava luku lukuvuonna 2021–2022 oli 49 prosenttia ja lukuvuonna 2019–2021 43 prosenttia. Ammatillisen perustutkintokoulutuksen

toimipisteistä 74 prosentissa opiskelijat olivat osallistuneet kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisyyn tai niihin puuttumisen toimintatapojen suunnitteluun lukuvuonna 2023–2024. Vastaava luku oli lukuvuonna 2021–2022 68 prosenttia ja lukuvuonna 2019–2020 65 prosenttia (Wiss ym. 2025, Wiss ym. 2023 ja Wiss ym. 2021).

Yhteenveto

Peruskouluissa ja toisen asteen oppilaitoksissa on mahdollista ehkäistä kiusaamista, häirintää ja väkivaltaa erilaisin tavoin. Yhteiset kirjatut käytännöt tukevat varhaista puuttumista ja toiminnan seuranta. Suuressa osassa kouluista ja oppilaitoksista on TEAviisarin tulosten mukaan kirjattu tai muu yhteinen käytäntö seksuaalisen häirinnän tunnistamiseksi ja siihen puuttumiseksi. Lukioissa ja ammatillisen perustutkintokoulutuksen toimipisteissä on yleisesti käytössä kirjallisia yhteisiä käytäntöjä kiusaamiseen ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi.

Erilaisten häirintä- ja ongelmatilanteiden tunnistamiseen ja kirjaamiseen oppilaitoksissa tulisi jatkossa kiinnittää huomiota. Kaikkia tunnistettuja tapauksia ei kirjata ja dokumentoida säädösten ja määräysten velvoitteista huolimatta koulujen ja oppilaitosten asiakirjoihin. Koulu- ja oppilaitosympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin tarkastusten toteuttamiseen lainmukaisella kolmen vuoden ajanjaksolla tulisi myös edelleen kiinnittää huomiota. Tarkastukset toteutetaan monialaisessa yhteistyössä.

Kouluista ja oppilaitoksista kerättävä vertailukelpoinen seurantatieto tukee toiminnan suunnittelua ja kehittämistä sekä mahdollistaa tehdyn työn seurannan ja arvioinnin. Kerätyt tiedot tarjoavat samalla myös vertailutietoa muista kouluista, oppilaitoksista ja kunnista.

2.2 Tavoitteet ja toimenpiteet luvussa kaksi

Suomalainen lapsiin kohdistuvan väkivallan tietopohja on verrattain tasokas, mutta hajanainen. Sen ytimen muodostavat kansallisesti edustavat koulukyselyt, viranomaisrekistereihin perustuvat tiedot ja tilastot sekä viranomaisten toteuttamat tiedonkeruut. Tietoa kertyy sekä lasten itse raportoimista väkivaltakokemuksista että viranomaisten toiminnassaan kirjaamista tilanteista, kuten kouluissa kohdatusta ja käsitellystä väkivallasta. Lisäksi lasten kokemuksista kerätään tietoa erilaisissa tutkimuksissa ja hankkeissa.

Laadukkaan ja hyödynnettävän tietopohjan tulee mahdollistaa myös erityisen haavoittuvassa asemassa olevien lasten ryhmien ja väkivallan erityisongelmien, kuten ihmiskaupan uhriksi joutuneiden lasten tilanteen tarkastelu. Tietopohjasta saatava tieto tukee paitsi palveluiden kehittämistä myös kasvatustyötä varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja oppilaitoksissa.

Tietopohjan kenties suurin uhka liittyy kansallisesti edustavien koulukyselyiden toteuttamiseen. Ilman koulukyselyitä suomalaisista lapsista ja nuorista on mahdollonta kerätä edustavasti tietoa väkivaltakokemuksista. Sekä Suomessa että kansainvälisesti on viime vuosina havaittu vaikeuksia päästä kouluihin tekemään kyselytutkimuksia (ks. myös esim. Kaakinen ym., 2024b). Syinä ovat muun muassa koulujen ja kuntien resurssihaasteet ja haluttomuus osallistua ylimääräisiin selvityksiin. On ymmärrettävää, ettei tutkimus saa kuormittaa kouluja kohtuuttomasti tai häiritä niiden perustehtävää. Samalla on selvää että tietoa lasten kokemasta väkivallasta tarvitaan ja juuri kunnilla sekä kouluilla on erityisen suuri tarve tälle tiedolle.

Tarvitaan siis ratkaisuja, joilla keskeiset kansalliset koulukyselyt saadaan toteutettua suunnitellusti. Väkivaltaan liittyen erityisen tärkeitä koulukyselyitä ovat Kouluterveyskysely, Nuorisorikollisuuskysely ja Kansallinen lapsiuhritutkimus. Näitä ei toteuteta vuosittain, joten aikataulut on tärkeää koulujen kuormituksen vähentämiseksi. Jatkossa on entistä tärkeämpää huolehtia siitä että kunnat, koulut ja osallistuvat oppilaat saavat hyötyä tuotetusta tiedosta. Samalla on syytä pohtia, millaisin keinoin voitaisiin parantaa koulujen ja kuntien sitoutumista osallistumiseen. Esimerkiksi vuoden 2026 Lapsiuhritutkimuksen tutkimussuunnitelmaan on kirjattu erillinen osallisuussuunnitelma, jossa selvitetään, miten tulokset palautetaan hyvinvointialueille, kunnille ja kouluille. Mainittuja koulukyselyitä täydentävät muut kyselyt ja tutkimukset (esim. Nuorisobarometri ja Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus).

Yksi erityishaaste koskee Kansallista lapsiuhritutkimusta, joka on näistä ainoa, joka keskittyy nimenomaan lasten kokeman väkivallan mittaamiseen. Tutkimuksen rahoitus ja toteutus ovat kuitenkin olleet epäsäännöllisiä. Jotta tutkimuksen tuottama tieto olisi jatkuvaa ja hyödynnettävissä päätöksenteossa ja väkivallan ehkäisytyössä, tarvitaan sille pysyvä rahoitus ja toteutuskehys.

Koulukyselyiden ohella on tärkeää varmistaa myös muun tietopohjan jatkuvuus. Esimerkiksi Tilastokeskuksen ylläpitämä Rikos- ja pakkokeinotilasto on olennainen osa lapsiin kohdistuvan väkivallan kokonaiskuvaa ja sen tuotanto on turvattava jatkosakin. Tietopohjan kannalta on keskeisen tärkeää, etteivät nämä tiedot vaarannu julkiseen talouteen kohdistuvien säästöpainoiden vuoksi. Rikos- ja pakkokeinotilastoa

täydentävät myös muut viranomaisrekisterit kuten Terveystieteiden tutkimuskeskuksen rekisteri ja Rikos- ja riita-asioiden sovittelun rekisteri. Suomessa onkin kaikki edellytykset ylläpitää korkeatasoista tietopohjaa, kunhan sen keskeiset osat turvataan nykyistä paremmin.

Tiedon hyödyntäminen edellyttää myös aktiivisia toimia. Tietopohjaa ja sen eri osia voidaan hyödyntää kansallisesti esimerkiksi lapsia ja nuoria koskevien kansallisten ohjelmien ja strategioiden valmistelussa ja aiheeseen liittyvässä päätöksenteossa. Lisäksi niitä voidaan hyödyntää esimerkiksi kansainvälisessä raportoinnissa ja seurannoissa, mutta tämä vaatii, että tietolähteet tunnetaan ja tieto on helposti löydettävissä. Kokonaiskuvan muodostaminen vaatii usein eri lähteiden rinnakkaista tarkastelua. Viranomaisrekisterit kattavat laajasti Suomessa asuvan lapsiväestön ja ovat erityisen hyödyllisiä vakavan väkivallan tarkastelussa. Samaan aikaan osa väkivallasta ei tule viranomaisten tietoon ja siksi tarvitaan myös lasten itse raportoimia tietoja. Näiden avulla voidaan tutkia ilmiöitä, jotka muuten jäävät piilorikollisuuksi. Lisäksi kyselyt tarjoavat lapsille ja nuorille mahdollisuuden osallistua tietopohjan tuotantoon.

Lapsiin kohdistuvan väkivallan tietopohja edellyttää siis koostavaa työtä, jossa eri lähteitä tarkastellaan rinnakkain ja toisiaan täydentäen. Esimerkkinä tällaisesta on tämän toimenpidesuunnitelman luku 2.1 Lapsiin kohdistuvan väkivallan tilanne tietopohjan valossa. Tällaiselle koostavalle työlle tulisi luoda suunnitelman toimeenpanokaudella vuosina 2026–2030 pysyvä rakenne ja vastuutaho, joka tukisi myös raportointikäytäntöjen ja tietopohjan hyödyntämisen kehittämistä jatkossa.

Varmistetaan kansallisesti keskeisten väkivaltakyselyiden toteuttaminen ja hyödyntäminen

1. Toimenpide	Toteuttajatahot	Seuranta ja mittarit
Varmistetaan, että kansallisesti keskeiset väkivaltakyselyt saadaan toteutettua säännöllisesti ja hyödynnettyä valmistelu- ja päätöksentekotyössä kunnissa ja kouluissa eettisesti kestäväällä tavalla.	Krimo THL Lapsiuhritutkimuksen toteuttajataho OPH Kunnat ja hyvinvointialueet Ohjausryhmän alainen tietopohjatyöryhmä Ministeriöt Järjestöt soveltuvin osin (esimerkiksi tietojen levittäminen)	Ohjausryhmän alainen tietopohjatyöryhmä arvioi toimenpiteen toteutumista vuosina 2026–2028 ja tekee yhteenvedon vuonna 2029.

Toimeenpano vuosina 2026–2029

Eri toimijat yhteistyössä, Krimonologian ja oikeuspolitiikan instituutti (Krimo) koordinoi:

- Varmistetaan keskeisten valtakunnallisten väkivallasta tietoa tuottavien kyselyiden jatkuvuus. Huolehditaan niiden tuottaman tietopohjan kattavuudesta ja tehdään yhteistyötä niiden kehittämisessä.
- Varmistetaan, että lasten ja nuorten oma suostumus on keskeisin tutkimukseen osallistumisen peruste huomioiden tutkimuseettiset standardit.
- Varmistetaan, että kansallisesti keskeisten väkivaltakyselyiden tulokset saadaan palautettua hyvinvointialueille, kunnille ja kouluille.
- Kehitetään kyselytiedon hyödynnettävyyttä ja hyödyntämistä päätöksenteossa.

Lapsiuhritutkimuksen toteutuksen varmistaminen

2. Toimenpide	Toteuttajatahot	Seuranta ja mittarit
Varmistetaan lapsiuhritutkimuksen pysyvä rahoitus ja toteutus ml. tulosten jalkauttaminen ja kehittämistoimet	Ministeriöt Lapsiuhritutkimuksen toteuttajataho Ohjausryhmän alainen tietopohjatyöryhmä	Lapsiuhritutkimukselle on saatu pysyvä rahoitus väliarviointiin (vuosi 2029) mennessä.

Toimeenpano vuosina 2026–2029

Sosiaali- ja terveysministeriö (STM) koordinoi:

Lapsiuhritutkimuksen pysyvän rahoituksen etsiminen yhteistyössä muiden ministeriöiden kanssa. Esimerkiksi oikeusministeriö (OM)/Rikoksen torjunta ja seuraamukset yksikkö (RSY) osallistuu tietopohjatyöryhmän työhön.

Varmistetaan, että resurssit mahdollistavat myös kyselyjärjestelmän jatkuvan kehittämisen ja tulosten kommunikoimisen ja jalkauttamisen

Lapsiuhritutkimuksen toteuttajataho ja tietopohjatyöryhmä (ohryn alaisuudessa):

- Varmistetaan, että tutkimusten vertailtavuus säilyy ja eri vaiheet sekä niissä tehdyt ratkaisut kirjataan seuraavaa toteutusta varten
- Toteutuksesta pidetään projektipäiväkirjaa, johon kirjataan tulosten raportointiin ja niiden jalkauttamiseen vaadittava aika ja resurssit sekä kyselyn mahdolliset kehittämistarpeet

Tietopohjan säännöllinen koostaminen.

3. Toimenpide	Toteuttajatahot	Seuranta ja mittarit
Kansallisen lapsiin kohdistuvan väkivallan tietopohjan säännöllinen koostaminen ml. raportointialustan ja -tavan kehittäminen.	Krimo THL Tilastokeskus Ohjausryhmän alainen tietopohjatyöryhmä Ministeriöt	Ohjausryhmän alainen tietopohjatyöryhmä on tehnyt ehdotuksen ministeriöille vuoteen 2029 mennessä tietopohjan säännöllisen koostamisen toteuttamistavasta.

Toimeenpano vuosina 2026–2029**Eri toimijat yhteistyössä, Krimo koordinoi:**

- Raportointialustan ja -tavan kehittäminen tiedon säännölliseen koostamiseen.
- Kehitetään tiedon hyödyntämistä tukevia raportoinnin ja koostamisen tapoja.

Lähteet

Danielsson, P. 2022. Nuorten väkivaltarikollisuuden määrä ja piirteet poliisin tietoon tulleen rikollisuuden valossa. Keskusrikospoliisi. Tiedusteluosasto, strateginen analyysi. Ladattavissa osoitteesta: <https://poliisi.fi/blogi/-/blogs/nuorten-vakivaltarikollisuus-lisaantyy-mutta-vain-alaikaisten-ikaryhmissa> [Luettu 30.10.2025]

Haapakangas, K. 2020. Nuorten rikollisuus on laskussa – mutta pieni joukko nuorista tekee yhä enemmän ja vakavampia rikoksia. Helsinki: Tilastokeskus. <https://stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2020/nuorten-rikollisuus-on-laskussa-mutta-pieni-joukko-nuorista-tekee-yha-enemman-ja-vakavampia-rikoksia>

- Halme N, Hedman L, Ikonen R & Rajala R 2018. Lasten ja nuorten hyvinvointi 2017. Kouluterveyskyselyn tuloksia. Työpaperi 15/2018. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-115-7>
- Helenius J, & Kivimäki H. 2023. Lasten ja nuorten kokema väkivalta: tuloksia Kouluterveyskyselystä. Teoksessa: Korpilahti U, Malja M, Jääskeläinen P, Murdoch T (toim.) Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelma: väliarviointi 2020 – alkuvuosi 2023. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2023: 17, 28–37.
- Kaakinen, M., Malja, M., Korpilahti, U., Pollari, K., Iivonen, E., Mielityinen, L., Laajasalo, T., Helenius, J., Lahtinen, H., Länsikallio, R., & Järvinen, S. 2024a. Väkivallattoman lapsuuden turvaamiseen tarvitaan vahva tietopohja. Päätösten tueksi: 4/2024. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-300-3>
- Kaakinen, M., Moeller, K., Lomell, H. M., Valdimarsdóttir, M., Westfelt, L., & Rostami, A. 2024b. Street Gang Involvement Among Nordic Youth: A comparative study on prevalence and risk factors in Nordic countries. NSfK Policy brief 1/2024.
- Kaakinen, M. & Näsi, M. 2021. Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2020. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Katsauksia 47/2021. <http://hdl.handle.net/10138/326622>
- Kaakinen, M. & Raeste, A. 2019. Lapsiin ja nuoriin kohdistuva väkivalta poliisin tilastoissa ja Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin seurantajärjestelmissä. Teoksessa U. Korpilahti, H. Kettunen, E. Nuotio, V-M. Nummi, P. Lillsunde. (toim.) 2019. Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019: 27, 53–66. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>
- Kaakinen, M. & Raeste, A. 2023. Lapsiin ja nuoriin kohdistuva väkivalta poliisin tilastoissa ja Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutinseurantajärjestelmissä. Teoksessa: Korpilahti U, Malja M, Jääskeläinen P. & Murdoch T. (toim.) Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelma – Väliarviointi 2020 – alkuvuosi 2023. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2023:17. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8417-2>
- Robinson-Cimpian, J. P. 2014. Inaccurate estimation of disparities due to mischievous responders: Several suggestions to assess conclusions. Educational Researcher, 43(4), 171–185. <https://doi.org/10.3102/0013189X14534297>
- Malin, T. 2024. Seksuaalirikokset. teoksessa I. Kolttola (Toimittaja), Rikollisuustilanne 2023 : Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa (s. 69-94). (Katsauksia; Nro 65/2024). Helsingin yliopisto, kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. <http://hdl.handle.net/10138/588797>
- Malin, T. 2020. Lapsiin kohdistuneiden seksuaalirikosten rangaistuskäytäntö. Katsauksia 44/2020. Helsinki: Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. <http://hdl.handle.net/10138/320556>

- Suomen virallinen tilasto (SVT) 2019b: Rikos- ja pakkokeinotilasto [verkkojulkaisu]. ISSN=2342-9151. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 8.11.2025]. <https://stat.fi/til/rpk/2019/>
- Suomen virallinen tilasto (SVT). 2025a. Rikos- ja pakkokeinotilasto. Helsinki: Tilastokeskus. <https://stat.fi/tilasto/rpk>
- Suomen virallinen tilasto (SVT). 2025b. Rikos- ja pakkokeinotilasto: tilaston dokumentaatio. Helsinki: Tilastokeskus. <https://stat.fi/tilasto/dokumentaatio/rpk>
- Suonpää, K., Raeste, A., & Saartenoja, K. 2024. Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2024. (Katsauksia; Nro 64/2024). Helsingin yliopisto, kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. <http://hdl.handle.net/10138/587280>
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2022. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa – TEA 2021: Liikuntaa lisääviä toimenpiteitä entistä harvemmin. THL Tilastoraportti 16/2022. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022050933815>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2023. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen lukioissa – TEA 2022: Opiskelijoiden hyvinvointia, terveyttä ja yhteisöllistä toimintakulttuuria edistetään lukioissa vaihtelevasti. THL Tilastoraportti 19/2023. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023050541418>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2024. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa – TEA 2023: Opiskeluhuollon psykologi- ja lääkäriresursseissa edelleen heikkenemistä. THL Tilastoraportti 21/2024. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2024051029128>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2025a. Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2025: Aiempaa useampi kokee terveytensä hyväksi ja moni voi keskustella usein asioistaan vanhempiensa kanssa. Tilastoraportti 44 / 2025. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2025091596210>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2025b. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen lukioissa – TEA 2024: Opiskelijat osallistuvat aiempaa yleisemmin lukion toiminnan suunnitteluun, kehittämiseen ja arviointiin. THL Tilastoraportti 25/2025. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2025050637313>
- Valtioneuvosto (VN). 2023. YK:n lapsen oikeuksien komitean suosituksia Suomelle. Sosiaali- ja terveysministeriön tiedote 2.6.2023. Osoitteessa: <https://valtioneuvosto.fi/-/1271139/yk-n-lapsen-oikeuksien-komitean-suosituksia-suomelle> [Luettu 7.11.2025]
- Valtioneuvosto (VN). 2021. Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030 : Valtioneuvoston periaatepäätös. Valtioneuvoston julkaisu 2021:14. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-864-2>

- Vorma, H., Rotko, T., Larivaara, M. & Kosloff A. 2020. Kansallinen mielenterveysstrategia ja itsemurhien ehkäisyohjelma vuosille 2020–2030. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2020:6. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4139-7>
- Wiss K, Jahnukainen J, Saaristo V & Vartiainen M. 2025. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa 2024. Tutkimuksesta tiiviisti 22, 2025. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-512-0>
- Wiss K, Jahnukainen J, Saaristo V & Vartiainen M. 2023. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa 2022. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-089-7>
- Tutkimuksesta tiiviisti 24, 2023. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-089-7>
- Wiss, K., Hietanen-Peltola, M., Ruokolainen, I, Hatakka, S. & Saaristo, V. 2021. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa 2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos Tutkimuksesta tiiviisti : 2021_018. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-647-3>

3 Monialainen yhteistyö, säädökset ja osallisuus

*Kirjoittajat: Marjo Malja STM, Liisa Jokinen & Johanna Huovinen & Kirsi Pollari
Kansallinen lapsistrategia ja Esa Iivonen MLL*

Tähän lukuun on koottu koko suunnitelman kannalta keskeisiä lähtökohtia niin säädöspohjasta kuin lasten osallisuudesta ja monialaisesta yhteistyöstä.

Luvun ydinviestit ovat

- Lapsiin kohdistuvan väkivallan loppumiselle keskeistä on lainsäädännön tuki ja se, että säädökset toimeenpannaan.
- Lapsiin kohdistuva väkivallan vähentämiseksi tarvitaan eri viranomaisten yhteistyötä tehokkaasta väkivallan ennalta ehkäisystä alkaen. Uhrin lisäksi tekijöille tulee olla tarjolla tukea väkivaltaisesta käyttäytymisestä irrottautumiseksi.
- Lasten ja nuorten osallisuus tulee huomioida kaikkialla siellä, missä lapsia koskevia päätöksiä tehdään.

Keskeiset muistettavat asiat lainsäädännöstä, monialaisesta yhteistyöstä ja osallisuudesta:

Perustuslain mukaisesti julkisen vallan on turvattava perus- ja ihmis- oikeuksien toteutuminen. YK:n lapsen oikeuksien sopimus edellyttää, että sopimusvaltio ryhtyy kaikkiin tarpeellisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin, koulutuksellisiin ja muihin toimiin suojellakseen lapsia kaikenlaiselta väkivallalta. Valtiolta edellytetään sellaista sopimusta toimeenpanevaa lainsäädäntöä, jolla lapsen oikeudet voidaan turvata täysimääräisesti.

Kukaan yksittäinen toimija ei voi tehdä riittävästi yksinään kaikenlaisen lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi. Monialainen yhteistyö on välttämätöntä erityisesti kompleksissa tilanteissa. Yhteistyötä tarvitaan niin paikallisella kuin kansallisella tasolla. Selkeästi sovitut rakenteet, joissa väkivaltaa ehkäistään, tunnistetaan ja siihen puututaan, auttavat yhteistyössä ja osallisuudessa. Tukimateriaalia on jo hyvin olemassa (ks. listaus liitteessä 4).

Osallisuus on lasten oikeus ja siksi se tulee huomioida kaikkialla siellä, missä lapsia koskevia päätöksiä tehdään. Lapsen osallisuus ei tarkoita ainoastaan suoraa päätöksentekoon osallistumista, vaan osallisuutta tukevaa toimintakulttuuria, jossa lapsi kokee kuuluvansa joukkoon, olevansa turvassa ja voivansa vaikuttaa.

Lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa, että lapsia ja lapsiperheitä koskevassa päätöksenteossa on aina arvioitava ennalta päätösten vaikutukset lasten hyvinvointiin, arkeen ja lasten oikeuksien toteutumiseen (YK:n lapsen oikeuksien komitea, 2013).

3.1 Säädökset

Lapsen oikeus suojeluun kaikenlaiselta väkivallalta ja kaltoinkohtelulta kuuluu lapsen tärkeimpiin oikeuksiin. Tämän edun toteutuminen vaikuttaa merkittävästi lapsen hyvinvointiin ja kehitykseen. Lapsen oikeus erityiseen suojeluun on yksi keskeisistä perus- ja ihmisoikeusvelvoitteista ja lapsioikeuden keskeisistä periaatteista (Hakalehto 2025).

Perustuslain 7.1 §:n mukaan jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Lapsen oikeus suojeluun kaikelta väkivallalta ja huonolta kohtelulta sisältyy YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen (SopS 59-60/1991) ja useaan muuhun Suomea sitovaan ihmisoikeussopimukseen, kuten Euroopan neuvoston niin kutsuttuihin Lanzaroten sopimukseen (SopS 87-88/2011) ja Istanbulin sopimukseen (SopS 52-53/2015) sekä Euroopan uudistettuun sosiaaliseen peruskirjaan (SopS 77-78/2002). Lapsen oikeuksien sopimuksen toisessa valinnaisessa pöytäkirjassa (SopS 40-41/2012) kiinnitetään

erityisesti huomiota valtioiden velvollisuuteen suojata lapsia lapsiprostituutiolta, lapsipornografialta ja lasten myynniltä⁷. Lanzaroten sopimus puolestaan tuo erityisvelvoitteita lasta koskevan seksuaaliväkivallan tilanteisiin.

Lisäksi monilla tiettyjä ihmisryhmiä koskevilla ihmisoikeusopimuksilla on merkitystä myös lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemisessä ja siihen puuttumisessa. Tällaisia sopimuksia ovat esimerkiksi tyttöjen osalta YK:n kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus (SopS 67-68/1986), vammaisten lasten osalta YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus (SopS 26-27/2016) sekä myös YK:n kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskeva yleissopimus (SopS 37/1970). Viimeksi mainittu sopimus koskee, mitä tahansa erottelua, poissulkemista, rajoitusta tai etusijaan oikeuttamista, joka perustuu muun muassa ihonväriin, syntyperään tai kansalliseen tai etniseen alkuperään ja jonka tarkoituksena tai vaikutuksena on mitätöidä tai heikentää ihmisoikeuksien ja perusvapauksien tunnustamista, nauttimista tai käyttämistä yhdenvertaisuuden pohjalta.

Uuden vammaispalvelulain (675/2023) velvoitteet astuivat voimaan vuoden 2025 alusta lähtien. Esimerkiksi lain mukainen lapsen asumisen tuki kuuluu hyvinvointialueen erityisen järjestämisvelvollisuuden piiriin. Tämä tarkoittaa, että vammaisella lapsella on subjektiivinen oikeus saada lapsen asumisen tukea, jos vammaispalvelulaissa määritellyt edellytykset palvelun saamiseksi täyttyvät. Hyvinvointialueen on tällöin järjestettävä palvelu siihen kohdennetuista määrärahoista riippumatta. Vammaiselle lapselle ja hänen perheelleen on järjestettävä sellainen asumisen tuki, joka mahdollistaa lapselle hänen ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa nähden tarpeellisen hoidon ja huolenpidon, osallisuuden sekä turvallisen kasvuympäristön.

Useat kansalliset säännökset suojelevat lasta kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkisesti väkivallalta, huonolta kohtelulta ja hyväksikäytöltä. Lapsella on oikeus suojeluun hänen ollessa vanhempansa, muun laillisen huoltajansa tai kenen tahansa muun hoidossa. Väkivaltaa kokeneella lapsella on oikeus saada apua ja tukea sekä tapahtuneen tutkintaan kuin myös tapahtuneesta toipumiseen. Tätä kuvataan tarkemmin aiemmassa Väkivallaton lapsuus suunnitelman luvussa 4 (Iivonen, 2019, s. 88–112). Osallisuutta kuvataan puolestaan saman teoksen luvussa 5 (Isola ym., 2019, s. 113–122) sekä monialaista yhteistyötä ja tietojenkulkua luvussa 6 (Mäkelä, ym., 2019, s. 123–139). Nämä tekstit ovat edelleen ajankohtaisia ja hyvä pohja asiaan tarkemmin tutustumiselle.

7 Tässä on käytetty alkuperäisiä sopimustermejä, jotka eivät ole enää kaikilta osin suositeltuja termejä käytettäväksi.

3.2 Monialainen yhteistyö

Jotta perus- ja ihmisoikeusvelvoitteita lapsen kohtaaman väkivallan osalta voidaan toimeenpanna ja toimeenpanon tehokkuutta seurata ja arvioida, tarvitaan luotettavaa ja monipuolista tietoa väkivallasta ja sen esiintyvyydestä sekä lasten ja heidän perheidensä avunsaannista (tästä lisää luvussa 2). Tieto on keskeistä myös monialaisen yhteistyön onnistumisen kannalta.

Suunnitelman valmisteluun osallistuneet asiantuntijat toivat esiin työpajassa 7.2.2025, että monialainen yhteistyö lapsiin kohdistuvan väkivallan vastaisessa työssä toteutuu osin hyvin ja osin puutteellisesti. Lasten ja nuorten osallisuus ja kuuleminen ovat äärimmäisen tärkeä väkivallan vastaisen työn pohja.

Näkemykset vaihtelevat siitä, onko olemassa oleva lainsäädäntö riittävä pohja monialaiselle yhteistyölle vai ei. Työpajassa kuvattiin, että esimerkiksi lasten oikeuspsykologisissa / oikeuspsykiatrisissa / Barnahus -työssä käytettävä LASTA-seulamallin⁸ käyttöönotto on kansallisesti eri vaiheissa menossa ja kansallinen yhtenäisyys tämän mallin käytössä vaatii lainsäädännön tuen. Tätä lakia⁹ ollaankin vuosien 2025–2026 aikana uudistamassa vahvistamaan monialaista yhteistyötä. Taustalla on selvitys lain muutoksen tarpeista (Hannonen & Lilja 2024). Yleinen huomio on, että olemassa olevaa lainsäädäntöä ei välttämättä tunneta sisällöllisesti riittävästi ja monien keskeisten juridisten instrumenttien, kuten Lanzaroten sopimuksen tunnettavuutta tulisi lisätä.

Monialaisen yhteistyön kuvataan sujuvan käytännön työssä parhaiten silloin, kun toimijat tuntevat toisensa ja toistensa työroolit. Silloin tiedonkulkukin on sujuvampaa. Jatkuva työntekijöiden vaihtuvuus ja resurssivajeet puolestaan haastavat yhteistyötä. Yksi keskeinen esiin tuotu ongelma on suuret alueelliset vaihtelut väkivallan vastaisen työn käytännöissä. Työpajassa arvioitiin, että kansallisella ja strategiatasolla monialainen yhteistyö on tiivistynyt hienosti menneiden vuosien aikana. Erityisesti hyvinvointialueilla säästötoimien kuvataan kuitenkin vahingoittaneen yhteistyötä, koska hyvinvointialueiden työntekijöiden aikaa väkivallan vastaiseen työhön ei koeta olevan riittävästi. Tämä näkyy käytännössä muun muassa siten, että vaikka monialaiseen yhteistyöhön on jo tehty monia hyviä ohjeita ja tukimateriaaleja, niiden käyttöönotto ei aina suju, koska resurssia niihin perehtymiseen

8 Ks. esim. Fadjukoff, M. ym., Lasta-seula-malli lapsiin kohdistuvan väkivallan rikosepäilyjen selvittämisen välineenä. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisu 2023:61

9 Laki lapseen kohdistuneen seksuaali- ja pahoinpitelyrikoksen selvittämisen järjestämisestä 1009/2008.

ja toteutukseen ei ole. Kunnat ja järjestöt puolestaan kuvaavat, että eivät aina saa muodostettua heidän näkökulmastaan riittävää yhteistyötä hyvinvointialueiden kanssa resurssipulan ja osin yhteistyötä tukevien rakenteiden puuttumisen vuoksi.

Monialaisen yhteistyön käytäntöjen yhtenäistämistä, kokonaiskoordinaatiota ja yhteistyörakenteiden vakiinnuttamista sekä monialaisuuden mahdollistavaa johtamista toivotaan matalan kynnyksen palveluista (kuten perhekeskukset) vahvaan yksilötason tukeen asti. Ehkäisevän työn rakennetta tarvitaan, jotta lapsen kohdattua väkivaltaa auttamisen prosessi on lapsikeskeinen ja lapsi tietää kenelle voi mennä puhumaan ja mitä sekä mistä tukea saa.

Vaikka sosiaalityön osuus lasten suojelemisessa ja tukemisessa on suuri, esimerkiksi lasta-seulamallin mukainen kokous voi osua yksittäisen sosiaalityöntekijän kohdalle hyvin harvoin, kun taas poliisi ja mahdollisesti syyttäjä ovat näissä kokouksissa jatkuvasti paikalla. Mallin sujuvan toteutumisen näkökulmasta kaikkien työhön mahdollisesti osallistuvien tulisi olla tietoisia monialaisen työskentelyn prosessista ja odotuksista työhön osallistujien suhteen. Työntekijöiden olisi osaltaan hyvä ennalta tiedostaa mikä oma rooli kokouksessa on, miten tällaiseen monialaiseen yhteistyökokoukseen tulisi omalta osaltaan valmistautua sekä mitkä ovat odotukset kokouksen jälkeiselle työskentelylle. Yhteistyötä helpottaisi se, jos tieto erilaisista monialaisista viranomaismalleista olisi kaikille ammattilaistahoille helposti saatavilla, mieluiten jo opiskeluvaiheessa, jotta niistä tulisi tavallinen osa työskentelyä. Myös täydennyskoulutus ja monialaisten palvelupolkujen kuvaus on avuksi tässä.

Eryityisesti tunnistetaan tarve selkeille monialaisen yhteistyön rakenteille ja roolitukselle sekä tätä tukevalle johtamiselle. Esimerkiksi Helsingin kaupunki on tuonut esiin hyviä kokemuksia monialaisen johtamisrakenteen merkityksestä Barnahus-tiimissä. Helsingin kaupungin Barnahus-tiimin kehittämä malli lievien väkivaltatapauksen ohjautumisesta lastensuojelusta fyysisen terveyden konsultaatioihin ja tutkimuksiin varmistaa lapsen oikeuden saada tutkimusta ja hoitoa väkivallan kohteeksi joutuessaan. Yhteinen kehittäminen mahdollistuu, kun johto priorisoi lapsiin kohdistuvan väkivallan selvittämisen, tuen ja hoidon yli sektorirajojen.

Vaikka monialaisen yhteistyön toimintamalli olisi sinällään vakiintunut, ei silloinkaan tietoisuus ja yhteistyön hyödyntäminen ole itsestään selvää. Esimerkiksi lakisäätäinen rikos- ja riita-asioiden sovittelupalvelu toteutetaan usein eri viranomaisten poliisi, sosiaalitoimi, koulu, nuorisotyö) yhteistyössä tarjoten väkivaltaa tehneille ja kokeneille lapsille ja nuorille osallistavan, turvallisen ja dialogisen väylän käsitellä asiaa, mutta tietoisuus mallin olemassaolosta on edellytys sen käytön

mahdollistamiseksi. Tarpeet koordinaatiosta ja yhteistyörakenteiden vakiinnuttamisesta on tunnustettu myös väkivaltaista käyttäytymistä omaavien nuorten tukemisessa irti väkivaltaisesta käyttäytymisestä¹⁰.

3.3 Lasten osallisuus

Lasten osallisuus ja erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien lasten osallisuus tulee huomioida läpileikkaavasti toimenpidesuunnitelman eri toimenpiteiden toteutuksessa.

Lasten tulee saada tietoa oikeuksistaan, käyttää heille sopivia oikeussuojakeinoja ja tulla kuulluksi niissä prosesseissa, joihin he osallistuvat tai jotka vaikuttavat heihin. Lapset tarvitsevat ikätasoisista tietoa väkivallasta, jotta he voisivat tunnistaa ja kertoa siitä aikuisille. Tämän vuoksi tarvitaan lisää tietoisuutta lapsen oikeuksien sopimuksen velvoittavuudesta Suomessa ja myös varmistusta siitä, että lapsella on itsenäinen oikeus saada apua.

Lasten osallistumisen tulee olla merkityksellistä ja eettisesti kestäväällä tavalla toteutettua. Lasten näkemyksille tulee antaa asianmukainen painoarvo ottaen huomioon heidän kehitystasonsa ja mahdolliset kommunikaation rajoitukset. Erityisen tärkeää on varmistaa haavoittuvassa asemassa olevien lasten osallisuus. (ks. mm. Euroopan neuvoston ministerikomitean suuntaviivat lapsiystävällisestä oikeudenkäytöstä, 2012 & Suomen UNICEF 2025a.)

Tämän suunnitelman valmisteluun osallistuneet asiantuntijat toivat esiin työpajassa 7.2.2025, että lasten osallisuuden vahvistamiseksi tarvitaan perustason ammattilaisten koulutuksia mm. puheeksi otosta, osallisuudesta sekä keinoista niiden toteuttamiseksi. Esimerkiksi Kansallisen lapsistrategian osana on tuotettu koulutusta osallisuutta koskien (eOppiva.fi, 2025).

Ammattilaisten tulisi osata keskustella perheen ja lapsen kanssa dialogisesti niin yksilötasolla, palveluja kehitettäessä kuin edullista osallisuutta toteutettaessa. Suunnitelmaa valmisteltaessa asiantuntijat toivat esiin kokemuksia siitä, että lasten osallisuus on usein ”pistemäistä”, eikä toteudu aina riittävästi prosessin alusta loppuun asti. Ammattilaisten välisellä tietojenvaihdolla voidaan helpottaa osallisuuden toteutumista. Mm. tieto esitutkinnan päättämisestä tai etenemisestä syyteharkintaan vaikuttaa myös lastensuojelun työskentelyyn, suojelun tarpeen arvioon, tuen tarpeen arvioon ja siihen, miten tapahtunutta käsitellään lapsen kanssa.

¹⁰ ks. esim. Piispa ym. 2023, Ohjelmatyö ja moniammatillinen tuki rikosten ehkäisyssä Rikosten ennaltaehkäisyhankkeen 2020–2022 loppuraportti.

Lasta ei myöskään aina tavata tai lapsen itsensä kanssa keskustella. Ei voida tukeutua siihen, että esimerkiksi perheen sisäisen väkivallan tilanteessa vanhempi kertoisi lapselle kaiken hänen tarvitsemansa tiedon. Asiantuntijat ehdottavatkin hyvinvointialueiden yhteistoiminta-alueiden (YTA-alueiden) tasoisia lasten ja nuorten osallisuutta edistäviä ryhmiä kuin myös kokemusasiantuntemuksen saamista rakenteisiin. Työpajaan osallistuneet asiantuntijat ehdottavat myös sitä, että lasten palvelupolut tulisi rakentaa osallisuuden ja suojelun toteutumisen näkökulmista.

3.4 Tavoitteet ja toimenpiteet luvussa kolme

Monialainen yhteistyö väkivallan tunnistamisessa ja sitä vastaan toimimisessa

4. Toimenpide	Toteuttajatahot	Seuranta ja mittarit
Vahvistetaan lasten osallisuutta ja väkivallan tunnistamista sekä siihen puuttumista monialaisessa yhteistyössä, huomioiden uhrien lisäksi väkivallan tekijät.	THL OPH Ministeriöt Hyvinvointialueet ja kunnat Järjestöt ja muut yhteisöt	THL ao. sivustojen pysyvyys ja päivittyminen. Luodut uudet materiaalit.

Toimeenpano vuosina 2026–2029

THL: Väkivallan vastaisten sivustojen (mm. www.barnahus.fi) ja verkkokoulutusten ylläpito.

OPH: Osallistuminen väkivallan ja syrjinnän tunnistamiseen ja ehkäisyyn liittyvän tukimateriaalin poikkihallinnolliseen valmisteluun sekä tiedon levittämiseen Opetushallituksen kanavissa ja verkostoissa. Valtakunnallisten lasten, nuorten ja perheiden ESR+ 4.3-hankkeiden koordinointi ja tiedon kokoaminen hankkeilta liittyen väkivallan ja syrjinnän ehkäisyyn oppilaitoksissa sekä hankkeiden hyvien käytäntöjen juurruttamisen tuki kasvatuksen ja koulutuksen toimialalle.

Ministeriöt: Lapsen oikeuksien tunnettavuutta lisäävän kansallisen materiaalin tuottaminen ja ylläpito (mm. Tietoa Lanzaroten sopimuksesta ja kansallisen lapsistrategian tuottama materiaali).

Esimerkiksi OM/RSY ja Rikoksentorjuntaneuvosto (RTN): on mukana yhteistyössä erityisesti tekijälähtöisten toimien osalta, joilla myös iso rooli väkivallan uhrien vähentämisessä.

Hyvinvointialueet: Väkivallan vastaisen työn koordinaatio hyvinvointialueella. Koordinaatiota tarvitaan mm. lasten osallisuuden vahvistamiseen, väkivallan vastaisten työmenetelmien levittämiseen, eri ammattilaisten väkivallan vastaisen osaamisen ja työtapojen vahvistamiseen sekä Barnahus -mallin juurruttamiseen ja moniammatillisen yhteistyön jatkuvuuden varmistamiseen Barnahus -mallin mukaisesti. Säännölliset koulutukset väkivallan tunnistamisesta ja siihen puuttumisesta vahvistavat ammattilaisten osaamista ja suojaavat väkivallan uhreja.

Eri toimijat yhdessä:

- Luodaan lisää tukimateriaalia ammattilaisille pieniä lapsia koskevasta väkivallan vastaisesta työstä.
- Kiinnitetään huomioita tekijöihin; laaditaan mahdollisesti opas tekijätyöhön ja yhdessä hyvinvointialueiden ja järjestöjen kanssa käydään läpi miten tekijätyötä voidaan vahvistaa tulevina vuosina.
- Huolehditaan osallisuuden, puheeksi oton ja ilmoitusvelvollisuuden toteutumisesta sekä tämän mahdollisesti edellyttämästä kouluttautumisesta omassa organisaatiossa.
- Huolehditaan siitä, että lapsi ja nuori itse ovat prosessien näkyvä osa ja heidän osallisuuteensa kiinnitetään huomiota.

Hyvinvointialueet, kunnat, koulutuksen ja opetuksen järjestäjät:

- Tietoisuuden levittäminen olemassa olevista verkkokouluista ja muista materiaaleista (esim. riskikartoituksiin ja verkkokouluihin ohjaaminen organisaatioiden omissa sivustoissa ja työntekijöiden perehdytyksissä).
- Täydennyskoulutuksissa voidaan hyödyntää esimerkiksi Barnahus -verkkokoulua, Barnahus -somaatiikan verkkokoulua ja Barnahus -työkalupakkia sosiaalialan ammattilaisille.

- Huolehditaan siitä, että monialaiset palvelupolut ja prosessit ovat koordinoituja, työntekijöiden tueksi kirjattuna ja kaikkien tiedossa (huom. erityisesti asiakasnäkökulma, osallisuus ja palvelupolkujen kattavuus yli organisaatorajojen). Tähän sisältyy lasten kanssa toimivien ammattilaisten säännöllinen ja systemaattinen perehdyttäminen Barnahus-toimintamalliin, väkivallan tunnistamiseen ja puuttumiseen (esimerkkinä Pirhan ja Varhan toimintamallien koulutukset) sekä Barnahus-materiaalien ja palvelupolkuihin tutustumisen sisällyttäminen uusien työntekijöiden perehdytyksiin.
- Luodaan lasten kanssa toimiville ammattilaisille säännölliset tukirakenteet lapsiin kohdistuvissa rikosepäilyissä Barnahus-työn mukaisesti yhteistyössä lasten ja nuorten oikeuspsykiatrian ja oikeuspsykologian yksiköiden kanssa (vertailukohtana esim. Sisä-Suomen yhteistyöalueen tukirakenteet (Etelä-Pohjanmaa, Kanta-Häme, Pirkanmaa).

Järjestöt: nuorten väkivaltailmiöiden tunnistaminen ja puuttumisen siten kuin omassa järjestössä mahdollista. Esimerkiksi

- **Aseman Lapset:** ovat kehittäneet useita toimintamuotoja, jotka perustuvat monialaiseen verkostotyöhön. Esimerkiksi kouluväkivallan osalta usealla paikkakunnalla toimii vakavaan ja pitkittyneeseen koulukiusaamiseen puuttuva K-0 toiminta¹¹ monialaisena työmuotona. Lisäksi mm. lakisääteisten sovittelutoimistojen yhteydessä toimii katusovittelutoimintaa.
- **Pelastakaa Lapset:** ylläpitää Nettivihje-palvelua, jonka kautta lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa tunnistetaan ja tieto tapahtuneesta välitetään poliisille ja lastensuojeluviranomaiselle.
- **Pesäpuu ry:** lapsille tuotettua materiaalia ovat mm: Minun oma turvavihkoni tai Uusi alku – kirja nuorille toivosta, traumaista ja selviytymisestä
- **Lastensuojelun Keskusliitto (LSKL):** lähisuhdeväkivallan ehkäisy, puuttumisen ja auttamisen keinosta tiedon lisääminen esim. yhteiskoulutuksien ja asenneselvityksien avulla.

11 Aseman Lapset, K-0 – Kiusaamiseen puuttuva työ sivustolla: <https://asemanlapset.fi/toimintamuotomme/konfliktityo/k-0-kiusaamiseen-puuttuva-tyo/>

- **Rikosuhripäivystys (RIKU):** Tarjoaa maksuttomia palveluita rikosten uhreille, heidän läheisilleen ja rikosasioiden todistajille. Apua ja tukea on saatavilla chatista, puhelinpalveluista ja palvelupisteiltä ympäri Suomen. RIKUn verkkosivuilta löytyy myös ladattavia materiaalipaketteja nuorten kanssa työskenteleville. Materiaalipaketit pohjautuvat videoihin ja sisältävät muuta sähköistä materiaalia, joiden avulla nuorten kanssa voi käydä keskusteluja vaikeista asioista. Materiaalien avulla nuoret oppivat tunnistamaan rikoksia ja niihin liittyviä ilmiöitä sekä sanoittamaan haastavia kokemuksiaan.
- **Suomen UNICEF:** välittää Lapsiystävällinen kunta -mallissa mukana oleville kunnille tietoa muiden toimijoiden tarjoamasta teemaan liittyvästä koulutuksesta ja materiaalista. Lisäksi Lapsiystävällinen kunta -mallissa mukana olevat kunnat arvioivat osana mallin nykytilan kartoitusta myös kunnan väkivallan ehkäisyyn ja tunnistamiseen liittyviä indikaattoreita¹².
- **Maria Akatemia:** järjestää maksutonta ja kaikille avointa toimintaa tytöille ja naisille, jotka ovat käyttäneet tai pelkäävät käyttävänsä väkivaltaa. Monentyyppiseen toimintaan voi hakeutua ja osallistua omatoimisesti eikä avun saaminen vaadi lähetettä. Järjestön kautta apua saa esimerkiksi chatpalvelun, puhelinpäivystyksen tai sähköpostin kautta tapahtuvan yhteydenoton kautta.
- **Ensi- ja turvakotien liitto (ETKL):** järjestää yhteistyössä nuorten ja muiden organisaatioiden kanssa Nuorten väkivaltafoorumit, joissa käsitellään väkivaltailmiöitä ja lisätään tietoa väkivallasta. Kehittää yhteistoimintaa mm. oppilaitosten kanssa väkivallan ehkäisemiseksi..

12 Indikaattorit, sivustolla: <https://www.lapsiystavallinenkunta.fi/lapsiystavallinen-kunta-mallin-tyovaiheet/nykytilan-kartoituksella-arvioidaan-kunnan-lapsiystavallisuuden-tilaa/indikaattorit/oikeus-elamaan-ja-kehittymiseen>

Monialaisen väkivallan vastaisen työn tukirakenne

5. Toimenpide	Toteuttajatahot	Seuranta ja mittarit
Varmistetaan tuki lasten ja nuorten kanssa tehtävälle monialaiselle väkivaltaa ehkäisevälle työlle.	STM ja THL OKM OPH Poliisihallitus Järjestöt Hyvinvointialueet yhteistyössä kuntien toimijoiden kanssa	Palvelutarpeen arvioissa kaikilta lapsilta selvitetään koettua väkivaltaa ja indikaattori viedään kirjaamisen rakenteisiin vuoteen 2029 mennessä. Lapsen kohtaama väkivallan vastaista työtä johdetaan – tehdään kysely toteutumisesta väliarvioinnin yhteydessä.

Toimeenpano vuosina 2026–2029

STM ja THL: Vahvistetaan sitä, että palvelutarpeenarviointia ja lastensuojelun asiakassuunnitelmaa tehdessä kiinnitetään huomiota koettuun väkivaltaan. Pelkkä asiakkaalle tiedottaminen siitä, mistä apua on saatavissa ei ole riittävää, koska esimerkiksi esitutkintalain (luku 4 10§ ja 18§) mukaan poliisilla sekä muilla uhrien tukipalveluiden toimijoilla on velvollisuus ilmoittaa käytettävissä olevista tukipalveluista, ja välittää uhrin suostumuksella tämän yhteystiedot olemassa oleviin tukipalveluihin. Väkivaltatietoinen työote edellyttää ammattilaisten koulutusta ja lapsikeskeisen auttamisen prosessin luomista.

Lastensuojelun käsikirjan (THL 2025) keväällä julkaistu materiaali tukee tätä: Lapsen turvallisuus ja väkivallasta kysyminen lastensuojelussa.

Poliisihallitus: Lapsiin kohdistuneiden rikosten esikäsittelyssä käytetään Barnahus-hankkeessa kehitettyä lapsen taustatietojen yhteenvetolomaketta, jossa riskiarvionäkökulma on huomioitu. Lapsiin kohdistuneiden rikosten tutkinnassa noudatetaan Barnahus-hankkeessa kehitettyä lapsirikosrikostutkinnan prosessimallia, jonka keskiössä on monialainen lapsen tarpeiden ja tilanteen arviointi.

Moniammatillisen ja -alaisen yhteistyön kehittäminen kiusaamisen ja väkivallan vastaisessa työssä

6. Toimenpide	Toteuttajat	Seuranta ja mittarit
<p>Kehitetään ja edistetään moniammatillista ja -alaista yhteistyötä eri toimijoiden välillä sekä lisätään tutkimuspohjaista tietoa kiusaamisen ja väkivallan vastaisesta työstä päätöksiä valmisteleville tahoille.</p> <ul style="list-style-type: none"> Tuetaan kiusaamisen vastaista työtä tutkitulla tiedolla ja kehitetään toimien vaikuttavuuden ja toteuttamisen seurantaa. 	<p>OPH THL Karvi OKM Poliisihallitus Turun yliopisto/INVEST Järjestöt</p>	<p>Vuosina 2025–2027 toteutunut OPH:n koulutuskokonaisuus ja hankkeet ja niiden palautteet.</p> <p>THL:n tuottamien väkivallan vastaisten materiaalien esim. verkkokoulut ja koulutukset hyödyntämisen ja osallistujien määrä.</p> <p>Varhaiskasvatuksen laatukriteerien toimeenpano ja mahdollisten kiusaamisen vastaisen työn arviointikriteerien valmistuminen (Karvi).</p> <p>Koulutuksen yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon kehittämisohjelman 2025–2027 ja erityisesti toimenpide 9 toimeenpanon edistämisen toteutuneet toimet vuoteen 2029 mennessä (OKM).</p> <p>Vuoteen 2029 mennessä on valmistunut 2–4 tieteellistä julkaisua kiusaamiseen liittyen, lisäksi julkaistu seurantatietoja KiVa Koulu -ohjelman toteuttamisesta (INVEST/UTU).</p> <p>Lapsiystävällinen kunta -mallia toteuttavien kuntien osalta kiusaamisen ehkäisyn indikaattorin tulokset vuosina 2026–2029: Indikaattori 30.</p> <p>Lapsille suunnatuissa palveluissa ehkäistään kiusaamista ja edistetään yhteisöllisyyttä. Lisäksi lasten kasvuympäristöissä edistetään lasten tunne- ja vuorovaikutustaitoja.</p>

Toimeenpano vuosina 2026–2029

OPH: Opetushallitus rahoittaa ja tukee perusopetuksen järjestäjien kiusaamisen ja väkivallan vastaisen työn hankkeita vuosina 2025–2027. Hankkeista saadaan parhaita käytäntöjä, joita voidaan jakaa kansallisesti.

Opetushallitus järjestää koulutuskokonaisuuden perusopetuksen järjestäjille vuosina 2025–2027.

THL: vastaa opiskeluhoitopalveluiden kokonaisuuden kehittämistä ml väkivallan vastainen työ ja tekee tiivistä yhteistyötä eri toimijoiden kuten OPH ja hyvinvointialueiden opetuksen ja koulutuksen järjestäjät kanssa. THL kouluttaa ja laatii materiaalia toimenpiteeseen liittyen Turvalliset kadut -toimenpidekokonaisuudessa vuoden 2026 loppuun saakka.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi): on arvioinut kiusaamisen vastaista toimintaa ja menetelmiä varhaiskasvatuksessa vuosina 2024–2025 sekä perusopetuksessa vuosina 2021–2023. Tulevalla kaudella arviointien tuottamaa tietoa ja kehittämissuosituksia voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kehittämisessä ja päätöksenteossa kansallisella, paikallisella sekä pedagogisen toiminnan tasolla.

Osana Koulutuksen yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon kehittämisohjelmaa Karvi laatii vuosina 2025–2026 lasten yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumista tarkastelevat tutkimusperusteiset laatukriteerit varhaiskasvatuksen järjestäjille ja henkilöstölle. Kriteerit konkretisoidaan kansallisissa arviointityökaluissa ja julkaistaan varhaiskasvatuksen laadunarviointijärjestelmässä Valssissa. Lisäksi Karvi tarkastelee mahdollisuutta laatia arviointikriteerit kiusaamisen vastaiseen työhön.

Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM): Osana Koulutuksen yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon kehittämisohjelman 2025–2027 toimia vahvistetaan kiusaamisen vastaisia toimia perusopetuksessa kielteisten ilmiöiden ja seurausten vähentämiseksi (OKM 2025). Erityisesti tämän suunnitelman toimenpiteen 6 toimeenpanossa tehdään yhteistyötä em. OKM:n ohjelman toimenpide 9 puitteissa: ”Vahvistetaan kiusaamisen vastaisia toimia perusopetuksessa kielteisten ilmiöiden ja seurausten vähentämiseksi.”

Poliisihallitus ja poliisiyksiköt: Poliisihallitus ja poliisiyksiköt tukevat kouluja koulupoliisitoiminnalla ja etäkoulutuksilla/videoilla.

Turun yliopisto INVEST: Kiusaamisen vastaisen työn tietopohjaa vahvistetaan tuoreilla tutkimustuloksilla, jotka mahdollistavat käytännön toimien kehittämisen.

Järjestöt kuten

Aseman Lapset ry: Järjestöllä on kiusaamisen ja väkivallan vastaisessa työssä oppilaitoskontekstissa K-0 toimintaa. Järjestö tuottaa kaupunkien tilaamana K-0-toimintaa esimerkiksi Espoossa ja Helsingissä, lisäksi usea muu kaupunki on ottanut K-0 toiminnan käyttöön kyseisen kaupungin omana toimintana (ks. Aseman Lapset

Suomen UNICEFin Lapsiystävällinen kunta -mallissa on omat indikaattorit kiusaamisen ehkäisyn osalta. Tällä hetkellä useat mallin mukaisessa työskentelyssä mukana olevat kunnat kehittävät indikaattorin pohjalta sekä lasten ja nuorten näkemyksiä kuullen kunnan kiusaamisen ehkäisytyötä. Suomen UNICEF tukee yhteistyökumppanina toimenpiteiden toimeenpanotyötä ja sen arviointia osana Lapsiystävällisen kunta -mallin työtä.

Vanhempia ja huoltajia tuetaan kasvatustehtävässä ja heidän osallisuutensa vahvistuu

7. Toimenpide	Toteuttajatahot	Seuranta ja mittarit
Lisätään vanhempien ja huoltajien osallisuutta ja tuetaan vanhempien kasvatustehtävää turvallisuuden edistämiseksi ja väkivallan ehkäisyssä.	Kunnat ja hyvinvointialueet THL, OPH Järjestöt ja liitot	Vuosina 2025–2027 toteutunut OPH:n koulutuskokonaisuus ja hankkeet ja niiden palautteet. Hankerahoituksella toteutetut toimet ja tulokset (THL ja OPH). Järjestöjen toimeenpanotyö vuosina 2026–2033 järjestetyt koulutukset ja toiminnot, osallistujien määrä ja työn laajuus, käytetyt toimintamallit.

Toimeenpano vuosina 2026–2029

Kaikki toimijat: Tuodaan esiin ehdotuksia yhteisistä toimintamalleista ja hyvistä käytänteistä.

Kunnat ja hyvinvointialueet: ovat vastuussa säädöspohjaisten palvelujen järjestämisestä kaikille lapsille, nuorille ja heidän perheilleen: varhaiskasvatus, neuvolapalvelut, koulu ja oppilaitokset, opiskeluhoito ja opiskeluhoitopalvelut. Osallisuus ja vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö on osa palvelujen perustyötä.

OPH: rahoittaa ja tukee perusopetuksen järjestäjien kiusaamisen ja väkivallan vastaisen työn hankkeita vuosina 2025–2027. Hankkeista saadaan parhaita käytäntöjä, joita voidaan jakaa kansallisesti. Opetushallitus järjestää koulutuskokonaisuuden perusopetuksen järjestäjille vuosina 2025–2027. Hankkeissa ja koulutuskokonaisuudessa on vahvasti mukana vanhempien tukeminen.

THL ja OPH: ovat hakeneet vuonna 2025 rahoitusta vanhempien tukemiseksi useassa eri kokonaisuudessa. Vanhempien tukea kehitetään ja vahvistetaan mm. kokeilutoiminnalla ESR+ -hankkeen rahoituksella vuosina 2026–2028.

THL: koordinoi ja tukee hyvinvointialueiden toimijoita vanhemmuuden tuen ja osallisuuden edistämiseksi esimerkiksi säädöspohjaisissa (terveydenhuoltolaki, VNA 338/2011) neuvolapalvelujen ja koulu- ja opiskeluterveydenhuollon sekä opiskeluhoitopalvelujen osalta.

Järjestöt ja liitot kuten

Aseman Lapset ry: Järjestöllä on kiusaamisen ja väkivallan vastaisessa työssä koulujen ja oppilaitosten näkökulmasta K-0 toimintaa. Järjestö tuottaa joidenkin kaupunkien tilaamana K-0-toimintaa, esimerkiksi Espoossa ja Helsingissä, lisäksi usea muu kaupunki on ottanut K-0 toiminnan mukaisen työn käyttöön kyseisen kaupungin omana toimintana. (Aseman Lapset 2025.)

Vanhempainliitto: kannustaa ja innostaa aktiiviseen vanhemmuuteen ja osallisuuteen lapsen ja nuoren oppimispolun eri vaiheissa. Vanhempainliitto on mukana osatoteuttajana Tampereen ammattikorkeakoulun koordinoimassa KNOT – Kaikki nuoret osallisia tulevaisuuteen -hankkeessa 2024–2027 ja OPH:n ja THL:n koordinoimassa verkostoyhteistyössä laatimassa kansallisia lasten ja nuorten digisuosituksia vapaa-ajalle.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL): tarjoaa vanhemmille, lapsille ja nuorille sekä myös ammattilaisille runsaasti palveluita ja materiaalia. Osallisuutta edistäviä palveluita ovat esimerkiksi Vanhempainnetti ja puhelin, vanhempainryhmät ja -illat, Lasten ja nuorten puhelin ja chat-palvelu, perhekahvilatoiminta, Terhokerhot (eri sukupolvet yhdessä), tukioppilaistoiminta, Nuorisoneuvola (nuorten vanhemmille suunnattu tukisivusto).

Pelastakaa Lapset ry: Järjestää vanhemmille ja huoltajille suunnattuja vanhempainiltoja, jossa tuetaan vanhempien osallisuutta ja kasvatustavasta koskien erityisesti lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisyä. Lisäksi tuotetaan materiaalia ja ylläpidetään materiaalipankkia vanhempien ja huoltajien käyttöön.

Ensi- ja turvakotien liitto: Jäsenjärjestöt tekevät tiivistä kouluyhteistyötä lasten, nuorten ja koulun ammattilaisten kanssa.

Rikosuhripäivystys (RIKU): Verkkosivuilla on ladattavissa materiaalipaketteja nuorten kanssa työskenteleville. Materiaalipaketit pohjautuvat videoihin ja sisältävät muuta sähköistä materiaalia, joiden avulla nuorten kanssa voi käydä keskustelua vaikeista asioista. Materiaalien avulla nuoret oppivat tunnistamaan rikoksia ja niihin liittyviä ilmiöitä sekä sanoittamaan haastavia kokemuksiaan. Materiaalipaketeissa on aiheena esimerkiksi *Seksuaalirikoksen tunnistaminen ja avun hakemisen tärkeys*.

Perus- ja ihmisoikeussäännöksiä, jotka liittyvät lasten suojeluun kaikenlaiselta väkivallalta (STM 2020):

- PL 7.1 § (oikeus henkilökohtaiseen koskemattomuuteen)
- LOS 19 art. (lapsen oikeus suojeluun kaikenlaiselta väkivallalta ja huonolta kohtelulta)
- CRC-OP-SC (valinnainen pöytäkirja kokonaisuudessaan ml. rikoksiinkannustavan aineiston tuottamisen ja levittämisen kieltäminen 9.5 art.)
- CRC-OP-AC (valinnainen pöytäkirja kokonaisuudessaan)
- KP-sopimus 9.1 art. (oikeus henkilökohtaiseen vapauteen ja turvallisuuteen)
- CRPD 14.1 art. a-kohta (oikeus henkilökohtaiseen turvallisuuteen), 16 art. (vapaus hyväksikäytöstä, väkivallasta ja pahoinpitelystä), 17 art. (henkilön koskemattomuuden suoja)
- ESP 17.1 b-kohta (lasten suojelu laiminlyönneiltä, väkivallalta tai hyväksikäytöltä)
- EIS 5 art. (oikeus henkilökohtaiseen vapauteen ja turvallisuuteen)
- Lanzaroten sopimus (sopimus kokonaisuudessaan, mm. VI luku aineellinen rikosoikeus)
- Istanbulin sopimus (sopimus kokonaisuudessaan, ks. mm. sopimuksen V luku aineellinen oikeus)
- Vähemmistöpuiteyleissopimus 6.2 art. (toimet henkilöiden suojelemiseksi syrjinnältä, vihamielisyydeltä, väkivallalta tai niiden uhalta).
- EU-perusoikeuskirja 3.1 art. (oikeus ruumiilliseen ja henkiseen koskemattomuuteen) ja 6 art. (oikeus vapauteen ja turvallisuuteen).
- Ihmisoikeuselinten yleisiä suosituksia, jotka liittyvät lasten suojelemiseen kaikenlaiselta väkivallalta:
- Lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 13, (2011, lapsen oikeus olla joutumatta väkivallan kohteeksi)
- Lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 8 (2006, lapsen oikeus suojeluun ruumiilliselta kuritukselta ja muilta rankaisumuodoilta)
- Ihmisoikeuskomitean yleiskommentti nro 35 (2014, KP-sopimuksen 9 artikla)

- Committee on the Elimination of Discrimination against Women, General recommendation No. 35 on gender-based violence against women, updating general recommendation No. 19; General recommendation No. 14 (1990): Female circumcision, The Committee on the Elimination of Discrimination against Women
- Committee on the Elimination of Racial Discrimination General recommendation No. 35 (2013) Combating racist hate speech
- Recommendation CM/Rec (2009)10 of the Committee of Ministers to Member States on Integrated National Strategies for the Protection of Children from Violence
- Recommendation Rec (2006)19 of the Committee of Ministers to member states on policy to support positive parenting
- Parliamentary Assembly Recommendation 1666 (2004) 1 Europe-wide ban on corporal punishment of children
- YK:n lapsen oikeuksien komitean loppupäätelmät Suomen yhdistetyistä viidennestä ja kuudennesta raportista (CRC/C/
- FIN/CO/5–6, 2023; UM 2023a)
- YK:n lapsen oikeuksien komitean loppupäätelmät Suomen raportista, joka annettiin lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen lasten myynnistä, lapsiprostituutiosta ja lapsipornografiasta tehdyn valinnaisen pöytäkirjan 12 artiklan 1 kappaleen mukaisesti (CRC/C/OPSC/FIN/CO/1, 2023; UM 2023b)

Lisää tietoa osallisuudesta: ks.liite 4 sisällöt kohdassa luku 3.

Lähteet

Aseman Lapset ry. 2025. K-0 -työ. Vakavia kiusaamistapauksia selvitetään aikuisten yhteistyöllä. <https://asemanlapset.fi/toimintamuotomme/konfliktityo/k-0-kiusaamiseen-puuttuva-tyo/> [Luettu 29.10.2025]

Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta SopS 60/1991 <https://www.finlex.fi/fi/valtiosopimukset/sopimussarja/1991/60>

Tasavallan presidentin asetus lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta SopS 88/2011. (nk. Lanzaroten sopimus) Osoitteessa: <https://www.finlex.fi/fi/valtiosopimukset/sopimussarja/2011/88>

- Laki lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta SopS 87/2011. Osoitteessa: <https://www.finlex.fi/fi/valtiosopimukset/sopimussarja/2011/87>
- eOppiva, 2025. Kalliomeri R., Kuusio L., Laaja J., Männistö L. & Stenvall E. 2023. Lapsen oikeudet – Osallisuus ja osallistuminen. eOppiva & Kansallinen lapsistrategia. Osoitteessa: <https://www.eoppiva.fi/koulutukset/lapsen-oikeudet-osallisuus-ja-osallistuminen/> [Luettu 30.10.2025]
- Euroopan neuvoston ministerikomitean suositus CM/Rec(2012)2 – Recommendation of the Committee of Ministers to member States on the participation of children and young people under the age of 18, <https://search.coe.int/cm?i=09000016805cb0ca>
- Euroopan neuvoston ministerikomitean suuntaviivat lapsiystävällisestä oikeudenkäytöstä. *Euroopan neuvoston ministerikomitea hyväksynyt 17. marraskuuta 2010.* Julkaisutoimisto; 2012. Osoitteessa: <https://data.europa.eu/doi/10.2838/98407> [Luettu 30.10.2025]
- Fadjukoff M., Hautamäki S., Hakala V. & Ellonen N. 2023. Lasta-seula-malli lapsiin kohdistuvan väkivallan rikosepäilyjen selvittämisen välineenä. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:61. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-087-5>
- Hannonen J, Lilja I. 2024 Perustelumuuisto lapseen kohdistuneen seksuaali- ja pahoinpitelyrikoksen selvittämisestä annetun lain (1009/2008) muutostarpeista. Osana Euroopan neuvoston ja Euroopan unionin yhteishanketta "Ensuring child-friendly justice through the effective operation of the Barnahus Units in Finland". 1680ae33bb
- Hakalehto, S. 2025. Lapsioikeuden perusteet. 2.uud.p, Alma.
- Iivonen, E. 2019. Lapsen Oikeudet. Teoksessa U.Korpilahti. ym. (toim.). Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020-2025. STM julkaisuja 2019:27. Luku 5. s.88-112. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>
- Isola A-M, Tuulensalo H, Laitinen K. 2019. Osallisuus. Teoksessa U.Korpilahti. ym. (toim.). Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020-2025. STM julkaisuja 2019:27. Luku 5. s.113-122. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>
- Laki lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä, SopS 59/1991, <https://www.finlex.fi/fi/valtiosopimukset/sopimussarja/1991/59>
- Mäkelä J, Biljuskin K, Laajasalo T, Kettunen H. 2019. Monialainen yhteistyö ja tiedonkulku. Teoksessa U.Korpilahti. ym. (toim.). Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020-2025. STM julkaisuja 2019:27. Luku 6 s. 123-139. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>

- Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM). 2025. Koulutuksen yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon kehittämisohjelma. <https://okm.fi/koulutuksen-yhdenvertaisuuden-ja-tasa-arvon-kehittamisohjelma> [Luettu 29.10.2025]
- Piispa M, Sambou S, Lind H. 2023. Ohjelmatyö ja moniammatillinen tuki rikosten ehkäisyssä Rikosten ennaltaehkäisyhankkeen 2020–2022 loppuraportti. Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2023:19
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2020). Kansallisen lapsistrategian oikeudellinen perusta. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2020:20. Helsinki
- Suomen UNICEF. 2025a. Tunnista ja huomioi eettiset periaatteet. Osoitteessa: <https://www.lapsiystavallinenkunta.fi/lapsiystavallinen-kunta-mallin-tyovaiheet/nykytilan-kartoituksella-arvioidaan-kunnan-lapsiystavallisuuden-tilaa/lasten-0-0>. [Luettu 30.10.2025]
- Suomen UNICEF. 2025b. Indikaattorit. Osoitteessa: <https://www.lapsiystavallinenkunta.fi/lapsiystavallinen-kunta-mallin-tyovaiheet/nykytilan-kartoituksella-arvioidaan-kunnan-lapsiystavallisuuden-tilaa/indikaattorit/oikeus-elamaan-ja-kehittymiseen> [Luettu 18.10.2025]
- Tasavallan presidentin asetus lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta 88/2011. <https://www.finlex.fi/valtiosopimukset/sopimussarja/2011/88>
- Laki lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta SopS 87/2011. Osoitteessa: <https://www.finlex.fi/valtiosopimukset/sopimussarja/2011/87>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 2025. Lapsen turvallisuus ja väkivallasta kysyminen lastensuojelussa. Lastensuojelun Käsikirja. <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/lapsen-turvallisuus-ja-vakivallasta-kysyminen-lastensuojelussa> [Luettu 18.11.2025]
- Ulkoministeriö (UM). 2023a. Lapsen oikeuksien komitea 2023: Loppupäätelmät Suomen yhdistetyistä viidennestä ja kuudennesta raportista. Ulkomisteriö, epävirallinen suomennos 28.7.2023. Osoitteessa: https://um.fi/documents/35732/0/CRC_C_FIN_CO_5-6_fi+%281%29.pdf/f8e9c156-5172-0834-d6c7-201066cbc9f2?t=1691047057189 [Luettu 18.11.2025]
- Ulkoministeriö (UM). 2023b. Lapsen oikeuksien komitea: Loppupäätelmät Suomen raportista, joka annettiin lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen lasten myynnistä, lapsiprostituutiosta ja lapsipornografiasta tehdyn valinnaisen pöytäkirjan 12 artiklan 1 kappaleen mukaisesti. Ulkoministeriön epävirallinen suomennos 28.7.2023. Osoitteessa: https://um.fi/documents/35732/0/CRC_C_OPSC_FIN_CO_1_fi.pdf/61f40033-5e7c-889e-1485-38c33408d05c?t=1695879980665 [Luettu 18.11.2025]
- YK:n lasten oikeuksien komitea. 2013. Yleiskommentti nro 14: Lapsen oikeus siihen, että hänen etunsa otetaan ensisijaisesti huomioon (artikla 3, kohta 1) (CRC/C/GC/14). Yhdistyneet kansakunnat. Englannin kielinen julkaisu saatavilla osoitteessa: <https://digitallibrary.un.org/record/778523?v=pdf>

4 Lähisuhdeväkivalta perheessä

Luvun ydinviestit ovat:

- Kaikkien aikuisten ja yhteisöjen tehtävänä on huolehtia siitä, että lapsen oikeus elää väkivallasta vapaata elämää toteutuu.
- Lapsia suojellaan tukemalla vanhemmuutta.

Väkivalta perheessä on yhä monen lapsen arkea Suomessa. Poliisille tehtyjen ilmoitusten perusteella lähisuhdeväkivaltaan liittyvien tapausten määrä on kasvussa. Lisäksi myös vanhempien lapsiinsa kohdistaman väkivallan määrä on vastaavien ilmoitusten perusteella kasvanut. (ks. suunnitelman luku 2.1.1, Kaakinen ym.) Osana Kansallisen lapsistrategian toimeenpanoa julkaistussa vaativien erotilanteiden selvityksessä nostetaan esille, että väkivallan vastaisessa työssä tarvitaan monialaisen työn koordinaatiota. Selvitykseen on kirjattu ehdotus, että hyvinvointialueille määriteltäisiin sosiaalihuoltolakia uudistettaessa vastuu lähisuhdeväkivaltaan liittyvän työn koordinaatiosta ja kaikilla hyvinvointialueilla olisi sovittu lähisuhdeväkivalta-työn koordinaatiota käytännössä tekevä taho. Ehkäisevää työtä tulisi tehdä yhteistyössä kuntien ja järjestöjen kanssa. (Vaitomaa & Särkelä 2025.)

Lastensuojelun Keskusliiton vuoden 2025 selvityksessä 41 prosenttia vastaajista on käyttänyt kuritusväkivaltaa lapsen kasvatuksessa (Holmi & Kuokkanen 2025). Perheväkivallalle sen todistajana altistuneet lapset muodostavat erityisen haavoittuvan ja palveluissa yhä heikosti tunnistetun riskiryhmän, vaikka väkivallalle altistumisen seuraukset ovat verrattavissa suoraan itse koettuun väkivaltaan. Lasten altistuminen väkivallalle kotona on riski myös heidän oman turvallisuutensa kannalta. Lähes puolet lapsista, jotka ovat altistuneet fyysiselle parisuhdeväkivallalle kotona, ovat kokeneet myös fyysistä kaltoinkohtelua vanhempien taholta (Mielityinen ym. 2024).

Poliisille tehtyjen ilmoitusten rinnalla on tärkeää tarkastella lasten itse raportoimia kokemuksia sekä näiden muutoksia ajassa. Lapsiuhritutkimuksen tiedonkeruiden mukaan pitkän aikavälin kehitys on osin ollut suotuisaa, mutta viimeisimmät aineistokeruut kertovat myös joistakin huolestuttavista muutoksista. Vuonna 2013 joka

neljäs (25 %) ja vuonna 2022 jo joka kolmas (32 %) perusopetuksen kuudesluokkainen raportoiti kokeneensa vanhempiensa taholta henkistä väkivaltaa. Kuritusväkivallan osalta kehitys on ollut pääosin myönteistä, mutta edelleen yli kymmenesosa lapsista kertoo kokeneensa tukistamista ennen 14 vuoden ikää. Vakavan väkivallan kokemusten taso oli vuonna 2022 puolestaan pysynyt vuoden 2013 tasolla (Mielityinen ym. 2023).

Lähisuhdeväkivalta perheessä

Uhritutkimusten valossa pitkän aikavälin kehitys perheväkivallan esiintyvyydessä on ollut suotuisaa, mutta väkivalta perheessä on yhä monen lapsen arkea Suomessa.

Poliisille tehtyjen ilmoitusten perusteella lähisuhdeväkivaltaan liittyvien tapausten määrä on ollut kasvussa. Lapsiuhritutkimukset viittaavat etenkin henkisen väkivallan yleistymiseen.

4.1 Henkinen ja fyysinen väkivalta perheessä lapsi- ja perhepalveluiden näkökulmasta

Kirjoittajat: Taina Laajasalo THL, Tiina Muukkonen ETKL, Hanne Kalmari THL & Ulla Korpilahti THL

Eri säädösten ja velvoittavien sopimusten mukaan jokaisella lapsella ja nuorella on oikeus turvalliseen kasvuympäristöön ja saada osakseen huolenpitoa. Maailman Terveysjärjestön WHO vanhemmuuden tuen käsikirjan (2024) suosituksiin on kirjattuna, että erityisesti varhaislapsuudessa, alle kolmivuotiaana, lapsen vanhempien tuen tarpeet olisi tärkeää tunnistaa ja antaa heille tarvittavaa tukea oikea-aikaisesti ja viiveettä. Tämä vahvistaa lapsen ja vanhempien vuorovaikutussuhdetta ja auttaa vanhempia antamaan lapselle hänen tarvitsemaansa hoivaa ja huolenpitoa, johon esimerkiksi myös säädökset (nk. lapsenhuoltolaki 361/1983) velvoittavat ja vanhemmuuden sekä parisuhteen tuen suositukset ohjaavat (esim. Hakulinen ym. 2019a).

Tässä luvussa Väkivallaton lapsuus -työssä vuosille 2026–2033 asetetut toimenpiteet tähtäävät siihen, että lapsen ja nuoren kasvuympäristö on hänelle turvallinen ja heidän mahdollisesti kokemansa henkinen ja fyysinen väkivalta tunnistetaan ja siihen

puututaan yhä paremmin arjen toimintaympäristöissä. Suojaavista tekijöistä, henkisesti ja fyysisestä väkivallasta perheessä sekä lapsuuden ajan haitallisten kokemukseista seurauksineen ja ehkäisevän työn keinoineen on saatavilla lisätietoa laajemmin muun muassa Väkivallaton lapsuus -työn aikaisemmasta julkaisusta (luku 2 Korpi-lahti ym. 2019 ja luku 8, Hakulinen ym. 2019b) ja muista tutkimusjulkaisuista (mm. Hughes ym. 2017, Mielityinen ym. 2023, Bellis ym. 2023, Laajasalo ym. 2025). Lastensuojelun Keskusliiton koordinoimasta kyselytutkimuksesta Älä huuda, älä retuuta! – Suomalaisten kasvatusasenteet ja kuritusväkivallan käyttö 2025 on saatavilla tietoa väestötasolla ja myös kyselyyn osallistuneilta lasten vanhemmilta (Holmi & Kuokkanen 2025).

Tämän luvun toimenpiteissä huomioidaan niin yleinen erityyppisen väkivallan ennaltaehkäisy, varhainen tunnistaminen ja puuttuminen, haittojen tunnistaminen ja lievittäminen kuin toipumisen tukeminenkin. Lapsi- ja perhepalveluiden kuten neuvolapalvelujen, varhaiskasvatuksen, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon, koulujen ja oppilaitosten rooli on keskeinen kaikilla näillä tasoilla: ne ovat paitsi väkivallan tunnistamisen areenoita, myös arjen turvallisuuden rakentajia, joissa kohdataan lähes kaikki lapset, nuoret ja perheet. Universaalien palveluiden lisäksi tarvitaan perheiden varhaisessa tuessa ja lasten suojelemisessa säädösten mukaisia muita kohdennettuja palveluita kuten sosiaalihuollon perhepalvelut, lastensuojelu sekä kolmannen sektorin palveluja esimerkiksi järjestöjen ja eri uskonyhteisöjen laaja lapsille ja perheille suunnattu työ.

Henkisen ja fyysisen väkivallan ehkäisy lapsi- ja perhepalveluissa pohjautuu säädöksiin (mm. VNA 338/2011, SopS 59–60/1991, sosiaalihuoltolaki 1301/2014, lastensuojelulaki) ja linkittyvät myös kansallisiin strategioihin kuten lapsistrategiaan ja toimeenpanosuunnitelmiin kuten nk. Istanbulin sopimuksen (53/2015) kansallisiin vuosille 2026–2033 asetettaviin toimenpiteisiin. Tämän luvun toimenpiteiden laadinnassa on huomioitu myös osana Kansallista lapsistrategiaa toteutetun erotilanteisiin liittyvän selvityksen sisällöt (Vaitomaa & Särkelä 2025).

Väkivallan tunnistaminen, puuttuminen ja avun saanti

On ensiarvoisen tärkeää lisätä sekä vanhempien että lasten ymmärrystä turvallisuudesta ja kannustavasta kasvatuksesta, perhe-elämästä ja seurustelusta. Arjen toimintaympäristöjen universaalit lapsi- ja perhepalvelut (mm. neuvola, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto) ovat erityisen tärkeitä lapsen ja nuoren turvallisen kasvuympäristön luomisen, vanhemmuuden ja myönteisen kasvatuskulttuurin tukemisen ja väkivallan systemaattisen puheeksi oton näkökulmasta. Myös vanhempien uupumuksen ja taustalla mahdollisesti vaikuttavien muiden tekijöiden kuten taloudellisten ongelmien tai lapsen erityistarpeiden (vammaisuus, sairaus) tunnistaminen

ja puheeksiotto on turvallisuuden edistämisen näkökulmasta keskeistä (ks. esim. Mikolajczak ym. 2018, Sorkkila ym. 2021). Vuonna 2024 julkaistun THL:n tilastoraportin mukaan neuvolaikäisten ja koululaisten terveystarkastusten toteuttamisessa on edelleen haasteita esimerkiksi henkilöstö- ja aikaresurssien puitteissa (THL 2024a).

Eryteisesti henkisen väkivallan tunnistaminen ja siihen puuttuminen herättää eri alojen ammattilaisissa epävarmuutta (Paasivirta ym. 2022). Maksuttomaan kaikille halukkaille avoimeen Terveysportin NEUKO-tietokantaan (Duodecim 2025) on koottu suositukset väkivallan ehkäisytyön sisällöistä neuvolassa ja koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa mukaan lukien systemaattinen puheeksiotto hyödyntäen väkivallan suodatin- ja kartoituslomakkeita sekä muita väkivaltatyön kartoittamiseen ja kirjaamiseen käytettyjä lomakkeita. (ks. Korpilahti ym. 2024, THL 2025a). Opiskeluhoitopalveluiden roolista väkivallan ehkäisyssä on kirjattu sisältöjä tämän julkaisun lukuun 6.1.

Terveydenhuollon rakenteisessa kirjaamisessa on saatavilla lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomakkeen lisäksi MARAK-riskinarviointilomake, turvasuunnitelma ja lomake häirinnän ja vainon kartoittamiseen. THL:n asiantuntijoiden mukaan osa hyvinvointialueista on ottanut lomakkeen omiin sähköisiin asiakastietojärjestelmiinsä, mutta kansallisella tasolla tästä ei ole kattavasti tietoa saatavilla toistaiseksi. Rakenteisessa kirjaamisessa jo mukana olevassa lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomakkeessa on erityyppisen väkivallan kohteeksi joutumisen kysymysten lisäksi yksi kysymys väkivallan käyttämisestä itse. Paperilla täytettävään suodatin- ja kartoituslomakkeeseen ei ole toistaiseksi saatu päivitettyä kysymystä omasta väkivaltaisesta käytöksestä tai sen uhkasta, mutta tarkoituksena on lähitulevaisuudessa se saada mukaan sisältöihin.

Lastensuojelussa henkinen väkivalta jää usein ammattilaisten dokumentoinnissa taka-alalle prosessin edetessä (mm. Toivonen & Kääriäinen 2025), eikä sitä systemaattisesti huomioida riskitekijänä lapsen tilanteen arvioinnissa. Myös ruotsalais-tutkimuksessa (Heimer & Pettersson 2023) havaittiin, että lapsen kertomat asiat väkivallasta jäivät usein vähälle huomiolle ja taustatekijänä nostettiin esiin lastensuojelun aikuiskeskeinen työskentelyn orientaatio. Lapsikeskeisen toimintakulttuurin vahvistaminen ja lapsen osallisuuden toteuttamisen konkretisoiminen olisivat merkittäviä kehittämisen paikkoja väkivallan vastaisessa työssä Suomessakin. Vain noin 40 prosentissa asiakastilanteista sosiaalityöntekijä otti vanhemman minkä tahansa mahdollisen väkivallan lapseen aina huomioon ja neljännes arvioi vanhemman väkivaltaisuutta vain harvoin (Jaakola 2022).

Lapsen mahdollisesti kokema väkivalta ja lasta suojaavat ja turvallisuutta edistävät tekijät on otettava puheeksi kaikissa lapsi- ja perhepalveluissa nykyistä systemaattisemmin, eri ikävaiheissa ja kehitystasoon sopivalla tavalla. Myös korjaavissa palveluissa, kuten lastensuojelussa, väkivallan eri muotoja ja niiden riskejä tulee tarkastella systemaattisesti muutoinkin kuin lastensuojelun tarvetta selvitetessä. Lasten, nuorten, perheiden ja heidän parissaan työtä tekeville ammattilaisilla tulisi olla mahdollisuus saada ikäryhmittäin ja kulttuurisensitiivisesti suunnitellut väkivallattomuutta tukevat työvälineet käyttöön ja varmistaa niihin tarvittava implementoinnin tuki sekä vaadittava resurssointi työssä. Näitä työvälineitä ovat esimerkiksi vanhemmuusohjelmat ja -ryhmät kuten Ihmeelliset vuodet (Turun yliopisto 2025), Vahvuutta vanhemmuuteen (Seppälä & Tani 2025), Vanhempana Suomessa -ryhmä maahanmuuttaneille perheille (Barnahus 2025) ja erilaiset materiaalit kuten voimavaralomakkeet äitiys- ja lastenneuvolapalveluissa (THL 2025b) sekä ETKL:n Turva10 -puheeksioton välineet (ETKL 2025).

Neuvolapalveluissa on ollut perhevalmennusryhmiä jo useiden vuosikymmenten ajan lähitapaamisina, mutta 2020-luvulle tultaessa kustannussyistä monilla alueilla jo lapsen odotusaikana alkavat ryhmät ovat siirtyneet verkkoon. Verkkovalmennuksessa toisilta vanhemmilta saatava vertaistuki ja vapaamuotoisena toimintana monesti jatkunut yhteydenpito ei välttämättä toteudu vastaavalla tavalla kuin kasvokkain tapahtuvissa tapaamisissa. Asia on nostettu esiin myös valtioneuvoston keväällä 2025 julkaistussa Väestöpoliittisen työryhmän -raportin suosituksissa (VN 2025, s. 33–36).

Väkivallan todistaminen

Keskeinen ja tärkeä asia Väkivallaton lapsuus -työssä on lapsen aseman vahvistaminen tilanteissa, joissa väkivalta kohdistuu toiseen vanhempaan tai muuhun perheenjäseneseen ja lapsi altistuu väkivallalle sitä näkemällä, kuulemalla tai muulla tavoin. Tällöin lapsi on väkivallan todistaja, mikä nähdään nykytietämyksen valossa yhdeksi lapsiin kohdistuvan väkivallan muodoksi ja lapselle haitalliseksi kokemukseksi (Hakulinen ym. 2019b). Ruotsissa rikoslakiin sisällytetty lapsirauharikos (Barnfridsbrott) tunnistaa lapsen osallisuuden ja hänen oikeudellisen asemansa väkivallan todistajana (Ruotsin valtiopäivät 2021; Brottsbalken 4 kap. 3 §).

Myös EU:n direktiivi naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumisesta määrittelee lapset, joille on aiheutunut haittaa perheväkivallan todistamisesta, uhreiksi. Marraskuussa 2025 julkaistavassa nk. Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelmassa vuosille 2026–2033 on asetettu monialaisia toimia naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemiseksi mukaan lukien väkivallan todistaminen. Suunnitelman valmistelutyötä on tehty yhteistyössä Väkivallaton

lapsuus -työn toimijoiden kanssa. Samalla kun edistetään ja arvioidaan lainsäädännön muutostarpeita Suomessa, on jo asetettava vaatimuksia palveluille: väkivaltaa todistaneiden lasten kokemukset on otettava vakavasti ja heidän tukemisensa suunniteltava tietoisesti. Sekundaariprevention näkökulmasta varhainen tunnistaminen ja tilanteisiin puuttuminen lapsen edun näkökulmasta on keskeistä. Työskentelyssä laaja monialainen ja -ammatillinen yhteistyö niin viranomaisten, asiantuntijoiden kuin kansalaisyhteiskunnan kesken on olennaista, ks. tämän suunnitelman luku 3.

Väkivallan ehkäisytyön periaatteet ja haasteet

Väkivallan ehkäisyssä perheissä ja lähisuhteissa tarvitaan myös hoitoa ja tukea niille, jotka ovat jo kokeneet väkivaltaa. Systemaattinen puheeksiotto väkivallasta tai sen uhkasta tulisi olla osa lapsi- ja perhepalveluiden työtä (Korpilahti ym. 2024, THL 2025b). Traumafokusoidut ja perhekeskeiset interventiot sekä psykososiaalinen tuki tulee tehdä helposti saavutettaviksi kaikille palveluja tarvitseville lapsille, nuorille kuin heidän vanhemmilleen. Näiden palveluiden on oltava aidosti ja yhdenvertaisesti saavutettavia ja keskenään yhteensovitettuja ja palveluissa pitää huomioida myös väkivallan tekijöiden kuntoutus ja vaikutusten seuranta. (Laajasalo ym. 2020.) Väkivaltaan ilmiönä keskittyvän perheissä tehtävän työn ja työmenetelmien koordinaatio on ollut Suomessa tähän mennessä usein järjestökentän vastuulla, mutta vaikuttava työ tarvitsee tuekseen jatkossa myös kansallista koordinaatiota.

Kansalliset tukirakenteet Suomessa ovat usein toistaiseksi koskeneet lähinnä terveydenhuollon työmenetelmiä. Väkivallaton lapsuus -työn väliarviointiraportissa (Korpilahti ym. 2023, s. 127) nostettiin esiin, että sosiaalihuollon lapsiperheiden ja lastensuojelun palveluista puuttuu tutkimustietoa tai selvitystä siitä, miten palveluissa kysytään lähisuhdeväkivallasta ja millaisia menetelmiä on käytössä. Arviointiraportissa todettiin lisäksi, että sosiaalihuoltolain (1301/2014) ja lastensuojelulain (417/2007) mukaiseen palvelutarpeen arviointiin, mutta myös myöhempisiin lastensuojeluasiakkuuden vaiheisiin, tulisi kehittää lähisuhdeväkivallasta kysymisen menetelmiä ja välineitä sekä käydä keskustelua ratkaisukeinoista.

Kesällä 2025 julkaistiin sosiaalihuollon psykososiaalisen tuen työmenetelmien luokitus, jonka avulla pystytään jatkossa seuraamaan sosiaalihuollossa käytössä olevia työmenetelmiä. Luokitukseen sisältyy myös väkivaltatyöhön kytkeytyviä työmenetelmiä kuten esimerkiksi LKK-ohjelma (Lapsen kaltoinkohtelun katkaisemisen ohjelma) tai Suojassa-menetelmä. Lisäksi luokitus sisältää lukuisia myönteisen vanhemmuuden sekä toimivien perhesuhteiden edistämiseen tähtääviä työmenetelmiä, jotka ovat merkityksellisiä perheväkivallan ehkäisyssä. Luokitus julkaistiin

THL:n koodistopalvelimella kesällä 2025 ja integroidaan osaksi asiakastietojärjestelmiä syksyn aikana. Sosiaalihuollon Kanta-siirtymän myötä saadaan luokituksen avulla syksystä 2026 alkaen säännöllistä tietotuotantoa työmenetelmien käytöstä.

Sosiaalihuollon perhepalveluiden sekä perheoikeudellisten palveluiden kansallisen tason ohjaus on ollut puutteellista jo pitkään. Kyseisten palvelukokonaisuuksien vaikuttavuuden ja yhdenmukaisen toteutumisen edistämiseksi olisi niiden kansallisen tason ohjauksen, seurannan ja kehittämisen tuen resurssointia vahvistettava ja sen jatkuvuus turvattava tulevilla Väkipollaton lapsuus -työn suunnitelmakaudella 2026–2033.

Keväällä 2025 julkaistiin Väestöpoliittisen työryhmän -raportti, jossa nostettiin esiin lapsiperheiden vanhempien puutteelliset parisuhdetuen palvelut ja -verkot. Työryhmä julkaisi useita toimenpidesuosituksia parisuhdetuen palveluiden vahvistamiseksi sekä kolmannen sektorin palveluissa että julkisen sektorin universaaleissa ja kasvatukseen sekä perheneuvontapalvelussa (VN 2025, s. 33–36) Tuen puutteella raskausaikana ja pikkulapsivaiheessa on merkitystä väkivallan ehkäisyydelle ja esimerkiksi säädöspohjaisen neuvolapalvelujen resurssoinnista ja mahdollisuudesta käyttää näyttöön perustuvia työmenetelmiä kuten voimavaralomakkeet, varhaisen vuorovaikutuksen haastattelu ja kotikäynnit (ks. Korpilahti ym. 2024).

Väkivallan ehkäisyssä perheissä ajankohtainen ja tärkeä esiin nostettava asia on tarve edistää vahvaa, lapsen näkökulman huomioivaa dialogista palvelurakennetta, joka tukee monialaista työtä ja sen johtamista lasten ja perheiden kanssa tehtävässä työssä. Jotta väkivaltaan voidaan puuttua tehokkaasti, lapsen on tiedettävä kenelle hän voi asiasta puhua, mistä apua on saatavilla, sekä voitava luottaa siihen, että apua myös todella saa. Tämä edellyttää, että palvelurakenteissa osataan tunnistaa kriittiset kohdat palveluiden nivelkohtien (Laajasalo ym. 2020) sekä väkivallan riskitekijöiden näkökulmasta (ks. Hotus 2022) ja että lapseen kohdistuvan väkivallan torjuntaa johdetaan määrätietoisesti ja siihen on sitouduttu organisaation ylintä johtoa myöden. Tällainen rakenne tukee kaikkia lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyn tasoja primaaritasolta tertiääritasolle saakka. Monialaisesta yhteistyöstä on kirjattu sisältöjä myös tämän suunnitelman lukuun 3.

Poikien ei-lääketieteellinen ympärileikkaus

Suomen lainsäädännössä poikien ei-lääketieteellistä ympärileikkausta ei ole erikseen kielletty, mutta joissakin tapauksissa se saattaa kuitenkin olla rikos. Sosiaali- ja terveysministeriö on antanut asiassa ohjeen vuonna 2015 (THL 2024b). Poikien ympärileikkauksessa esinahka poistetaan kokonaan tai osittain. Toimenpide voidaan tehdä lääketieteellisistä syistä tai kulttuuristen tai uskonnollisten syiden

vuoksi. Jos ympärileikkaus tehdään kulttuuristen tai uskonnollisten syiden vuoksi, sille ei ole lääketieteellisiä perusteita. Tarkkaa lukumäärää ei-lääketieteellisin perustein tehdyistä toimenpiteistä ei ole tiedossa. (Bildjuschkin ym. 2019.)

Ammattilaisten tietoa poikien ei-lääketieteelliseen ympärileikkaukseen liittyvästä STM ohjeistuksesta (2015) on tärkeää vahvistaa (ks. suunnitelman tavoite ja tp 8). Edellä mainitun ohjeistuksen mukaan pojan ei-lääketieteellinen ympärileikkaus ei kuulu julkisesti rahoitettuun terveydenhuoltoon ja toimenpiteen saa tehdä vain laillistetun lääkärin pätevyyden omaava henkilö. Kyseisen lääkärin on velvollisuus ennen toimenpiteen tekemistä antaa lapsen huoltajille riittävät tiedot ympärileikkauksen luonteesta, sen vaikutuksista ja mahdollisista haitoista sekä toimenpiteen peruuttamattomuudesta. Lapsen huoltajilta tarvitaan kirjallinen suostumus ja mikäli yksikin huoltajista vastustaa toimenpidettä, sitä ei tule tehdä. Lisäksi ympärileikkausta ei myöskään pidä tehdä, jos poika itse vastustaa sitä, silloin kun hän ikänsä ja kehitystasonsa perusteella kykenee ymmärtämään toimenpiteen merkityksen. Lääkärin tulee tehdä ympärileikkaus asianmukaisissa ja steriileissä olosuhteissa käyttäen asianmukaista kivunlievitystä. (THL 2024b.)

4.1.1 Tavoitteet ja toimenpiteet luvussa 4.1

Tietoisuus turvallisuudesta ja väkivallattomuuden merkityksestä perheessä lisääntyy

8. Toimenpide	Toteuttajatahot	Seuranta ja mittarit
<p>Lisätään kokonaisvaltaisesti tietoisuutta turvallisuudesta ja väkivallattomuudesta perheessä, huomioiden:</p> <ul style="list-style-type: none"> Lapsen oikeudet, kasvu- ympäristön turvallisuus ja kannustava, väkivallaton kasvatus Turvallinen perhe-elämä Väkivallan eri muodot ja väkivallan todistaminen 	<p>Hyvinvointialueet ja kunnat</p> <p>STM, Kansallinen lapsistrategia, THL</p> <p>OKM, OPH</p> <p>Järjestöt</p>	<p>Sisällytetään turvallisuuden kokemuksesta kysymys/kysymyksiä kansallisiin kyselyihin, esimerkiksi Lapsiuhritutkimukseen.</p>

Toimeenpano vuosina 2026–2029

Tavoitteena on, että eri toimijoiden yhteistyönä toteutettaisiin:

- Yhtenäinen kansallinen viestintä- ja puheeksioton materiaali jo raskauden ja vauva-ajan tueksi. Sisällöt käännetään keskeisimmille kielille.
- Helposti käytettävää materiaali ja opettajille suunnattu ohjeistus turvallisuuden käsittelemiseksi opetuksessa yhteistyössä OPH:n kanssa. Ennen materiaalin laatimista kartoitetaan jo olemassa olevat materiaalit ja karsitaan mahdollinen päällekkäisyys.¹³
- Yhteistyössä Kansallisen lapsistrategian toimijoiden kanssa jatketaan toimia huomioiden strategiassa vuosille 2024–2027 asetettu toimenpide 12: ”Selvitys vanhempien eron jälkeisistä ns. vaativista erotilanteista sekä palvelujärjestelmästä” (VNA 2024).

Resurssien salliessa valitaan 2–3 pilottialuetta hyvinvointialueista, joissa toteutetaan kokeilu tiedon systemaattisesta levittämisestä neuvoloissa, kouluissa ja järjestöjen kautta, mikä mahdollistaa myöhemmin vertailuasetelman vaikutusten seuraamiseksi.

Lisätään sopivaksi katsotuissa yhteyksissä soteammattilaisten tietoa poikien ei-lääketieteelliseen ympärileikkaukseen liittyvästä STM ohjeistuksesta (THL 2024b).

Järjestötoimijoista huomioidaan yhteisessä työssä ja toimenpiteen toimeenpanossa perheväkivallan ehkäisy- ja tekijätyötä tekevät tahot kuten esimerkiksi Ensi- ja turvakotien liitto, Lastensuojelun Keskusliitto, Väestöliitto ml. Väestöliiton Parisuhdekeskus Kataja, Maria Akatemia ja Lyömättömän Linjan toimijat. Ensi- ja turvakotien liiton 23 jäsenjärjestöä tarjoavat esimerkiksi avohuollon palvelua lapsille ja vanhemmille sekä perheille yhdessä (esim. 5. kerran tapaamiset ja LKK-ohjelma).

13 Liittyy Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelman 2026–2033 toimenpiteeseen nro 1.7.

Lapsirauhaan liittyvän säädöspohjan riittävyyttä arvioidaan ja koulutuskokonaisuus väkivallalle altistumisesta valmistuu

9. Toimenpide	Toteuttajatahot	Seuranta ja mittarit
<ul style="list-style-type: none"> A) Selvitetään lapsirauharikoksen säätämisen mahdollisuuksia ja vaikutuksia. Hyödynnetään tutkimustietoa Ruotsin Barnfridsbrott-lainsäädännöstä ja sen vaikutuksista lapsiin, palveluihin ja viranomaisprosesseihin.¹⁴ B) Tarjotaan lähisuhdeväkivallalle altistumiseen liittyvä koulutuskokonaisuus ammattilaisille. 	OM, STM, THL, Hyvinvointialueet Järjestöt Korkeakoulut ja tutkimuslaitokset	Selvityksen valmistuminen vuoteen 2029 mennessä Väkivallalle altistumisen liittyvän koulutuskokonaisuuden valmistuminen, koulutettujen määrä vuonna 2029

Toimeenpano vuosina 2026–2029

- A) **OM:** Tämä toimenpide toteutetaan oikeusministeriön asettamassa työryhmässä, jossa valmistellaan NKV-direktiivin edellyttämää lainsäädäntöä. Osana tehtäväänsä työryhmä arvioi sekä laatii tarvittavat lainsäädäntömuutokset, olisiko lapsen läsnä ollessa tehtyä pahoinpitelyä tai muuta rikosta jatkossa pidettävä rangaistuksen koventamisperusteena tai omana rikostyyppinään. Työryhmän toimikausi on 7.5.2025–28.2.2026.
- B) **Korkeakoulut ja tutkimuslaitokset:** Haetaan rahoitus ja tehdään selvitys ja kansainvälisten mallien arviointi ml. lapsivaikutusten arviointi tutkimuslaitosten yhteistyönä (esim. Tuni ja THL)
STM, THL: Koulutus ammattilaisille esim. THL:n alustoille (mahdollisesti Barnahus-koulutus)

14 Toimenpide on koordinoitu Istanbulin toimeenpanosuunnitelman 2026–2033 kanssa.

Tutkitusti tehokkaat interventiot yhdenvertaisesti saatavilla väkivaltaa kokeneille lapsille ja nuorille

10. Toimenpide	Toteuttajatahot	Seuranta ja mittarit
<p>Varmistetaan, että tutkitusti toimivat traumafokusoidut ja perheinterventiot soveltuviissa tilanteissa ovat yhdenvertaisesti kaikkien lasten ja nuorten saatavilla.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Palvelupolut selkeät • Interventioiden juurtumisen tuki ja koordinaation rakenteet kirkastetaan myös terveydenhuollon ulkopuolella toimivien interventioiden osalta 	<p>THL Sosiaalialan osaamiskeskukset Itla Järjestöt Palvelupoluissa hyvinvointialueet</p>	<p>Määritelty kaikille laajimmin käytössä oleville psykososiaalisille menetelmille kotipesä-rakenteet vuoteen 2029 mennessä.</p> <p>THL:n tuottama koodiperustainen tieto (koodistopalvelimelta) väkivaltaa kokeneille lapsille soveltuvien psykososiaalisten menetelmien käytöstä kansallisesti.</p>

Toimeenpano vuosina 2026–2029

Eri toimijat yhdessä (THL koordinoi): Vastuutahot yhdessä määrittelevät psykososiaalisten menetelmien kansallisen tukitahon ja koordinaatorakenteet tilanteessa, jossa monet väkivaltaan kytkeytyvät menetelmät eivät terveydenhuollon menetelmiä, vaan esimerkiksi sosiaalihuollon tai kolmannen sektorin toteuttamia työmuotoja. Työs-kentelyssä on tärkeää pohtia myös sitä, olisiko terveydenhuollon keskittämisesetusta vastaavan säädöspohjan saaminen myös sosiaali-huoltoon edistettävissä yhteisen työn kautta.

Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö (Itla): tarjoaa tietoa, mitä psykososiaalisten menetelmien kansallisen tukitahon tehtävät sisältävät sekä osallistua yhteiseen suunnitteluun kansallisen tukitahon paikantamiseksi. Itla voi osallistua menetelmiin liittyvän arviointitiedon tuottamiseen esimerkiksi arvioimalla menetelmän vaikuttavuuden ja soveltuvuuden (ks. Menetelmäpankki, Itla 2025).

4.2 Kunniaan liittyvä väkivalta, FGM

Kirjoittajat: Mimmi Koukkula THL, Johanna Latvala Ihmisoikeusliitto & Lisa Grans Åbo Akademi.

Kunniaan liittyvä väkivalta voi ilmetä monin tavoin. Tyypillistä lasten kokemalle kunniaan liittyvälle väkivallalle on tiukka rajoittaminen ja kontrollointi, mutta väkivalta voi myös eskaloitua hyvin vakaviksi muodoiksi. Kunnian varjelemiseksi lapset ja nuoret voivat altistua ns. neitsyystutkimuksille, pakkoavioliitoille (ks. myös luku 6.5 Ihmiskauppa) ja tyttöjen sukuelinten silpomiselle. Myös ulkomaanmatkoihin voi liittyä kunniaan liittyvää väkivaltaa, varsinkin jos lapsi tai nuori viedään ulkomaille esimerkiksi sukulaisia tapaamaan tai oppimaan oman kulttuurin normistoa. Matkalla lapseen voidaan kohdistaa väkivaltaa kurinpidollisilla ja kasvatuksellisilla syillä perustellen, tai hän voi altistua matkalla muulle väkivallalle kuten avioliittoon pakottamiselle.

Kunniaan liittyvää väkivaltaa esiintyy maailmanlaajuisesti. Sen ehkäisyn kannalta on olennaisinta tunnistaa ryhmät, joissa kunniaan liittyvän väkivallan kokeminen ja havaitseminen on yleisintä. Fyysisen väkivallan ohella kunniaväkivalta voi olla luonteeltaan myös henkistä tai ulossulkevaa. Eniten sitä esiintyy yhteisöissä ja kulttuureissa, jotka ovat tiiviin yhteisöllisiä, patriarkaalisia ja heteronormatiivisia. Kunniaan liittyvän väkivallan uhreina ovat erityisesti tytöt, useimmiten teini-iän kynnyksellä. Myös pojat voivat olla uhreja, erityisesti, jos he kuuluvat seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin (LGBTQI+). Lisäksi vammaiset lapset ja nuoret voivat olla erityisessä riskissä esimerkiksi pakkoavioliitolle. Kunniaan liittyvän väkivallan tekijä voi olla myös itse uhri. Esimerkiksi perheen poika voidaan painostaa vahtimaan sisartaan tai palauttamaan kunnia väkivallan avulla. Kunniaan liittyvän väkivallan voi laukaista asiasta yhteisön ulkopuoliselle kertominen tai viranomaisiin kontaktin ottaminen voi eskaloida tilanteen ja esimerkiksi lisätä riskiä sille, että lapsi viedään pois maasta. Aiheesta on ollut sisältöjä Väkivallaton lapsuus-toimenpidesuunnitelmassa vuosina 2020–2025 luvuissa 14.3 (tp 1) (Koukkula ym. 2019) ja 14.6 (tp 1-4) (Grans ym. 2019).

Kunniaan liittyvän väkivallan esiintyvyyttä ei ole Suomessa juurikaan tutkittu varsinkaan lasten ja nuorten keskuudessa. Tilastokeskuksen vuonna 2023 julkaiseman *Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021* -tutkimuksen mukaan elämänsä aikana kunniaan liittyvää väkivaltaa tai sen uhkaa kertoi itse kokeneensa kaksi prosenttia 16–74-vuotiaista naisista ja miehistä (Attila ym. 2023). Helsingin poliisilaitoksella on viime vuosina hoidettu kymmenestä pariin kymmeneen kunniaan liittyvän väkivallan tapausta vuosittain (THL 2023).

Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen läpikäyneitä on arvioitu Suomessa olevan noin 10 000 ja silpomisen riskissä noin 650–3080 tyttöä (Koukkula & Klemetti, 2019a). Kouluterveyskyselyssä vuonna 2019 lukiossa ja ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevista tytöistä 80 (0,2 %) kertoi läpikäyneensä silpomisen (Koukkula ym. 2020). Tyttöjen sukuelinten silpominen tilastoidaan lastensuojeluilmoituksen syynä sosiaalihuollossa ja lisäksi silpominen tilastoidaan syntyneiden lasten rekisteriin synnyttävien naisten osalta.

Kunniaan liittyvään väkivaltaan ja silpomiseen puuttuminen sekä ehkäisy

Suomella on velvollisuus puuttua kunniaan liittyvään väkivaltaan kansainvälisten sopimusten velvoittamana. Istanbulin sopimus edellyttää, että ammattilaisilla on ohjeet ilmiön ennalta estämiseksi ja siihen puuttumiseksi. Istanbulin sopimusta valvova GREVIO-komitea on antanut Suomelle vuonna 2024 suositukset väkivaltaan puuttumisen vahvistamiseksi. Suosituksissa kehoitetaan muun muassa tehostamaan opettajien ja kasvatusalan ammattilaisten pakollista perus- ja täydennyskoulutusta myös kunniaan liittyvästä väkivallasta ja sukuelinten silpomisesta, jotta ammattilaiset pystyisivät paremmin tunnistamaan riskissä olevat ja ohjaamaan heidät asianmukaisiin palveluihin (GREVIO 2024, para 66b). GREVIO myös kehottaa painokkaasti tukemaan moniammatillista yhteistyötä (GREVIO 2024, para 95c). Euroopan komission naisiin kohdistuvan väkivallan torjunnan direktiivin mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava tehokas, ikätasoa vastaava ja helposti saavutettava tuki silpomisen ja pakkoavioliiton uhreille (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2024/1385).

Kunniaan liittyvää väkivaltaa tulee ehkäistä monella tasolla. Lasten, nuorten ja perheiden, joiden yhteisöissä ilmiötä esiintyy, tietämystä oikeuksista ja velvollisuuksista tulee vahvistaa ja tarjota seksuaalikasvatusta. Hallituksen tasa-arvo-ohjelmassa 2024–2027 (STM 2025) on myös toimenpiteenä tietoisuuden lisääminen nuorille kunniaan liittyvästä väkivallasta. Väkivaltaan tulee puuttua mahdollisimman varhain ja moniammatillisessa yhteistyössä. Uhrin turvallisuus on varmistettava ja huomiotava, että tekijöitä ja alaikäisiä uhreja voi olla useita. Kunniaan liittyvää väkivaltaa ei voi koskaan oikeuttaa perinteellä tai kulttuurilla (Istanbulin sopimus art.12).

Viime vuosina tietoisuus ilmiöstä on lisääntynyt. Ammattilaisia on koulutettu aiheesta ja ohjausmateriaalia on kehitetty eri aloille. Järjestötoimijoilla on vahvaa osaamista kunniaan liittyvästä väkivallasta ja ammattilaiset voivat konsultoida myös niitä kunniaan liittyvän väkivallan kysymyksissä. Koulutuksen lisäämisestä huolimatta ammattilaisilla on edelleen tarvetta lisäkoulutukselle ja sitä tulisi tarjota riittävästi jo ammattiin opiskellessa.

Jatkossa kunniaan liittyvän väkivallan vastaisen työn tulisi kuulua yhä vahvemmin osaksi hyvinvointialueiden väkivallan vastaisen työn rakenteita (October & Laitinen 2022; Parekh & Koukkula 2024). Esimerkiksi väkivaltatyön avainhenkilömallin kautta ammattilaisten osaamista voidaan vahvistaa ja tietoisuutta ilmiöistä voidaan levittää tehokkaasti eri hyvinvointialueille (ml. Helsingin kaupunki).

Ammattilaisten tietoisuus ja ilmiön puheeksi otto Suomessa on edelleen puutteellista (Parekh & Koukkula 2024). Jatkossa tietopohjaa kunniaan liittyvästä väkivallasta ja tyttöjen sukuelinten silpomisesta tulisi kehittää. Suomen lainsäädäntöön on tehty muutoksia pakkoavioliiton ja tyttöjen sukuelinten silpomisen osalta. Teot ovat nyt aiempaa kattavammin rangaistavissa. Eri ilmiöt ovat usein monitahoisia ja ne kietoutuvat toisiinsa, lisätietoa esimerkiksi ihmiskauppaan liittyvistä asioista ja sen ehkäisystä on saatavilla tämän suunnitelman luvusta 6.7 (Pihlaja ym.).

4.2.1 Tavoite ja toimenpide luvussa 4.2

Tiedonsaannin varmistaminen kunniaan liittyvästä väkivallasta

11. Toimenpide	Toteuttajatahot	Seuranta ja mittarit
Varmistetaan riittävä ja saavutettava tiedonsaanti kunniaan liittyvästä väkivallasta (ml. silpominen) ja väkivallan osapuolia auttavista palveluista nuorille, perheille ja heitä kohtaaville ammattilaisille. Lisäksi parannetaan ammattilaisten valmiuksia ottaa asia puheeksi ja puuttua siihen. ¹⁵	Kunnat Hyvinvointialueet THL Ministeriöt (STM, OM, TEM, OKM, SM) OPH Maahanmuuttovirasto, poliisi Järjestöt	Eri toimijoiden kouluttamien tahojen määrät, kohdennetun viestinnän toteutuminen, riskinarviointimenetelmän käyttö, FGM-uhanarviointilomakkeen käyttö, uudet nuorten parissa työskenteleville ammattilaisille suunnatut ohjeet.

15 Toimenpide on koordinoitu Istanbulin sopimuksen toimenpidesuunnitelman 2026–2033 kanssa.

Toimeenpano vuosina 2026–2029

Kunnat, hyvinvointialueet: Tiedon hyödyntäminen, valmiuksien parantaminen.

THL: Olemassa olevan tiedon ja ohjeistusten levittäminen ammattilaisille, tiedotuskampanjat, Avainhenkilömallin hyödyntäminen ammattilaisten osaamisen vahvistamiseksi. Lisäksi selvitetään ikätasojen palvelujen tarvetta ja niiden järjestämistä.

Ministeriöt

STM: Olemassa olevan tiedon ja ohjeistusten levittäminen, tiedotus- ja koulutusmateriaalien, sekä ohjeistusten valmistelun tukeminen.

Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM): Seurataan ja varmistetaan tiedonsaantia kunniaan liittyvästä väkivallasta kotoutumislain mukaisen monikielisen yhteiskuntaorientaation toteutuksessa kunnissa.

OM/RSY: Mukana VN-tutkiva-hankkeen valmistelussa ja mahdollisessa toteuttamisessa.

4.3 Lapsen oikeudet ja turvallisuus uskonyhteisöissä

Kirjoittajat: Marjo Malja STM, Anneli Portman THL & Anna-Maria Isola, THL

Väkivallaton lapsuus suunnitelmatyössä 2020–2025 nostettiin esiin lasten suojelu uskonyhteisöissä kokemusasiantuntijanäkökulmasta (Kilpeläinen ym. 2019). Sosiaali- ja terveysministeriössä on ollut vuosien 2020–2022 aikana määräaikaisia työntekijöitä näiden toimenpiteiden edistämiseksi. Asiaan liittyen on valmistunut myös kaksi opinnäytetyötä (Murdoch 2021 ja Tallgren 2021). Aiemmin asetettuna tavoitteena on ollut, että uskonyhteisöissä kehitetään lapsen oikeuksia vahvistava toimintamalli. Toimintamallista keskusteltaessa on ehdotettu myös, että jatkossa:

- Luodaan monialainen verkosto, jossa uskonyhteisöt kehittävät itse yhteisen ja yleisen lasten oikeuksia ja osallisuutta edistävän toimintamallin.
- Yksittäiset uskonyhteisöt muokkaavat toimintamallia omaan yhteisöönsä soveltuvaksi.
- Toimintamallia on mahdollista muokata myös eri tarpeisiin esimerkiksi lasten ja nuorten vapaa-ajan toimintaa järjestävien yhteisöjen käyttöön.

Ehdotukset perustuvat yhteensä 24 uskonyhteisön ja eri alojen asiantuntijoiden kuulemiseen (STM 2021–2022). Tällä suunnitelmakaudella on perusteltua jatkaa aiempaa työtä ja perustaa toivottu monialainen verkosto edistämään lapsen oikeuksia ja turvallisuutta uskonyhteisöissä.

Lapsella on oikeus harjoittaa uskontoa turvallisessa ympäristössä ja uskonnollisen yhdiskunnan tulee toteuttaa tarkoitustaan perus- ja ihmisoikeuksia kunnioittaen (uskonnonvapauslaki 2003/453, 7 §). Uskonyhteisössä elävälle lapselle yhteisö on usein tärkeä voimavara ja siihen kuuluu hänelle tärkeitä läheisiä. Siksi nähdään tärkeänä, että viranomaiset ja uskonyhteisöissä elävät aikuiset edistävät lapsen oikeuksia yhdessä, tukien lapsen turvallista osallisuutta yhteisössä. Uskonyhteisöillä tarkoitetaan tässä yhteydessä mitä tahansa uskonnollista tai hengellistä ryhmittymää.

Osana pääministeri Orpon hallitusohjelman toimeenpanoa OKM:n koordinoimana laadituissa työryhmän muistioon on kirjattu suositus yhteiskunnan eri toimijoiden työskentelystä määrätietoisesti lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi tiiviissä, tavoitteellisessa ja suunnitelmallisessa yhteistyössä. Erilaisissa uskonnollisissa yhteisöissä toimii kasvatustalon ammattilaisia, joiden osaamista olisi työryhmän mukaan nykyisen säädöspohjankin puitteissa aiheellista hyödyntää. Muistiossa suositellaan, että uskonnollisten yhteisöjen kanssa tehtävä yhteistyö kirjataan erilliseen sopimukseen ja myös tarvittaviin kuntien, koulujen ja oppilaitosten ohjausasiakirjoihin. (OKM 2025.)

On todettu, että väkivallan ja muut lapsen oikeuksien loukkauksen riskit kasautuvat osalle lapsista. Uskonyhteisöihin liittyvä hengellinen väkivalta on yksi väkivallan muoto, jonka tunnistamisessa on havaittu puutteita ja toisaalta toiveita saada lisää työkaluja toimimiselle väkivaltaa vastaan. Nähdäänkin, että yleisesti kaikille lapsille suunnatut toimenpiteet eivät ole riittäviä, jotta uskonyhteisöissä elävien lasten oikeudet ja turvallisuus voidaan taata. Esimerkiksi STM:n uskonyhteisöiltä saaman palautteen mukaan yleisesti lapsen oikeuksia koskevat kansalliset materiaalit eivät välttämättä ole tulleet tutuiksi ja hyödynnetyiksi kaikissa uskonyhteisöissä. Valmistelutyössä on arvioitu, että lapsen oikeuksien toteutumista ja suojaa väkivallalta voitaisiin tehdä muun muassa tehostamalla yhteisöjen tietoisuutta olemassa olevasta lapsen oikeuksien materiaalista, yhdessä järjestetyillä koulutuksilla sekä luomalla tiiviitä tukimateriaaleja nimenomaan uskonyhteisönäkökulmaan sovitettuna.

Osalla uskonyhteisöistä on jo valmiina omia toimintamallejaan ja tukimateriaalejaan lasten turvallisuuden ja osallisuuden edistämiseksi, mutta ei kaikilla. Niilläkin, joilla toimintamalleja on jo luotuina, olisi potentiaalia hyötyä yhteisestä työstä esimerkiksi hyvien käytäntöjen jakamisesta ja yhteisistä materiaaleista. Uudella

toimenpiteellä tavoitellaan sitä, että jokainen voisi tehdä jotakin lasten turvallisuuden eteen. Lasten ja nuorten oma osallisuus turvallisuuden vahvistamisessa on tärkeää. Verkoston avulla voidaan esimerkiksi konkretisoida sitä, mitä turvataitokasvatus on uskonyhteisökontekstissa.

Verkoston avulla lasten turvallisuutta voidaan edistää laajemmin kuin silloin, jos asia on yksin eri yhteisöjen varassa. Jokaisen uskonyhteisön omissa käsissä on se osallistuvatko he yhteiseen työhön ja miten yhteisen työn antia hyödyntävät omassa yhteisössään. Luotava verkosto on avoin kaikille uskonyhteisöille.

4.3.1 Tavoite ja toimenpide luvussa 4.3

Lapsen oikeuksien edistäminen uskonyhteisöissä

12. Toimenpide	Toteuttajatahot	Seuranta ja mittarit
Luodaan uskonyhteisöjen yhteinen verkosto, jonka tehtävänä on edistää osallisuutta ja lapsen oikeuksia uskonyhteisöissä ja tähän liittyvää vuorovaikutusta yhteisöjen sekä viranomaisten välillä.	Verkoston koordinaatio STM & THL yhdessä Verkostotoimijat, työryhmä on avoin kaikille uskonyhteisöille ja teeman ympärillä oleville toimijoille, kuten tutkijoille, järjestöille ja viranomaistoimijoille.	Pidettyjen verkostokokousten määrä. Tuotettu yhteinen materiaali ja koulutukset.

Toimeenpano vuosina 2026–2029

STM ja THL: Tavoitteena kutsua koolle kaksi verkoston kokousta / vuosi. Luodaan yhteinen alusta materiaaleille. Verkosto jakaa tietoa ja hyviä käytäntöjä keinoista vahvistaa lasten turvallisuutta ja edistää luotavien yhteisten lapsen oikeuksia edistävien materiaalien ja koulutusten tunnettavuutta.

Uskonyhteisöt: verkostoon osallistuminen. Yhteisesti keskusteltaviksi tarvittavien teemojen esiin tuominen. Yhteisten materiaalien ja koulutusten hyödyntäminen omassa yhteisössä.

Lähteet

- Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta SopS 60/1991 <https://www.finlex.fi/fi/valtiosopimukset/sopimussarja/1991/60>
- Attila, H., Keski-Petäjä, M., Pietiläinen, M., Lipasti, L., Saari, J. & Haapakangas, K. 2023. Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021. Loppuraportti. Tilastokeskus. Helsinki.
- Barnahus. 2025. Vanhempana Suomessa. Osoitteessa: <https://barnahus.fi/vanhempana-suomessa/vanhempana-suomessa/> [Luettu 8.9.2025]
- Bellis MA., Hughes K., Cresswell K. & Ford K. 2023. Comparing relationships between single types of adverse childhood experiences and health-related outcomes: a combined primary data study of eight cross-sectional surveys in England and Wales. *BMJ Open*, 13:e072916. doi: 10.1136/bmjopen-2023-072916
- Bildjuschkin K, Helander M. & Vilponen T. 2019. Poikien ei-lääketieteellinen ympäristö. Teoksessa U. Korpilahti ym. Väkivallaton lapsuus: toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Luku 14.4., s. 487-493. STM julkaisu 2019:27. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>
- Duodecim Terveysportti. 2025. Ohjeistukset neuvoloiden sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon ammattilaisille. Osoitteessa: <https://www.terveysportti.fi/apps/dtk/nko> [Luettu 20.8.2025]
- Ensi- ja turvakotien liitto. 2025. Turva 10 välineet. Osoitteessa: <https://ensijaturvakotienliitto.fi/materiaalit/turva-10-valineet/> [Luettu 21.11.2025]
- Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemiseksi ja torjumiseksi. Istanbulin sopimus. 2015. <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2015/20150053>
- Euroopan parlamentti ja neuvosto. 2024. Direktiivi (EU) 2024/1385 naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan torjumisesta.
- GREVIO. 2024. First thematic evaluation report – Finland: Building trust by delivering support, protection and justice. Council of Europe.
- Grans L., Lillsunde P. & Latvala J. 2029. Kunniaan liittyvä väkivalta. Teoksessa U. Korpilahti ym. Väkivallaton lapsuus: toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Luku 8.4. 212-220. STM julkaisu 2019: 27. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>
- Hakulinen T, Laajasalo T. & Mäkelä J. 2019a. Vanhemmuuden ja parisuhteen tuen vahvistaminen : Teoriasta käytäntöön. THL Ohjaus 2019:9. <https://www.julkari.fi/handle/10024/138389>
- Hakulinen T, Riihonen R. & Laajasalo T. 2019b. Lapsi parisuhdeväkivallan todistajana. Teoksessa U. Korpilahti ym. Väkivallaton lapsuus: toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Luku 8.4. 212-220. STM julkaisu 2019: 27. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>

- Heimer, M. & Pettersson, C. 2023. Barnets resa i socialtjänsten. Det svenska familjeorienterade systemet och barnet som rättighetsbärare. Uppsala universitet. Rapport 2023:01. ISBN 978-91-983396-5-9
- Hoitotyön tutkimussäätiö Hotus 2022. Perheessä tapahtuvan lapsen kaltoinkohtelun riskiolojen tunnistaminen: Hotus-hoitosuositus (Hoitosuositus). Kirjoittajat Paavilainen, E., Rantanen, H., Flinck, A., Lettoniemi, J., & Siiki, M. Hoitotyön tutkimussäätiö. <https://hotus.fi/hoitosuositus/perheessa-tapahtuvan-lapsen-kaltoinkohtelun-riskiolojen-tunnistaminen/> [Luettu 20.8.2025]
- Holmi L. & Kuokkanen J.(toim.). 2025. Älä huuda, älä retuuta! – Suomalaisten kasvatusesenteet ja kuritusväkivallan käyttö 2025. Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu 3/2025. ISBN: 978-952-7002-65-0 (pdf)
- Hughes K, Bellis MA, Hardcastle KA, Sethi D, Butchart A, Mikton C, Jones L, Dunne MP. 2017. The effect of multiple adverse childhood experiences on health: a systematic review and meta-analysis. *Lancet Public Health*, 2(8):e356-e366. doi: 10.1016/S2468-2667(17)30118-4
- Jaakola, A.-M. 2022. Lapsen tilanteen arvioinnin tekemisen tavat lastensuojelussa. *Janus*, 30(1), 87–91.
- Koukkula M, Gissler, M, Ikonen, R, Klemetti, R. 2020. Tyttöjen ja naisten ympärileikkaus – Esiintyvyys Kouluterveyskyselyssä ja syntyneiden lasten rekisterissä. Tutkimuksesta tiiviisti 11/2020. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki
- Koukkula, M. & Klemetti, R. 2019a. Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen (FGM) estämisen toimintaohjelma. STM. Julkaisuja. 1/2019. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4029-1>
- Koukkula M., Helander M. & Klemetti R. 2019. Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen. Teoksessa U. Korpilahti ym. Väkivallaton lapsuus: toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Luku 8.4. 212–220. STM julkaisu 2019: 27. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>
- Korpilahti U, Kettunen H, Nuotio E. ym. (toim.) 2019. Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä vuosille 2020-2025. STM julkaisu 2019:27. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>
- Korpilahti U, Tupola S. & Piispa M. 2024. Väkivallan ehkäisy – tue, tunnista ja puutu varhain. Terveysportti NEUKO-tietokanta. <https://www.terveysportti.fi/apps/dtk/nko/article/nla00063?toc=1112236> [Luettu 3.6.2025]
- Korpilahti U, Malja M, Jääskeläinen P. & Murdoch T (toim). 2023. Lähisuhdeväkivalta perheessä. Teoksessa U. Korpilahti ym. Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelma : väliarviointi 2020 – alkuvuosi 2023, luku 3.3, s. 121-180. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8417-2>

- Kilpeläinen, K., Ylinen, E., Ristolainen, S. & Korttesalmi, R. Lapsiin kohdistuva väkivalta uskonyhteisöissä – kokemusasiantuntijanäkökulma. 2019. Julkaisussa Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:27. Toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Toim. U. Korpilahti, H. Kettunen, E. Nuotio, S. Jokela, V. M. Nummi. & P. Lillsunde.
- Laajasalo, T. (toim.). 2020. Miten toteutuu väkivaltaa kokeneen lapsen psykososiaalinen tuki?: Tuki ja hoitomuodot sekä potentiaalisten lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten tekijöiden ehkäisevä kuntoutus (THL-raportti 17). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1983/361>
- Lastensuojelulaki 417/2007. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2007/417>
- Mielityinen, L. A., Ellonen, N., & Fagerlund, M. 2024. Is Physical Intimate Partner Violence a Risk Factor for Physical Child Maltreatment in a Nationally Representative Sample of Finnish School Children?. *Journal of Interpersonal Violence*, 8862605241289476. <https://doi.org/10.1177/08862605241289476>
- Mielityinen, L., Hautamäki, S., Hakala, V., Fagerlund, M., & Ellonen, N. 2023. Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2022: Määrät, piirteet ja niiden muutokset 1988–2022. *STM julkaisuja 2023:5*. Sosiaali- ja terveysministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-7158-5>
- Mikolajczak, M, Brianda ME, Avalosse H. & Roskam I. 2018. Consequences of parental burnout: Its specific effect on child neglect and violence. *Child Abuse & Neglect*, 80: 134-145. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2018.03.025>
- Murdoch, T. 2021. Turvallinen lapsuus uskonyhteisöissä- Integriivinen kirjallisuuskatsaus. Opinnäytetyö, Ylempi AMK. Jyväskylä ammattikorkeakoulu (JAMK).
- October, M. & Laitinen, H-L. 2022. Ohjeet kunnille ja hyvinvointialueille lähisuhdeväkivallan ehkäisyn koordinaattorakenteiden ja lähisuhdeväkivallan vastaisen toiminnan järjestämiseksi. Ohjaus 10/2022. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM). 2025. Yhdessä lasten ja nuorten hyväksi. Uskontokuntien, hyvinvointialueiden, koulujen ja oppilaitosten sekä nuorisotyön toimijoiden välisen yhteistyön kehittämistyöryhmän muistio. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2025:8. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-415-195-5>
- Paasivirta, A., Holmi, L., Ståhlberg, M., & Laajasalo, T. 2022. Uskalla nähdä: Lapsiin kohdistuvan henkisen väkivallan tunnistamisen ja puuttumisen haasteet ammattilaisten silmin (Tutkimuksesta tiiviisti 2022_028). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-875-0>
- Parekh, S. & Koukkula, M. 2024. Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen (FGM) estäminen -toimintaohjelma: Väliarviointi vuosilta 2019-2023. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi: 2024_042. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-338-6>

- Ruotsin valtiopäivät (Sverige riksdagen). 2021. Brottsbalken (1962:700) 4 kap. 3 § – Barnfridsbrott. Osoitteessa: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/brottsbalk-1962700_sfs-1962-700 [Luettu 31.10.2025]
- Seppälä V. & Tani S. 2025. Vahvuutta vanhemmuuteen -perheryhmä (Föräldraskapet främst, Families First). Mentalisaatioperustainen perheryhmä vanhemmuuden tukemiseen (2. arvio). Kasvu tuki -aikakauslehti, 5 (1). <https://doi.org/10.61259/kt.162618>
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Osoitteessa: <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2014/1301> [Luettu 31.10.2025]
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2025. Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2024-2027. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2025:1. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8669-5>
- Sorkkila, M., Fågel, P., Kukkonen, S., & Aunola, K. 2021. Erityislasten vanhempien kokema uupumus ja tuen tarve. Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti : NMI-bulletin, 31(4), 47-62. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:juu-202401251540>
- Tallgren, T. 2021. Turvallinen lapsuus uskonnollissa yhdyskunnissa tai uskonnollisissa yhteisöissä-lasten suojelun toimintamalli. Opinnäytetyö, Ylempi AMK. Jyväskylä ammattikorkeakoulu (JAMK).
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 2025a. Lomakkeet väkivallan kirjaamiseen ja kartoittamiseen. Osoitteessa: <https://thl.fi/aiheet/vakivalta/tyon-tueksi/lomakkeet-vakivallan-kirjaamiseen-ja-kartoittamiseen> [Luettu 8.9.2025]
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 2025b. Neuvolatyön lomakkeet. Osoitteessa: <https://thl.fi/aiheet/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/aitiys-ja-lastenneuvola/neurolatyon-lomakkeet> [Luettu 20.10.2025]
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 2024a. Lasta odottavien, pikkulasten ja koululaisten terveystarkastukset 2023 : Neuvolaikäisten ja koululaisten terveystarkastusten toteuttamisessa on edelleen haasteita. THL Tilastoraportti 59/2024. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe20241216103510>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 2024b. Poikien ei-lääketieteellinen ympärileikkaus ja lastensuojelu. Lastensuojelun käsikirja. Osoitteessa: <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/poikien-ei-laaketieteellinen-ymparileikkaus-ja-lastensuojelu> [Luettu 20.10.2025]
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 2023. Lähisuhdeväkivalta 2021 : Suurin osa lähisuhdeväkivallan uhreista on edelleen naisia tai tyttöjä, seksuaaliväkivallan uhreilla usein myös aiempia väkivaltakokemuksi. Tilastoraportti 43/2023. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023062965892>

- Toivonen, V., & Kääriäinen, A. 2025. Emotional violence against children as documented in Finnish child welfare records. *Child Protection and Practice*, 5, 100165. <http://hdl.handle.net/10138/596714>
- Turun yliopisto (UTU). 2025. Ihmeelliset Vuodet. Osoitteessa: <https://sites.utu.fi/ihmeellisetvuodet/> [Luettu 8.9.2025]
- Valtioneuvoston asetus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta. Nk.Istanbulin sopimus 53/2015. Osoitteessa: <https://www.finlex.fi/fi/valtiosopimukset/sopimus-sarja/2015/53> [Luettu 3.6.2025]
- Vaitomaa J. & Särkelä R. (toim.) 2025. Selvitys vaativista erotilanteista ja palvelujärjestelmästä: Kansallisen lapsistrategian toimenpide 12. STM raportteja ja muistioita 2025:12. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4237-0>
- Valtioneuvosto (VN). 2025. Toimenpiteitä lapsitoiveiden tukemiseksi ja syntyvyyden kohentamiseksi. Väestöpoliittisen ohjelman valmistelutyöryhmän muistio. Valtioneuvoston julkaisuja 2025:35. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-877-2>
- Valtioneuvosto (VN). 2024. Kansallinen lapsistrategia – toimeenpanosuunnitelma hallituskaudella 2023–2027. Valtioneuvoston periaatepäätös. Valtioneuvoston julkaisuja 2024:52. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-521-4>
- Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta VNA 338/2011. Osoitteessa: <https://finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2011/338> [Luettu 30.10.2025]
- World Health Organization (WHO). 2024. Designing, implementing, evaluating, and scaling up parenting interventions: a handbook for decision-makers and implementers. Geneva: World Health Organization. ISBN 978-92-4-009559-5

5 Seksuaalikasvatus, turvataidot ja seksuaaliväkivalta

Luvun ydinviestit ovat:

- Varhain aloitettu seksuaali- ja turvataitokasvatus lisäävät lapsen hyvinvointia, tietoa, taitoja toimia sekä suojaavat lasta seksuaaliväkivallalta. Seksuaalikasvatus lisää lapsen ja nuoren taitoa toimia itseään ja muita suojaten eri tilanteissa ja ihmissuhteissa.
- Seksuaaliväkivallan haittoja voidaan vähentää, jos sen osapuolet saavat tehokasta, laadukasta ja yhdenvertaista apua yksilöllisen tarpeen mukaan.
- Psykkisen haitan arviointi on olennaista lapsen oikeusturvan toteutumiselle.

Tunne- ja turvataitojen käsitteen määrittely suunnitelmatyössä on kirjattu Väkivallaton lapsuus toimenpidesuunnitelman luvussa 1 (Korpilahti ym. 2019)¹⁶. Myös seksuaalikasvatukseen liittyvä termistö on määritelty edellä mainitussa julkaisussa. Lapsen ja nuoren tunne- ja turvataidot sekä kokemus omasta kehostaan kehittyvät koko lapsuuden ja nuoruuden ajan kodin, varhaiskasvatuksen, koulun ja muiden toimijoiden yhteistyönä ja vuorovaikutuksessa läheisissä ihmissuhteissa (Lajunen ym. 2019).

Seksuaaliväkivalta rikkoo vakavasti lapsen ja nuoren seksuaalista koskemattomuutta ja itsemääräämisoikeutta. Seksuaaliväkivalta voi traumatisoida lasta ja hänen lähipiiriään. Lapsella on oikeus saada suojaa kaikenlaiselta seksuaaliväkivallalta. Euroopan neuvoston yleissopimus (nk. Lanzaroten sopimus) velvoittaa, että kaikki lapsiin kohdistuvan seksuaalisen riiston ja hyväksikäytön muodot on kriminalisoitu, ja Suomessa on sitouduttu sekä seksuaaliväkivallan ennaltaehkäiseviin toimiin, lapsiuhrien auttamiseen ja suojelemiseen, että näistä rikoksista epäiltyjen syyttämiseen. Tehokas seksuaaliväkivallan vastainen työ edellyttää monialaista työtä ja yhteistyötä eri viranomaisten, muiden ammattilaisten, järjestöjen sekä

16 Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025

yksityisten toimijoiden kanssa. Lasten, nuorten ja heidän vanhempiansa tietoisuus näistä velvoitteista sekä seksuaaliväkivallalta suojaavista toimista ovat keskeisiä (Lanzaroten sopimus, SopS 87-88/2011).

Keskeisiä asioita kasvun ja kehityksen sekä vuorovaikutussuhteiden tukemisessa ja seksuaaliväkivallan torjunnassa ovat:

- Varhaisesta lapsuudesta nuoruuteen kestävä, ikätasoinen seksuaali-, tunne- ja turvataitokasvatus kodeissa sekä lapsi- ja perhepalveluissa suojelee seksuaaliväkivallalta.
- Seksuaalikasvatuksen tarjoaminen on jokaisen lapsen ja nuoren lähellä olevan aikuisen, niin huoltajan kuin ammattilaisten, tehtävä.
- Seksuaaliväkivaltaa kokeneelle lapselle ja nuorelle on tärkeää taata kynnyksetön pääsy seksuaaliväkivallan uhrien palveluihin sekä varmistaa riittävän pitkäkestoinen psykososiaalinen tuki traumakokemuksesta toipumiseksi.
- Seksuaalikasvatus ja turvataidot.

5.1 Seksuaalikasvatus ja turvataidot

Kirjoittajat: Sini Stolt, THL, Jenni Krogell THL, Minna Joki-Erkkilä THL, Janita Tasa Pelastakaa Lapset ry, Katariina Leivo Suojellaan Lapsia ry ja Ulla Korpilahti THL

5.1.1 Seksuaalikasvatusta ja turvataitoja ohjaavat säädökset ja suositukset

Seksuaalikasvatus on seksuaali- ja ihmisoikeus perustuen Seksuaaliterveyden maailmanjärjestön (WAS 2024) julistuksiin ja YK:n sopimukseen lapsen oikeuksista (SopS 59–60/1991), johon sisältyy yhtenä oikeutena lapsen oikeus tietoon. Niin kutsuttu Lanzaroten sopimus (SopS 87-88/2011) edellyttää Suomelta toimia lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisemiseksi. Lisäksi Kansainvälisen perhesuunnittelujärjestöjen liitto (IPPF 2025) on julkaissut asiantuntijanäkemyksiä liittyen seksuaali- ja lisääntymisterveyteen. (Puustinen 2023).

Lapsi ja nuori tarvitsee ikä- ja kehitystasoista, suunnitelmallista sekä näyttöön perustuvaa seksuaali- ja turvataitokasvatusta sekä tietoa turvallisista seurustelusuhteista. Muuttuvat tarpeet, kuten digitaalisten mahdollisuuksien kehittyminen ja lainsäädäntömuutokset, vaikuttavat siihen millaisia kehittyviä sisältöjä eri teemoihin tarvitaan. Seksuaalikasvatuksen osalta Euroopan neuvosto valmistelelee vuonna 2026 julkaistavaa suositusta jäsenvaltioille koskien seksuaalikasvatusta ja suosituksen jo tiedossa oleva luonnosvaiheen sisältö on huomioitu toimenpiteitä suunniteltaessa (CoE 2025)¹⁷.

Seksuaaliväkivaltaa tapahtuu kaikissa ympäristöissä. Lasten ja nuorten turvataitoja nettiympäristössä tulee vahvistaa niin, että lapsi ja nuori osaa toimia itseään ja muita suojaten. Ikä- ja kehitystasoinen seksuaalikasvatus lisää lapsen ja nuoren tietoa, taitoja ja soveltamisen kykyä. Seksuaalikasvatus auttaa lasta toimimaan itseään ja muita suojaten siten, että hän ei kohtaisi seksuaaliväkivaltaa, osaisi sitä kohdattaessaan pyytää apua, eikä hän kohdistaisi seksuaaliväkivaltaa muihin.

Lapsen ja nuoren seksuaalinen kehitys tapahtuu vaiheittain osana luonnollista kasvua ja kehitystä. Lapset tarvitsevat ikätasoista seksuaalikasvatusta jo varhaiskasvatuksessa, sillä nuoremmat lapset ovat usein suurimmassa riskissä joutua ensimmäistä kertaa seksuaaliväkivallan uhriksi (ks. esim. Suojellaan Lapsia 2024). Seksuaalikasvatus on tarvelähtöistä ja siihen vastaaminen edellyttää varhaiskasvatuksen, koulun ja esimerkiksi neuvolan ja koulu- ja opiskeluterveydenhuollon ammattilaisten yhteistyötä, opettajien ja kouluttajien riittävää tietotaitoa, avointa vuorovaikutusta, lasten ja nuorten osallisuutta, tilanteessa yhteisistä säännöistä sopimista, lapsen ja nuoren yksityisyyden ja rajojen kunnioitusta, sekä ryhmiin jakamista turvallisuuden lisäämiseksi (ks. Euroopan seksuaalikasvatuksen standardit 2010).

On tärkeää ottaa huomioon seksuaaliväkivallan erityiset uhat sekä trauman oireet ja lasten tuen tarpeet eri ryhmissä. Arviolta yksi seitsemästä pojasta on kokenut lapsuudessaan seksuaaliväkivaltaa (Cagney ym. 2025), mutta poikien kokemukset jäävät silti usein piiloon. Suojellaan Lapsia tekemän kansainvälisen väkivallasta selviytyneille suunnatun kyselyn mukaan pojat esimerkiksi joutuvat tyttöjä useammin alle 18-vuotiaan tekijän uhriksi, tunsivat rikoksentekijän instituution (esim. koulu tai sijaishuolto) tai harrastuksen kautta kaksi kertaa todennäköisemmin kuin tytöt ja kertoivat kokemastaan seksuaaliväkivallasta harvemmin, häpeän ollessa yleisin

17 Suositukseen liittyvä valmistelumateriaali on koottu asiaa valmistelevan komitean sivustolle: [Committee of Experts on the prevention of violence \(ENF-VAE\) – Children’s Rights](#)

este. (Protect Children, 2025). Seksuaalikasvatuksen tarve murrosiän kynnyksellä voi korostua, jolloin sen tavoitteena on tukea nuoren identiteetin ja seksuaalisuuden kehitystä (ks. esim. Pelastakaa Lapset 2023).

Lasten ja nuorten turvataitoja tulee vahvistaa niin, että he osaavat toimia turvallisesti itseään ja muita suojaten erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Turvataitoja tarvitaan vuorovaikutustilanteisiin digitaalisissa ympäristöissä, konfliktien ratkaisemisessa sekä kiusaamistilanteissa siten, että tilanteessa toimitaan väkivallattomasti ja asiasta uskalletaan kertoa luotettavalle aikuiselle. (Andell & Ylenius-Lehtonen 2024.) Varhaisten toimenpiteiden merkitys on keskeinen seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisyssä. Suurin lasten ja nuorten joukko on tavoitettavissa sivistyspalveluissa, sosiaali- ja terveydenhuollon eri palveluissa sekä liikunnan ja kulttuurin palveluissa ja on tärkeää, että ammattilaiset osaavat tunnistaa tilanteet riittävät varhain.

Lapsesta huolta pitävien aikuisten osaamista seksuaalikasvatuksen sisällöistä ja heidän velvollisuudestaan suojella lasta väkivallalta on tarve vahvistaa, sillä vanhempien antama tuki lapselle ja nuorelle on yksi keskeisimpiä seksuaaliväkivallan uhriksi uudelleen joutumiselta suojaava tekijä. Tämän asian tärkeys ja tarve on tunnistettu Väkivallaton lapsuus -työn väliarviointiraportissa (Korpilahti ym. 2023) ja Lanzaroten sopimuksen toimeenpanosuunnitelmatyössä 2022–2025 (Malja & October 2022). Tässä luvussa kirjatun toimenpiteen tavoitteena on lisätä aikuisten tietoisuutta seksuaalikasvatuksen tärkeydestä ja kehitettävistä ohjelmista, jotta he voivat omassa kasvatustehtävässään tukea lapsia ja nuoria.

Lapsille ja nuorille on tarve kansallisesti laatia päivitetty ajantasainen ikä- ja kehitystasoinen seksuaalikasvatusohjelma, joka suojelee lasten terveyttä ja henkilökohtaista turvallisuutta. Lasten osallistaminen ohjelman tekemiseen ikänsä, kehitystasonsa ja valmiuksiensa mukaisesti on tärkeää. Ohjelman laatiminen on linjassa myös Euroopan Neuvoston seksuaalikasvatuksen tulevien suositussisältöjen kanssa (CoE 2025).

5.1.2 Digitaaliset ympäristöt seksuaali- ja turvataitokasvatuksessa

Osana eri ikäisten seksuaali- ja turvataitokasvatusta on tärkeää huomioida digitaaliset ympäristöt (verkkosivut ja -palvelut, sovellukset, sosiaalisen median kanavat), jotka tarjoavat mahdollisuuksia esimerkiksi identiteetin, minäkuvan ja itsetunteen vahvistamiseen monikanavaisesti, mutta joihin sisältyy turvallisuusriskejä.

Teknologia ja tekoälyjärjestelmät mahdollistavat lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan uudenaikaisella ja haitallisella tavalla. Tekoälyllä on muun muassa mahdollista luoda lapsista seksuaaliväkivaltaa todistavaa kuvamateriaalia helposti ja nopeasti ja tämän määrä on kasvanut maailmanlaajuisesti hyvin voimakkaasti lähivuosina. Lapset ja nuoret voivat itse käyttää tekoälyä luoden esimerkiksi ikätoverista otetusta kuvasta alastonkuvan. Tekoälyllä tehdyn alastonkuvan jakaminen ja levittäminen voi täyttää rikoksen tunnusmerkit. Lasten seksuaali- ja turvataitokasvatuksessa on huomioitava tekoälyn tuomat haasteet, jotta lapset oppivat käyttämään tekoälyä vastuullisesti ja turvallisesti. (Andell & Ylenius-Lehtonen 2024, IWF 2024, Pelastuskeskus Lapset 2025.)

Digiturvataitokasvatuksesta ja tietoverkkorikollisuudesta sekä digiväkivallasta laajemmin on kirjattu lisätietoa tämän suunnitelman lukuun 6.2. (Korpilahti ym.) Eri toimijoilla ja esimerkiksi järjestöissä on runsaasti työvälineitä, koulutusta ja materiaalia seksuaali- ja turvataitokasvatuksen tueksi, jota on koottu tämän julkaisun liitteeseen 4.

5.1.3 Seksuaalikasvatus ja turvataidot eri toimintaympäristöjen ammattilaisten työssä

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa (SopS 59-60/1991) ja nk. lapsenhuoltolaissa (361/1983) on kirjattuna lapsen oikeus tietoon ja häntä tukevaan väkivallattomaan kasvatukseen sekä koulutukseen niin vanhempien kuin eri viranomaisten taholta eri toimintaympäristöissä. Tietoa lapselle ja nuorelle niin seksuaalikasvatuksesta kuin digiturvataidoista on annettava ymmärrettävällä tavalla. Erityisen haavoittuvassa asemassa olevien lapsiryhmien kuten vammaiset ja toimintarajoitteiset lapset ja nuoret kohdalla on hyvä tarvittaessa hyödyntää esimerkiksi selkokielistä materiaalia. Kasvattamisen ja keskustelun keinoina voidaan hyödyntää esimerkiksi myös kuvakortteja.

Terveysportin NEUKO-tietokannassa on kirjattuna kansalliset suositukset neuvolapalvelujen sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon toimijoille työn sisällöistä säädöspohjan (terveydenhuoltolaki 1326/2010, VNA 338/2011) velvoitteiden mukaisesti. Tietokannassa on syventäviä artikkeleita eri ilmiöistä kuten seksuaalikasvatuksesta (Cacciatore ym. 2021, Bildjuschkin 2021), seksuaalisesta hyvinvoinnista (Majlander ym. 2021) ja väkivallan ehkäisystä, tunnistamisesta sekä siihen puuttumisesta (Korpilahti ym. 2024).

Kasvatus- ja opetusalan ammattilaiset ovat keskeisessä asemassa lasten ja nuorten seksuaalikasvatuksessa. Opetushallituksen kansallisissa määräyksissä, kuten esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014a) ja perusopetuksen

opetussuunnitelman perusteissa (2014b) on kirjauksia turvataidoista ja osin myös seksuaalikasvatuksesta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) lapsia ohjataan kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa. Varhaiskasvatusta määräävässä valtakunnallisessa suunnitelmassa todetaan myös, että lasten ikäsoista uteliaisuutta seksuaalisuuteen ja kehoon ohjataan kunnioittavasti.

Perusopetusopetuksen opetussuunnitelman (2014) perusteissa on seksuaalikasvatukseen ja turvataitoihin liittyviä opetussisältöjä osuoksissa koulun toimintakulttuuri, laaja-alaiset osaamisalueet ja ympäristöopin ja terveystiedon oppiaineet eri vuosiluokilla. Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo on yksi perusopetuksen toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavista periaatteista. Laaja-alaisissa osaamiskokonaisuuksissa painottuvat muun muassa sosiaalisten ja itsensä ilmaisemisen kehittyminen sekä itsestä ja toisista huolehtiminen, oman elämän ja arjen kannalta tärkeiden taitojen harjoittelu sekä sosiaalisten taitojen kehittäminen. Peruskouluaikana oppilaiden käsitys omasta sukupuoli-identiteetistä ja seksuaalisuudesta kehittyy. Opetus on lähestymistavaltaan sukupuolitietoista. (OPH 2014b.)

Ympäristöopin opetuksessa vuosiluokilla 1–2 korostuu esimerkiksi oppilaan oman ikäkauden mukainen kasvu ja kehitys sekä tunnetaitojen harjoittelu ja mielen hyvinvoinnin edistäminen sekä turvataitojen harjoittelu mukaan lukien avun pyytäminen. Vuosiluokilla 3–6 ympäristöopin käsitellään muun muassa ikäkauden mukaisesti seksuaalista kehitystä ja ihmisen lisääntymistä ja harjoitellaan tunnistamaan myös oman kehon ja mielen viestejä. Terveystiedossa vuosiluokilla 7–9 opetussisällöissä painottuvat identiteetin, minäkuvan ja itsetuntemuksen rakentuminen, seksuaalinen kehittyminen, itsensä arvostaminen sekä turva-, tunne- ja vuorovaikutustaidot. Opetussisällöissä perehdytään lisäksi seksuaalisuuteen, seksuaaliterveyden eri osa-alueisiin ja seksuaalisen kehityksen monimuotoisuuteen. (OPH 2014b.)

Lasten ja nuorten parissa työskentelevien ammattilaisten tietotaso seksuaalikasvatuksen teemoista on todettu olevan eri organisaatioiden keräämissä koulutuspa-lautteissa osittain puutteellista ja se on monesti myös riippuvainen ammattilaisen omasta kiinnostuksesta lisäkouluttautumiseen. Lasten haitalliseen seksuaaliseen käyttäytymiseen puututaan usein liian myöhään, jolloin menetetään tärkeä ennaltaehkäisyn mahdollisuus (ks esim. Safe futures hub, 2025). Väkivallaton lapsuus -työn keväällä 2025 pidetyissä työpajoissa esitettyjen eri alojen asiantuntijoiden ja ammattilaisten näkemysten mukaan lasten ja nuorten parissa toimivien ammattilaisten tietotaso seksuaalikasvatuksen teemoista tulee vahvistaa täydennyskoulutuksella sekä lisäämällä opetusta seksuaalikasvatuksen teemoista kasvatus- ja

opetusalan ja sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten perus- ja tutkinto-opetukseen. Ammattilaisten työn tueksi on saatavilla runsaasti materiaaleja ja verkkokursseja seksuaalikasvatuksesta ja turvataidoista sekä seksuaalioikeuksista (ks. liite 4).

Myös Väkivallaton lapsuus -työn väliarviointiraportissa (Korpilahti ym. 2023, 146) nostettiin esiin näkökulmia seksuaalikasvatuksesta osana ammattilaisten työtä huomioiden myös OPH velvoittavat määräykset. Raportin johtopäätöksissä todettiin, että lasten ja nuorten eri toimintaympäristöissä toimivien ammattilaisten, kuten kasvatusta ja opetusalan ja opiskeluhuollon toimijoiden seksuaalikasvatuksen osamista olisi tärkeää vahvistaa (esim. kussakin oppilaitoksessa vähintään yhdellä ammattilaisella olisi seksuaalikasvatuksen -opinnot SSS/NACS/Seksologia1). Seksologian perusopinnot ovat laajuudeltaan 30op ja pohjautuvat yhteispohjoismaisen seksologiyhdistyksen NACS:in sisältökriteereihin vahvistaen näin pohjoismaisen seksuaalikasvatuksen koulutuksen laatua.¹⁸

5.1.4 Tavoitteet ja toimenpiteet luvussa 5.1

Ikä- ja kehitystasoisien seksuaalikasvatusohjelman kehittäminen

13. Toimenpide	Toteuttajat	Seuranta ja mittarit
Kehittävän, ikätasoisien ja kokonaisvaltaisen seksuaalikasvatus-, tunne- ja turvataito-ohjelman kehittäminen ja ammattilaisten kouluttaminen. ¹⁹	THL OPH Kunnat, hyvinvointialueet Järjestöt	Palaute ohjelmaan kehittämiseen osallistuneilta lapsilta, vanhemmilta ja ammattilaisilta vuosina 2026–2029. Saatu palaute kokeiluryhmiltä. Ohjelma tehty suunnitelmakauden aikana K/E, ks. tilanearvio vuoden 2029 väliarvioinnissa. Koulutettujen ammattilaisten määrä ja ammattiryhmät. Lapsiystävällinen kunta -mallia toteuttavien kuntien osalta tulokset turvataitokasvatuksen toteutumisesta vuosina 2026–2029 koskien indikaattoria 38: Kunnan varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa ehkäistään aktiivisesti lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa, ml. digitaalisessa ympäristössä tapahtuvaa seksuaaliväkivaltaa. Lapset ja nuoret saavat näissä palveluissa ikätason mukaista turvataitokasvatusta.

18 <https://www.nacs.eu/> ja Auktorisointi – Suomen Seksologinen Seura

19 Toimenpide liittyy myös Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelman 2026–2033 toimenpiteeseen nro 1.8.

Toimeenpano vuosina 2026–2029

Eri toimijat yhdessä, THL eri yksiköiden asiantuntijat koordinoivat:

Päivitetään seksuaalikasvatusohjelman sisältöjä. Luodaan minimikriteerit lasten ja nuorten seksuaalikasvatuksen kouluttajille ja koulutukselle. Seksuaalikasvatusohjelma on tutkimusperustainen ja sen vaikuttavuutta pyritään arvioimaan. Ohjelmaa kehitetään dialogisin menetelmin yhdessä lasten ja nuorten kanssa.

Koulutetaan lasten kanssa toimiville ammattilaisille lapsi- ja nuorisosensitiivisen seksuaali-, tunne ja turvataitokasvatusta sekä tuetaan käytännön toimeenpanoa varhaiskasvatuksessa, esi- ja perusopetuksessa, sosiaali- ja terveystieteissä.

Järjestöt, kuten

Pelastakaa Lapset ja Suojellaan Lapsia: kouluttavat lasten ja nuorten kanssa työskenteleviä ammattilaisia lapsiin kohdistuvasta seksuaaliväkivallasta ja sen ennaltaehkäisystä (ml. seksuaalikasvatus).

Suomen UNICEF: Järjestö voi välittää koottua tietoa turvataitokasvatuksen toteutumisesta kymmenistä Lapsiystävällinen kunta -mallissa mukana olevien kuntien osalta.

Kaikkien lasten ja nuorten turvataitojen vahvistaminen, huomioiden erityisen haavoittuvat lapsiryhmät

14. Toimenpide	Toteuttajatahot	Seuranta ja mittarit
Kootaan yhteen erityisen haavoittuviksi tunnistettujen lapsiryhmien seksuaalikasvatusta ja turvataitoja tukevaa materiaalia.	THL (eri yksiköiden asiantuntijat yhdessä) OPH Järjestöt	Selkokielistä seksuaalikasvatus- ja turvataitomateriaalia on saatavilla vuoteen 2030 mennessä yhdessä sovitulla tavalla keskitetysti huomioiden erityisryhmät. Nimetty materiaaleja koordinoiva taho.

Toimeenpano vuosina 2026–2029

THL, OPH: Koordinoidaan erityisen haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten seksuaalikasvatuksen ja turvataitojen materiaalin kehittämistä ja kootaan sitä yhteen materiaalin yhdenvertaisen saatavuuden varmistamiseksi. Lapsia ja nuoria osallistetaan materiaalin kehittämiseen. Sovitaan materiaaleja koordinoiva taho työryhmätyön aloituksen yhteydessä.

Järjestöt: Eri järjestöt osallistuvat materiaalien kehittämiseen, niiden hyödyntämiseen ja toimeenpanon tukeen käytettävissä olevien resurssinsa puitteissa.

Esimerkiksi Suomen UNICEF välittää tietoa muiden toimijoiden materiaaleista ja koulutuksista teemaan liittyen kymmenille Lapsiystävällinen kunta -yhteistyökunnilleen.

5.2 Seksuaaliväkivalta ja haittojen minimointi

5.2.1 Seksuaaliväkivalta ja haittojen ehkäisy

Kirjoittajat: Sini Stolt THL, Jenni Krogell THL & Minna Joki-Erkkilä THL

Seksuaaliväkivalta ilmiönä

Lapsiin ja nuoriin kohdistuva seksuaaliväkivalta on vakavaa piilorikollisuutta. Tilastoissa poliisin tietoon tulleet epäillyt lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset ovat lisääntyneet. Ilmoitusherkkyydellä ja sosiaalisella medially on merkitystä rikosten määrän kasvussa. Kuitenkin vain pieni osa lasten kokemasta seksuaaliväkivallasta tulee aikuisten ja viranomaisten tietoon. (SVT 2025; Lahtinen ym. 2023).

Viranomaistietojen lisäksi lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ilmenemistä kuvataan tutkimuksissa, joissa lapset itse ovat raportoineet kokemuksiaan. Kouluterveyskyselyn mukaan (THL 2025a) neljäs- ja viidesluokkalaisista 11 prosenttia raportoi kokeneensa seksuaalista kommentointia, ehdottelua, viestittelyä tai kuvamateriaalin näyttämistä vuoden aikana. Seksuaalista koskettelua tai painostamista koskettamaan vuoden aikana raportoi neljä prosenttia alakouluikäisistä vastaajista. Lapsiuhritutkimuksessa (2022) kuudesluokkalaisilla seksuaaliväkivallan kokemuksia oli kaikkiaan kahdella prosentilla. Kokemuksia raportoi tytöistä kolme prosenttia, pojista yksi prosentti ja muiden sukupuolien edustajista kahdeksan prosenttia.

(Mielityinen ym. 2023). Kansainvälisen global Our Voice survivor survey -tutkimuksen mukaan kolmannes vastaajista oli kokenut seksuaaliväkivaltaa ensimmäistä kertaa jo 3–6-vuotiaana. Seuraavaksi suurin ryhmä oli 7–9-vuotiaana seksuaaliväkivaltaa kokeneet. (Díaz ym. 2024).

Suomessa seksuaaliväkivaltaa raportoivat kokeneensa lapsiuhritutkimuksen (2022) ja Kouluterveyskyselyn (2025) perusteella 5–9 prosenttia kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista. Tytöistä seksuaaliväkivaltaa on edellä mainittujen tutkimusten mukaan kokenut 7–11 prosenttia, pojista 2–7 prosenttia ja muiden sukupuolien edustajista 10 prosenttia. (Mielityinen ym. 2023, THL 2025a.) Kouluterveyskyselyjen vastauksia laajemmin on koottu tämän suunnitelman lukuun 2.1.3 (Helenius & Kivimäki).

Pelastakaa Lasten vuonna 2025 julkaiseman selvityksen mukaan kolmannes (31 %) kyselyyn vastanneista lapsista kertoi saaneensa yhteydenoton aikuiselta tai heitä vähintään viisi vuotta vanhemmalta henkilöltä netissä. Näistä lapsista valtaosa (67 %) oli kokenut seksuaaliväkivaltaa. Kaikista kyselyyn vastanneista lapsista viidesosa (21 %) oli kokenut seksuaaliväkivaltaa aikuisen tai heitä vähintään viisi vuotta vanhemman henkilön taholta. Ikätoverien välisiä seksuaaliväkivallan kokemuksia tarkasteltiin myös ja tulosten mukaan viidesosa (21 %) on kokenut seksuaaliväkivaltaa ikätoverin tekemänä. Samanikäisten lasten kesken yleisimpänä seksuaaliväkivallan muotona oli ei-toivottujen seksuaalissävytteisten viestien ja kuvien saaminen. Seksuaaliväkivaltakokemukset korostuivat tytöillä (33 %) ja muuta sukupuolta olevilla lapsilla (20 %). (Pelastakaa Lapset 2025.)

Lapseen kohdistuvan seksuaaliväkivallan määritelmä on kuvattu liitteessä 5. Lapseen kohdistuva seksuaaliväkivalta voi tapahtua fyysisessä tai digitaalisessa ympäristössä. Seksuaaliväkivalta vaikuttaa lapsen kehitykseen laaja-alaisesti ja pitkäkestoisesti ja yksilökohtainen ilmeneminen riippuu lukuisista erilaisista yksilö- ja ympäristötekijöistä (mm. Lahtinen ym. 2023). Pelastakaa Lasten (2025) selvityksessä aikuisen lapsen kohdistamina tekoina olivat yleisimmin seksuaalissävytteisten viestien ja alastonkuvien lähettäminen lapselle. Lisäksi vastaajat nostivat esiin pyynnöt tehdä seksuaalisia tekoja videolla. Neljännekselle lapsista oli tarjottu palkkiota seksuaalisia tekoja vastaan. (Pelastakaa Lapset 2025.)

Suojellaan Lapsia ja Anglia Rusk-yliopiston tutkimuksessa lapsuudessaan seksuaaliväkivaltaa kokeneet miehet (n = 1 431) olivat tavanneet seksuaaliväkivallan tekijän useimmiten joko sosiaalisen verkostonsa kautta tai olivat asuneet hänen kanssaan samassa taloudessa. Pojat olivat joutuneet useammin naistekijän tai alaikäisen tekijän uhriksi kuin vastaavan ikäiset tytöt (n = 21 050 naisselviytyjää). Miesselviytyjät kertoivat seksuaaliväkivallan kokemuksestaan harvemmin tyttöihin verrattuna. Yleisin este kertomiselle oli koettu häpeä. (Protect Children 2025.)

Teknologian ja tekoälyn kehittymisen myötä lapseen kohdistuva seksuaaliväkivalta on saanut uusia muotoja ja seksuaaliväkivaltaa todistavan materiaalin määrä on kasvanut räjähdysmäisesti maailmanlaajuisesti. Yhden tekijän uhriksi voi lyhyessä ajassa joutua suuri määrä lapsia. (IWF 2024, Suojellaan Lapsia 2022, Krishna ym. 2024). Netissä tapahtuva grooming eli lapsen houkuttelu seksuaalisiin tarkoituksiin on kasvava ongelma kaikkialla maailmassa (Pelastakaa Lapset 2021). Digitaalisessa ympäristössä tapahtuneet seksuaaliväkivallan teot voivat olla lapselle yhtä haitallisia kuin fyysisessä ympäristössä tapahtuneet teot (Joleby 2021). Pelastakaa Lasten (2025) selvityksessä lapset ja nuoret kertoivat seksuaaliväkivallan olevan toisaalta arkipäiväistä ja osin myös ahdistavaa. Digiturvataidoista, tietoverkkorikollisuudesta ja väkivallasta digitaalisissa ympäristöissä ja niiden ehkäisyn eteen tehtävästä työstä on lisätietoa tämän suunnitelman luvussa 6.2.

Seksuaaliväkivallan haittojen minimointi

- Alle 16-vuotiaat seksuaaliväkivallan uhrit ovat epätasa-arvoisessa asemassa. Seksuaaliväkivaltaa kokeneille alaikäisille ja heistä huolta pitävälle aikuisille tulee tarjota pääsy kokonaisvaltaisen avun ja psykososiaalisen tuen arvioon Barnahus standardien (2017), nk. Istanbulin ja Lanzaroten sopimusten mukaisesti.
- Osaamista ja tietoa on tärkeä välittää ajantasaisesti palveluista niin seksuaaliväkivaltaa kokeneelle tai tekijä nuorelle, huolta pitävälle aikuiselle kuin ammattilaisille verkkosivuilla ja koulutuksen avulla.

Hyvinvointialueilla seksuaaliväkivaltaa kokeneiden alaikäisten lasten palveluissa on paljon vaihtelua. Tavallisesti alle 16-vuotiaiden kliiniset oikeuslääketieteelliset tutkimukset, näytteiden taltiointi ja muu ensivaiheen apu toteutetaan yhteistyössä naisten- ja lastentautien kanssa. Pääosin 16 vuotta täyttäneiden palvelut toteutetaan Seri-tukikeskuksissa (THL 2025b), joissa osassa otetaan vastaan myös alle 16-vuotiaita nuoria. Niillä lapsilla, jotka eivät pääse Seri-tukikeskuksiin, ennaltaehkäisevät rokotussarjat ja psykososiaalinen tuki toteutetaan hajautetusti eri toimijoiden, kuten perustason toimijoiden, koulun ja lastensuojelun kanssa.

Lasten ja heistä huolta pitävien aikuisten tulisi saada systemaattisesti psykososiaalisen tuen, kriisireaktioiden ja traumaoireiden arviointi ja tarvittaessa porrasteinen hoitoon ohjaaminen (Istanbulin sopimus 53/2015, Rikosuhridirektiivi 2012/29EU,

Kansallinen lapsistrategia, Traumaperäinen stressihäiriö-Käypä hoito-suositus 2025). Asianmukaisella akuuttivaiheen tuella ja koordinaatiolla voidaan kustannustehokkaasti ehkäistä traumaoireiden ja -reaktioiden pitkittymistä ja ohjata oikean tahon hoitoon ja seurantaan. Psykososiaalisen tuen osalta epätasa-arvoisessa asemassa väliinpuotoajina ovat muun muassa seksuaaliväkivaltaa kohdanneet alle 16-vuotiaat lapset. Heidän traumaoireidensa arvioiminen ja psykososiaalisen tuen toteuttaminen on pirstaleista toisin kuin 16-vuotta täyttäneiden ja sitä vanhempien nuorten ja aikuisten osalta, jotka hakeutuvat Seri-tukikeskuksiin, josta saavat keskitetysti tuen tarpeen arvion niin halutessaan (vrt. Istanbulin sopimuksen velvoitteet).

Lasten lääketieteelliset arvioinnit ja psykososiaalinen tuki lapselle, nuorelle ja huolta pitävälle aikuiselle olisi tärkeää keskittää asiantuntevaan, lapsisensitiiviseen yksiköön ja siellä työskenteleville ammattilaisille ja varmistaa palvelujen laatu velvoittavien sopimusten ja suositusten mukaisesti (SopS 87-88/2011, Barnahus standardit 7:1–4, 8:4). Tarvitsemme Suomessa alaikäisille asiaan perehtyneen palvelukokonaisuuden, joka toimii systemaattisesti sekä lääketieteellisen arvion että psykososiaalisen tuen osalta, ja johon ohjaaminen voitaisiin toteuttaa myös poikkihallinnollisesti. Tuen arviointia olisi hyvä kehittää myös sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyönä molempien asiantuntijuutta hyödyntäen kummankin vastuut ja velvollisuudet huomioiden.

Barnahus-hankkeessa tehdyn asiantuntija-arvion mukaan noin 10–15 prosenttia lapsista ohjautuu lasten ja nuorten oikeuspsykologian/-psykiatrian yksiköiden palveluihin, joista tuki tai siihen ohjaaminen muulle taholle tapahtuu (THL 2023). Esitutkintaviranomainen antaa esitutkintalain (805/2011) 4 luvun 18 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan asianomistajalle tietoa käytettävissä olevista auttavista tahoista ja tukipalveluista, mikä käytännössä tarkoittaa Rikosuhripäivystystä ja järjestöjä, joiden palvelut usein rajautuvat yli 15-vuotiaisiin. Poikkihallinnollisen koordinaation on todettu olevan haasteellista.

Tanskalaisessa järjestelmällisessä selvityksessä (Spitz ym. 2022) yli neljäsosalla fyysistä väkivaltaa kokeneista lapsista todettiin epäilyä vahvistava löydös ja yli neljäsosalla todettiin muita seurantaa edellyttäviä tarpeita. Tutkimuksessa suositellaan systemaattista terveydenhuollon arviota ja tarvittaessa seurantaa lapsille, jotka ovat kokeneet fyysistä väkivaltaa. Amerikkalaisessa säännöllisesti päivitetystä suosituksesta annetaan terveydenhuollon arviolle ohjeet alaikäisille lapsille, joiden epäillään kokeneen seksuaaliväkivaltaa (Adams ym 2018, Kellogg ym. 2023)

Vuonna 2024 käynnistettiin Barnahus-hankkeen ja Seri-tukikeskusten yhteinen verkosto, jonka tavoitteena on kehittää nuorten seksuaaliväkivaltaa kokeneiden sensitiivistä kohtaamista ja palvelupolkuja. Verkostossa on laadittu ammattilaisille Tiedä ja toimi -kortti nuoren seksuaaliväkivaltaa kokeneen kohtaamisesta. Se soveltuu työn tueksi laajasti eri toimintaympäristöissä työskenteleville ammattilaisille (Barnahus 2025). Lisäksi verkostossa ollaan laatimassa Tiedä ja toimi -kortti vanhemmille tarjottavasta tuesta.

Seksuaalirikoksista alaikäisten epäiltyjen, erityisesti alle 15-vuotiaiden, auttamiseksi ei ole Suomessa yhtenäisiä toimintamalleja tai yhdenvertaisia palveluja. Alaikäiselle seksuaalirikoksesta epäillylle tarvittaisiin psykososiaalisen tuen, seksuaalikasvatuksen ja seksitautien ehkäisyn mallit, joiden avulla pyrittäisiin torjumaan uusintarikollisuutta. Taustatyötä tähän tehdään Barnahus-hankkeessa tilatussa kirjallisuuskatsauksessa, jossa selvitetään vahingollisen seksuaalikäyttäytymisen tutkittuja hoitomalleja. Huomiota kiinnitetään erityisesti alle 18-vuotiaiden suunnilleen samanikäisiin kumppaneihinsa tai nuorempiin lapsiin kohdistamaan seksuaaliseen kiinnostukseen. Kirjallisuuskatsaus valmistuu vuoden 2026 alussa. Seurustelusuhdeväkivallasta on tässä suunnitelmassa kirjoitettu sisältöjä luvussa 6.4 (Stolt & Korpilahti).

5.2.2 Psykkisen haitan arviointi lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa

Kirjoittajat: Hanna Lahtinen UEF, Tiina Kaitaniemi Tays ja Mari Ojanen Tays

Haitan arviointi lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa mahdollistaa vahingonkorvauksien hakemisen syntyneestä tilapäisestä tai pysyvästä haitasta. Psykkisen haitan arviointi voi vaikuttaa myös rikosoikeudelliseen arviointiin tuomalla esiin rikoksen vahingollisuutta ja asianomistajan erityistä haavoittuvuutta (Ojala 2024). Lisäksi väkivaltarikoksen jälkeen tehtävä psykkisen voinnin arviointi on olennainen oikea-aikaisen ja oikeanlaisen hoidon ja tuen määrittelyssä.

Poliisin tehtäviin kuuluu selvittää esitutkinnassa vahingonkorvauksiin liittyvät asiat ja perusteet myös psykkisen haitan osalta (esitutkintalaki 805/2011,1:2 §). Poliisin ja syyttäjän lisäksi lausuntoa voi pyytää asianomistajan oikeusavustaja. Psykkisen haitan arvioinnista alaikäisiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa on vuonna 2024 laadittu suositukset ja lausuntopohja lääkäreille Väkivallaton lapsuus -työn 2020–2025 mukaisesti (Peltola ym. 2019, Peltola ym. 2023).

Lasten oikeusturva ei toteudu Suomessa riittävällä tavalla haitan arvioinnin osalta. Lausuntojen puutteet ovat merkittävästi lasten ja nuorten oikeusturvaan vaikuttava seikka, sillä lausunnoilla on huomattava vaikutus tuomioistuimen määräämiin vahingonkorvauksiin (Lilja 2023). Laadukkaasti toteutettu haitan arviointi voi varmistaa lapselle tai nuorelle myös oikeanlaisen ja oikea-aikaisen hoidon piiriin ohjautumisen, tarpeenmukaisen hoidon tai väkivallan huomioimisen käynnissä olevassa hoidossa.

Eri tuomioistuinten käytännöissä voi olla eroja siinä, kuinka suuri painoarvo vahingonkorvausten määrittämisessä annetaan asianomistajalle asetetulle diagnoosille havaittujen oireiden kuvaamisen ja hoidon tarpeen määrittelyn sijaan. Useimmiten lääkärin asettamalla diagnoosilla on suuri merkitys. Näissä tilanteissa asianomistajat asettuvat eriarvoiseen asemaan, jos heitä hoitava ammattilainen ei tiedosta diagnoosin asettamisen merkitystä vahingonkorvauksen kannalta. Joissain tilanteissa myös lääkäripalveluiden puutteet voivat johtaa siihen, että asianomistajalle ei ole asetettu diagnoosia muun terveydenhuollon ammattilaisen todentamista oireista huolimatta.

Terveydenhuollon ammattilaisten käytännön työtä haitan arviointiin liittyen vaikeuttavat kirjavat ja epäselvät lausuntopyynnöt, lausuntopyyntöjen tuleminen liian lyhyellä aikavallalla niiden vaatimaan työmäärään nähden, ja osaamiseen liittyvät puutteet. Lausuntopyyntöihin vastaavien ammattilaisten koulutustaustassa on eroja. Nämä haasteet näkyvät tuomioistuimissa esimerkiksi asianmukaisten lausuntojen puuttumisena ja lausuntojen puutteellisuutena. Lausunnon sijaan on saatettu tarjota haitan arviointia varten potilaskertomusmerkintöjä tai lausunto ei ole vastannut olennaisiin kysymyksiin (Lilja 2023).

Usein lausunnotekijä on epävarma siitä mitä häneltä pyydetään ja mihin tulisi ottaa kantaa. Lisäksi haitan arviointi voi jäädä pyytämättä terveydenhuollon palvelujärjestelmän heikon tuntemuksen vuoksi, jolloin ei ole selvyyttä siitä, miltä taholta voi haitan arviointia pyytää. Aina ei myöskään tunnisteta mahdollisuutta hakea korvausta ja lausunnon tarvetta (Lilja 2023).

Olisi tärkeää kiinnittää huomiota lausuntopyyntöjen sisältöihin, jotta välttyttäisiin turhalta työltä ja prosessit sujuisivat nopeammin. Työskentelyä tehostaa, kun lausunnonpyytäjä tietää riittävän hyvin, millaisiin kysymyksiin haitan arviointilausunnoilla voidaan vastata, ja lausunnotekijä tietäisi tarkalleen mihin asioihin lausunnonssa halutaan kannanottoa. Tällöin lausunnoissa voitaisiin keskittyä tapauksen kannalta olennaisiin seikkoihin.

Haitan arvioinnin prosessia tehostamaan olisi hyvä saada suositus poliisille lausuntojen pyytämiseen terveydenhuollosta psyykkisen haitan selvittämiseksi. Tähän on jo olemassa hyväksi pohjaksi Poliisiammattikorkeakoulun YAMK-opinnoissa tehty opinnäytetyö, johon sisältyy ohjeita ja esimerkkifraaseja poliisille aikuisiin kohdistuvista rikoksista. Lapsiin kohdistuviin rikoksiin liittyy omia erityispiirteitään ja lapsia koskeva vastaava suositus olisi hyvä olla esimerkiksi lapsirikostutkinnan käsikirjan osana (ks. tarkemmin Saarelainen 2022). Ohjeessa on hyvä kiinnittää huomiota siihen, että lausunnottekijälle on annettava riittävästi aikaa laadukkaan työn tekemiseen.

Tietoisuuden lisääminen haitan arviointiin lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa säännöllisen koulutuksen avulla on tärkeää. Lausuntojen yhdenmukaisuutta palvelee se, että lisätään ammattilaisten tietoisuutta haitan arvioinnista. Esimerkiksi Lasten ja nuorten oikeuspsykologian/oikeuspsykiatrian -yksiköiden henkilöstön ammattitaitoa voitaisiin hyödyntää koulutuksen ja konsultaatioiden järjestäjänä aikaisempaa enemmän. Säännöllisten täydennyskoulutusten ja yksiköiden konsultaation avulla voidaan tukea lausuntoa laativia terveydenhuollon ammattilaisia.

5.2.3 Tavoitteet ja toimenpiteet luvussa 5.2

Seksuaaliväkivallan alaikäisille osapuolille tarkoitetut palvelupolut

15. Toimenpide	Toteuttajatahot	Seuranta ja mittarit
Alaikäisille seksuaaliväkivaltaa kokeneille, tekijöille ja heistä huolta pitävälle aikuisille tarkoitetut: a) Palvelupolut määritellään, kehitetään ja kuvataan Istanbulin ja Lanzaroten sopimusten mukaisesti. b) Palvelut ja niiden sisällöt systematisoidaan lasten, vanhempien ja tutkintaprosessin tarpeita vastaavaksi Barnahus-standardien mukaisesti.	Hyvinvointialueet THL Järjestöt Poliisi	Hyvinvointialueiden määrä, joilla palvelupolut on kuvattu. Ammattilaisille suunnatut koulutukset.

Toimeenpano vuosina 2026–2029

Toimenpiteeseen kuuluu se, että jo kehitettyjä palvelupolkuja jalkautetaan osaksi rakenteita levittämällä toimivia malleja ja kouluttamalla ammattilaisia.

Hyvinvointialueet yhteistyössä THL:n asiantuntijoiden kanssa:

Kehitetään ja kuvataan hyvinvointialueiden palvelupolut ja palveluja seksuaaliväkivaltaa kokeneelle lapselle ja nuorelle ja heistä huolta pitävälle aikuiselle. Varmistetaan, että niissä huomioidaan seksuaaliväkivaltaa kokeneen kokonaisvaltainen tuki. THL antaa hyvinvointialueille asiantuntijatukea tähän, mutta itse toimenpide kohdentuu hyvinvointialueille.

Varmistetaan alaikäiselle seksuaalirikoksen uhrille Barnahus-hankkeen aikana tehdyn kehittämistyön toimivaksi havaittujen toimintakäytänteiden jalkautuminen osaksi rakenteita.

Laaditaan alaikäiselle seksuaalirikoksesta epäillylle psykososiaalisen tuen, seksuaalikasvatuksen ja sukupuolitautilien seulonnan mallit. Laaditaan valtakunnallinen poikkihallinnollinen polku, jotta asianomistajalle ja rikosepäilylle voidaan saattaa tiedoksi mahdollinen seksuaaliväkivalan yhteydessä saatu tartunta. Laaditun kirjallisuuskatsauksen (Barnahus) perusteella arvioidaan alaikäisten seksuaalirikoksesta epäillyn tai tuomitun henkilön hoitomallien soveltuvuutta Suomeen. Hoitomallien osalta haetaan yhteistyötä Itä:n kanssa.

Väestön tiedon ja ammattilaisten osaamisen lisääminen seksuaaliväkivallasta

16. Toimenpide	Toteuttajatahot	Seuranta ja mittarit
Varmistetaan/vahvistetaan sitä, että a) Ajantasaiset alaikäisen seksuaaliväkivallan uhrin palvelupolut ovat hyvinvointialueen verkkosivuilta löydettävissä. b) Ammattilaisilla on tietoa lapseen kohdistuvasta seksuaaliväkivallasta ja palvelupoluista.	Hyvinvointialueet THL Järjestöt	Toteutunut tiedon- tuottaminen hyvinvointi- alueilla sekä thl.fi sivuilla. Hyvinvointialueiden määrä, joiden verkkosivuilta löytyy tieto seksuaaliväkivallan uhrin palvelupolusta. Ammattilaisille suunnatut koulutukset

Toimeenpano vuosina 2026–2029

THL: Varmistetaan, että THL:n ja hyvinvointialueiden verkkosivuilla on kootusti ajantasainen tieto seksuaaliväkivallan uhreille tarkoitettujen Seri-tukikeskusten sijainnista ja yhteystiedoista.

Kootaan [Barnahus.fi](https://barnahus.fi)-sivulle vanhemmille tarkoitettuja ohjeita tilanteisiin, joissa lapsi tai nuori on joutunut seksuaaliväkivallan uhriksi.

Eri toimijat yhteistyössä: Toteutetaan ja jatketaan edelleen lapsille ja nuorille suunnattuja tutkittuun tietoon perustuvia kampanjoita, viestintää seksuaaliväkivallasta.

Suositus poliiseille lasten ja nuorten psyykkisen haitan arvion lausuntojen pyytämiseksi

17. Toimenpide	Toteuttajatahot	Seuranta ja mittarit
Laaditaan lasten ja nuorten psyykkisen haitan selvittämiseksi tarvittaviin, terveydenhuollolle tehtäviin lausuntopyyntöihin suositus poliisille sekä järjestetään haitan arvio koulutusta ammattilaisille.	THL Hyvinvointialueet Poliisihallitus	Suositus on julkaistu vuoteen 2028 mennessä ja koulutusta järjestetty vuoteen 2029 loppuun mennessä.

Toimeenpano vuosina 2026–2029

THL, hyvinvointialueet ja Poliisihallitus: Lausuntopyyntöohjeen kirjoittamista varten kootaan työryhmä ja sovitaan kuka työskentelyä johtaa. Suositus laaditaan yhteistyössä asiantuntijoiden kanssa ja olemassa olevaa kirjallisuutta hyödyntäen. Mahdollisesti laaditaan myös kirjallinen ohje haitan arvioinnin tekemisestä terveydenhuoltoon.

Lisätään ammattilaisten tietoisuutta siitä, että psyykkisen haitan arvioinnista voi konsultoida lasten ja nuorten oikeuspsykologian/oikeuspsykiatrian yksikköä. Haitan arvioinnista järjestetään koulutusta hyödyntäen Lasten ja nuorten oikeuspsykologian/oikeuspsykiatrian yksiköiden osaamista. Koulutus on tärkeää suosituksen käytäntöön siirtymiseen varmistamiseksi.

Lähteet

- Adams J, Farst K, Kellogg N. 2018. Interpretation of Medical Findings in Suspected Child Sexual Abuse: An Update for 2018. *J Pediatr Adolesc Gynecol.* Jun;31(3):225-231. doi: 10.1016/j.jpag.2017.12.011.
- Andell M. & Ylenius-Lehtonen M. 2024. Digiturvataitoja lapsille. *THL Muu:* 2024: 340. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-269-3>. Tämä julkaisu on lisäosa alkuteokseen Lajunen ym. 2015. Tunne- ja turvataitoja lapsille.
- Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta SopS 60/1991 <https://www.finlex.fi/fi/valtiosopimukset/sopimussarja/1991/60>
- Barnahus-standardit. Haldorsson, O. L. (2017). Barnahus quality standards guidance for multidisciplinary and interagency response to child victims and witnesses of violence. Council of the Baltic Sea States Secretariat and Child Circle. Osoitteessa: <https://barnahus.eu/barnahus/the-practice-in-barnahus/standards/> [Luettu 3.11.2025]
- Barnahus-hanke. 2025. Seksuaaliväkivaltaa kokeneen nuoren tukeminen. Osoitteessa: <https://barnahus.fi/seksuaalivakivaltaa-kokenut-nuori/> [Luettu 30.10.2025]
- Bildjuschkin K. 2021. Seksuaalinen hyvinvointi ja seksuaalikasvatus. Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto. Duodecim Terveysportti, NEUKO-tietokanta. Osoitteessa: <https://www.terveysportti.fi/apps/dtk/nko/article/kou00025?toc=1112230> [Luettu 5.9.2025]
- Cacciatore R, Kangaskoski H. & Ingman-Friberg S. 2021. Seksuaaliterveys ja seksuaalikasvatus lastenneuvolassa. Duodecim Terveysportti, NEUKO-tietokanta. Osoitteessa: <https://www.terveysportti.fi/apps/dtk/nko/article/nla00044?toc=1112237> [Luettu 5.9.2025]
- Cacciatore R, Porras K. & Kalland M. 2019. Turvallinen kehotunne- ja seksuaalikasvatus. Teoksessa U. Korpilahti ym. 2019. Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä vuosille 2020–2025. *STM julkaisuja* 2019:27, luku 7.4, 169–170. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>
- Cagney, J., Spencer, C., Flor, L., Herbert, M., Khalil, M., O'Connell, E., Mullany, E., Bustreo, F., Singh Chandan, J., Metheny, N., Knaul, F., & Gakidou, E. 2025. Prevalence of sexual violence against children and age at first exposure: a global analysis by location, age, and sex (1990–2023). *Lancet* (London, England), 405(10492), 1817–1836. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(25\)00311-3](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(25)00311-3)
- Council of Europe (CoE). 2025. DRAFT RECOMMENDATION CM/Rec of the Committee of Ministers to member States on age-appropriate Comprehensive Sexuality Education to strengthen responses for inter alia preventing and combatting violence against children. Strasbourg, 3 March 2025 ENF-VAE(2025)02 Rev. [Luettu 5.6.2025]

- Díaz Bethencourt, E., Insoll, T., Ovaska, A., Leivo, K., Soloveva, V. & Vaaranen Valkonen, N. 2024. "Global Our Voice Survivor Survey: Experiences of Adult Survivors of Child Sexual Abuse and Exploitation Across 29 Languages." Protect Children.
- Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemiseksi ja torjumiseksi. Istanbulin sopimus. 2015. Osoitteessa: <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2015/20150053> [Luettu 3.11.2025]
- Euroopan parlamentti ja neuvosto. 2012. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2012/29/EU, annettu 25 päivänä lokakuuta 2012, rikoksen uhrin asemasta. Osoitteessa: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX:32012L0029> [Luettu 3.11.2025].
- WHO Regional Office for Europe & BZgA. 2010. Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa: Suuntaviivat poliittisille päättäjille, opetus- ja terveydenhoitoalan viranomaisille ja asiantuntijoille. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2010. THL, WHO Regional Office for Europe & BZgA. <https://www.julkari.fi/handle/10024/80220>
- Esitutkintalaki 805/2011. Osoitteessa: <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2011/805> [Luettu 3.11.2025]
- International Planned Parenthood federation (IPPF). 2025. Who we are. Osoitteessa: <https://www.ippf.org/> [Luettu 5.6.2025]
- Internet Watch Foundation (IWF). 2024. What has changed in the AI CSAM landscape? Report 2024. Osoitteesta: <https://www.iwf.org.uk/about-us/why-we-exist/our-research/how-ai-is-being-abused-to-create-child-sexual-abuse-imagery/> [Luettu 13.8.2025]
- Joleby, M. 2021. Technology-assisted child sexual abuse, Doctoral thesis, University of Gothenburg. <https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/69758>
- Kellogg N, Farst K, Adams J. 2023. Interpretation of medical findings in suspected child sexual abuse: An update for 2023. Child Abuse Negl. Nov;145:106283. doi: 10.1016/j.chiabu.2023.106283. Epub 2023 Sep 19. PMID: 37734774
- Korpilahti U, Tupola S. & Piispa M. 2024. Väkivallan ehkäisy – tue, tunnista ja puutu varhain. Duodecim Terveysportti, NEUKO tietokanta. https://www.terveysportti.fi/apps/dtk/nko/article/nla00063?toc=1112236_bc [Luettu 5.9.2025]
- Korpilahti U, Kettunen H, Nuotio E. ym. (toim) 2019. Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä vuosille 2020-2025. STM julkaisu 2019:27. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>
- Krishna S, Dubrosa F, Milanaik R. 2024. Rising Threats of AI-Driven Child Sexual Abuse Material Available. Pediatrics) 153 (2): e2023063954. <https://doi.org/10.1542/peds.2023-063954>
- Lahtinen, H., Laajasalo, T. & Juusola, A. 2023. Lapsiin kohdistuva seksuaaliväkivalta. Teoksessa Bildjuschkin, K. Seksuaaliväkivaltatyön perusteet. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

- Laki lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä, SopS 59/1991, <https://www.finlex.fi/fi/valtiosopimukset/sopimussarja/1991/59>
- Lilja, T. 2023. Rikosperusteisen psyykkisen vahingon korvattavuuden arviointiin vaikuttavia tekijöitä – empiirinen oikeustutkimus lapsiin kohdistuvista seksuaalirikoksista, pro gradu, UEF.
- Malja M. & October M. toim. 2022. Lanzaroten sopimus : Kansallinen toimeenpanosuunnitelma vuosille 2022–2025. STM julkaisuja 2022:8. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8675-6>
- Majlander S, Bildjuschkin K. & Väisälä L. 2021. Seksuaalinen hyvinvointi. Duodecim Terveysportti, NEUKO-tietokanta. Osoitteessa: https://www.terveysportti.fi/apps/dtk/nko/article/nla00039?toc=1112236_bc [Luettu 5.9.2025]
- Mielityinen, L., Hautamäki, S., Hakala, V., Fagerlund, M. & Ellonen, N. 2023. Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2022. Määrät, piirteet ja niiden muutokset 1988–2022. Sosiaali- ja terveysministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-7158-5>
- Ojala, T. 2024. Lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset. Edita.
- Opetushallitus (OPH). 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. OPH Määräykset ja ohjeet 2022:2a. ISBN (pdf verkko) 978-952-13-6864-6
- Opetushallitus (OPH). 2014a. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/kooste/esiopetus>
- Opetushallitus (OPH). 2014b. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Osoitteessa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/perusopetuksen-opetussuunnitelman-perusteet> [Luettu 5.6.2025]
- Pelastakaa Lapset ry. 2023. Kohtaa ja kuuntele – opas huoltajille lapsen seksuaalikasvatuksen tueksi. Pdf-tiedosto (opas ja eri kieliversiot) saatavilla osoitteesta: <https://www.pelastakaalapset.fi/ajankohtaista/kohtaa-ja-kuuntele-opas-huoltajille-lapsen-seksuaalikasvatuksen-tueksi/> [Luettu 30.7.2025]
- Pelastakaa Lapset ry. 2021. Grooming lasten silmin – selvitys lasten ja nuorten kokemasta groomingista netissä. Pdf-tiedosta saatavilla osoitteesta: <https://www.pelastakaalapset.fi/ajankohtaista/grooming-lasten-silmin/> [Luettu 23.9.2025]
- Pelastakaa Lapset ry. 2025. Sitä tapahtuu koko ajan – 11–17-vuotiaiden lasten kokemuksia netissä tapahtuvasta seksuaaliväkivallasta ja ikätoverien välisestä seksiviestittelystä. Pdf-tiedosto saatavilla osoitteesta: <https://www.pelastakaalapset.fi/ajankohtaista/sita-tapahtuu-koko-ajan/> [Luettu 18.9.2025]
- Peltola, M. ym. 2019. Haitan arviointi lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa. Väkivallaton lapsuus toimenpidesuunnitelma, luku 12. Teoksessa U. Korpilahti, H. Kettunen, E. Nuotio, V-M. Nummi, P. Lillsunde. (toim.) 2019. Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019: 27, 53–66. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>

- Peltola M, Kaltiala R, Lahtinen H, Luoma I. & Puura K. 2023. Suositus lääkäreille haitan arvioinnista alaikäisiin kohdistuvien seksuaalirikosten epäilyissä. THL Barnahus-hanke. Pdf-tiedosto saatavilla osoitteesta: <https://barnahus.fi/suositus-laakareille-haitan-arvioinnista-alaikaisiin-kohdistuvien-seksuaalirikosten-epailyissa-pdf/> [Luettu 19.8.2025]
- Protect Children. 2025. "Our Voice Male Survivors: Experiences of Victims and Survivors of Child Sexual Abuse and Exploitation." Osoitteessa: <https://www.suojellaanlapsia.fi/en/post/our-voice-male-survivors> [Luettu 3.11.2025]
- Puustinen N. 2023. Seksuaalikasvatus osana seksuaaliväkivallan ehkäisyä. Teoksessa K. Bildjuschkin K. (toim). Seksuaaliväkivaltatyön perusteet. Luku 11.2, 419-429. THL teema/Tietokirja: 36. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-143-6>
- Saarelainen, O. 2022. Asianomistajan vahingonkorvausvaatimukset esitutkinnan näkökulmasta. Poliisiammattikorkeakoulun opinnäytetyö, YAMK. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2022112223612>
- Safe futures hub. 2025. Children displaying harmful sexual behaviors (HSB): Evidence and responses. Osoitteessa: <https://www.safefutureshub.org/resources/children-displaying-harmful-sexual-behaviours-evidence-and-responses> [Luettu 3.11.2025]
- Sosiaali- ja terveysministeriö (STM). 2015. Uusi ohje poikien ei-läketieteellisistä ympärileikkauksista. STM uutinen 20.2.2015. Osoitteessa: https://stm.fi/-/ny-anvisning-om-icke-medicinsk-omskarelse-av-pojkar?languageId=fi_FI [Luettu 3.11.2025]
- Korpilahti U, Kettunen H, Nuotio E. ym. (toim.) 2019. Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä vuosille 2020-2025. STM julkaisuja 2019:27. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>
- Spitz P, Banner J & Belling B. Systematic forensic medical screening of children in cases of suspected physical violence. A gathering of experiences from a two-year intervention project 2020-2022. Publisher: The Danish Children's Centre for the Capital Region Published: June 2022 ISBN: 978-87-974001-0-4.
- Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin, Suomen Psykiatriyhdistys ry:n ja Suomen Lastenpsykiatriyhdistys ry:n asettama työryhmä 24.02.2025. Traumaperäinen stressihäiriö Käypä hoito-suositus.
- Suojellaan Lapsia ry. 2024. Verkkovälitteisten seksuaalirikosten uhriksi joutuneiden lasten vanhempien ja huoltajien näkemyksiä. Yhteenveto (suomi) ja englanninkielinen 2KNOW-projektin raportti (pdf) osoitteessa: <https://www.suojellaanlapsia.fi/post/2know-yae-evaluation> [Luettu 10.11.2025]

- Suojellaan Lapsia ry. 2022. Verkkovälitteinen lapsiin kohdistuva seksuaaliväkivalta Suomessa. Tilastoja rikoksista ja rikoksentekeijöistä. Osoitteessa: <https://www.suojellaanlapsia.fi/post/verkkovälitteinen-lapsiin-kohdistuva-seksuaaliväkivalta-suomessa> [Luettu 5.6.2025]
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Rikos- ja pakkokeinotilasto [verkkajulkaisu]. ISSN=2342-9151. Helsinki: Tilastokeskus. Osoitteessa: <https://stat.fi/tilasto/rpk> [Luettu 6.6.2025].
- Tasavallan presidentin asetus lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta SopS 88/2011. (nk. Lanzaroten sopimus) Osoitteessa: <https://www.finlex.fi/fi/valtiosopimukset/sopimussarja/2011/88>
- Laki lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta SopS 87/2011. Osoitteessa: <https://www.finlex.fi/fi/valtiosopimukset/sopimussarja/2011/87>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Maailman terveysjärjestön (WHO), Euroopan aluetoimisto ja BZgA. 2010. Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa: Suunta-aviivat poliittisille päättäjille, opetus- ja terveydenhoitoalan viranomaisille ja asiantuntijoille. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201205085324>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 2025a. Kouluterveyskyselyn tulokset. Osoitteessa: <https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset> [Luettu 29.10.2025]
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 2025b. Seri-tukikeskus seksuaaliväkivallan uhreille. Osoitteessa: <https://thl.fi/aiheet/vakivalta/apua-ja-palveluja/seri-tukikeskus-seksuaaliväkivallan-uhreille> [Luettu 4.6.2025]
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 2023 Lähisuhdeväkivalta 2021: Suurin osa lähisuhdeväkivallan uhreista on edelleen naisia tai tyttöjä, seksuaaliväkivallan uhreilla usein myös aiempia väkivaltakokemuksia. THL Tilastoraportti 43/2023, tekijä Elisa Niklander. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023062965892>
- Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 338/2011. Osoitteessa: <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2011/338>
- World Association for Sexual Health (WAS). 2024. Statements. Osoitteessa: <https://www.worldsexualhealth.net/statements> [Luettu 5.6.2025]

6 Kodin ulkopuoliset ympäristöt ja digitaalinen väkivalta

Luvun ydinviesti on:

- Aikuisten tehtävä ja velvollisuus on taata lapsen turvallisuus kaikissa ympäristöissä.

Varhaiskasvatuksen, koulujen ja oppilaitosten turvallisuutta tarkastellaan Väkivallaton lapsuus -työssä ja tässä luvussa fyysisen, sosiaalisen, emotionaalisen ja myös pedagogisen turvallisuuden ja terveyden sekä hyvinvoinnin edistämisen näkökulmasta. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen (SopS 59–60/1991) mukaan jokaisella lapsella on oikeus kokea itsensä arvokkaaksi ja tulla kohdelluksi tasa-arvoisesti ja saada suojelua sekä turvaa. Nk. lapsenhuoltolaissa (190/2019) keskeisenä sisältönä nostetaan esille lapsen ja nuoren oikeus saada osakseen huolenpitoa ja hoivaa niin vanhemmiltaan/huoltajiltaan kuin heitä kasvatustyössään tukevilta viranomaisilta ja asiantuntijoilta.

Kouluterveyskyselyn tulokset kouluissa ja oppilaitoksissa osoittavat kiusaamisen vähentyneen tasaisesti ennen pandemiaa, mutta poikkeusolojen jälkeen kiusaamisen yleisyys on kasvanut. Kehityssuunta on huolestuttava, kun otetaan huomioon tutkimustulokset kiusaamisen vakavista lyhyt- ja pitkäkestoisista vaikutuksista yksilöille ja koko yhteiskunnalle (Klomek ym. 2015). Kokemukset kiusatuksi joutumisesta ja/tai toisen kiusaamisesta lisäävät lapsen ja nuoren riskiä kokea ahdistusta, masentua, syrjäytyä, jäädä ilman tutkintoa, päätyä työttömäksi tai käyttäytyä väkivaltaisesti. Kiusaamiseen puuttuminen vaikeutuu, mitä useammin ja pidempään kiusaamista on tapahtunut ja mitä vanhempia oppilaat ovat (Johander 2024). Koulukiusaamiseen on suhtauduttava vakavasti: kyse on väkivallasta ja vallankäytöstä ja se loukkaa ihmisarvoa ja oppilaiden oikeutta turvalliseen oppimisympäristöön. Pitkällä aikavälillä kiusaaminen aiheuttaa syrjäytymistä, mikä tulee yhteiskunnalle monella tavoin kalliiksi (Herkama ym., painossa)

Nopeasti kehittyneet ja laajasti eri ikäryhmien käytössä päivittäin olevat digitaaliset ympäristöt ja laitteet mahdollistavat kiusaamisen, häirinnän ja erityyppisen väkivallan uudentyypisissä muodoissa. Kaikki lapset ja nuoret sekä myös aikuiset, vanhemmat ja ammattilaiset, tarvitsevat ymmärrystä, tietoja ja taitoja sekä

toimintamalleja tilanteisiin, joissa heihin kohdistetaan rikokseen tähtäävää tai rikollista toimintaa verkossa tai he kohtaavat ikätasolle sopimatonta sisältöä. Avunsaannin helppo saatavuus ja tunnettuus on tärkeää turvata. Myös tietoisuuden ja ymmärryksen lisääminen laillisen ja laittoman toiminnan rajoista verkossa on tärkeää, jotta vahvistetaan kykyä tunnistaa rikokseen tähtäävä tai rikollinen toiminta verkossa ja madalletaan kynnystä hakeutua avun piiriin.

Vastuu alaikäisten turvallisuudesta on aina aikuisilla, ja heidän velvollisuutenaan niin kotona kuin eri palveluissa ammatillisina on edistää lapsen ja nuoren turvallisuutta myös digitaalisissa ympäristöissä. Jotta aikuiset voivat edistää lasten ja nuorten turvallisuutta digitaalisissa ympäristöissä, täytyy heillä olla riittävä ymmärrys näistä ympäristöistä ja niiden toimintaperiaatteista. Tähän on tärkeä tarjota riittävää tukea ja koulutusta huoltajille ja kasvattajille. Rikolliselle toiminnalle altistuminen esimerkiksi pelimaailmassa tai toivomatta lähetettyjen epäasiallisten kuvien tai itse verkon välityksellä tehtävien seksuaalisiin tekoihin houkuttelun välityksellä ovat myös Suomessa surullista arkipäivää 2020-luvulla lapsuuttaan ja nuoruutta eläville. Tämä nousee esiin esimerkiksi Pelastakaa Lapset raporteissa (2021, 2025).

Harrastus- ja muu vapaa-ajan toiminta kehittää lapsen ja nuoren taitoja ja tuo mukanaan yleensä paljon iloa. Harrastustoimintaan sisältyy kuitenkin turvallisuuden kannalta joitakin riskejä esimerkiksi altistuminen väkivallalle, häirinnälle tai syrjinnälle, joihin on tärkeää kiinnittää huomiota ennakoivasti. Urheiluharrastusten parissa esimerkiksi Olympiakomitealla, lajiliitoilla ja seuroilla on omia turvallisuutta edistäviä ohjelmia ja väkivallan torjunnan suosituksia (ks. esim. Olympiakomitea Tähtiseura-ohjelma 2025, Suomen Palloliitto ohjeistus 2025). Lajiliitoissa ja seuroissa hyödynnetään ja tehdään yhteistyötä myös Väestöliiton Et ole yksin -toimijoiden kanssa. Tämä palvelu tarjoaa maksutonta matalan kynnyksen keskusteluapua ja konsultointimahdollisuuden epäasiallista kohtelua harrastustoiminnoissa kohdanneille. Palveluita tarjotaan muun muassa lapsille ja nuorille, vanhemmille ja harrastustoiminnan ohjaajille (etoleyksin.fi 2025). Lasten ja nuorten tukihenkilötoiminnasta tehdyn selvityksen (Uotila-Laine 2025) tulokset antavat tietoa toimintaan osallistuvan lapsen turvallisuuden edistämisen malleista, käytänteistä ja kehittämiskohdista, jotka sosiaalialan ammattilaiset kokivat merkityksellisiksi (ks. lisätietoa OmaKamu 2025).

Turvallisuuden edistäminen voidaan nähdä nuorisotyön yhdeksi ydin toiminta- ja osaamisalueeksi ja sitä toteutetaan nuorisotyöntekijöiden työssä jatkuvasti. Haasteina on nähty monialaisen yhteistyön vaikeudet sekä tiedonvaihdon esteet eri alojen ammattilaisten välillä. Niin valtakunnallisen, alueellisen kuin paikallisenkin

monialaisen yhteistyön rakenteita tulee edelleen kehittää sekä tiedonvaihtoa helpottaa. Nuorisotyön tunnettuuden lisääminen ja näkyväksi tekeminen on olennaista olla mukana myös Väkivallaton lapsuus -työssä jatkokaudella 2026–2033.

Nuorten välisissä suhteissa harjoitellaan seurustelun taitoja. Nuorten kokema seurusteluväkivalta on ilmiönä noussut viime vuosina tutkimuksen ja väkivallattoman seurustelun kehittämisen yhdeksi painopisteeksi. Seurusteluväkivallan teemat nostettiin Väkivallaton lapsuus -työn yhdeksi sisältöalueeksi vuoden 2023 väliarviointiraportissa luvussa 4.3 (Isotalo 2023)²⁰.

Väkivallaton lapsuus -työn sisältöön uutena avauksena otettiin väliarviointivaiheessa vuonna 2023 mukaan julkisessa tilassa tapahtuva alaikäisten lasten ja nuorten tekemä väkivalta ja sen ehkäisy, puuttuminen ja seuraukset (luku 4.4, Hämäläinen ym. 2023). Osana pääministeri Orpon hallitusohjelman toimeenpanoa julkaistussa toimenpideohjelmassa nuoriso- ja jengirikollisuuden ehkäisemiseksi ja torjumiseksi vuosina 2024–2027 (Järvinen ym. 2024) on yhteensä 43 toimenpidettä, jotka muodostavat yhdeksän eri kokonaisuutta. Ehkäisevässä työssä eri toimintaympäristöissä keskitytään varhaiseen vaiheen tukeen lapsille, nuorille ja perheille sekä nopeaan puuttumiseen nuorten rikolliseen käyttäytymiseen ennen rikosprosessia, sen aikana ja sen jälkeen. Nuorisorikollisuutta ehkäisevät toimenpiteet keskittyvät riskiryhmiin ja rikoksiin jo syyllistyneisiin. (Järvinen ym. 2024.) Julkisissa tiloissa kuten kaduilla ja muissa vapaa-ajan ympäristöissä tapahtuvan väkivallan ehkäisytyötä jatketaan monitoimijaisesti osana Väkivallaton lapsuus -työtä erikseen sovitulla tavalla vuodesta 2028 eteenpäin suunnitelmakauden 2033 loppuun.

Lasten ja nuorten väkivaltaista radikalisoitumista voidaan ennaltaehkäistä ja torjua useille eri keinoilla (ks. Väkivallaton lapsuus -työ Nyström ym. 2019, Korpilahti ym. 2023 luku 3.5). Suomessa on laadittu kansallisia toimenpideohjelmia väkivaltaisen radikalisoitumisen ja väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisemiseksi ja torjumiseksi vuodesta 2012 lähtien. Viimeisin kansallinen toimenpideohjelma on laadittu vuosille 2024–2027 ja se sisältää useita lapsiin ja nuoriin liittyviä toimenpiteitä. Toimenpiteiden edistäminen liittyy useiden eri toimijoiden, kuten ministeriöiden, kuntien, hyvinvointialueiden ja kolmannen sektorin toimialaan. (Raitanen 2024.)

Mahdollisen ihmiskaupan uhrien tunnistaminen on jokaisen lasten ja perheiden parissa toimivan ammattilaisen yhtäläinen tehtävä ja velvollisuus perustuen useisiin säädöksiin ja velvoittaviin sopimuksiin kuten YK:n sopimus lapsen oikeuksista

20 [Väkivallaton lapsuus toimenpidesuunnitelma : väliarviointi 2020 – alkuvuosi 2023 \(Korpilahti ym. \(toim.\) 2023\)](#)

(SopS 59–60/1991). Erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollossa toimivilla on usein palvelujärjestelmässä säädöspohjaan perustuvia säännöllisiä tapaamisia kaikkien lasten ja nuorten sekä heidän perheidensä kanssa (neuvolapalvelut, kouluterveydenhuolto). Ihmiskaupan uhriksi joutunut aikuinen voi tarvita erityistä tukea vanhemmuuteensa. Ihmiskauppaa ennaltaehkäistään tehokkaimmin silloin, kun ehkäistään hyväksikäytön kohteeksi joutumiselle altistavia tekijöitä ja panostetaan varhaiseen puuttumiseen silloin, kun huoli lapsen ja nuoren tilanteesta herää (Pihlaja 2024). Koulutusta ammattilaisille on tärkeä tarjota linkittyen yleisesti väkivallan tunnistamisen koulutukseen ja toimintaohjeisiin erilaisten väkivalta- tai hyväksikäyttöepäilyjen herätessä. Koulutuksessa on tärkeää panostaa myös digitaalisissa ympäristöissä tapahtuvan ihmiskaupan ja siihen houkuttelun tunnistamiseen ja ennalta ehkäisyyn.

Monet järjestöt toimivat yhteistyökumppaneina väkivallan vastaisessa työssä eri toimintaympäristöissä. Esimerkiksi Pelastakaa Lapset ry, MLL ja Suojellaan Lapsia ry ovat tehneet tutkimustyötä, ja selvityksiä sekä tuottaneet paljon materiaalia ja kouluttaneet ammattilaisia lasten ja nuorten vapaa-ajan ja digitaalisten ympäristöjen turvallisuuden lisäämiseksi myös (ks. liite 4). Aseman Lapset ry on kehittänyt rikoserityistä, rinnallakulkevaa työmuotoa (Pasila ja Ripa-työmuodot) Suomessa 2018 alkaen yhteistyössä poliisin, lastensuojelun, valtion koulukotien sekä rikosseuramuslaitoksen (Rise) kanssa (Aseman Lapset 2025). Ensi- ja turvakotien liitto tekee väkivallan vastaista yhteistyötä kesäfestivaalien kanssa, ja tarjoaa nuorille tietoa OnksOK -sivustolla sekä tukea chat-palvelussa. Helsinki Mission Aggredi Primo -projektissa kehitetään nuorten väkivaltakäyttäytymistä, radikalisoitumista ja rikolliseen toimintaan pohjautuvaa jengiytymistä ehkäisevää väkivaltatyön menetelmää. Työ pohjautuu HelsinkiMissiossa jo aiemmin aikuisille kehitettyyn Aggredi-menetelmään. (ks. Helsinki Missio 2025.)

Väkivalta kodin ulkopuolisissa ja digitaalisissa ympäristöissä – keskeiset nostot

1. Opetuksen järjestäjällä on säädöspohjainen velvollisuus laatia kiusaamisen vastainen suunnitelma ja toteuttaa sitä. Laadukas kiusaamisen vastainen työ on systemaattista ja pitkäkestoista, mikä edellyttää riittävää suunnittelua, osaamista, resurssointia ja toimeenpanoa sekä arviointia. Kiusaamisen vastaista työtä tulee tukea jatkossa eri yhteiskunnan sektoreilla ja toimien vaikuttavuuden ja toteuttamisen seurantaan täytyy kehittää.

2. Varhaiskasvatuksessa ja oppilaitoksissa on tärkeää lisätä henkilökunnan ja oppilaiden digitaalista osaamista ja digikasvatusta, jotta digitaaliset ympäristöt on kaikille tuttuja ja keskusteluja niistä voidaan käydä kuten muistakin ympäristöistä, joissa vietetään aikaa.
3. Digiturvataitojen opettamisen on oltava ajantasaista ja kattaa laajasti asiaan liittyvät oppimissisällöt ja -ympäristöt. Kouluissa ja oppilaitoksissa on hyvä nostaa oppilaitosarjessa osana opetusta näkökulmia turvallisuudesta, jotta lapset ja nuoret tiedostavat ympäristöjen riskit ja rohkenevat nostaa siellä kohtaamiaan asioita esille.
4. Harrastus- ja muuta toimintaa järjestävien tahojen tulisi olla tietoisia ja huolehtia systemaattisesti säädöspohjan velvoitteista, kansallisista määräyksistä ja suositeltavista turvallisuusnäkökulmista väkivallan, häirinnän, syrjinnän ja kiusaamisen ehkäisemiseksi ja mahdollisiin tilanteisiin puuttumiseksi ml. digitaaliset ympäristöt. Harrastustoimintaan eri ympäristöissä liittyvien asiantuntijaverkoston on tärkeää olla kattavia, ei vain isoimmilla paikkakunnilla.
5. Ammattilaisten osaamista väkivaltaisesta radikalisoitumisesta ja väkivaltaisesta ekstremismistä sekä niihin liittyvistä ilmiöistä on tärkeä lisätä, jotta huolestuttavat tilanteet pystytään tunnistamaan ja niihin reagoimaan jo varhaisessa vaiheessa. Digitaalisten ympäristöjen kokonaisuuden ymmärrystä on myös lisättävä, huomioiden esimerkiksi digitaaliset pelialustat.
6. Ihmiskaupan tunnistaminen on tärkeää, jotta sen uhriksi joutuneita voidaan tukea ja auttaa tilanteesta irtautumisessa, toipumisessa ja uhriutumisen edelleen jatkumisen ehkäisemisessä. Lapsiin kohdistuva ihmiskauppa voi ilmetä esimerkiksi seksuaaliväkivaltaan liittyvänä ihmiskauppana, pakkoavioliittoina tai työvoiman hyväksikäyttönä. Ihmiskaupan uhrilla voi itsellään olla alaikäisiä lapsia ja nuoria, jotka altistuvat kasvuympäristössään tällöin erityyppisen väkivallan todistamiselle ja osa myös joutuu itse väkivallan kohteeksi.

Lähteet

- Aseman Lapset ry. 2025. Toimintamuotomme. Osoitteessa: <https://asemanlapset.fi/toimintamuotomme/> [Luettu 3.9.2025]
- Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta 60/1991. Osoitteessa: <https://www.finlex.fi/fi/valtiosopimukset/sopimussarja/1991/60>
- Helsinki Missio. 2025. Aggredi Primo. Uusi menetelmä nuorten väkivaltakäyttämisen ehkäisemiseen. Osoitteessa: <https://aggredi.fi/aggredi-primo/> [Luettu 3.9.2025]
- Herkama, S., Larose, M., Turunen, T., & Salmivalli, S. (painossa). Not just kids' play: Bullying prevention is an investment that pays off. In J. Erola, P. Moision, & J. Peltoniemi (Eds.) Beyond the Nordic welfare state: Extending social investments with interventions. Cheltenham: Edward Elgar.
- Hämäläinen ym. 2023. Alaikäisten katuväkivalta – ehkäisy, puuttuminen ja seuraukset. Teoksessa U. Korpilahti ym. (toim.) 2023. Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelma: väliarviointi 2020 – alkuvuosi 2023. STM raportteja ja muistioita 2023:17, luku 4.4 s. 314-346. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8417-2>
- Johander, E. 2024. Effectiveness of adults' targeted interventions in stopping bullying. Turun yliopistonjulkaisuja. Sarja B-osa tom 654, Turku 2024.
- Järvinen, S.; Alanko, M.; Piispa, M. (toim.) 2024. Toimenpideohjelma nuoris- ja jengirikollisuuden ehkäisemiseksi ja torjumiseksi vuosille 2024-2027. Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2024:13. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-847-1>
- Klomek, A. B., Sourander, A., & Elonheimo, H. 2015. Bullying by peers in childhood and effects on psychopathology, suicidality, and criminality in adulthood. The Lancet Psychiatry, 2(10), 930–941. [https://doi.org/10.1016/S2215-0366\(15\)00223-0](https://doi.org/10.1016/S2215-0366(15)00223-0)
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain muuttamisesta 190/2019. Osoitteessa: <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2019/190>
- Nyström A-S, Mikkola M, Lillsunde P, Mankkinen T. & Honkala S. 2019. Lapset, nuoret ja väkivaltainen ekstremismi. Teoksessa U.Korpilahti ym. Väkivallaton lapsuus : toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020-2025. STM julkaisu 2019: 27, luku 14,5., s. 494-509. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>
- Olympiakomitea. 2025. Tähtiseura-ohjelma. Osoitteessa: <https://www.olympiakomitea.fi/palvelumme/palvelumme-urheiluseuroille/tahtiseura-ohjelma/> [Luettu 20.8.2025]
- OmaKamu ry. 2025. Lapsen turvallisuus -hankkeen selvitys on julkaistu. Hanna Uotila-Laineen tekemä selvitysraportti saatavilla osoitteessa: <https://omakamu.fi/lapsen-turvallisuus-hanke/lapsen-turvallisuus-hankkeen-selvitys/> [Luettu 20.8.2025]

- Pihlaja S. 2024. Parhaat käytännöt lapsiin ja nuoriin kohdistuvan ihmiskaupan torjunnaksi sekä uhrien tunnistamiseksi ja auttamiseksi: Selvitys Itämeren alueen maista. Oikeusministeriön julkaisuja, selvityksiä ja ohjeita. 2024:8. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-831-0>
- Pelastakaa Lapset ry. 2025. SITÄ TAPAHTUU KOKO AJAN – 11–17-vuotiaiden lasten kokemuksia netissä tapahtuvasta seksuaaliväkivallasta ja ikätoverien välisestä seksiviestittelystä. Osoitteessa: <https://www.pelastakaalapset.fi/ajankohtaista/sita-tapahtuu-koko-ajan/> [Luettu 3.11.2025]
- Raitanen, J. 2024. Kansallinen väkivaltaisen radikalisoitumisen ja väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisyn ja torjunnan toimenpideohjelma 2024–2027. SM julkaisuja 2024:12. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-977-6> [Luettu 3.9.2025]
- Suomen Palloliitto. 2025. Epäasiallisen käytöksen ennaltaehkäisy. Osoitteessa: <https://www.palloliitto.fi/epaasiallisen-kaytoksen-ennaltaehkaisy> [Luettu 20.8.2025]
- Väestöliitto. 2025. Jos olet kokenut epäasiallista kohtelua harrastuksessasi ja haluat jutella. Et ole yksin -toiminta. Osoitteessa: <https://www.etoleyksin.fi/> [Luettu 20.8.2025]

6.1 Varhaiskasvatus ja oppilaitokset, keskinäinen väkivalta oppilaitoksissa

Varhaiskasvatusta ja oppilaitoksia koskevissa säädöksissä kuten varhaiskasvatuslaki (540/2018) ja perusopetuslaki (628/1998) lukiolaki (714/2018) ja laki ammatillisesta koulutuksesta (531/2017) korostetaan sosiaalisesti ja psyykkisesti turvallista kasvu- ja oppimisympäristöä, jossa saa tukea ja voi toimia ilman pelkoa väkivallasta, syrjinnästä, häirinnästä tai kiusaamisesta. Lisäksi Opetushallituksen määräyksissä varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (OPH 2022) ja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (OPH 2014a) sekä perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (OPH 2014b), lukion opetussuunnitelman perusteissa (OPH 2019), ammatillisen koulutuksen tutkinnoista annetuissa määräyksissä turvallisuuden edistäminen ja erityyppisen väkivallan ehkäisy on kirjattu sisältöihin monissa kohdin.

Kokonaisvaltainen turvallisuus ja hyvä turvallisuuskulttuuri varhaiskasvatuksen ja oppilaitosten yksiköissä muodostuu turvallisuuteen liittyvien eri osa-alueiden huomioinnista ja yhteensovittamisesta, systemaattisesta yhteisestä työstä ja hyvästä johtamisesta. Turvallisuuden edistäminen edellyttää koulutuksen järjestäjän ja

johdon koordinoimaa kouluyhteisön toimijoiden yhdessä tekemää tilanteiden ennakkointia, vaara- ja kriisitilanteiden hallintaa, hyvää jälkihoitoa ja yhteisesti jaettua oppimista tapahtuneesta. (OPH 2025a.)

Niin kutsutun Lanzaroten sopimuksen (SopS 87-88/2011) artiklojen 5 ja 15–17 velvoitteiden sisällöt turvallisen oppilaitosympäristön luomiseksi ilman seksuaalista häirintää ja seksuaaliväkivaltaa sekä oppilaiden keskinäistä väkivaltaa otetaan huomioon tämän luvun sisällöissä. Väkivallaton lapsuus -työssä vuosina 2020–2025 on ollut yhteensä yhdeksän toimenpidettä koskien väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän vähentämiseksi varhaiskasvatuksessa, oppilaitoksissa ja ohjatussa harrastustoiminnassa (ks. luku 9 Salmivalli ym. 2019). Asetettujen toimien toteutumisen väliarviossa (Korpilahti ym. 2023), todettiin monien toimenpiteiden toteutuneen, mutta osa toimista oli vasta suunnitteilla tai toteutus oli puutteellista.

Jatkossa on varmistettava, että kiusaamisen vastainen työ hyväksi ja vaikuttavaksi todettujen menetelmien avulla jatkuu eri toimintaympäristöissä ja siihen kohdistetaan resursseja, jotta kiusaamisen määrä saadaan uudelleen laskuun. Tutkimusnäytöön pohjaavien kiusaamisen vastaisten ohjelmien ja toimintamallien toteuttamista koskevat tutkimukset ja selvitykset (Sainio ym. 2019, Herkama ym. 2022; 2024; Rumpu ym. 2023, Harkoma ym. 2024, Herkama ym. 2025) osoittavat, että kiusaamisen vastaista työtä on tärkeää tukea niin varhaiskasvatuksessa kuin kouluissa ja oppilaitoksissa. Siihen tarvitaan resursseja muun muassa koulutuksen, konsultoinnin ja menetelmien toimeenpanon systemaattisen tuen ja arvioinnin edellyttämän rahoituksen muodossa. Kehittämiskohteiksi Väkivallaton lapsuus -työn väliarvioinnissa vuonna 2023 mainitaan lisäksi muun muassa johtamisen ja asiantuntijatyön tueksi erityisen haavoittuville ryhmille tarvittavan tarpeenmukaisesti käytettävän lisämateriaalin tarve. (Korpilahti ym. 2023.)

6.1.1 Turvallisuuskulttuuri ja johtaminen

Kirjoittajat: Laura Francke OPH ja Tiina Luomanen OPH

Turvallisuuskulttuuri on osa varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen, lukiokoulutuksen, ammatillisen koulutuksen, tutkintoon valmentavan koulutuksen (TUVA), taiteen perusopetuksen ja vapaan sivistystyön toimintakulttuuria. Toimintakulttuuri rakentuu työtä ohjaavien normien ja toiminnan tavoitteiden tulkinnasta, johtamisesta, toiminnan rakenteista ja työn organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista, yhteisön osaamisesta ja kehittämisestä, yhteistyöstä eri toimijoiden

kanssa, pedagogiikasta ja ammatillisuudesta, vuorovaikutuksesta, ilmapiiristä, arki-käytännöistä ja oppimisympäristöistä. (OPH 2014b, 4.1.) Toimintakulttuuria tulee systemaattisesti johtaa ja kehittää yhteisön arvojen ja tavoitteiden mukaisesti.

Turvallisuuskulttuurin johtamisessa keskeistä on huolehtia yhteisön jäsenten osaamisesta ja varautumisesta erilaisiin tilanteisiin, turvallisuusosaamisen kehittämistä ennakoitavien ja ennakoimattomien tilanteiden varalta. Turvallisuuspoikkeamien hallittu ja hyvä hoitaminen edellyttää eri toimijoiden ennalta sovittuja toimintatapoja, selkeästi jaettuun vastuun, toiminnan mahdollistavia rakenteita, riittävää harjoittelua ja toiminnan säännöllistä arviointia muun muassa muuttuvissa toimintaympäristöissä kuten digitaaliset ympäristöt. Lasten ja nuorten tarpeista lähtevä monialainen ja moniammatillinen yhteistyö yli yksikkö-, osasto-, ja organisaatiotahojen mahdollistuu ja toteutuu, kun tietoisesti rakennetaan siihen kannustavaa ja yhteistyön mahdollistavaa toimintakulttuuria. Organisaation toimintavalmiuksien lisäksi tulee kehittää kykyä toimia monialaisesti yhdessä muiden viranomaisten ja yhteistyötahojen kanssa. (OPH 2025a.)

Toiminta- ja turvallisuuskulttuurin perusta on oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt, jotka mahdollistavat fyysisesti, psyykkisesti, sosiaalisesti ja digitaalisesti turvallisen kasvun ja oppimisen. Kaikilla koulutusasteilla toimivat ammatilliset ovat vastuussa lapsen, oppilaan ja opiskelijan turvallisesta kasvu- ja oppimisympäristöstä. Turvallisuusjohtaminen edellyttää riittävää turvallisuusosaamista ja kykyä johtaa erilaisissa tilanteissa ja toimintaympäristöissä. Opetushallitus ylläpitää ja päivittää varhaiskasvatuksen ja oppilaitoksen turvallisuuden edistämistä ja erityyppisen väkivallan, kiusaamisen, häirinnän ja syrjinnän tunnistamista, ennaltaehkäisemistä ja puuttumista koskevia verkkosivuja, jossa on ohjeistusta eri toimijoille ja runsaasti materiaalilinkityksiä hyödynnettäväksi (OPH 2025a, 2025b, 2025c, 2025d).

6.1.2 Väkivallan, kiusaamisen, syrjinnän ja häirinnän ehkäiseminen, puuttuminen ja toimintakäytännöt

Kirjoittajat Laura Francke OPH, Tiina Luomanen OPH ja Ulla Korpilahti THL

Fyysinen turvallisuus kasvatuksen ja koulutuksen ympäristöissä muodostuu terveyttä ja hyvinvointia tukevasta oppimisympäristöstä, jossa on huomioitu ja minimoitu ennakoitavien vaara- ja riskitekijöitä. Esimerkiksi kasvatuksen ja koulutuksen säädöspohjaisissa (terveydenhuoltolaki 1326/2010) varhaiskasvatuksen, koulujen ja oppilaitosten ympäristön terveellisuuden, turvallisuuden ja yhteisön hyvinvoinnin säännöllisesti tehtävissä monialaisissa tarkastuksissa kiinnitetään huomiota

rakennusten ja laitteiden sekä lähiympäristön fyysiseen turvallisuuteen, mutta myös varhaiskasvatuksen-, koulu- ja oppilaitosyhteisön psyykkiseen ja sosiaaliseen turvallisuuteen. Pedagoginen turvallisuus tarkoittaa muun muassa lasten ja aikuisten välisestä luottamuksellisista vuorovaikutusta sekä kannustavaa ja lapsen yksilöllistä kasvua tukevaa ohjausta (OPH 2025e).

Eri kasvatusta- ja oppimisympäristöjen työn tavoitteena on tukea lasten, oppilaiden ja opiskelijoiden kasvua ihmisyyteen, eettisesti vastuulliseen yhteiskunnan jäsenyyteen ja antaa heille elämässä tarvittavia tietoja ja taitoja. Lapset ja nuoret ovat oppimassa ja opettelemassa, miten omassa yhteisössä ja yhteiskunnassa toimitaan turvallisesti, yhteiskunnassa ja yhdessä sovittujen toimintatapojen mukaisesti ja mitä sääntöjen rikkomisesta eri tilanteissa voi seurata. Turvallisuuskasvatus ja -koulutus on yhteisön kaikkien aikuisten tehtävä. Perusopetuslain, lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaan oppilaan on käyttyädyttävä muita kiusaamatta ja syrjimättä. Lisäksi hän ei saa vaarantaa muiden oppilaiden, kouluyhteisön tai opiskeluympäristön turvallisuutta tai terveyttä.

Varhaiskasvatussuunnitelman ja opetussuunnitelmien sekä tutkintojen perusteiden (esim. OPH 2014b) mukainen kasvatusta, opetus, ohjaus ja oppimisen tuki kaikkina koulupäivinä sekä turvallinen oppimisympäristö ovat jokaisen lapsen, oppilaan ja opiskelijan oikeus. Kasvatuksen, opetuksen ja koulutuksen järjestäjät vastaavat siitä, että lapsen, oppilaan ja opiskelijan oikeudet toteutuvat ja huolehtivat edellytysten luomisesta tätä edistävälle työlle. Esimerkiksi säädöksiin (perusopetuslaki 628/1998, 29 §) on kirjattu, että opetuksen järjestäjän tulee hyväksyä järjestyssäännöt tai antaa muut koulussa tai muussa opetuksen järjestämispäikassa sovellettavat järjestyssäännöt, joilla edistetään koulun sisäistä järjestystä, opiskelun esteettöntä sujumista sekä kouluyhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä.

Turvallisuutta edistävät toimet ja vastuut

Varhaiskasvatuksen, koulun ja oppilaitoksen esihenkilöillä on käytännön vastuu opetuksen, ohjauksen ja oppimisen tuen järjestämiseen liittyvistä ratkaisuista. Koulut ja oppilaitoksen henkilöstö on mukana yhteisöllisen opiskeluhuollon järjestämisessä ja tekevät yhteistyötä opiskeluhuoltopalvelujen ja muiden tarvittavien yhteistyötahojen kuten lastensuojelu, poliisi ja erikoissairaanhoidon asiantuntijoiden kanssa (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 3 §). Varhaiskasvatus tekee yhteistyötä neuvolapalveluiden ja myös muiden lapsi- ja perhepalvelujen toimijoiden kanssa (varhaiskasvatuslaki 540/2018, terveydenhuoltolaki 1326/2010, VNA 338/2011). Monialaisen yhteistyön vahvistamisesta kiusaamisen ja väkivallan vastaisessa työssä kasvatuksen ja opetuksen ympäristöissä on kirjattu toimenpide lukuun 3 (Malja ym.).

Ongelmia ja poissaoloja ennaltaehkäistään suunnitelmallisesti kouluissa ja oppilaitoksissa sekä tunnistetaan kasvun ja oppimisen esteitä ja poistetaan näitä koulun ja oppilaitoksen toimintatavoista. Jokaisella opettajalla on vastuu opetusryhmänsä toiminnasta (OPH 2014b: 5.1) Opettajat vaikuttavat opetusryhmänsä toimintaan pedagogisilla ja didaktisilla ratkaisuillaan ja ohjausotteellaan. Opettajan tehtävään kuuluu lasten, oppilaiden ja opiskelijoiden oppimisen, työskentelyn ja hyvinvoinnin seuraaminen ja edistäminen, jokaisen lapsen, oppilaan ja opiskelijan arvostaminen ja oikeudenmukainen kohtelu, mahdollisten vaikeuksien varhainen tunnistaminen sekä oppilaiden ja opiskelijoiden ohjaaminen ja tukeminen. Tämä edellyttää vuorovaikutusta lasten, oppilaiden, opiskelijoiden ja huoltajien kanssa, opettajien ja muun henkilöstön keskinäistä yhteistyötä ja erityisesti opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaisten kanssa tehtävää yhteistyötä. (OPH 2014b, 5.1.)

Kiusaaminen, väkivalta, syrjintä ja häirintä tunnistaminen, ennaltaehkäisy ja puuttuminen

On olennaista vahvistaa kiusaamisen ja väkivallan ehkäisyssä ja siihen puuttumisessa entisestään moniammatillista ja -alaista alueellista yhteistyötä eri tahojen välillä (järjestäjinä kunnat, hyvinvointialueet, järjestöt). Esimerkkejä yhteisessä työssä olevista tahoista ovat varhaiskasvatuksen, neuvolan, koulujen, oppilaitosten, opiskeluhuoltopalveluiden, lastensuojelun, nuorisotyön, sovittelupalvelujen henkilöstö ja poliisi. Myös varhaiskasvatus- ja oppilaitosyhteisöjen eri toimijoiden kuten aamu- ja iltapäivätoiminnan, koulun kerhojen ja lisäksi myös alueen harrastusten järjestäjien (esim. kansalaisopistot, urheiluseurat, yhdistykset) välistä yhteistä työtä on hyvä koordinoita ja edistää. (ks. myös tämän suunnitelman luku 3./ Malja ym.)

Kasvatuksen, opetuksen ja koulutuksen järjestäjät varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja oppilaitoksissa tarvitsevat tukea kuntien päättäjiltä ja hyvinvointialueilta kiusaamisen ja väkivallan vastaiseen työhön. Tämä tarkoittaa päätöksiä, jotka tukevat kiusaamisen ja väkivallan vastaisen työn priorisointia sekä resursseja laadukkaaseen ja pitkäjänteiseen kiusaamisen ja väkivallan vastaiseen työhön.

Varhaiskasvatuksen, koulujen ja oppilaitosten henkilöstö puuttuu kiusaamiseen, väkivaltaan ja häirintään, kun henkilöstön jäsen sellaista havaitsee (esim. perusopetuslaki, 29 §). On tärkeää rakentaa toimintakulttuuria, jossa lapset, oppilaat ja opiskelijat kertovat aikuisille, jos heitä itseään kiusataan, syrjitään, häiritään tai heihin kohdistuu väkivaltaa tai he havaitsevat tällaista tapahtuvan. Sekä uhrille että tekijällä tarjotaan varhaiskasvatuksen, koulun, oppilaitoksen ja opiskeluhuoltopalveluiden henkilöstön tukea (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §; OPH 2025d).

Tilanteesta ollaan alaikäisten kohdalla yhteydessä tarvittavilta osin lastensuojeluun ja säädösten edellytysten mukaisissa tilanteissa myös poliisiin ja tehdään lakisääteiset (rikoslaki luvut 20 ja 21, lastensuojelulaki 417/2007 § 25) ilmoitukset (THL 2025a). Kouluterveyskyselyn 2023 ja 2025 tuloksista kiusaamista ja väkivaltaa koskien on tietoa tämän suunnitelman luvussa 2.1.3 (Helenius & Kivimäki) ja vastaavasti TEAvisarin tuloksista oppilaitosympäristöissä luvussa 2.1.4 (Wiss).

Ammattilaisten osaamisen vahvistaminen

Koulu- ja oppilaitosympäristöissä on tärkeää kehittää ja syventää eri toimijoiden osaamisen, toiminnan, vastuiden ja rakenteiden tilanne ja yhdessä sovitut toimintatavat. Toiminnan arvioinnissa ja mahdollisessa päivitystarpeessa tulee huomioida sekä ennalta ehkäisevä toiminta että erilaiset yksilöä ja koko yhteisöä koskevat interventiot turvallisuuden ja hyvinvoinnin tukemisessa ja niihin puuttumisessa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö myönsi keväällä 2023 perusopetukselle 3,5 miljoonaa euroa erityisavustuksia toimenpiteisiin nuorten jengiytymisen ja rikollisuuden ehkäisemiseksi. Avustusta myönnettiin 42 perusopetuksen järjestäjälle ja se oli käytettävissä vuoden 2024 loppuun saakka. Avustus suunnattiin toimiin, joilla kehitettiin ja vahvistettiin koulujen ja moniammatillisen ankkuritoiminnan tai poliisin välistä yhteistyötä kouluyhteisön turvallisuuden edistämiseksi. Lisäksi avustuksella vahvistettiin henkilöstön hyvinvointi- ja turvallisuusosaamista esimerkiksi varhaisen tunnistamisen ja ongelmien puheeksi ottamisen ja niihin puuttumisen osalta.

Opetushallitus myönsi syksyllä 2023 yhteensä 4,6 miljoonaa euroa toisen asteen koulutuksen järjestäjien kaksivuotisille hankkeille. Hankkeiden tavoitteilla ja toimenpiteillä ehkäistään nuorten jengiytymistä ja nuorisorikollisuutta, vahvistetaan opetus- ja ohjaushenkilöstön hyvinvointi- ja turvallisuusosaamista sekä kehitetään kiusaamista, väkivaltaa ja häirintää ehkäisevää toimintakulttuuria toisen asteen oppilaitoksissa. (OPH 2023.) Vuonna 2025 Opetushallitus myönsi perusopetukselle 4,8 miljoonaa euroa kiusaamisen ja väkivallan vastaiseen hanketyöhön.

Esiopetuksen, perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen järjestäjien tulee tehdä opiskeluhoitosuunnitelma, johon sisältyy kriisisuunnitelma. Myös varhaiskasvatuksen yksiköissä on suositeltavaa laatia kriisisuunnitelma osana turvallisuussuunnitelmaa. Kriisisuunnitelmassa kuvataan toiminta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa, joita ovat esimerkiksi tulipalo tai muu onnettomuus, lapsen, oppilaan, opiskelijan tai opettajan menehtyminen, muu vaaratilanne tai väkivaltainen hyökkäys tai sen uhka. Kasvatuksen ja opetuksen yksiköiden johto on vastuussa

kriisinhallinnasta, joka sisältää tiedot, taidot ja keinot, joita tarvitaan vakavan tilanteen tunnistamiseen, arviointiin, ymmärtämiseen ja siitä selviytymiseen, ensihetkestä toipumiseen. (OPH 2025f.)

Kriisisuunnitelma valmistellaan yhteistyössä hyvinvointialueen ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa ottaen huomioon muut säädöspohjaiset ja muut yleiset viranomaisohjeistukset uhka-, vaara ja kriisitilanteista sekä psykososiaalisen tuen järjestämisen periaatteet. Suunnitelma tulee käydä läpi ja tarvittassa päivittää sekä toimimista kriisitilanteessa tulee harjoitella eri toimijoiden kanssa säännöllisesti, jotta kaikki tietävät omat vastualueensa ja toimintaperiaatteet äkillisessä tilanteessa. (OPH 2025f.) On huomioitava, että kriisisuunnitelma ei korvaa valmiussuunnitelmaa, jossa on sisältöjä esimerkiksi kansallisista poikkeustilanteista (OPH 2025g). Väkivaltaisen tilanteen jälkihoitoon ja asian käsittelyyn lasten ja nuorten kanssa on saatavilla ammattilaisille ja myös lasten huoltajille ohjeistuksia. (ks. OPH 2025f, THL 2025c, MLL 2025).

Sovittelutoiminta eri ympäristöissä

Lakisääteisessä sovittelutoiminnassa rikos- ja riita-asioiden (kiusaaminen, väkivalta, häirintä) käsittely on yksi keino puuttua ja etsiä tukikeinoja moniammatillisesti ja monialaisesti myös oppilaitosympäristöissä. Kouluviranomaisella on sovittelulain (1015/2005) mukaan itsenäinen oikeus tehdä sovittelualoite (laki rikos- ja riita-asioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta 1015/2005 13§). Sovittelu on myös tulevaisuuteen suuntaava keino, joka opettaa eri osapuolille keinoja ratkaista ongelmia ja olla osallisena asioiden ratkaisemisessa koulutetun aikuisen tuella (Rimpilä & Kosonen 2025, Järvinen 2025).

Suomessa on 17 sovittelutoimistoa, joiden palvelut ovat kansallisesti ja säädöspohjaisesti kattavasti saatavilla. THL vastaa toiminnan järjestämisestä ja sovittelutoimintaan osallistuvien henkilöiden osaamisen vahvistamisesta. Sovittelutoiminta siirtyy oikeusministeriön hallinnonalalle ja Oikeuspalveluviraston (OPV) järjestämisvastuulle vuoden 2027 alusta lähtien. (THL 2025b; OM 2025.; ks. myös suunnitelman luku 6.5/Malja ym.) Myös kansallisessa nuoriso- ja jengirikollisuuden ehkäisyn ja torjunnan toimenpideohjelmassa (Järvinen ym. 2024) sovittelu on nostettu yhdeksi hyväksi keinoksi rikosten ja riita-asioiden ehkäisemiseksi. Ohjelman mukaan sen käyttöä tulisi lisätä lasten ja nuorten konflikteissa.

Sovittelussa uhri ja tekijä tai rikoksen tai riidan osapuolet, tai rikoksesta epäilty ja asianomistajat kohtaavat toisensa ja tekijä voi ottaa vastuuta teostaan. On myös usein tilanteita, joissa useampi nuori on useammassa roolissa samaan aikaan, tai esimerkiksi tilanteessa on enemmän kuin vain kaksi selkeää osapuolta.

Sovittelutoimintaan on olemassa useita toimintamalleja kuten Verso ja Resto sekä K-0-työskentely, joissa monissa hyödynnetään restoratiivista lähestymistapaa. Tällöin oppilaitoskontekstissa koulun aikuiset toimivat sovittelijoina ja työskentelyssä korostetaan kohtaamista, keskustelua ja yhteistyöhön perustuvaa prosessia. Restoratiivinen lähestymistapa kouluissa on yksi jo vakiintunut keino turvallisuuskulttuurin edistämiseen. Se voi olla moniportaista: lasten toteuttamaa Verso-sovittelua, koulun aikuisjohtoista Resto-sovittelua tai koulun ulkopuolisten tarjoamaa sovittelutukea, kuten rikos- ja riita-asioiden sovittelu tai katusovittelu. (Kauppinen 2022)

Varhaiskasvatuksen, koulun ja oppilaitoksen henkilöstön tulee säädösten ja määräysten mukaisesti seurata tilannetta, saatiinko kiusaaminen, väkivalta, häirintä ja syrjintä päättymään. Mikäli asiaton toiminta jatkuu, siihen tulee puuttua uudelleen ja etsiä tukikeinoja moniammatillisesti ja monialaisesti.

Laajennetut sovittelut ovat monialainen toimintamalli, jossa sovittelutoimiston tai katusovittelijoiden järjestämiin sovitteluihin voidaan kutsua varsinaisten konfliktin osapuolten sekä alaikäisten huoltajien lisäksi nuorten kanssa toimivia ammattilaisia tai nuorten lähiyhteisön jäseniä laajemmin. Laajennettu sovittelu mahdollistaa perinteistä sovittelumenettelyä laajemmin sosiaalisen tuen ja kontrollin konfliktin osapuolille sovittelun aikana sekä sovittelun seurantavaiheessa. Aseman Lapset ry on tuottanut yhteistyössä THL:n asiantuntijoiden kanssa käsikirjan Laajennettujen sovittelujen -toimintamallin toteuttamiseen. (Saarholm ym. 2024.)

Digitaalisissa ympäristöissä kiusaamisen ja väkivallan uhria ei kohdata kasvotusten, jolloin toiminta voi toteutua ja sitä voidaan jatkaa helpommin. Sovittelu digitaalisissa ympäristöissä tapahtuvan rikollisen toiminnan kohdalla saattaa nostaa esille tekijälle ja uhrille toisen osapuolen inhimillisyyden ja näin auttaa kumpaakin tilanteen ymmärtämisessä ja sen käsittelyssä. Keskusrikospoliisin Cybercrime Exit-toiminnassa on laadittu opas digitaalisissa ympäristöissä tapahtuneiden rikosten sovitteluun (poliisi 2025).

6.1.3 Hankkeet, toimintamallit ja tutkimustyö kiusaamisen ja väkivallan vastaisessa työssä

Kirjoittajat: Ulla Korpilahti THL, Sanna Herkama UTU, Tiina Turunen UTU ja Pia Kola-Torvinen OPH

Vuosina 2021–2025 OKM:n rahoittama TUIKKU-hanke on edistänyt varhaiskasvatuksessa tunne- ja vuorovaikutustaitojen ja osallisuuden sekä kiusaamisen ehkäisyyn liittyvien kansallisia toimia (JYU 2025). TUIKKU-hankkeen tutkimustulokset osoittavat, että varhaiskasvatuksessa toteutettu tunnetaitojen ja osallisuuden vahvistaminen edistää lasten sosioemotionaalista kehitystä, parantaa ryhmän ilmapiiriä sekä ehkäisee kiusaamista.

Perusopetuksessa on tehty kiusaamisen vastaista työtä järjestelmällisesti 1990-luvun alusta alkaen. Turun yliopistossa kehitetty, näyttöön perustuva KiVa Koulu -ohjelma on ollut syksystä 2009 alkaen laajasti käytössä Suomen kouluissa ja edelleen noin 40 prosenttia perusopetusta tarjoavista kouluista käyttää ohjelmaa kiusaamisen vastaisessa työssä. Koulut ovat saaneet konkreettisia apuvälineitä ja toimintatapoja kiusaamista ehkäisevään työhön ja kiusaamistapausten selvittelyyn. KiVa-koulu -ohjelmatyössä mukana olevissa kouluissa toteutetaan vuosittain kysely oppilaille ja henkilökunnalle kiusaamisesta ja siihen liittyvistä asioista. Oppilaskeskeiseen vastaukseen vastaa kymmeniä tuhansia oppilaita vuosittain. (kivakoulu.fi 2025.)

Lisäksi Turun yliopistossa on kehitetty opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) rahoituksella Opintokamu-ohjelma (Opintokamu 2025), joka on ollut syksystä 2019 alkaen tarjolla sekä suomenkielisille että ruotsinkielisille toisen asteen oppilaitoksille. Ohjelman opiskelumateriaaleissa käsitellään myös kiusaamista ja sosiaalisia suhteita ja tarjotaan opiskelijoille keinoja selviytyä hankalista sosiaalisista tilanteista.

Karvi on toteuttanut arvioinnit kiusaamisen vastaisista Suomessa jo laajasti käytetyistä toimintamalleista ja ohjelmista varhaiskasvatuksessa (Harkoma ym. 2024) ja perusopetuksessa (Rumpu ym. 2023). Varhaiskasvatuksen arvioinnissa (2023–2024) arvioitiin viisi kiusaamisen vastaista menetelmää tai tunne- ja vuorovaikutustaitojen tukemisen keinoja. Menetelmät olivat Huomaa hyvä, Ihmeelliset vuodet, Mini Verso, Piki ja Pisarapuuttuminen. Keskeisinä johtopäätöksinä tuli esille, että kiusaamisen vastainen työ varhaiskasvatuksessa ei ole vielä riittävän systemaattista, menetelmien vaikuttavuudesta tarvitaan lisää tutkimustietoa, henkilöstön osaamista ja huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä tulee vahvistaa. (Harkoma ym. 2024.)

Perusopetuksen vastaavatyypisessä arvioinnissa (2021–2023) arvioitiin seitsemän kiusaamisen vastaista menetelmää. Menetelmät olivat Gutsy Go, K-0, KiVa Koulu, Oulun tunne- ja turvataitokasvatus, Tukioppilastoiminta, Verso-sovittelu ja Vänele-
vsverksamheten. Tuloksissa korostui, että menetelmien vaikuttava käyttö edellyttää sitoutumista, resursseja ja koulun johdon tukea. Myös oppilaiden ja huoltajien roolia kiusaamisen vastaisessa työssä tulisi vahvistaa. (Rumpu ym. 2023.) Karvin arvioinnit luovat pohjaa käytänteiden seurannalle, arvioinnille ja levittämisen tuelle.

Ohjelman ja toimintamallin valinnassa on hyvä ottaa huomioon edellä mainituissa arvioinneissa tai muissa tietolähteissä (esim. Itlan Menetelmäpankki 2025) esitetyt menetelmästä annettu tutkimusnäytön aste ja sopivuus omaan toimintaympäristöön ja käyttötarkoitukseen. Ohjelman tai mallin, joka ei perustu näyttöön, käyttäminen ei välttämättä vähennä kiusaamista, mutta kuluttaa resursseja. Menetelmän luotettava ja laadukas näyttö sekä soveltuvuus käyttötarkoitukseensa ja implementoinnin tuki puolestaan varmistavat toiminnan vaikuttavuuden juurtumisen pysyväksi osaksi tehtyä yhteisössä tehtyä työtä.

Kiusaamisen vastaisten toimien toteuttamisen ja vaikuttavuuden seurantaan kansallisella tasolla on tulevilla Väkivallaton lapsuus -työn toimintakaudella vuosina 2026–2033 tärkeä kiinnittää erityistä huomiota. Toimenpideohjelmien ja toimintamallien kehitystyön ja arvioinnin lisäksi Suomessa on tehty pitkään kiusaamiseen liittyvää kansainvälistä tutkimusta (ks. mm. Salmivalli & Herkama, painossa). Esimerkiksi Turun yliopiston INVEST Lippulaiva -tutkimuskeskuksessa on käynnissä useita muun muassa Euroopan tutkimusneuvoston rahoittamia hankkeita liittyen esimerkiksi kiusaamisen vastaisten toimenpiteiden vaikuttavuuden parantamiseen (Turun yliopisto, CHALLENGE), kiusaamisen vastaisten toimien käytännön toteuttamisen tukemiseen (Turun yliopisto, IMPRES) ja kiusaamisen pitkäkestoisiin seurauksiin yhteiskunnan toimintaan osallistumisen näkökulmasta (Turun yliopisto, SHADES).

K-0 on Aseman Lapset ry:n kehittämä toimintamalli, joka tarjoaa ulkopuolista, puolueetonta apua vakaviin ja pitkittyneisiin kiusaamistilanteisiin, joissa koulun ja kodin omat keinot eivät enää riitä. K-0-koordinaattorit työskentelevät moniammatillisesti yhdessä koulun, perheiden, sosiaalityön, poliisin ja muiden tahojen kanssa, selvittäen konfliktien tausta keskustelujen ja sovittelun avulla. Toiminta ei kuitenkaan korvaa koulun omia malleja, vaan tukee ja täydentää niitä. Tilanteita seurataan myös niiden rauhoituttua. (Kauppinen 2022, Aseman Lapset 2025.)

6.1.4 Opiskeluhuollon ja opiskeluhoitopalvelujen näkökulma turvallisuuden edistämiseen

Kirjoittajat: Marke Hietanen-Peltola THL, Johanna Jahnukainen THL ja Ulla Korpilahti THL

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) mukaan opiskeluhuollolla tarkoitetaan opiskelijan psyykkisen ja fyysisen terveyden, oppimisen sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä monialaisesti. Kokonaisuuteen sisältyy myös esteettömyyden, yhteisöllisen toiminnan sekä kodin ja oppilaitoksen välisen yhteistyön vahvistaminen. Työskentelyn pohjaksi tarvitaan jatkuvaa seurantaa ja tietoa oppilaitosympäristön terveellisyydestä ja turvallisuudesta sekä yhteisön, luokkien ja opetusryhmien hyvinvoinnista. Esimerkiksi säädöspohjaisista (terveydenhuoltolaki 1326/2010, 17§) säännöllisistä oppilaitosten monialaisista tarkastuksista kerätty tieto terveellisyyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin tilanteesta on välttämätöntä opiskeluhoitotyön tavoitteelliseen suunnitteluun ja kehittämiseen oppilaitoksessa ja laajemminkin kunnassa sekä alueilla (Hietanen-Peltola & Korpilahti 2015).

Opiskelijoilla on oikeus yksilökohtaisiin opiskeluhoitopalveluihin, joita ovat koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä kuraattori- ja psykologipalvelut. Palvelujen tulee olla helposti saatavilla oppilaitoksissa tai niiden välittömässä läheisyydessä. Opiskelijoiden tiedetään seurantaraporttien mukaan käyttävän opiskeluhoitopalveluja paljon (Hietanen-Peltola ym. 2023, 2024a).

Opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisista 39 prosenttia kokee Hietanen-Peltolan ja kollegojen (2024b) mukaan auttamismahdollisuutensa opiskelijan lähisuhdeväki- valtaan liittyvissä tilanteissa hyväksi tai melko hyväksi. Vastaavasti hyväksi tai melko hyväksi auttamismahdollisuutensa kiusatun kohdalla koki vastaajista 59 prosenttia ja kiusaajan kohdalla näin koki saman raportin mukaan vastaajista noin puolet (51 %).

Lapsiuhritutkimuksen 2022 mukaan yhdeksäsluokkalaiset nuoret keskustelisivat todennäköisimmin ongelmistaan, murheistaan ja huolistaan heidän parissaan toimivista ammattilaisista koulupsykologin (40 %) ja koulukuraattorin (37 %) kanssa. Muista ammattilaisista poliisille (37 %) ja koulun terveydenhoitajalle (38 %) oltaisiin valmiita kertomaan näistä asioista. Vastausten perusteella vähiten ongelmista ja huolista oltaisiin valmiita kertomaan opettajalle (24 %). Sukupuolten vertailussa tytöt kertoivat kokemuksistaan mieluiten koulupsykologille, pojat poliisille ja muuta sukupuolta edustavat koulukuraattorille. Saman tutkimuksen mukaan vajaa kymmenesosa (8 %) kaikista vastaajista raportoi, ettei ollut esimerkiksi kertonut koke- mastaan väkivallasta ja vahingonteoista kenellekään. (Mielityinen ym. 2023.)

Yhteisöllinen opiskeluhoitotyö kuuluu kaikille koulun ja oppilaitoksen toimijoille. Työskentelyyn sisältyy myös ehkäisevä päihdetyö, jolla edistetään opiskeluyhteisön ja yksittäisen oppilaan, opiskelijan sekä henkilöstön hyvinvointia ja oppimisympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta (OPH 2025h). Systemaattinen puheeksiotto väkivallasta eri palveluissa on tärkeää, sillä esimerkiksi häpeän, asian normalisoinnin tai sen vuoksi, ettei usko siitä olevan mitään hyötyä, lapsi ja nuori ei itse useinkaan ota asiaa esille. Puheeksiotto voi auttaa erityyppistä väkivaltaa kokeneen tai sitä itse käyttävän havahtumaan tilanteeseen ja saamaan apua. Ammattilaisia koskevat lisäksi eettiset ja säädöspohjaiset velvoitteet (mm. lastensuojelulaki 417/2017) puuttua väkivaltaan, tehdä tarvittavat ilmoitukset viranomaisille, arvioida väkivallan riskiä sekä ohjata asiakas avun piiriin. Väkivaltaan puuttuminen voi ehkäistä ja voi jopa pelastaa ihmishenkiä, sillä jatkuessaan väkivallanteot usein raaistuvat. (Korpi-lahti ym. 2024, Autio 2025, THL 2025d.)

6.1.5 Tavoite ja toimenpide luvussa 6.1

Turvallisuusosaaminen ja johtamisen kehittäminen paranee varhaiskasvatuksen yksiköissä ja oppilaitoksissa

18. Toimenpide	Toteuttajatahot	Seuranta ja mittarit
<p>Kehitetään turvallisuusosaamista ja johtamista varhaiskasvatuksen yksiköissä ja koulun/oppilaitoksen sisäisessä työssä, huomioiden:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rakenteet • Yhteiset toimintamalli, puuttuminen, ilmoitusmenettely • Roolit ja vastuut, sovittelun hyödyntäminen 	<p>Kunnat ja koulutuksen sekä opetuksen järjestäjät</p> <p>OPH</p> <p>THL/Oikeuspalveluvirasto (OPV)</p> <p>Rikoksentorjunta-neuvosto</p> <p>Poliisihallitus, poliisiyksiköt</p>	<p>Vuosina 2025–2027 toteutunut OPH:n koulutuskokonaisuus ja hankkeet ja niiden palautteet.</p> <p>Päivitettyjen NEUKO-artikkelien sisällöt seuranta-ajankohtana vuonna 2029 (THL).</p> <p>Turvalliset kadut -kokonaisuudessa tuotetut materiaalit vuoden 2026 loppuun mennessä ja sovittelupalvelujen työssä tuotetut materiaalit.</p> <p>Nuoriso- ja jengirikollisuuden toimintaohjelman loppuarvioinnin tulokset (RTN).</p>

Toimeenpano vuosina 2026–2029

OPH: rahoittaa ja tukee perusopetuksen järjestäjien kiusaamisen ja väkivallan vastaisen työn hankkeita vuosina 2025–2027. Hankkeista saadaan parhaita käytäntöjä, joita voidaan jakaa kansallisesti. Opetushallitus järjestää koulutuskokonaisuuden perusopetuksen järjestäjille vuosina 2025–2027.

STM ja THL: koordinoivat monialaista nk. Istanbulin sopimuksen (SopS 53/2015) Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisyn toimikuntaa, jossa mm. OPH on mukana. Kauden 2026–2033 toimeenpanosuunnitelmassa on kirjattu seuraava toimenpide (tp 1.9), joka liittyy osaltaan myös tähän Väkivallaton lapsuus -työn toimeen 17: *”Edistetään koulutuksen järjestäjän mahdollisuuksia kehittää opetushenkilöstön valmiuksia ja osaamista (perusopetuksessa ja toisen asteen koulutuksessa) naisiin kohdistuvan väkivallan eri muodoista, väkivallan tunnistamisesta ja oppilaiden palveluohjauksessa, huomioiden erityisesti kunniaan liittyvä väkivalta, sukuelinten silpominen, moniperusteinen syrjintä, digiväkivalta ja seksuaalinen häirintä.”* Tämä edellä mainittu toimenpide toteuttaa EU-direktiivin 2024/1385 Art.34 4 kohta ja 5.

THL: Neuvolapalvelujen ja koulu- ja opiskeluterveydenhuollon toimijoille suunnatun maksuttoman kaikille avoimen Terveysportin NEUKO-tietokannan päivityksessä vuonna 2026 päivitetään myös väkivaltaan liittyvät artikkelit. Samassa yhteydessä lisäksi varmistetaan väkivallan ehkäisemisen, tunnistamisen ja puuttumisen sisältyminen systemaattisesti kaikkiin koulu- ja opiskeluterveydenhuollon terveystarkastuksia ohjeistaviin artikkeleihin kuten neuvolapalveluissa jo on (systemaattinen puheeksiotto neuvolassa ja opiskeluhoitopalveluissa tärkeää).

THL: Turvalliset kadut -toimenpidekokonaisuudessa koulutetaan ja laaditaan toimenpiteeseen liittyvää materiaalia vuoden 2026 loppuun saakka. Terveysportin Hoitotyön tietokannasta on myös saatavilla jo artikkeli Nuorten välisen väkivallan tunnistaminen ja siihen puuttuminen (Autio 2025) ja THL:n verkkokoulu.

Helsingin kaupunki: Helsingissä on meneillään lokakuuhun 2027 asti Kadulta sovitteluun – Monitoimijainen sovittelu katuväkivallan ehkäisyssä -hanketyö osana Turvalliset kadut -kokonaisuutta. Hanke toteutetaan yhteistyössä kasvatuksen ja koulutuksen toimialan ja sovittelutoimiston sekä lastensuojelun, poliisin, nuorisotyön ja Aseman Lapset toimijoiden kanssa. Hankkeessa kehitetään kaupunkitasoisesti, mutta saatuja tuloksia ja tuotoksia on mahdollisuus hyödyntää sovittelutoimistojen työssä kansallisella tasolla.

THL (vuoden 2027 alusta OPV): Sovittelupalvelut tuottavat oppilaitosten johdolle ja kasvattajille suunnattua materiaalia toiminnasta ja sen mahdollisuuksista kouluyhteisössä hyödynnettäväksi. Sovittelupalvelujen henkilöstö tekee läheistä yhteistyötä Poliisihallituksen, poliisin sekä esimerkiksi poliisin ankkuritoiminnan kanssa. Toiminnan sisällöistä päivitetään tietoa rakenteellisten muutosten jälkeen vuonna 2027.

Rikksentorjuntaneuvosto RTN: edistää nuoriso- ja jengirikollisuutta ehkäisevän toimenpideohjelman toimeenpanoa sovittelua koskevien toimien osalta ja sovittelun käyttöä rikksentorjunnan menetelmänä.

Poliisihallitus, poliisiyksiköt: Poliisihallitus ja poliisiyksiköt tukevat kouluja koulupoliisitoiminnalla ja etäkoulutuksilla/videoilla.

Lähteet

- Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantuloa 60/1991. <https://www.finlex.fi/fi/valtiosopimukset/sopimussarja/1991/60>
- Autio E. 2025. Nuorten välisen väkivallan tunnistaminen ja siihen puuttuminen. Terveysportti, Hoitotyön tietokanta, Mielen terveys- ja päihdehoitotyö. Osoitteessa: <https://www.terveysportti.fi/apps/dtk/shk/article/mjp00080/search/v%C3%A4ki-valta> [Luettu 18.10.2025]
- Harkoma S, Marjanen J, Junntila N, Sainio M, Stoor-Grenner M. & Tiihonen M. 2024. Arviointi kiusaamisen vastaisesta toiminnasta sekä lasten tunne- ja vuorovaikutustaitojen tukemisesta varhaiskasvatuksessa. Julkaisu ja materiaali saatavilla osoitteessa: <https://www.karvi.fi/fi/julkaisut/arviointi-kiusaamisen-vastaisesta-toiminnasta-seka-lasten-tunne-ja-vuorovaikutustaitojen-tukemisesta-varhaiskasvatuksessa> [Luettu 12.8.2025]

- Herkama, S. (2025). Tutkimusperustaisten menetelmien onnistunut hyödyntäminen koulussa edellyttää riittävää käyttöä, menetelmäuskollisuutta, juurtumista sekä seurantaa ja tukea. *Kasvun Tuki -Aikakauslehti*, 5(2). <https://doi.org/10.61259/kt.177484>
- Herkama, S., Kontio, M., Sainio, M., Turunen, T., Poskiparta, E., & Salmivalli, C. 2022. Facilitators and barriers to the sustainability of a school-based bullying prevention program. *Prevention Science*, 23, 954–968. doi.org/10.1007/s11121-022-01368-2
- Herkama, S., Larose M.-P., Harjuniemi, I., Pöyhönen, V., Yanagida, T., Kankaanpää, E., Rissanen, E., & Salmivalli, C. 2024. Improving the implementation of KiVa anti-bullying program with tailored mentorship: Study protocol for a cluster randomized controlled trial. *Contemporary Clinical Trials*, 137. doi.org/10.1016/j.cct.2023.107407
- Hietanen-Peltola M, Jahnukainen J, Huurre T, Ervasti E, Vaara S. 2024a. Opiskelu- huoltopalveluja käytetään paljon ja oppilaiden ja opiskelijoiden asiointi useassa eri palvelussa on lisääntynyt – Kouluterveyskyselyn 2023 tuloksia. Tutkimuksesta tiiviisti 10/2024. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-273-0>
- Hietanen-Peltola M. Huurre T, Jahnukainen J, Lahdenkari M, Vaara S. 2024b. Yhteinen työ opiskelijoiden tueksi jatkuu hyvinvointialueilla. Opiskeluhoitopalvelujen seuranta OPA 2024. Raportti 8/2024, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-425-3>
- Hietanen-Peltola M, Jahnukainen J, Ervasti E, Huurre T, Vaara S. 2023. Opiskeluhoitopalvelujen käyttö perusopetuksessa ja toisella asteella. Kouluterveyskyselyn 2023 tuloksia. Työpaperi 32/2023, THL <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-155-9>
- Hietanen-Peltola M. & Korpilahti U. (toim). 2015. Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos : Opas ympäristön ja yhteisön monialaiseen tarkastamiseen. THL Ohjaus 2015:7. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-505-9>
- Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö (Itla). 2025. Menetelmäpankki, Kasvun tuki -tietolähde. Osoitteessa: <https://itla.fi/toiminta/kasvun-tuki/menetelmapankki/> [Luettu 17.10.2025]
- Jyväskylän yliopisto (JYU). 2025. TUIKKU – tunnetaitoja ja osallisuutta varhaiskasvatukseen. Osoitteessa: <https://www.jyu.fi/fi/hankkeet/tuikku-tunnetaitoja-ja-osallisuutta-varhaiskasvatukseen> [Luettu 21.10.2025]
- Järvinen S. 2025. Sovittelussa on iso potentiaali ja sen käyttöä kannattaa lisätä. Rikksentorjuntaneuvosto kolumni 19.6.2025. Osoitteessa: <https://rikksentorjunta.fi/-/sovitellussa-on-iso-potentiaali-ja-sen-kayttoa-kannattaa-lisata>
- Kauppinen J. (toim.). 2022. Käsikirja lasten ja nuorten sovitteluihin. Aseman Lapset ry. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-7136-13-3>
- Kivakoulu.fi. 2025. Tehdään se yhdessä! Osoitteessa: <https://www.kivakoulu.fi/> [Luettu 27.10.2025]
- Korpilahti U, Malja M, Jääskeläinen P. & Murdoch T. (toim.). 2023. Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelma : väliarviointi 2020 – alkuvuosi 2023. STM raportteja ja muistioita 2023:17. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8417-2>

- Korpilahti U, Tupola S. & Piispa M. 2024. Väkivallan ehkäisy – tue, tunnista ja puutu varhain. Duodecim Terveysportti, NEUKO tietokanta. Osoitteessa: https://www.terveysportti.fi/apps/dtk/nko/article/nla00063?toc=1112236_bc [Luettu 5.9.2025]
- Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2017/531>
- Laki lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä 59/1991. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/1991/1129>
- Laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta 1015/2005. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2005/1015>
- Lukiolaki 714/2018. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2018/714>
- Lastensuojelulaki 417/2007 <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2007/417>
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL). 2025. Väkivaltautisista puhuminen lapsen kanssa. Osoitteessa: <https://www.mll.fi/vanhemmille/vinkkeja-lapsiperheen-arkeen/vakivaltautisista-puhuminen-lapsen-kanssa/> [Luettu 16.10.2025]
- Mielityinen, L., Hautamäki, S., Hakala, V., Fagerlund, M. & Ellonen, N. 2023. Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2022. Määrät, piirteet ja niiden muutokset 1988–2022. Sosiaali- ja terveysministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-7158-5>
- Oikeusministeriö (OM). 2025. Rikos- ja riita-asioiden sovittelu siirtyy Oikeuspalveluvirastoon vuonna 2027. Tiedote. Osoitteessa: <https://oikeusministerio.fi/-/rikos-ja-riita-asioiden-sovittelu-siirtyy-oikeuspalveluvirastoon-vuonna-2027> [Luettu 20.8.2025]
- Opetushallitus (OPH). 2025a. Kasvatuksen ja koulutuksen turvallisuus. Osoitteessa: <https://www.oph.fi/fi/teemat-ja-kehittaminen/kasvatuksen-ja-koulutuksen-turvallisuus> [Luettu 28.7.2025]
- Opetushallitus (OPH). 2025b. Kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan ehkäiseminen. Osoitteessa: <https://www.oph.fi/fi/teemat-ja-kehittaminen/kiusaamisen-ja-vakivallan-ennaltaehkaisy> [Luettu 21.10.2025]
- Opetushallitus (OPH). 2025c. Kiusaaminen ja väkivalta sekä niiden tunnistaminen. Osoitteessa: <https://www.oph.fi/fi/teemat-ja-kehittaminen/kiusaaminen-ja-vakivalta-seka-niiden-tunnistaminen> [Luettu 21.10.2025]
- Opetushallitus (OPH). 2025d. Kiusaamiseen ja väkivaltaan puuttuminen. Osoitteessa: <https://www.oph.fi/fi/teemat-ja-kehittaminen/kiusaamiseen-ja-vakivaltaan-puuttuminen> [Luettu 21.10.2025]
- Opetushallitus (OPH). 2025e. Pedagoginen turvallisuus. Osoitteessa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/pedagoginen-turvallisuus> [Luettu 30.4.2025]
- Opetushallitus (OPH). 2025f. Kriiseihin varautuminen ja toiminta äkillisessä kriisitilanteessa. Osoitteessa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kriiseihin-varautuminen-ja-toiminta-akillisessa-kriisitilanteessa> [Luettu 16.10.2025]

- Opetushallitus (OPH). 2025g. Varautuminen häiriötilanteisiin. Osoitteessa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varautuminen-hairiotilanteisiin> [Luettu 16.10.2025]
- Opetushallitus (OPH). 2025h. Ehkäisevä päihdetyö yhteisöllisessä opiskeluhollossa. Osoitteessa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/ehkaiseva-paihde-tyo-yhteisollisessa-opiskeluhollossa> [Luettu 28.7.2025]
- Opetushallitus (OPH). 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. OPH Määräykset ja ohjeet 2022:2a. ISBN pdf 978-952-13-6864-6
- Opetushallitus (OPH). 2019. Lukion opetussuunnitelmien perusteet. Osoitteessa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/lukion-opetussuunnitelmien-perusteet> [Luettu 3.11.2025]
- Opetushallitus (OPH). 2014a. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Osoitteessa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/esiopetuksen-opetussuunnitelmien-perusteet> [Luettu 20.8.2025]
- Opetushallitus (OPH). 2014b. Perusopetussuunnitelman perusteet. Osoitteessa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/perusopetuksen-opetussuunnitelman-perusteet>. [Luettu 28.7.2025]
- Opintokamu. 2025. Opintokamu-ohjelman sivusto. Osoitteessa: <https://opintokamu.fi/fi/> [Luettu 21.11.2025]
- Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2013/1287>
- Perusopetuslaki 628/1998. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1998/628>
- Poliisi. 2025. Cybercrime Exit – nuorten kyberrikollisuuden ehkäisy, ml pdf-tiedostona opas kyberrikosten sovittelusta. Osoitteessa: <https://poliisi.fi/cybercrime-exit> [Luettu 16.10.2025]
- Rikoslaki 39/1889. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1889/39-001>
- Rimpilä I. & Kosonen M. 2025. Vastuunotto konkretisoituu rikos- ja riita-asioiden sovittelussa. Haaste-lehti 1–2/2025. Osoitteessa: <https://rikoksantorjunta.fi/-/haaste-1-2-2025-vastuunotto-konkretisoituu-rikos-ja-riita-asioiden-sovittelussa> [Luettu 20.8.2025]
- Rumpu N, Markkanen EL, Hyvärinen N, Anttila N, Danchu P, Kuvaja M, Romantschuk M. & Sainio M. 2023. Kiusaamisen vastaisten menetelmien arviointi – Seitsemän arviointiin valitun menetelmän käytettävyys, juurrutettavuus ja tuloksellisuus. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvi. Julkaisuja 11/2023. ISBN 978-952-206-762-3 pdf [Luettu 11.8.2025]
- Saarholm, J., Turkka, H., Toivonen, A., Rimpilä, I, Elonheimo, H. 2024. Laajennettujen sovittelujen käsikirja : Välineitä nuorten sovitteluihin. THL Ohjaus 2024:13. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-431-4>
- Sainio M, Herkama S, Mari Kontio M. & Salmivalli C. 2019. KiVa anti-bullying programme. In publication P.K. Smith (ed). Making an Impact on School Bullying: Interventions and Recommendations. Routledge, p. 45–64. 9780815385295

- Salmivalli, C. & Herkama, S. (painossa). Finland. In J. S. Hong, R. Thornberg, V. J. Llorent & Z. Han (Eds.), *Bullying: Global case studies in policy and prevention for young people*. Edward Elgar.
- Salmivalli C, Rissanen M, Kola-Torvinen P, Hietanen-Peltola M, Korpilahti U, Helenius J, Rautava M. & Porras K. Väkipalta, kiusaaminen ja häirintä varhaiskasvatuksessa, oppilaitoksissa ja ohjatussa harrastustoiminnassa. Teoksessa U. Korpilahti ym. (toim). *Väkipallaton lapsuus : toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025*, luku 9, s. 236–70. STM julkaisuja 2019:27. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>
- Tasavallan presidentin asetus lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen lainsäädännönalaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta, nk. Lanzaroten sopimus SopS 88/2011. <https://www.finlex.fi/fi/valtiosopimukset/sopimussarja/2011/88>
- Laki lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta SopS 87/2011. Osoitteessa: <https://www.finlex.fi/fi/valtiosopimukset/sopimussarja/2011/87>
- Terveydenhuoltolaki 1326/2010. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2010/1326>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 2025a. Velvollisuus ilmoittaa poliisille. Lastensuojelun käsikirja verkkosivut. Osoitteessa: <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/ilmoitusvelvollisuus-lapsen-kohdistuvasta-vakivallasta/velvollisuus-ilmoittaa-poliisille> [Luettu 28.7.2025]
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 2025b. Rikos- ja riita-asioiden sovittelu. Osoitteessa: <https://thl.fi/palvelut-ja-asiointi/valtion-sosiaali-ja-terveydenhuollon-erityispalvelut/rikos-ja-riita-asioiden-sovittelu> [Luettu 20.8.2025]
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 2025c. Ohjeita kouluväkivallan käsittelyyn ammattilaisille. Osoitteessa: <https://thl.fi/aiheet/vakivalta/tyon-tueksi/ohjeita-kouluvakivallan-kasittelyyn-ammattilaisille> [Luettu 16.10.2025]
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 2025d. Väkipallan puheeksi ottaminen. Osoitteessa: <https://thl.fi/aiheet/vakivalta/vakivaltaan-puuttuminen/vakivallan-puheeksi-ottaminen> [Luettu 18.10.2025]
- Turun yliopisto: CHALLENGE. Osoitteessa: <https://sites.utu.fi/challenge/> [Luettu 28.10.2025]
- Turun yliopisto: IMPRES. Osoitteessa: <https://sites.utu.fi/impres/> [Luettu 28.10.2025]
- Turun yliopisto: SHADES. Osoitteessa: <https://sites.utu.fi/shades/> [Luettu 28.10.2025]
- Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta VNA 338/2011. <https://finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2011/338>
- Varhaiskasvatustilaki 540/2018. <https://finlex.fi/fi/lainsaadanto/2018/540>

6.2 Digiturvataidot ja väkivalta digitaalisissa ympäristöissä

Jokaisella lapsella ja nuorella on oikeus turvalliseen kasvu- ja toimintaympäristöön, johon luetaan mukaan myös digitaaliset ympäristöt. Nämä oikeudet perustuvat säädöksiin kuten YK:n lapsen oikeuksien sopimus (SopS 59–60/1991) ja perusopetuslaki 628/1998). Tämä tarkoittaa myös digitaalisten ja sosioemotionaalisten taitojen sekä tasa-arvoisen seksuaalikehityksen tukemista ja turvaamista eri toimintaympäristöissä (ks. esim. CoE, CDENF 2025).

Suomessa säädöspohjainen tehtävä edistää mediakasvatusta, lasten mediataitoja ja lapsille turvallista mediaympäristöä on annettu OKM:n alaiselle Kansalliselle audiovisuaaliselle instituutille (KAVI)²¹. Organisaation tehtäviin kuuluu koordinoita kansallisten mediakasvatustilinjojen toimeenpanoa, joka kuuluu usealle eri hallinnonalalle sekä julkisen sektorin lisäksi myös yksityiselle ja kolmannelle sektorille. Ministeriön linjauksissa on annettu tavoitteet ja toimenpiteet mediakasvatuksesta vastaaville ja sitä toteuttaville tahoille. Mediataidot nähdään linjojen mukaan kansalaistaitoina ja turvallisempi digitaalinen ympäristö koostuu sekä yksilöiden taidoista että yhteiskunnan hyvistä käytännöistä ja sääntelystä. Toimeenpanoa seurataan vuosittain julkaistavan Medialukutaito Suomessa -raportin avulla. OKM julkaisee uudistetun version mediakasvatustilinjoista joulukuussa 2025.

World Childhood Foundationin (2025) julkaiseman raportin mukaan verkkovälitteinen seksuaaliväkivalta vaikuttaa lapsiin ja heidän perheisiinsä yksilö-, perhe- ja ryhmätasolla. Lapsilla ja nuorilla on erityyppisiä tuen ja avun tarpeita, jotka on arvioitava tapauskohtaisesti. Raportti nostaa esiin myös sen, että monet ammattilaiset eivät ymmärrä edelleenkään verkkovälitteisen seksuaaliväkivallan kohteeksi joutuneiden lasten ja nuorten tuen tarvetta sen edellyttämällä vakavuudella. Lapsen ja nuoren kokemus voidaan ohittaa ajatuksella, että se olisi jotain vähemmän todellista ja vähemmän vakavaa. Kuitenkin esimerkiksi Suojellaan Lapsia ry:n asiantuntijoiden yhteistyössä kansainvälisten asiantuntijoiden kanssa tehdyn tutkimuksen alustavissa tuloksissa on viitteitä siitä, että verkkovälitteiset rikokset voivat aiheuttaa paljon kielteisiä, jopa vielä fyysistä väkivaltaa pidempiaikaisia haittoja uhreille ja selviytyjille. Tutkimusraportti ja tulokset julkaistaan syksyllä 2025. Vanhempien ja lasten sekä nuorten parissa toimivien ammattilaisten kouluttaminen on merkityksellistä turvallisuuden edistämiseksi.

21 Kansallinen audiovisuaalinen instituutti (KAVI) ja Taiteen edistämiskeskus (Taike) yhdistyvät uudeksi Taide- ja kulttuurivirastoksi 1.1.2026 alkaen.

Väkivallaton lapsuus -työssä on vuosina 2020–2025 ollut sisältöjä digiturvataitoihin ja erityyppisen digitaalisen väkivallan, houkuttelun ja häirinnän ehkäisyyn, tunnistamiseen ja puuttumiseen, (ks. lisätietoa Väkivallaton lapsuus -työn nk. käsikirja, Vaaranen-Valkonen & Laitinen 2019, luku 11) ja työn toimeenpanon väliarviointiraportti (Korpilahti ym. 2023, luku 3). Niin kutsutun Lanzaroten sopimuksen (SopS 88/1991) kansallisessa toimeenpanosuunnitelmassa vuosille 2022–2025 (Malja & October 2022) on ollut kirjattuna toimenpide sopimuksen artiklojen 30–37 pohjalta ja tämän seksuaaliväkivallan ehkäisyn koulutuksellisen toimenpiteen toimeenpanoa on tarkoitus jatkaa osana Väkivallaton lapsuus -työtä vuosina 2026–2033 (ks. tulevat toimenpiteet luku 6.6.).

Osana THL:n koordinoimaa Barnahus-hankkeen työtä vuosina 2019–2025 on järjestetty digiturvataitoihin ja digitaaliseen väkivaltaan liittyviä koulutuksia ja julkaistu materiaalia. Lisäksi useilla järjestöillä (mm. Pelastakaa Lapset ry, Suojellaan Lapsia ry) on ollut runsaasti ansiokasta työtä, koulutusta, hanketyötä, tutkimusta ja materiaalin tuottamista digiturvataitoihin ja digiväkivallan ehkäisyyn, tunnistamiseen ja torjuntaan.

6.2.1 Digiturvataidot

Kirjoittajat: Ulla Korpilahti THL, Paula Tyrväinen OPH, Päivi Leppänen OPH, Heidi Sairanen OPH, Kimmo Koskinen OPH, Päivi Lindberg THL ja Marja Pulkkinen OKM

Lapset ja nuoret elävät digitalisoituneessa yhteiskunnassa. Jo hyvinkin nuorilla lapsilla, jopa alle kouluikäisillä, on käytössään puhelin tai tabletti. Digitaalinen maailma tarjoaa lapsille ja nuorille iloa ja viihdettä; kuten sarjoja, musiikkia, yhteydenpitoa, uutisia ja tietoa eri asioista. Lapset ja nuoret hyödyntävät esimerkiksi videoita uusien asioiden oma-aloitteiseen oppimiseen. Sosiaalisessa mediassa jaetaan tietoa nopeasti ja helposti.

Uuden oppiminen ja digitaitojen kehittäminen tapahtuvat luontevana osana nuoren arkea, usein varsin itsenäisesti, mikä saattaa johtaa myös teknologian väärinkäyttöihin. Lapset ja nuoret eivät ymmärrä laillisen ja laittoman toiminnan rajoja toimiessaan tietoverkoissa, mikä voi asettaa heidät myös rikoksen tekijän asemaan. Digitaalisilta taidoiltaan taitavat lapset ja nuoret voidaan myös houkutella rikollisiin toimiin rikollisten toimesta digitaalisissa ympäristöissä. Myös digipelialustoilla muodostetaan yhteisöjä ympäri maailmaa.

Digitaalinen osaaminen ja medialukutaito

Lapsen ja nuoren kokonaisvaltainen hyvinvointi edellyttää myös digitaalisten laitteiden käyttöä heidän tasapainoista kehitystään edistävillä tavoilla. Lapsen iällä ja kehityksellä sekä sillä, mitä digilaitteilla tehdään, on merkitystä arvioitaessa laitteiden käytön vaikutuksia hyvinvointiin. Varhaiskasvatussuunnitelman sekä esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteissa (OPH 2014, 2022) turvallisen ja vastuullisen toiminnan harjoittelu on osa digitaalisen osaamisen ja medialukutaidon kehittämistä. Tavoitteena on, että lapset ja nuoret oppivat toimimaan omaa ja muiden turvallisuutta edistävillä tavoilla.

Digitaalinen osaaminen ja monilukutaito ovat osa varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen pedagogista toimintaa sekä kaikkia opetettavia aineita perusopetuksessa. Varhaiskasvatussuunnitelman sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (OPH 2022, OPH 2014) on sisältöjä digitaalisten laitteiden käytöstä osana pedagogista toimintaa ja myös digitaalisten ympäristöjen monipuolisen, vastuullisen ja turvallisen käytön opettamisesta. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan monipuolisten turvataitojen opetusta tulisi olla kirjattuna paikallisiin opetussuunnitelmiin perusopetuksen alaluokilta alkaen osana ympäristöoppia ja terveystiedon opetusta, ja yläkoulussa vuosiluokilla 7–9 osana terveystiedon opetusta. (OPH 2014.)

Hyvä digitaalinen osaaminen auttaa ennaltaehkäisemään ei-toivottuja tilanteita ja toimimaan mahdollisissa uhka- ja vaaratilanteissa. Lasten ja nuorten digitaalisen osaamisen vahvistaminen tukee digitaalista hyvinvointia ja hallinnan tunnetta digitaalisissa ympäristöissä. Digitaalisen osaamisen vahvistamisessa on huolehdittava, että lapsia opastetaan riittävästi digitaalisten ympäristöjen turvalliseen, lailliseen ja eettiseen käyttöön ikätasoon sopivalla tavalla. Perusteiden konkretisoimiseksi ja toimeenpanon tueksi Opetushallitus (OPH) ja Kansallinen audiovisuaalinen instituutti (KAVI) ovat julkaisseet Digitaalisen osaamisen kuvaukset, joissa kuvataan tarkasti digitaalisen osaamisen kehittymisen jatkumoa varhaiskasvatuksesta perusopetuksen päättymiseen asti. (OPH 2022b.)

Digitaaliseen osaamiseen sisältyy laajasti myös monenlaisia taitoja, kuten hyvät vuorovaikutustaidot, sisällöntuottamisen taidot, sekä taitoa arvioida tietoa kriittisesti. Tekoälyn käytön lisääntyessä merkityksellistä on tekoälyn käyttötaidot, johon kuuluu myös ymmärrys tekoälyn toimintalogiikoista ja kyky arvioida tekoälyn tuottamaa tietoa (OPH 2025).

Digiturvataitojen oppimisen ja omaksumisen myötä turvallisuus, oman sekä toisten ihmisarvon kunnioittaminen ja häiritsevän ja väkivaltaisen toiminnan tunnistaminen digitaalisissa ympäristöissä on mahdollista lapselle ja nuorelle. Myös lasten

vanhemmat ja lasten sekä nuorten parissa toimivat ammattilaiset tarvitsevat tukea mediakasvatussisältöjen ja linjausten pohdintaan. Mitä nuoremmasta lapsesta on kysymys, sitä enemmän lapsi tarvitsee aikuisen ohjausta, tukea ja valvontaa digitaalisten laitteiden kanssa toimimiseen. (ks. esim. Kosola 2021, Andell & Ylenius-Lehtonen 2024).

Pelastakaa Lapset -järjestön asiantuntijat tekivät vuonna 2023 internetin käyttöä ja turvallisuutta koskevan tarvekartoituksen ja -analyysin 11–17-vuotiaille lapsille ja nuorille (n = 359) ja 96 aikuiselle. Lasten ja nuorten kolme suurinta toivetta olivat:

- Nettikiusaamiseen ja haitallisiin kontakteihin liittyvää ennaltaehkäisevää työtä ja toimenpiteitä pitäisi olla enemmän
- Lasten netissä toimimisesta pitäisi aikuisten kantaa suurempaa vastuuta, antaa tukea ja rajoituksia
- Tietoa turvallisesta verkkokäyttäytymisestä tulisi olla tarjolla enemmän.

Tämän edellä mainitun kartoituksen pohjalta on tehty listaus suosituksista huoltajille, kouluille ja päättäjille (ks. Pelastakaa Lapset ry 2023). Pelkkä laitteiden käytön rajoittaminen ei ole ratkaisu asiaan, sillä UNICEFin vuonna 2025 julkaistun raportin mukaan lasten digitaaliset taidot karttuvat, mitä enemmän he viettävät aikaa netissä ja eri laitteilla. Kun käyttöä rajoitetaan, lasten digiturvataidot ovat heikot. Raportin mukaan esimerkiksi säännöllisesti sosiaalista mediaa käyttävät lapset ovat jopa kaksi kertaa todennäköisemmin tietoisia siitä, miten muuttaa sovelluksen yksityisyysasetuksia, poistaa ja estää henkilöitä omista yhteystiedoistaan ja käyttää tehokkaita hakusanoja verkkohausta.

Nostoja UNICEFin raportin (2025) suosituksista digitaalisten taitojen tukemiseen:

- Päättäjien ja asiantuntijoiden tulisi yhdessä lasten kanssa määritellä, mitä digitaalisia taitoja tulevaisuudessa tarvitaan.
- Digitaalisten taitojen opetusta tulisi arvioida ja sisällyttää koulujen opetukseen ja henkilöstön sekä ammattiin opiskelevien ajantasaisesta digiosaamisesta tulisi huolehtia.
- Lapset ja nuoret tarvitsevat digiturvataitoja arjessaan päivittäin haittojen tunnistamiseen ja niihin reagoimiseen, osaamisesta huolehtiminen on aikuisten velvollisuus.

Digitaalinen nuorisotyö

Digitaalisissa ympäristöissä tapahtuva nuorten kohtaamistyö ja verkossa verkko-työkaluja hyödyntävä esimerkiksi verkkopelaamista tai mediakerhoja järjestävä nuorisotyö on yksi nuorisotyön toimintamuodoista. Vuonna 2023 digitaalista tai verkkonuorisotyötä tarjosi 83 prosenttia kunnista. Noin viidesosa kunnista tarjosi palvelua säännöllisesti, joko päivittäin tai jatkuvasti. Samalla osuudella kunnista palvelua tarjottiin kuitenkin vain harvoin – harvemmin kuin kerran kuukaudessa tai ainoastaan tarpeen mukaan.

Tarjonnan tiheydessä oli selviä eroja kuntien koon mukaan: pienimmistä kunnista vain 13 prosenttia tarjosi palvelua päivittäin, kun taas yli 50 000 asukkaan kunnissa osuus oli lähes 60 prosenttia ja suurimmissa kaupungeissa jopa 80 prosenttia. Joka viidennessä pienimmässä kunnassa digitaalista tai verkkonuorisotyötä ei ollut lainkaan tarjolla. Yleinen huomio kuntien peruspalvelujen arvioinnissa digitaalisen nuorisotyön osalta raportin mukaan on, että se on kasvanut edellisistä vuosista. (AVI 2024.)

Hankkeet ja asiantuntijaverkostotyö

Kehittämishankkeissa on tuotettu OPH:n tuella täydennyskoulutusta ja erilaisia tukimateriaaleja koulujen ja oppilaitosten hyvinvoinnin edistämiseen ja turvallisuustyön toteuttamiseen sekä erilaisten ongelmatilanteiden varalle. Keskiössä ovat erityisesti varhaisen tunnistamisen ja tuen taidot sekä erilaisten ongelmien puheeksi otto ja niihin puuttuminen oikea-aikaisesti. Toisen asteen opiskelijoille kehitetään muun muassa digitaalisia kanavia turvalliseen vuorovaikutukseen sekä tarvittaessa tuen hakemiseen. Tukimateriaali on valmisteltu yhdessä opiskelijoiden kanssa ottaen huomioon myös huoltajien ja eri yhteistyötahojen (mm. nuorisotoimi, poliisi) osallisuus. (OPH 2023.)

Lasten ja nuorten arki on yksi kokonaisuus. Kodin, koulun ja varhaiskasvatuksen sekä moniammatillisten palvelujen yhteistyö on keskeistä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) ja Opetushallitus laativat vuosina 2025–2026 monialaisen verkostotyön pohjalta lasten ja nuorten digilaitteiden ja -sisältöjen käyttöön kansalliset suositukset (THL 2025b).

Asiantuntijaverkostossa on yli 130 organisaatiota, mukaan lukien viranomaisten, hyvinvointialueiden, kasvatuksen ja koulutuksen järjestäjien, eri järjestöjen sekä yritysten asiantuntijoita. Yhdessä rakennettavien suositusten tavoitteena on edistää kokonaisvaltaista hyvinvointia ja oppimista sekä ehkäistä digilaitteiden käytön ja sisältöjen haittoja. Digilaitteiden käytöstä lapsille ja nuorille annettavat kansalliset suositukset tehdään vaiheittain eri ikäryhmille aina 18-vuotiaisiin asti. Pienimpien

lasten suositukset valmistuvat vuonna 2025 ja nuorten vuoden 2026 aikana. Suosituksiin tulee toimenpide-ehdotuksia eri tahoille, jotka erilaisissa rooleissa laaja-alaisesti vahvistavat lasten ja nuorten digihyvintointia ja turvallisuutta.

Digiturvataitojen edistämiseen on saatu pitkään myös EU-rahoitusta. Vuodesta 2013 asti toiminut Finnish Safer Internet -hanke vahvistaa lasten ja nuorten media-taitoja ja edistää turvallista mediaympäristöä. Kansallisen audiovisuaalisen instituutin (1.1.2026 lähtien Taide- ja kulttuurivirasto), Mannerheimin Lastensuojeluliiton ja Pelastakaa Lasten yhteishanke saa rahoitusta EU-komission Digital Europe -ohjelmasta. Mediakasvatustyön lisäksi hankkeen päätehtäviä ovat nuorten osallistaminen sekä auttavien puhelinpalveluiden tarjoaminen sekä verkkovälitteisen lasten seksuaalisen väkivallan ehkäiseminen ja raportointi.

6.2.2 Turvallisuus digitaalisissa ympäristöissä

Kirjoittajat: Ulla Korpilahti THL ja Keskusrikospoliisin Cybercrime Exit -tiimi (Aki Somerkallio, Sari Latomaa ja Viivi Lehtinen)

Algoritmien kehittyessä ja muuttaessa lasten ja nuorten suosimia sovelluksia yhä kookkavimmiksi lapsen ja nuoren voi olla vaikeaa säädellä sisältöjen katseluun kuluva-aikaa. Digitaalisten laitteiden runsaalla käytöllä voi olla vaikutuksia keskittymiseen, uneen ja vireyteen (Kosola 2021). Lapsi tai nuori voi myös ymmärtämättömyyttään tai ajattelemattaan päätyä haitallisten sisältöjen pariin digiympäristöissä, mikä voi tuoda lapsen ja nuoren elämään haitallisia kokemuksia, kuten kiusaamista ja väkivaltaa.

MLL:n kyselyn (2025) mukaan nettikiusaaminen aiheuttaa kohteelleen esimerkiksi ahdistusta, itsetunto-ongelmia ja sosiaalista eristäytymistä. Vastaajien mukaan kiusaaminen ilmenee esimerkiksi epäsuorana ilkeilynä, vihjailuna ja tahallisenä viesteihin vastaamatta jättämisenä. Erityisesti ryhmän ulkopuolelle jättäminen, uhkailu ja kiusaamisväkivalta ovat vuoden 2025 selvityksen mukaan yleistyneet verrattuna vuoden 2021 vastaavan kyselyn tuloksiin. Uhrien lisäksi kiusaajat itse tarvitsevat työkaluja ymmärtääkseen tekojensa seuraukset. Vastausten perusteella esiin nousut tulos on huolestuttava: merkittävä osa (17 %) kyselyn 13–18-vuotiaista lähes 6 000 nuoresta, ei osannut arvioida, onko myös itse kiusannut vai ei. (MLL 2025.)

Vaikka lapset ja nuoret omaksuvat digitaaliset ympäristöt nopeasti ja osaavat toimia niissä monesti ketterämmin kuin aikuiset, niin kehitysasteestaan johtuen he eivät myöskään välttämättä ymmärrä tekojensa seurauksia. He voivat houkuteltona, innostuksissaan tai tarkoituksellisesti kohdistaa kiusaamista tai jopa säädöksissä rikolliseksi luokiteltua toimintaa toisiaan tai muita ihmisiä kohtaan.

Kiusaaminen, väkivalta, syrjintä ja häirintä eivät myöskään rajoitu tiettyyn toimintaympäristöön, esimerkiksi koulu-aikaan tai koulun tai oppilaitoksen fyysiseen ympäristöön, vaan ne voivat jatkua digitaalisessa ympäristössä. Lapset ja nuoret eivät erottele fyysisen ja digitaalisen ympäristön rajoja samalla tavalla kuin aikuiset. Tähän on kiinnitettävä huomiota ja varmistettava, että lapset ja nuoret voivat kertoa jollekin turvalliselle aikuiselle myös digitaalisissa ympäristöissä heihin kohdistetusta kiusaamisesta, väkivallasta, häirinnästä ja syrjinnästä, niin että he tulevat tässä ymmärretyksi. Myös digitaalisessa ympäristössä tapahtuvaan kiusaamiseen, väkivaltaan, häirintään ja syrjintään tulee puuttua ja lapsen ja nuoren pitää saada apua.

Nuorten digitaalisissa ympäristöissä tapahtuvan rikollisuuden ennalta estämistä voidaan edistää koulu- ja oppilaitosyhteisöissä esimerkiksi puhumalla aiheesta lasten ja nuorten kanssa, jotta he ymmärtävät digitaalisilla toimilla olevan yhtä lailla seurauksia kuin fyysisessä maailmassa toimiessa. Koulu- ja oppilaitosyhteisöt ovat tuttuja arjen ympäristöjä ja voivat monesti toimia kokeilualustana esimerkiksi tietoverkoista opituille taidoille, kuten tietomurroille ja palvelunestohyökkäyksille, joiden ohjeita ja työkaluja on helposti löydettävissä tietoverkoissa.

Digitaalisissa ympäristöissä voi olla lisäksi yllättäviä kytköksiä, joita nuoret eivät osaa ajatella, jolloin esimerkiksi pieni pilailumielessä tehty teko voi johtaa nuoren ja hänen perheensä osalta suuriin korvausvaatimuksiin. On myös tärkeää, että lasten ja nuorten mahdolliset rikkeet ja rikokset koulun tai oppilaitoksen järjestelmiä vastaan käsitellään ja viedään eteenpäin, esimerkiksi sovittelun kautta. Näin lapsi ja nuori oppivat syyn ja seurauksen perustan toimilleen myös digitaalisessa ympäristössä. Keskusrikospoliisin Cybercrime Exit -toiminnassa on laadittu julkaisu ”Nuoret verkossa – Opas kasvattajille”, joka julkaistaan alkuvuodesta 2026 suomeksi ja ruotsiksi. (Poliisi 2025.)

6.2.3 Tietoverkkorikollisuus sekä väkivalta, houkuttelu ja häirintä digitaalisissa ympäristöissä

Kirjoittajat: Ulla Korpilahti THL, Saara Asmundela Barnahus-hanke ja Poliisihallitus sekä Keskusrikospoliisin Cybercrime Exit -tiimi: Aki Somerkallio, Sari Latomaa ja Viivi Lehtinen

Alaikäisten tekemien väkivaltarikosten teonpiirteissä on sosiaalisen median sekä tapahtumien kuvaamisen tai videoimisen rooli eri poliisilähteiden mukaan selvästi lisääntynyt 2020-luvulle tultaessa. Kuvaaminen ja jakaminen lisäävät mahdollisen uhrin nöyryytystä ja tallenteiden kautta tapahtuu myös sosiaalista oppimista, mikä johtaa rikollisuuden lisääntymiseen ja väkivaltaisen materiaalin näkyvyyden normalisoitumiseen. (KRP 2022, Poliisihallitus 2024.) Myös lapsiasiavaltuutettu on ottanut ilmiöön kantaa kuten myös oikeusministeriö aloitteeseen liittyvässä vastineessaan vuonna 2023 (LAPS 2022).

Osana pääministeri Orpon hallitusohjelman toimeenpanoa julkaistuun toimenpideohjelmaan nuoriso- ja jengirikollisuuden torjumiseksi (Järvinen ym. 2024) sisältyy myös lainsäädäntötoimia ilmiöön puuttumiseksi. Ohjelmaan on kirjattu esitys, että väkivallan uhrin erityinen nöyryyttäminen sekä teon kuvaaminen ja materiaalin levittäminen sosiaalisessa mediassa lisätään törkeän pahoinpitelyn kvalifointiperusteeksi. Heinäkuun alussa 2025 astui voimaan säädös, jossa henkeen, terveyteen tai vapautteen kohdistuvan rikoksen tekeminen erityisen nöyryyttävällä tavalla säädettiin rangaistuksen koventamisperusteeksi. (laki rikoslain 6 ja 17 luvun muuttamisesta 178/2025). Katu- ja nuorisoväkivaltaan liittyvistä sisällöistä on lisätietoa suunnitelman luvussa 6.3.4.

Digitaalisessa väkivallassa tekijä voi olla aikuinen, nuori tai lapsi. Verkkomaailman ansiosta yhteyden ottaminen vieraisiinkin ihmisiin on vaivatonta ja nopeaa ja onnistuu jopa massalähetyksinä. Digitaaliseen väkivaltaan johtavia kohtaamisia tapahtuu niin sosiaalisessa mediassa kuin pintaverkossakin eli niillä sivustoilla, joihin tavanomaiset hakukoneet ylettyvät. Eri kanavien kautta tapahtuvan digiväkivallan ja nettikiusaamisen kitkemiseksi tarvitaan monialaisia eri toimijoiden tavoitteita ja toimia: viranomaisten ja kaikkien aikuisten ajantasaista tietoa ja osaamista, digiturvataitokasvatusta, aktiivista puuttumista, verkkotoimijoiden ja alan valvontaa. Tarvitaan myös päättäjien, viranomaisten, teknologisten ratkaisujen kehittäjien ja alalla toimivien eri tahojen asiantuntijoiden ajatustenvaihtoa, vastuunottoa ja riittävän nopeaa regointia konkreettisilla muutoksilla. Lapsiin ja nuoriin kohdistuvalla haitallisella ja jopa rikoksiin yllyttävällä toiminnalla tulisi olla selkeitä ja asiaan vaikuttavia seurauksia.

Lasten oikeuksista turvalliseen netinkäyttöön linjataan myös EU-tasolla. Esimerkiksi Suomessa vuonna 2024 voimaan tullut EU:n digipalvelusäädös (Digital Services Act, DSA, CoE 2024) koskee muun muassa hakukoneita ja verkkoalustoja, kuten sosiaalisen median palveluita. DSA:n avulla pyritään turvaamaan palvelujen käyttäjien oikeuksia ja sen tarkoituksena on muun muassa parantaa alaikäisten suojaa, säännellä kohdennettua mainontaa sekä suojata käyttäjiä laittomalta sisällöltä verkossa. Palveluntarjoajille osoitetuissa ohjeistuksissa artiklaa 28 koskien on joukko keinoja, joita voidaan soveltaa alaikäisten suojelemiseksi. Keinoihin kuuluu esimerkiksi tehokkaampi iänvarmistaminen, alaikäisten käyttäjätilien asettaminen lähtökohteisesti yksityisiksi sekä liialliseen käyttöön kannustavien ominaisuuksien poiskytkentä. Suomessa digipalvelusäädöksen toimeenpanoa koordinoiva Traficom on myöntänyt Pelastakaa Lapset ry:lle Trusted Flagger -statuksen, jonka avulla yritysten tulee toimia tavanomaista nopeammin järjestön ollessa heihin yhteydessä esimerkiksi oikeuksia rikkovasta käytöksestä. Alaikäisten oikeuksien toteutumista artikla 28:n liittyen seuraa Suomessa esimerkiksi Finnish Safer Internet -hanke (FISIC), joka raportoi vuosittain EU-komissiolle lapsille ja nuorille suunnatun kyselyn tulosten perusteella.

Digitaalisella väkivallalla on monia muotoja ja motiiveja. Lapsia houkutellessaan, painostetaan tai pakotetaan tekemään itsestään seksuaalisia tekoja ja kuvaamaan niitä. Usein luottamus lapseen luodaan esiintymällä valheellisesti lapsena tai nuorena. Aina tekijä ei käytä luottamuksen luomiseen aikaan vaan lähettää lapselle heti tai hyvinkin pian yhteyden muodostumisen jälkeen seksuaalisia viestejä, kuvia tai videoita. Myös taloudellisista motiiveista johtuen houkutellessaan lapsia lähettämään itsestään seksuaalisävytteisiä kuvia ja videoita: kun tekijä saa tiedotot haltuunsa, hän alkaa kiristää lapselta rahaa uhkaamalla muutoin lähettää kuvat lapsen somekontakteille. Kiristäminen voi liittyä myös lapsen uhkaamiseen väkivallalla tai tappamisella.

Esiintyvyys eri tietolähteiden valossa

Mannerheimin Lastensuojeluliiton vuonna 2025 julkaistun *Nuoret ja nettikiusaaminen* -selvityksen mukaan kiusaaminen ja erityyppinen muu väkivaltanetissä, somessa ja peleissä yleistyy hälyttävästi: viidesosa iältään 13–18-vuotiaista vastaajista (n = 5 990) kertoi kohtaavansa kiusaamista eri digitaalisissa ympäristöissä päivittäin. Tekomuodot myös moninaistuvat jatkuvasti, somekanavista erityisesti TikTok on vastaajien mielestä hyvin ongelmallinen alusta. Selvityksen tuloksissa on erityisen huolestuttavaa se, että vain vajaa kymmenesosa (9 %) nuorista puuttuu näkemäänsä kiusaamiseen (vuonna 2021 viidesosa) ja enää ainoastaan neljä prosenttia vastaajista raportoi kertovansa verkkoympäristöissä kohtaamastaan kiusaamisesta luotettavalle aikuiselle (vuonna 2021 vastaava tulos 21 %). Nuoret vastasivat

selvityksessä, että kiusaamiseen puuttuminen ja seuraukset ovat olemattomia, ja he kokevat jäävänsä asian kanssa yksin. Moni vastaaja myös kertoi, että he eivät tiedä, miten toimia nettikiusaamistilanteessa. Kyselyssä nousivat esiin myös digitaaliset pelit, joissa kohdataan paljon väkivaltaa: toisten haukkumista, rasismia ja naisvihaa. Kyselyn vastauksissa nousivat esiin myös erittäin raakaa väkivaltaa sisältävät kiusaamista ja nöyryyttämistä sekä muuta väkivaltaa sisältävät videot, joita on nähnyt neljäsosa vastaajista. (MLL 2025.)

Verkkoväkivaltaa selvittäneen Pelastakaa Lapset (2025a) 9–15-vuotiaille kohdistetun kyselyn mukaan (n = 1 002) yli puolet lapsista kertoi kohtaavansa pelottavaa sisältöä verkkoympäristöissä ja vähemmistöryhmiin kuuluvilla lapsilla määrät olivat selvästi vielä isompia. Viidesosa lapsista raportoi tahtomattaan tapahtuneesta altistumisesta itsetuhoisuutta sekä sotaa käsitteleville verkkosisällöille. Iltään vanhemmista vastaajista, 13–15-vuotiaista, lähes viidesosa 13–15-vuotiaista on hakeutunut sotasisältöjen pariin tietoisesti, ja useampi kuin joka kymmenes oli etsinyt itsetuhoisuutta koskevia sisältöjä. Tyttöjä kiusataan ja pilkataan verkossa selviytyksen tulosten mukaan kaksi kertaa enemmän kuin poikia. Pojat olivat myös selvästi useammin (10 %) kuin tytöt (3 %) enemmän samaa mieltä asenneväittämien kanssa, kuten 'on ok jakaa tappeluvideo netissä'. (Pelastakaa Lapset 2025a.)

Pelastakaa Lapset netissä tapahtuvasta seksuaaliväkivallasta ja ikätoverien välisestä seksiviestittelystä koskevaan kyselyyn (2025b) vastanneista 11–17-vuotiaista lapsista ja nuorista (n = 4 106) vajaat kolmannes (31 %) kertoi saaneensa yhteydenoton joltakin täysi-ikäiseltä aikuiselta tai heitä vähintään viisi vuotta vanhemmalta henkilöltä netissä. Valtaosa (67 %) näistä raportoineista lapsista oli kokenut sen myötä seksuaaliväkivaltaa. Kyselyyn vastanneista kaikista alaikäisistä hieman yli viidesosa (21 %) oli kokenut seksuaaliväkivaltaa samanikäisen vertaisen ja myös aikuisen taholta. Ikätoverien kesken yleisimpänä seksuaaliväkivallan muotona oli ei-toivottujen seksuaalissävytteisten viestien ja kuvien saaminen ja aikuisen tekemänä tavallista oli seksuaalissävytteisten viestien saaminen aikuiselta, mutta myös esimerkiksi pyyntöjä tehdä seksuaalisia tekoja itse videovälitteisesti.

Neljännekselle lapsista oli raportin mukaan tarjottu palkkiota seksuaalisista teoista. Väkivaltakokemukset aikuisen taholta olivat tuloksissa yleisempiä tytöillä (33 %) ja muuta sukupuolta edustavilla lapsilla (20 %). Väkivallan kohteeksi joutuneet lapset kertoivat harvoin kokemuksistaan kenellekään, ja mikäli kertoivat, niin tavallisimmin ystävälle. Tulosten mukaan kokemus tuntui uhrien mukaan toisaalta ahdistavalta, mutta tapahtunut ei kuitenkaan välttämättä tuntunut vakavalta, vaan pikemminkin arkipäiväiseltä. (Pelastakaa Lapset 2025b.)

Lapsiuhritutkimuksen 2022 mukaan kuudesluokkalaisista noin viidesosa (22 %) oli kokenut internetissä (eri digitaaliset verkkoympäristöt ja sovellukset) kiusaamista tai haukkumista viestien välityksellä. Seksuaalisesti häiritseviä viestejä raportoi vastaanottaneensa 15 prosenttia kuudesluokkalaisista. Vastaavasti yhdeksäsluokkalaisilla seksuaalisesti häiritsevien viestien saamisesta internetissä raportoi 23 prosenttia vastaajista ja kiusaamisesta tai haukkumisesta viesteillä noin viidesosa (21 %). Seksuaalista häirintää tai ehdottelua netissä oli kokenut kuudesluokkalaisista noin viidesosa (21 %) ja 36 prosenttia yhdeksäsluokkalaisista.

Sekä kuudes- (14 %) että yhdeksäsluokkalaisilla (24 %) yleisin seksuaalisen häirinnän ja ehdottelun muoto netissä oli lapsiuhritutkimuksen (2022) tulosten mukaan alastonkuvien vastaanottaminen itse tai toisen osapuolen esiintyminen alasti kameran välityksellä. Vastausten mukaan lähes yhtä yleistä oli seksuaalissävytteisten kuvien tai videoiden pyytäminen ja sitä raportoi tapahtuneen noin kymmenesosa (11 %) kuudesluokkalaisista ja reilut viidesosa (23 %) yhdeksäsluokkalaisista. (Mielityinen ym. 2023.) Kouluterveyskyselyn 2023 ja 2025 tuloksista kiusaamista ja väkivaltaa koskien on tietoa tämän suunnitelman luvussa 2.1.4 (Helenius & Kivimäki 2025).

Koska vain osa tapahtuneista lapsiin ja nuoriinkin kohdistuneista seksuaalirikoksista tulee poliisin tietoon, luotettavinta tietoa niiden esiintyvyydestä saadaan laajoilla kyselytutkimuksilla, kuten Kouluterveyskyselyssä ja lapsiuhritutkimuksessa. Poliisin tietoon tulevan lapsiin kohdistuneen verkkovälitteisen väkivallan määrän arviointia vaikeuttavat poliisin tietojärjestelmien rajoitteet ja rikosten moninaisuus. Poliisiasiain tietojärjestelmässä on mahdollista luokitella epäillyn rikoksen tekopaikaksi internet, mutta tekopaikkatietoa ei voi yhdistää asianomistajan ikään. Jos lapsen kohdistuva rikollinen toiminta siirtyy verkosta fyysiseen ympäristöön, teon verkkolähtöisyys saattaa jäädä luokittelematta. Esimerkiksi vuonna 2024 poliisiasiain tietojärjestelmään on kirjattu vain 509 seksuaalista kajoamista lapseen, jossa tekopaikaksi on luokiteltu internet.

Joitain johtopäätöksiä voi kuitenkin tehdä siitä, kuinka paljon sosiaalisen median palveluntarjoajat ilmoittavat palveluissaan tapahtuneista lapsiin kohdistuneista epäillyistä seksuaalirikoksista. Esimerkiksi Pohjois-Amerikassa toimivat palveluntarjoajat tekivät vuonna 2024 National Center for Missing and Exploited Children -järjestölle noin 14 000 ilmoitusta lapsiin kohdistuneista Suomeen kytkeytyvistä epäillyistä rikoksista, joista suurin osa liittyi seksuaaliväkivallan epäilyihin (Keskusrikospoliisin Lasten seksuaalisen hyväksikäytön torjunta -ryhmän tilastot 2025). Uusimpien asiantuntija-arvioiden mukaan yli 300 miljoonaa lasta joutuu vuosittain verkkovälitteisen seksuaaliväkivallan uhriksi maailmanlaajuisesti (Salter ym. 2024).

Tekoälyllä tai muuten muokkaamalla tehdyn seksuaalissävyytteisen kuvan kohteeksi joutuminen on toistaiseksi ollut lähivuosiin asti harvinaisempi digitaalisen väkivallan muoto, mutta sen määrä on asiantuntijoiden mukaan huomattavassa kasvussa. Tekoälyllä tehdystä seksuaalissävyytteisen kuvan kohteeksi joutumisesta raportoi Pelastakaa Lapset (2025a) selvityksessä kaksi prosenttia (n = 79) kaikista 11–17-vuotiaista vastaajista. MLL:n nettikiusaamista koskevan selvityksen (2025) mukaan tekoälyllä tuotettua kiusaamissisältöä kertoi kohdanneensa 13–18-vuotiaista lähes 6 000 vastaajasta 13 prosenttia.

Tietoverkkorikollisuus

Nopea digitaalinen kehitys on tehnyt kyberrikosten toteuttamisesta yhä helpompaa ja houkuttelevampaa. Myös avoimesta verkosta löytyvien valmiiden rikoksente-kovälineiden avulla nuoret voivat tehdä verkkorikoksia ilman merkittävää teknistä osaamista ja jopa tiedostamatta toiminnan haitallisuutta ja laittomuutta. Vaikka kyberrikollisuuden lisääntyminen on tiedostettu, ei nuoria kyberrikosten tekijöinä ole juurikaan huomioitu, Kyberrikostilastoissa nuorten osuus kuitenkin korostuu. Poliisi estää ennalta, paljastaa ja tutkii kyberrikoksia, mutta tämä ei yksin riitä. Jokaisella viranomaisista kasvattajiin on oma roolinsa kyberrikosten torjunnassa.

Project Arachnid on kokoelma työkaluja, jonka tavoitteena on nopeuttaa lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistavan materiaalin poistamista verkosta. Palvelun omistaa ja sitä käyttää the Canadian Centre for Child Protection (C3P), joka myös kouluttaa kaikki Project Arachnidia käyttävät analyyseja tekevät tahot. Osa Pelastakaa Lapset Nettivihjeen ja Suojellaan Lapsia asiantuntijoista tarjoaa osaamistaan kuvamateriaalin analysointiin Project Arachnidissa. (Pelastakaa Lapset 2025e, Suojellaan Lapsia 2025a.)

Pelastakaa Lapset Nettivihje ylläpitää kansallisesti Suomessa vihjepalvelua, jonne voi kuka tahansa tehdä ilmoituksen, jos epäilee kohdanneensa lapsen kohdistuvaan seksuaaliväkivaltaan liittyvää toimintaa tai materiaalia. Vuoden 2025 aikana Nettivihje on tehostamassa asiantuntijoiden tekemää työtä automatisoimalla vihjeiden käsittelyä ja saada sen avulla lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistava materiaali poistettua nopeammin verkosta. Pelastakaa Lapset on lisäksi kansainvälisen INHOPE-vihjepalveluverkoston jäsen ja kansainvälisen ECPAT-verkoston edustaja Suomessa. (Pelastakaa Lapset 2025d.) Lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan torjunnan asiantuntijat Keskusrikospoliisissa esikäsittävät heille tulevia laittoman materiaalin ilmiantoja, joita tulee kansallisesti esimerkiksi Pelastakaa Lasten Nettivihjeeltä. Osa raporteista toimitetaan KRP toimenpiteiden jälkeen

paikallispoliisiyksiköille tutkittavaksi tai jatkotoimenpiteitä varten. KRP tekee tiivistä yhteistyötä kansallisten toimijoiden lisäksi myös kansainvälisesti eri toimijoiden kuten Interpolin ja Europolin kanssa.

Keskusrikospoliisin Cybercrime Exit -hanke on poliisin ennalta estävää erityistoimintaa, jolla estetään nuorten vakavaa tietoverkkorikollisuutta ja siitä aiheutuvaa inhimillistä kärsimystä ja vahinkoa yksilön, organisaatioiden ja yhteiskunnan näkökulmasta. Toiminnan kohderyhmänä ovat noin 12–25-vuotiaat, jotka ovat tehneet tietoverkkorikoksen tai ovat vaarassa syyllistyä vakaviin tietoverkkorikoksiin. Toiminnan keskiössä ovat kyberrikokset, jotka sijoittuvat ja kohdistuvat tietoverkkoon tai tietojärjestelmiin eivätkä ole niistä irrallaan toteutettavissa (cyber-dependent crime). Tällaisia tekoja voivat olla esimerkiksi tietomurrot sekä erilaiset palvelua häiritsevät palvelunestohyökkäykset. Tyypillistä kyberrikoksille on, että ne toimivat usein valmistelemina tai liitännäisrikoksina muille rikoksille. Hankkeessa on tuotettu muun muassa *Opas kyberrikosten sovitteluun* ja alkuvuodesta 2026 julkaistava *Nuoret verkossa – Opas kasvattajille*. Edellä mainitut oppaat ohjaavat kasvattajia ja muita nuorten kanssa toimivia asiantuntijoita aihealueen äärelle ja huomioimaan ja estämään nuorten tietoverkkorikollisuutta.

Keskusrikospoliisi on toimeenpannut nuorten kyberrikollisuuden ehkäisyn toimenpideohjelman (Cybercrime Exit) vuosina 2020–2025. (Poliisi 2025b.) Hankkeen päättymisen jälkeen poliisilla on käytössään toimintamalli nuorten kyberrikosten ehkäisyyn kaikilla rikoskierteen katkaisun toimintatasoilla ennaltaehkäisystä, varhaiseen puuttumiseen ja uusintarikollisuuden torjuntaan asti. (Poliisi 2025c.)

Poliisin ennalta estävän ohjelmatoiminnan kautta on pystytty varhaisessa vaiheessa puuttumaan kyberrikollisiin tekoihin syyllistyneiden ensikertalaisten rikolliseen toimintaan ja ohjaamaan nuoria laillisten vaihtoehtojen pariin. Toiminnasta on saatu hyvää palautetta sekä toiminnan piirissä olleilta nuorilta että heidän huoltajiltaan. Toiminta on koettu tärkeäksi ja siitä on saatu positiivisia tuloksia. Toiminnassa on lisäksi kehitetty erilaisia verkko-interventioita nuorten käyttämien palveluiden pariin. Verkko-interventioista on saatu hyviä tuloksia ja kohderyhmän nuoret ovat löytäneet interventioiden pariin. Cybercrime Exit -toiminto myös edustaa Suomea kansainvälisessä InterCOP (International Cyber Offender Prevention) verkostossa, jossa kehitetään ja koulutetaan kyberrikostorjunnan ennalta estäviä menetelmiä kansainvälisellä tasolla. (Lehtinen, Latomaa & Somerkallio 2025.) Cybercrime Exit toimenpideohjelmassa vuosina 2020–2025 rakennetun toimintamallin vakiinnuttaminen jatkuu vuonna 2026 kyberrikollisuuden ennalta estävän toiminnan vakiinnuttamishankkeena (Kyber EET), jonka Keskusrikospoliisi toimeenpanee vuonna 2026 osana Suomen kyberturvallisuusstrategian (LVM) 2024–2035 toimeenpanoa.

Raha- ja digipelaaminen

Yksi ajankohtainen turvallisuuskysymys digitaalisissa ympäristöissä liittyy raha- ja digipelaamiseen. Rahapeleihin on lisätty digipeleistä tuttuja visuaalisia, sosiaalisia ja toiminnallisia elementtejä, ja niitä pelataan yhä useammin verkossa omilla mobiililaitteilla. Samalla digipeleihin on sisällytetty rahapelimäisiä ominaisuuksia, kuten yllätysbokseja ja virtuaalisten hyödykkeiden vedonlyöntiä. Rahapelaamiseen liittyvät haitat voivat heijastua nuorten sosiaaliseen elämään ja lisätä eristäytymisen tunnetta, mikä puolestaan altistaa hyväksikäytölle, manipulaatiolle ja radikalisoitumiselle. (THL 2023.)

Ongelmallisen internetin käyttö (ml. somen käyttö ja digipelaaminen) on liitetty nuorten riskiin joutua petosten ja muiden digirikollisuuden muotojen kohteeksi (Giannakopoulos & Prassou, 2025; Kristiansen & Jensen, 2023). Lisäksi vanhempien rahapeliongelmat lisäävät lasten riskiä kokea kaltoinkohtelua ja väkivaltaa perheessä (Suomi ym. 2022). On tärkeää, että lasten ja nuorten parissa toimivat ammatilliset tunnistavat digitaalisen pelaamisen ja rahapelaamisen kytkökset sekä niihin liittyvät riskit. Näin voidaan ehkäistä haittoja, vahvistaa nuorten suojaavia sosiaalisia siteitä ja varmistaa lasten ja nuorten turvallisuutta ja hyvinvointia myös digitaalisissa ympäristöissä.

Poliisiammattikorkeakoulun PELIPOLIISI-hankkeessa kehitetään eri alojen ammatillaisten yhteistyönä lapsiin kohdistuvan haitallisen toiminnan ja rikollisuuden ehkäisevää ja haittoja torjuvaa työtä digipelimaailmassa. Hankkeessa on tavoitteena myös parantaa poliisin saavutettavuutta ja toimintavalmiuksia erilaisilla pelialustoilla ja keskustelufoorumeilla sekä tarjota apua havaituille riskiryhmille ja jo tapahtuneiden rikosten uhreille. Pääpaino hankkeessa on lapsiin kohdistuvassa seksuaaliväkivallassa, kyberrikollisuudessa ja väkivaltaisessa radikalisoitumisessa ja ekstremismissä (ks. myös luku 6.4). Lisäksi hankkeeseen sisältyy osuuksia viharikollisuuden ehkäisystä ja torjumisesta. (Polamk 2025.)

Painostaminen, uhkailu ja värväminen

Poliisin ja eri asiantuntijatahojen mukaan lapsia ja nuoria voidaan verkossa taivutella ja painostaa satuttamaan itseään esimerkiksi viiltelemään itseensä tekijään viittaavia merkkejä tai kohdistamaan vakavaa väkivaltaa itseään tai toisia henkilöitä kohtaan eri tavoin. Lapsia myös värvätään kansallisten ja kansainvälisten tahojen kautta saattamaan muita lapsia tai nuoria edellä kuvattujen tekojen kohteeksi. Verkossa vaikuttavasta äärimmäisen väkivaltaisesta Com-verkostosta on Suomen poliisi varoittanut toukokuussa 2025 uutisoinnissaan (Poliisi 2025a). Suojellaan Lapsia ry:n asiantuntijat ovat kääntänyt Kanadan poliisin ohjeistuksen väkivaltaisten

verkkoyhteisöjen toiminnan tunnistamiseksi ja turvallisuuden edistämiseksi verkossa (Suojellaan Lapsia 2025b). Myös Pelastakaa Lapset on tehnyt verkon haitallisiin yhteisöihin liittyvän ohjeistuksen vanhemmille ja lapsille (Pelastakaa Lapset 2025c).

Lapset voivat kohdata verkkoympäristöissä myös muuta väkivalta-aineistoa ja liittyä esimerkiksi erilaisiin ”dark fandoms” yhteisöihin oman materiaalihaun etsinnän seurauksena. Digitaalisissa verkkoympäristöissä on lisäksi laajasti saatavissa väkivaltaisiin tekoihin (esim. koulusurmat) liittyvää materiaalia ja globaalisti verkottunut yhteisö niistä voimakkaasti kiinnostuneille (ks. esim. Raitanen 2021). Verkkoympäristö on keskeinen paikka väkivaltaisen radikalisoitumisen näkökulmasta myös laajemmin, ja nuoriin esimerkiksi kohdistetaan eri alustoilla suoraa vaikuttamista. (ks. UNODC käsikirja 2017, s. 13) ja tämän suunnitelman luku 6.4.

Nuoria voidaan houkutella myös mukaan tietoverkkorikolliseen toimintaan erilaisilla verkkofoorumeilla, sosiaalisessa mediassa ja pelialustoilla. Poliisin tietoon on tullut tapauksia, joissa nuoria on houkuteltu mukaan rikolliseen toimintaan muun muassa sosiaalisen median julkaisuilla, joilla mainostetaan helppoa tapaa ansaita rahaa. Toiminta verhoetaan jokseenkin viattomaksi, jolloin nuori saattaa ajatella toiminnan olevan harmaalla alueella mutta ei ehkä ymmärrä toiminnan todellisia seurauksia. Aiheutuneen vahingon määrä on voinut tulla nuorelle yllätyksenä. Kyberrikosten kansainvälisen luonteen vuoksi nuoria on voitu houkutella rikolliseen toimintaan myös ulkomailta käsin. Nuoria voidaan houkutella osallistumaan tietoverkkorikoksiin myös verkossa tapahtuvan aktivistmin, niin sanotun haktivistmin, varjolla.

Pimeä verkko ja lapsiin kohdistuva verkkorikollisuus

Pimeässä verkossa, joka on yhä yleisempi alusta lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan materiaalin levittämiseksi, käyttäjät pystyvät näkyvää verkkoa tehokkaammin salaamaan henkilöllisyytensä ja peittämään jälkensä. Tällä pimeän verkon alustalla jaetaan vertais- ja keskusteluryhmissä törkeitä lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa ja seksuaalisia tekoja kuvaavaa materiaalia. (Hietajarvi 2023, Stevenson ym. 2024, Lahinen ym. 2025.)

Verkossa lapset myös altistuvat tai heitä altistetaan väkivaltaiselle ja seksuaaliselle sisällölle ennen kuin heillä on valmiuksia käsitellä tällaisen heille haitallisen sisällön aiheuttamia tuntemuksia. Suojellaan Lapsia ry:n ReDirection-tutkimushankkeen CSAM Users in the Dark Web: Protecting Children Through Prevention tulosten mukaan lasta seksuaalisesti esittävää materiaalia pimeästä verkosta hakee ja kyselyyn vastanneet henkilöt kertoivat altistuneensa itse lasta seksuaalisesti

esittävälle materiaalille jo alaikäisinä: lähes 40 prosenttia kertoi joutuneensa näkemään tällaista sisältöä alle 13-vuotiaana (Insoll ym. 2024). Kansainvälisestä pimeän verkon lapsiin kohdistuvasta seksuaaliväkivaltaa todistavasta kuvamateriaalista on kerätty laaja kansainvälinen aineisto (N = 100 000, 21 eri kieliversiota) Suojellaan Lapsia ry:n asiantuntijoiden koordinoimana.

Huolestuttavia tuoreita tutkimustuloksia aikuisiin kohdistuvista seksuaalirikoksista syytteen saaneista henkilöistä ovat tiedot, joiden mukaan samat jo varhain lasta seksuaalisesti esittävälle materiaalille altistuneet henkilöt ovat myös korkean riskin ryhmää lapsiin kohdistuvien rikosten tekijöinä. Jopa 40 prosenttia näistä henkilöistä on kiinnostunut alle kolmivuotiaisiin lapsiin kohdistuvasta seksuaaliväkivallasta, ja valtaosa (80 %) on saanut syytteen myös muunlaisesta väkivaltarikoksesta. Lisäksi monet kyseessä olevista syytteen saaneista henkilöistä jatkavat seksuaaliväkivaltamateriaalin hakemista verkosta ja pyrkivät saamaan yhteyden lapsiin syytteistä huolimatta. (Lahtinen ym. 2025.)

6.2.4 Tavoitteet ja toimenpiteet luvussa 6.2

Digiturvataitokasvatus on varhaista ja systemaattista

19. Toimenpide	Toteuttajatahot	Seuranta ja mittarit
<ul style="list-style-type: none"> Edistetään jo varhain annettavaa systemaattista digiturvataitokasvatusta sekä lapsille että heidän vanhemmilleen. 	KAVI (1.1.2026 lähtien Taide- ja kulttuurivirasto) OPH, THL Poliisi Järjestöt Kasvatuksen ja koulutuksen järjestäjät Kuntien, kulttuuri ja nuorisotoimi Lasten ja nuorten toimintaympäristöihin suuntautuvat eri alojen opiskelijat	Verkostotyöryhmän suositukset digitaalisten laitteiden ja sisältöjen käytöstä eri ikäryhmille ovat valmistuneet ja niistä on levitetty tietoa vuoteen 2029 mennessä (OPH ja THL).

Toimeenpano vuosina 2026–2029

KAVI / Taide- ja kulttuurivirasto: vastaa OKM:n kansallisten media-kasvatulinjausten toimeenpanon koordinoinnista. Linjausten tavoitteet ja toimenpiteet tukevat niin lasten, nuorten kuin aikuistenkin media-alukutaitoja ja turvallista toimintaa digitaalisissa ympäristöissä. Media-kasvatusta edistetään esimerkiksi valtakunnallisten Mediataitoviikon ja Peliviikon avulla, tarjoamalla kattavasti maksuttomia oppimateriaaleja ja kasvatustilaisuuksia Mediataitokoulu-palvelussa sekä ammattikasvatusta ja huoltajille suunnatuissa koulutuksissa.

OPH ja THL: Koordinoivat yhdessä digitaalisten laitteiden ja sisältöjen käytön suosituksia lapsille ja nuorille koordinoivat laajaa verkostotyöryhmää, jossa tätä toimenpidettä monelta osin toimeenpannaan. Ks. OPH ja THL yhteistiedote 12.12.2024 [Lasten ja nuorten vapaa-ajan digilaitteiden ja -sisältöjen käyttöön laaditaan suositukset – THL ja OPH kokoavat asiantuntijoista verkostoa – THL](#)

Poikkihallinnollinen monitoimijainen verkosto rakentaa vaiheittain vuosina 2025–2026 laaja-alaiset, kansalliset suositukset lasten ja nuorten digilaitteiden ja sisältöjen käyttöön kaikille alle 18-vuotiaille. Suosituksissa tärkeää on tasapaino ja lasten sekä nuorten kokonaisvaltainen hyvinvointi. (ks. THL 2025a.)

Poliisi: Poliisin tiedottamisessa huomioidaan ennalta estävä näkökulma ja digiturvataidoista kertominen. Keskusrikospoliisin Cybercrime Exit -hanke on tilannut ulkoiselta tutkimuslaitokselta lasten ja nuorten verkkokäyttäytymistä koskevan kyselytutkimuksen, jossa kysytään myös rikollisesta toiminnasta verkossa sekä lasten asenteista verkkorikoksia kohtaan.

Järjestöt kuten

Pelastakaa Lapset ry: Järjestää vanhempainiltoja lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan teemoista kuten digiturvataidoista. Ylläpitää materiaalipankkia lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan teemoista niin lapsille, kuin vanhemmille.

Pelastakaa Lapset yhteistyössä Telia: lisää aikuisten ymmärrystä lapsiin kohdistuvasta seksuaaliväkivallasta ja turvallisesta netin käytöstä viestimällä ja tuottamalla yhteisiä materiaaleja ja tapahtumia.

MLL yhteistyössä Elisa: järjestävät SuperDigikoulun nimellä kulkevia digioppitunteja, joissa käsitellään digihuijauksia tekoälyn aikakaudella, nettikiusaamista sekä nuorten digiturvallisuutta.

Suomen UNICEF: järjestö voi välittää tietoa kyselyistä ja muutoinkin teemasta ja olemassa olevista materiaaleista kymmenille Lapsiystävällinen kunta -mallissa mukana oleville kunnille.

Rikosuhripäivystys (RIKU): Verkkosivuilla on ladattavissa materiaaalipaketteja nuorten kanssa työskenteleville. Materiaalipaketit pohjautuvat videoihin ja sisältävät muuta sähköistä materiaalia, joiden avulla nuorten kanssa voi käydä keskusteluja vaikeista asioista. Materiaalien avulla nuoret oppivat tunnistamaan rikoksia ja niihin liittyviä ilmiöitä sekä sanoittamaan haastavia kokemuksiaan. Materiaalipaketeissa on aiheena esimerkiksi *Verkossa tapahtuvat rikokset ja niiden puheeksi ottamisen tärkeys*.

Lasten ja nuorten parissa toimivien ammattilaisten osaaminen digiväkivallasta lisääntyy

20. Toimenpide	Toteuttajatahot	Seuranta ja mittarit
<ul style="list-style-type: none"> Koulutetaan ammattilaisia (sosiaalityöntekijät, opiskeluhoitopalvelut, nuorisotyöntekijät, ICT-asiantuntijat) digiväkivallasta ilmiönä ja toimintatavoista, rikostyypeistä huomioiden tekoäly, alustoista, tunnistamisesta ja ilmoitusvelvollisuudesta ja algoritmien toiminnasta. 	Kunnat ja hyvinvointialueet KAVI (1.1.2026 lähtien Taide- ja kulttuurivirasto) Poliisi Yritykset (ICT-asiantuntijat, kumminäkökulma) Järjestöt	Eri ammattilaisille järjestettyjen koulutusten ja osallistujien määrä vuoteen 2029 mennessä, jolloin tehdään suunnitelmatyön väliarviointi.

Toimeenpano vuosina 2026–2029

Kunnat ja hyvinvointialueet: Koulujen ja oppilaitosten henkilökunnalle sekä lasten ja nuorten parissa työskentelevälle sote-henkilöstölle ja nuorisotyöntekijöille on mahdollista järjestää esim. säädöspohjaisen täydennyskoulutusvelvoitteen puitteissa koulutusta digiväkivallasta ja siihen liittyvistä ajankohtaisista ilmiöistä.

KAVI/ Taide- ja kulttuurivirasto: KAVIn koordinoimassa Finnish Safer Internet -hankkeessa yhteistyössä Mannerheimin Lastensuojeluliiton ja Pelastakaa Lasten kanssa tavoitetaan runsaasti ammattilaisia vuodessa medialukutaitoon, turvataitoihin ja verkkovälitteisen lasten seksuaalisen väkivallan torjuntaan liittyen.

Poliisi: Keskusrikospoliisin Cybercrime Exit -hankkeessa on valmisteltu kasvattajille suunnattua opasta ”Nuoret verkossa – Opas kasvattajille”. Se julkaistaan alkuvuodesta 2026.

Järjestöt kuten

Suojellaan Lapsia: järjestää koulutuksia lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan teemoista lasten ja nuorten parissa työskenteleville ammattilaisille

Pelastakaa Lapset: järjestää koulutuksia lapsiin kohdistuvasta seksuaaliväkivallasta ja sen ennaltaehkäisemisestä lasten ja nuorten parissa työskenteleville ammattilaisille.

Suomen UNICEF: voi välittää tietoa (muiden tahojen) teemaan liittyvistä koulutuksista kymmenille Lapsiystävällinen kunta -mallissa mukana oleville kunnille.

Poliisin ja muiden ammattilaisten koulutusta verkkovälitteisten seksuaalirikosten torjunnassa jatketaan

21. Toimenpide	Toteuttajatahot	Seuranta ja mittarit
Jatketaan verkkovälitteisten lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten ja niihin liittyvän kuvamateriaalin torjunnan ja tutkinnan koulutuksen kehittämistä ammattilaisille ja varmistetaan, että koulutusta järjestetään.	Poliisihallitus Poliisiammatti- korkeakoulu (Polamk) Syyttäjälaitos	Koulutetut oppilaat määrä / koulutustaso / vuosi. Ammatinhallinnan kehittyminen erityiskoulutuksen yhteydessä (alku ja loppu) kerätyn palautteen perusteella.

Toimeenpano vuosina 2026–2029

Poliisihallitus: Lapsiin kohdistuneiden ja lasten tekemien rikosten tutkintaa ohjaavan käsikirjan päivityksessä huomioidaan verkkovälitteinen seksuaalinen väkivalta ja kuvataan sen prosessit poliisitoiminnassa.

Polamk: Digitaaliset ympäristöt huomioidaan lapsirikostutkinnan erityiskoulutuksen sisällöissä sekä muussa poliisin täydennyskoulutuksessa, kuten Seksuaalirikokset ja lapsi poliisitoiminnassa -kurssilla.

Nuorten osaaminen ja tietoisuus tietoverkkorikollisuudesta lisääntyy

22. Toimenpide	Toteuttajatahot	Seuranta ja mittarit
Jatketaan nuorten tietoverkkorikollisuuden torjuntaa ja nuorten ja ammattilaisten osaamisen kehittämistä laajaalaisesti kouluttamalla. Lisätään myös nuorten tietoisuutta laillisen ja laittoman toiminnan rajoista.	Poliisihallitus Poliisiammatti- korkeakoulu OM OPH STM, THL Järjestöt, yritykset	Eri tahojen järjestämään koulutukseen osallistuneet oppilaat ja opiskelijat määrä / koulutustaso / vuosi. Kyberympäristöön liittyvät kysymykset kansallisissa nuorisorikollisuuskyselyissä (perusopetus 9lk oppilaat, Krimeo koordinoi).

Toimeenpano vuosina 2026–2029

Poliisihallitus: Poliisi tutkii, torjuu ja ennalta estää erityyppisiä tietoverkkorikoksia yhteistyössä muiden lainvalvontaan keskittyvien viranomaistahojen kanssa. Suurin osa tietoverkkorikoksista tutkitaan paikallisilla poliisilaitoksilla, kansainvälisiin laajempiin verkkorikollisuuskokonaisuuksien esitutkintaan keskittynyt Kyberrikoskeskus toimii Keskusrikospoliisissa. Lisäksi Tulli ja Rajavartiolaitos tekevät tietoverkkoja ja tietotekniikkaa hyväksi käytettävien rikosten tutkintaa. (SM 2025.) Jokaisella poliisilaitoksella on omia sosiaalisen median tilejä, joissa poliisissa työskentelevät kertovat työstään ja välittävät tietoa myös tietoverkkoon liittyvistä turvallisuuskysymyksistä.

Polamk: Digitaaliset ympäristöt huomioidaan lapsirikostutkinnan erityiskoulutuksen sisällöissä sekä muussa poliisin täydennyskoulutuksessa, koordinoi Pelipoliisihanketyötä.

OPH: Varhaiskasvatussuunnitelman sekä esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteissa (OPH 2014, 2022) turvallisen ja vastuullisen toiminnan harjoittelu on osa digitaalisen osaamisen ja medialukutaidon kehittämistä.

STM ja THL: koordinoivat yhteistyössä Väkivallaton lapsuus -työn toimeenpanotyötä ml. digitaalisen turvallisuuden edistäminen lapsilla ja nuorilla. Lisäksi koulutuksissa voidaan hyödyntää THL:n avointa ja maksutonta verkkokoulua Digitaalisesta väkivallasta (THL 2025b).

Järjestöt, yritykset:

MLL yhteistyössä Elisa: järjestävät SuperDigikoulun nimellä kulkevia digioppitunteja, joissa käsitellään digihuijauksia tekoälyn aikakaudella, nettikiusaamista sekä nuorten digiturvallisuutta.

Pelastakaa Lapset: vastaa Nettivihjepalvelusta, jonne kuka tahansa voi tehdä ilmoituksen, jos epäilee kohdanneensa netissä lapsen kohdistuvaan seksuaaliväkivaltaan liittyvää materiaalia tai toimintaa. Tekee vaikuttamistyötä ja järjestää kampanjoita ja tekee materiaalia sekä tekee työtä monissa hankkeissa lasten ja nuorten sekä asiantuntijoiden parissa.

Rikosuhripäivystys (RIKU): Verkkosivuilla on ladattavissa materiaalipaketteja nuorten kanssa työskenteleville. Materiaalipaketit pohjautuvat videoihin ja sisältävät muuta sähköistä materiaalia, joiden avulla nuorten kanssa voi käydä keskusteluja vaikeista asioista. Materiaalien avulla nuoret oppivat tunnistamaan rikoksia ja niihin liittyviä ilmiöitä sekä sanoittamaan haastavia kokemuksiaan. Materiaalipaketeissa on aiheena esimerkiksi *Verkossa tapahtuvat rikokset ja niiden puheeksi ottamisen tärkeys*.

Lähteet

- Aluehallintovirasto (AVI). 2024. Kunnallisen nuorisotyön saatavuus. Peruspalvelujen arviointi 2023. AVI Nuorisotoimi. Tekijät Blom K, Rinne EN, Bamming R, Hanni M, Kohonen K, Paananen A. & Tuuttu J. Aluehallintovirastojen julkaisu 244/2024. Osoitteessa: <https://nuorisotilastot.fi/raportit-ja-julkaisut/> [Luettu 19.8.2025]
- Andell M. & Ylenius-Lehtonen M. 2024. Digiturvataitoja lapsille. THL Muu: 2024: 340. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-269-3>. Tämä julkaisu on lisäosa alkuteokseen Lajunen ym. 2015. Tunne- ja turvataitoja lapsille.
- Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta SopS 60/1991 <https://www.finlex.fi/fi/valtiosopimukset/sopimussarja/1991/60>
- Council of Europe (CoE), Steering Committee for the Rights of the Child (CDEF). 2025. Thematic Guidance Note. Safeguarding children from the risks of accessing online pornographic content children. CDEF (2024)20 Final. Strasbourg, 07 March 2025. Osoitteessa: <https://rm.coe.int/cdenf-2024-20-final-guidance-note-on-safeguarding-children-from-the-ri/1680b4bc32> [Luettu 22.4.2025]
- Council of Europe (CoE). 2024. The Digital Services Act package. EU:n digipalvelusäädös, Digitaalisia palveluja koskeva säädöspaketti (suomeksi). Osoitteessa: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/fi/policies/digital-services-act-package> [Luettu 21.10.2025]
- Giannakopoulos G. & Prassou A. 2025. Mediating and Moderating Mechanisms in the Relationship Between Social Media Use and Adolescent Aggression: A Scoping Review of Quantitative Evidence. *Eur J Investig Health Psychol Educ.* 3;15(6):98. doi: 10.3390/ejihpe15060098
- Hietjärvi M. 2023. Online vai Offline: vuonna 2022 poliisin tietoon tulleet verkkovälitteiset lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset. Poliisiammattikorkeakoulu. Ylempi AMK-opinnäytetyö. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2023120735101>
- Insoll et al. 2024. Factors Associated with Help-Seeking Among Online Child Sexual Abuse Material Offenders: Results of an Anonymous Survey on the Dark Web. *Journal of Online Trust & Safety.* 2; 4. <https://doi.org/10.54501/jots.v2i4.205>

- Järvinen, S.; Alanko, M.; Piispa, M. (toim.) 2024. Toimenpideohjelma nuoro- ja jengirikollisuuden ehkäisemiseksi ja torjumiseksi vuosille 2024-2027. Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2024:13. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-847-1>
- Keskusrikospoliisi (KRP), tiedusteluosasto. 2022. Nuorten väkivaltarikollisuuden määrä ja piirteet poliisin tietoon tulleen rikollisuuden valossa. Strateginen analyysi 8.3.2022, tutkija Petri Danielsson. Osoitteessa: <https://poliisi.fi/documents/25235045/0/raportti-nuorten-vakivaltarikollisuus-poliisi.pdf/5707ff63-fce5-b1a3-83ed-6ae62808adfa/raportti-nuorten-vakivaltarikollisuus-poliisi.pdf?t=1646715994222> [Luettu 6.6.2025]
- Korpilahti U, Malja M, Jääskeläinen P. & Murdoch T. (toim.). 2023. Väkivallan lapsuus – toimenpidesuunnitelma: väliarviointi 2020 – alkuvuosi 2023. STM raportteja ja muistioita 2023:17, luku 3 s.199-2010, 270-274. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8417-2>
- Kosola S. 2021. Älylaitteet ja media lasten ja nuorten elämässä. Terveysportti, NEUKO-tietokanta, kansalliset suositukset neuvolapalveluille ja koulu- ja opiskeluterveydenhuollolle. Osoitteessa: <https://www.terveysportti.fi/apps/dtk/nko/article/nla00052?toc=1112237> [Luettu 16.10.2025]
- Kristiansen, S., & Jensen, A. V. 2023. Victimization in online gaming-related trade scams: A study among young Danes. *Nordic Journal of Criminology*, 24(2), 1-17
- Laki rikoslain 6 ja 17 luvun muuttamisesta 178/2025. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2025/178>
- Lahtinen, H.M. et al. 2025. Investigating the disparities among child sexual abuse material users: Anonymous self-reports from both charged and uncharged individuals, *Child Abuse & Neglect*, 161, 2025, 107299. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2025.107299>
- Lapsiasiavaltuutetun toimisto (LAPS). 2022. Lapsiasiavaltuutetun aloite oikeusministeriölle lainvalmistelutoimiin ryhtymisestä lapsiin kohdistuvaa vakavaa väkivaltaa sisältävän materiaalin hallussapidon ja levittämisen kriminalisoimiseksi. Oikeusministeriön vastine 28.2.2023 (pdf) saatavilla osoitteessa: https://lapsiasia.fi/-/laps_aloite_om_vakivalta-kuvamateriaali [6.6.2025]
- Lehtinen, V., Latomaa, S. & Somerkallio, A. 2025. Kyberrikollisuus ei tunne rajoja – ennaltaehkäisy vaatii yhteistä vastuuta. Haaste, 1–2/2025. Osoitteessa: <https://rikosentorjunta.fi/-/haaste-1-2-2025-kyberrikollisuus-ei-tunne-rajoja-ennaltaehkaisy-vaatii-yhteista-vastuuta> [Luettu 21.11.2025]
- Malja M. & October M. toim. 2022. Lanzaroten sopimus: Kansallinen toimeenpanosuunnitelma vuosille 2022–2025. STM julkaisuja 2022:8. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8675-6>
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL). 2025. Nuoret ja nettikiusaaminen 2025: 13–18-vuotiaiden kokemuksia kiusaamisesta digitaalisissa ympäristöissä. MLL, 2025. Osoitteessa: <https://www.mll.fi/ammattilaisille/tietoa-teemoittain/media-kasvatus-mlissa/nuoret-ja-nettikiusaaminen-kysely/> [Luettu 4.11.2025]

- Mielityinen, L., Hautamäki, S., Hakala, V., Fagerlund, M. & Ellonen, N. 2023. Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2022. Määrät, piirteet ja niiden muutokset 1988-2022. Sosiaali- ja terveysministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-7158-5>
- Opetushallitus (OPH). 2025. Tekoäly varhaiskasvatuksessa ja koulutuksessa – lainsäädäntö ja suositukset. Osoitteessa: <https://www.oph.fi/fi/tekoalysuosituksset>. [Luettu 19.8.2025]
- Opetushallitus (OPH). 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. OPH Määräykset ja ohjeet 2022:2a. ISBN pdf 978-952-13-6864-6
- Opetushallitus (OPH). 2022b. Digitaalisen osaamisen kuvaukset. Osoitteessa: Digitaalisen osaamisen kuvaukset – ePerusteet [Luettu 25.8.2025]
- Opetushallitus (OPH) 2023. Hankeavustukset kiusaamisen ja väkivallan ehkäisyyn ja niihin puuttumiseen perusopetuksessa. Osoitteessa: <https://www.oph.fi/fi/funding/hankeavustukset-kiusaamisen-ja-vakivallan-ehkaisyyn-ja-niihin-puuttumiseen-perusopetuksessa> [Luettu 25.8.2025]
- Opetushallitus (OPH). 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Osoitteessa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/perusopetuksen-opetussuunnitelman-perusteet> [Luettu 30.4.2025]
- Pelastakaa Lapset. 2025a. Verkkoväkivalta lasten silmin Selvitys 9–15-vuotiaiden kokemasta ja tekemästä verkkoväkivallasta. Pdf-tiedosto saatavilla osoitteesta: <https://www.pelastakaalapset.fi/ajankohtaista/verkkovakivalta-lasten-silmin/> [Luettu 18.10.2025]
- Pelastakaa Lapset. 2025b. Sitä tapahtuu koko ajan-11–17-vuotiaiden lasten kokemuksia netissä tapahtuvasta seksuaaliväkivallasta ja ikätoverien välisestä seksiviestittelystä. Pdf-tiedosto saatavilla osoitteesta: <https://www.pelastakaalapset.fi/ajankohtaista/sita-tapahtuu-koko-ajan/> [Luettu 18.10.2025]
- Pelastakaa Lapset ry. 2025c. Varkaudet, kiristäminen ja väkivalta uhkana – Mitä aikuisten on tärkeää tietää netin haitallisista yhteisöistä? Osoitteessa: <https://www.pelastakaalapset.fi/ajankohtaista/varkaudet-kiristaminen-ja-vakivalta-uhkana-mita-aikuisten-on-tarkeaa-tietaa-netin-haitallisista-yhteisoista/> [Luettu 4.11.2025]
- Pelastakaa Lapset. 2025d. Lasten suojeleminen ja Nettivihje -toiminnon vuosiraportti 2024. Pdf-tiedosto saatavilla osoitteesta: <https://www.pelastakaalapset.fi/tyomme/tietoa-meista/jarjesto/vuosiraportti/> [Luettu 21.10.2025]
- Pelastakaa lapset. 2025e. Project Arachnid. Osoitteessa: <https://www.pelastakaalapset.fi/tyomme/mita-teemme/lasten-suojeleminen/seksuaalivakivallan-ennaltaehkaisy/nettivihjeen-toiminta/project-arachnid-fi/> [Luettu 4.11.2025]
- Pelastakaa Lapset ry. 2023. Tiivistelmä. Digital Citizenship: Tarvekartoitus Lasten ja aikuisten näkemyksiä digitaalisesta turvallisuudesta ja hyvinvoinnista | 2023.
- Poliisi. 2025. Nuoret verkossa – Opas kasvattajille. (Julkaisematon, julkaisu alkuvuodesta 2026.) Cybercrime Exit-toiminnasta osoitteessa: <https://poliisi.fi/cybercrime-exit>

- Poliisi. 2025a. Poliisi huolestunut kansainvälisestä, äärimmäisen väkivaltaisesta "The Com"-verkostosta – uhreina etenkin lapset ja nuoret. Uutinen 7.5.2025. Osoitteessa: <https://poliisi.fi/-/poliisi-huolestunut-kansainvalisesta-aarimmais-en-vakivaltaisesta-the-com-verkostosta-uhreina-etenkin-lapset-ja-nuoret> [Luettu 29.7.2025]
- Poliisi. 2025b. Cybercrime Exit – nuorten kyberrikollisuuden ehkäisy, ml. pdf-tiedoston opas kyberrikosten sovittelusta. osoitteessa: <https://poliisi.fi/cybercrime-exit> [Luettu 16.10.2025]
- Poliisi. 2025c. Hankkeet ja täydentävä rahoitus. Osoitteessa: <https://poliisi.fi/hankkeet-ja-taydentava-rahoitus> [Luettu 28.10.2025]
- Poliisiammattikorkeakoulu (Polamk). 2025. Pelipoliisitoiminnan osaamisen ja rakenteiden kehittäminen (PELIPOLIISI). Osoitteessa: <https://polamk.fi/pelipoliisitoiminnan-osaamisen-ja-rakenteiden-kehittaminen> [Luettu 6.6.2025]
- Poliisihallitus. 2024. Nuorisoriikollisuus: Taktinen teema-analyysi – määritelmät, tilannekuva ja toimintamallit. Kirjoittaja Sutela M. 10.4.2024. Pdf-tiedosto ladattavissa osoitteesta <https://poliisi.fi/-/poliisi-seuraa-nuorisoriikollisuuden-tilannekuvaa-tietojohtoisesti> [Luettu 5.11.2025]
- Raitanen J. 2021. Deep Interest in School Shootings Online. Väitöskirja, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Tampereen yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-1814-7>
- Salter, M., Whitten, T., Woodlock, D., Vermeulen, I. 2024. Indicator 2: Global Prevalence of Online Child Sexual Exploitation and Abuse Perpetration. Data from 'Into the Light: Childlight's Global Child Sexual Exploitation and Abuse Index'. Edinburgh: Childlight, 2024.
- Sisäministeriö (SM). 2025. Kyberrikollisuutta torjutaan yhteistyöllä. Osoitteessa: <https://intermin.fi/poliisiasiat/kyberrikollisuus/kyberrikollisuuden-torjunta> [18.10.2025]
- Stevenson, J., Vermeulen, I. and Fry, D. Indicator 3: Global Nature of Online Child Sexual Abuse Material (CSAM). Data from "Into the Light: Childlight's Global Child Sexual Exploitation and Abuse Index". Edinburgh: Childlight, 2024.
- Suojellaan Lapsia. 2025a. Osoitteessa: <https://www.suojellaanlapsia.fi/project-arachnid> [Luettu 21.10.2025]
- Suojellaan Lapsia ry. 2025b. Väkivaltaiset verkkoyhteisöt (The Com) kohdistavat väkivaltaa haavoittuvassa asemassa oleviin lapsiin ja nuoriin. Pdf-tiedosto Kanadan poliisin ohjeistuksesta suomennettuna saatavilla osoitteesta: <https://www.suojellaanlapsia.fi/post/vakivaltaiset-verkkoyhteisot-ohjeistus> [Luettu 29.7.2025]
- Suomi, A., Lucas, N., Dowling, N., & Delfabbro, P. 2022. Parental problem gambling and child wellbeing: Systematic review and synthesis of evidence. *Addictive Behaviors*, 126, 107205. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2021.107205>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 2025a. Lasten ja nuorten digitaalinen hyvinvointi ja turvallisuus. Osoitteessa: <https://thl.fi/aiheet/lapset-nuoret-ja-perheet/hyvinvointi-ja-terveys/lasten-ja-nuorten-digitaalinen-hyvinvointi-ja-turvallisuus> [Luettu 19.8.2025]

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 2025b. Verkkokoulu Digitaalinen väkivalta. thl.fi/verkkokoulut
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 2023. Raha- ja digipelaamisen hämärtyvät rajat. Osoitteessa. <https://thl.fi/aiheet/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/raha-pelit/nuorten-pelaaminen/raha-ja-digipelaamisen-hamartyvat-rajat> [Luettu 21.8.2025]
- UNICEF. 2025. Childhood in a Digital World: Screen time, skills and mental health, UNICEF Innocenti – Global Office of Research and Foresight, Florence. Pdf-tiedosto saatavilla osoitteesta: <https://www.unicef.org/innocenti/reports/childhood-digital-world> [Luettu 17.10.2025]
- United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). 2017. Handbook on Children Recruited and Exploited by Terrorist and Violent Extremist Groups: The Role of the Justice System. Publishing and Library Section, United Nations Office at Vienna. Pdf-tiedosto saatavilla osoitteesta: https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/eu-knowledge-hub-prevention-radicalisation/welcome-package/learning-resources/handbook-children-recruited-and-exploited-terrorist-and-violent-extremist-groups-unodc_en [Luettu 20.8.2025]
- Vaaranen-Valkonen N. & Laitinen HL. 2019. Seksuaalinen häirintä, houkuttelu ja seksuaaliväkivalta digitaalisessa mediassa. Teoksessa U. Korpilahti ym. (toim). 2019. Väkivallaton lapsuus : toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025, luku 11 s. 340-363. STM julkaisuja 2019:27. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>
- World Childhood Foundation. 2025. Gaps in the system Practitioners' experiences supporting children subjected to online sexual abuse. Report. Pdf-tiedosto englanniksi ja ruotsiksi saatavilla osoitteesta: <https://childhood.se/nyheter/rapport-barn-som-utsatts-online-fangas-inte-upp/> [Luettu 29.7.2025]

6.3 Väkivallan ehkäisy harrastuksissa, nuorisotyössä ja muussa vapaa-ajan toiminnassa

Kirjoittaja: Ulla Korpilahti, THL ja Marja Pulkkinen, OKM

Kouluikäiset lapset ja erityisesti nuoret viettävät enenevässä määrin itsenäisesti aikaa kodin ulkopuolella. Vapaa-ajan vietto harrastuksineen ja nuorten kesken on olennainen osa itsenäistymistä. Vapaa-ajallaan nuoret kohtaavat myös väkivaltaa. On tärkeää, että aikuiset heidän ympärillään vahvistavat nuoria kertomaan kokemuksistaan ja opettavat muun muassa turvataitoja ja konfliktien ratkaisussa tarvittavia taitoja. Ehkäisevässä monialaisessa työssä tarvitaan yhteisöllistä näkökulmaa: väkivallan ehkäisy ei ole vain ammattilaisten työtä vaan aivan kaikkien yhteinen tehtävä.

6.3.1 Harrastus- ja muu vapaa-ajan toiminta

Monet lapset ja nuoret viettävät aikaa harrastuksissa jo varhaislapsuudessa, ensin vanhempiensa kanssa ja kouluikäisestä lähtien usein vapaa-ajan harrastustoimintaa ohjaavien nuorten tai aikuisten seurassa. Harrastustoiminta ja vapaa-ajan muu toiminta kehittää lapsen tietotaitoja ja tuo usein mukanaan paljon iloa sekä tukee sosiaalisia suhteita. Harrastustoimintaan sisältyy kuitenkin turvallisuuden kannalta joitakin riskejä, joihin on tärkeää kiinnittää huomiota ennakoiden. Niin kutsutun Lanzaroten sopimuksen artikloissa 15–17 nostetaan myös esiin lasten ja nuorten suojele seksuaaliselta väkivallalta ja häirinnältä eri toimintaympäristöissä (SopS 87-88/1991).

Digitaaliseen ympäristöissä tapahtuvaa harrastustoimintaa ja sen mahdollista lisäämistä on hyvä pohtia osana Väkivallaton lapsuus -työn toimeenpanoa vuosina 2026–2033 kuten myös resurssien ja mahdollisuuksien puitteissa nuorisotyön ja turvallisten aikuisten läsnäolon lisäämistä nuorten suosimilla digitaalisilla alustoilla. Harrastustoiminnassa olevilla aikuisilla ja toimijoilla olisi tärkeää olla riittävää ymmärrystä ja osaamista lasten ja nuorten digitaalisen ympäristön erityispiirteistä. (ks. suunnitelman luku 6.2/ Korpilahti ym.)

Eri harrastustoimintaa ja esimerkiksi tukihenkilötoimintaa järjestävien organisaatioiden, mukaan lukien järjestö- ja yhdistystoiminta, on tärkeää olla tietoinen sekä virka- tai työsuhteessa että vapaaehtoisen toiminnan merkeissä järjestettävän työn säädösvelvoitteista. Kuten kaikilla lasten ja nuorten parissa toimivilla ammattilaisten ja vapaaehtoisten myös harrastustoimijoiden on suositeltavaa olla ymmärrystä lapsen oikeuksista ja sopimuksen sisällöistä huomioiden myös erityisen haavoittuvassa asemassa olevat lapsiryhmät (SopS 59-60/1991, ks. myös luku 3). Koulutustarkoituksiin voi hyödyntää Kansallisen lapsistrategian tuottamaa maksutonta eOppivan alustalla saatavilla olevaa koulutusta lapsen oikeuksista vapaa-ajan harrastustoimijoille (kieliversiot suomeksi ja ruotsiksi, ks. lisätietoa lapsistrategia.fi/lapsenoikeudet365). Väkivallaton lapsuus -työssä tehdään yhteistyötä järjestö- ja yhdistystoimijoiden kanssa, esimerkiksi jokaisen oikeutta kunnioittavaan ja yhdenvertaiseen kohteluun sekä turvallisuuteen harrastuksissa edistävän Väestöliiton Et ole yksin -palvelun kanssa (etoleyksin.fi 2025).

Väkivallan, häirinnän ja kiusaamisen ehkäisemiseksi ja mahdollisiin tilanteisiin puuttumiseksi on tärkeää systemaattisesti huolehtia, että toiminnalle olisi laadittu myös turvallisuusnäkökohdat sisältävät ohjeet, jotka sisältävät toimintaan mukaan tulevien koulutuksen, toiminnan seurannan, ennakoinnin ja varautumisen, mutta myös toimintaohjeet äkillisissä tilanteissa. Esimerkiksi osana Harrastamisen Suomen malli- työskentelyä on laadittu opas (*Harrastuksia kouluihin*) yhdistyksille ja muille

harrastusten järjestäjille. Oppaassa kerrotaan, mitä asioita pitää huomioida toiminnan suunnittelussa, järjestämisessä, seurannassa ja arvioinnissa. (Harrastamisen Suomen malli 2025.)

Kun tiedossa oleva henkilö toimii alaikäisten kanssa työ-, opiskelu- tai vapaaehtoistehtävässä esimerkiksi harrastuksissa, tarvitaan ote rikosrekisteristä. Tämän käytännön tarkoitus on suojella alaikäisiä ja kuusi kuukautta voimassa oleva rikosrekisteriote tilataan Oikeusrekisterikeskuksen kautta. (ORK 2025.) Ilmoituksia väkivallasta tai häirinnästä tulee viranomaislaholle asiantuntijoiden mukaan vain vähän ja välttämättä kaikilla esimerkiksi harrastustoimintaa järjestävillä tahoilla ohjeistuksia toimintatavoista väkivalta- ja häirintätilanteissa (ml. lastensuojeluilmoituksen teko). Lisäksi ohjaajina vapaaehtoistoiminnassa olevat henkilöt voivat itse olla alaikäisiä.

Laissa lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002) ja vastaavasti laissa vapaaehtoisena toimivien kohdalta (148/2014) on erikseen kirjattu velvoitteista ja oikeuksista asiaan liittyen. Säädöksissä on kuitenkin joitakin katvealueita kuten toiminta lasten vanhempien läsnä ollessa tai hyvin lyhytaikaisissa työsuhteissa ja järjestävän tahon oikeudet-osuuksiin sisältyvä harkinnanvaraisuus. (TEM 2021.)

Lasten ja nuorten liikunnan opetuksen ja harrastus- ja urheiluseuratoiminnan sekä koulujen aamu- ja iltapäivätoiminnan turvallisuuden edistämisestä ja tilanteisiin puuttumisesta on ollut kaksi toimenpidettä Väkivallaton lapsuus -työn suunnitelmassa vuosille 2020–2025 (Helenius ym. 2019, s.258–62, 265 tp 6 ja 7). Vuoden 2023 väliarviointiraportin mukaan toimenpiteiden toimeenpano on edennyt monitoimijaisesti lajiliittojen, seurojen, Olympiakomitean, Suomen urheilun eettinen keskus SUEKin ja useiden järjestöjen työn kautta monelta osin hyvin, mutta kehittämistyötä ja tietoisuuden lisäämistä on tärkeää jatkaa. Esimerkiksi SUEK julkaisi vuonna 2022 seurantaselvityksen eri-ikäisten henkilöiden urheilussa esiintyvistä häirinnästä (SUEK 2022) ja Väestöliiton Et ole yksin -verkkopalvelu on osoittanut tarpeellisuutensa (Väestöliitto 2025). Kuitenkin liikuntatunneilla tai aamu- ja iltapäivätoiminnassa esiintyvistä erityyppisestä väkivallasta, kiusaamisesta ja häirinnästä ei ole ollut saatavilla erikseen tietoa. (Korpilahti ym. 2023, s. 228–232.)

Harrastamisen Suomen mallin tavoitteena on mahdollistaa jokaiselle lapselle ja nuorelle mieluisa ja maksuton harrastus koulupäivän yhteydessä. Lukuvuonna 2024–2025 toimintaa järjestetään 258 kunnan alueella perusopetuksen oppilaille. Harrastamisen Suomen mallissa kuntien maksuttomat, koulupäivän yhteydessä järjestettävät harrastusryhmät toimivat aktiivisesti turvallisen tilan mahdollistamiseksi kaikille osallistujille. Harrastamisen Suomen mallista tehty selvitys osoittaa, että ryhmät lisäävät koululaisten hyvinvointia ja ovat tuhansille lapsille ja nuorille

ainoa mahdollisuus harrastaa. (OKM 2025.) Vuodesta 2026 lähtien aletaan pilotoida Harrastamisen Suomen mallin toimintaa myös toiselle asteelle ESR+ rahoitettujen hankkeiden kautta. Lasten, nuorten ja perheiden osallisuuden koordinaatioryhmä koordinoi hankkeita, jossa esimerkiksi Opetushallitus on osatoteuttajana. Yhtenä tärkeänä tavoitteena hankkeissa on luoda yhdenvertaista ja turvallista toimintakultuuria harrastamiseen. Jo meneillään olevissa ESR+ hankkeista tulllaan kokoamaan hyviä käytäntöjä jatkoa ajatellen.

OmaKamu ry:n ja Lastensuojelun Keskusliiton (LSKL) koordinoimassa STEA:n rahoittamassa lasten ja nuorten aikuiskaveri- ja tukihenkilötoiminnan turvallisuuskäytänteitä kartoittaneen Lapsen turvallisuus -hankkeen selvitys julkaistiin huhtikuussa 2025. Selvitys toi esille, että tukihenkilötoiminnan lapsen turvallisuutta koskevissa toimintakäytännöissä eri toimijoiden välillä on suuria eroavuuksia, niin vapaaehtoisten valmennuksien kuin muidenkin toimintakäytäntöjen osalta. Turvallisten toimintakäytäntöjen valtakunnalliselle yhtenäistämiseksi olisi tarvetta. (OmaKamu 2025.)

Aikuiskaveritoimintaa ja tukihenkilöjä koskevan selvityksen tekemisestä oli toimenpidekirjaus jo Väkipollaton lapsuus -työn alkuvaiheessa (ks. Kalland ym. 2019, s. 178), mutta rahoituksen puutteen vuoksi se käynnistyi vasta vuonna 2024. Selvityksen mukaan vapaaehtoisesta aikuiskaveri- ja tukihenkilötoiminnasta on melko niukasti aikaisempaa tutkimusta. Selvitystyön yhtenä tärkeänä tuloksena voidaan pitää kuvausta siitä, mitä lapsen turvallisuuden edistämisen käytännön toimia tukisuhdetprosessiin eri organisaatioissa sisältyy. Lisäksi tulokset antavat tietoa tukihenkilötoimintaan osallistuvan lapsen turvallisuuden edistämisen malleista, käytänteistä ja kehittämiskohdista, jotka sosiaalialan ammattilaiset kokivat merkityksellisiksi. (OmaKamu 2025.) Tätä edellä mainitussa selvityksessä saatua tietoa voidaan hyödyntää tukihenkilötoiminnan turvallisuuskäytänteiden kehittämisen lisäksi yleisemminkin kansallisessa lasten ja nuorten parissa tehtävässä turvallisuustyössä kuten harrastustoiminnassa.

Urheiluharrastustoiminnan turvallisuuden edistämiseksi on käynnistynyt Suomen urheilun eettisen keskuksen, Olympiakomitean ja OKM:n koordinoimana monialainen Turvallisen toimintaympäristön -työryhmätyöskentely, jonka päämääränä on luoda yhteinen turvallisen toimintaympäristön vahvistamisen malli vuosina 2025–2027. Lisäksi liikunnan aluejärjestöt ovat käynnistäneet sovittelutoiminnan pilotoinnin, jonka tavoitteena on tukea urheiluyhteisöjä ristiriitatilanteiden ratkaisemisessa. Aluejärjestöjen tarjoama sovittelu on tarkoitettu tapauksiin, joissa seuran sisällä ei yrityksistä huolimatta ole löydetty ratkaisua. Sovittelun kautta tilanteeseen voidaan puuttua matalalla kynnyksellä ja rohkaisee pyytämään apua ajoissa. Vaikeimmat ja vakavimmat tilanteet ohjataan eteenpäin muille toimijoille tai viranomaisille. Palvelu on maksuton vuoden 2025 ajan, jolloin sitä kehitetään osana opetus- ja

kulttuuriministeriön tukemaa hanketta. Työtä hankkeessa hallinnoi liikunnan aluejärjestöjen yhteistyöjärjestö Suomen Liikunnan Alueet ry ja mukana ovat kaikki 15 aluejärjestöä. Alueellinen sovittelutoiminta linkittyy myös Urheilun eettisten asioiden neuvottelukunnan perustamaan turvallisen toimintaympäristön -työryhmään ja hankkeessa tehdään yhteistyötä Olympiakomitean, Suomen urheilun eettisen keskuksen (SUEK ry) ja Suomen Voimisteluliiton kanssa. (ESLI 2025.)

6.3.2 Turvallisuuden edistäminen nuorisotyössä

Kirjoittajat: Marja Pulkkinen, OKM ja Antti Kivijärvi, Nuorisotutkimusseura

Valtaosa nuorten tekemästä ja kokemasta väkivallasta on keskinäistä väkivaltaa (esim. Suonpää ym. 2024, 20). Tämän lisäksi on tiedossa, että nuoret syyllistyvät väkivaltaan verrattain usein vertaistensa kanssa (esim. Haapakangas & Kaakinen 2023). Näin ollen nuorten väkivaltaa on olennaista tarkastella ja pyrkiä vähentämään nuorten kaveri- ja ryhmäsuhteiden näkökulmista (esim. Fransberg & Kivijärvi 2024). Harrastuksissa ja nuorisotyössä toimitaan pääosin nuorten ryhmien kanssa (esim. Kivijärvi ym. 2024), joten näiden toimijoiden edellytysten parantamista väkivallan ehkäisyssä voi pitää ensisijaisen tärkeänä monialaisessa yhteistyössä viranomaisten, eri alojen ammattilaisten ja myös laajan järjestötoimijoiden joukon kanssa.

Nuorisolain (1285/2016) 4 §:n mukaan opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa nuorisotyön ja -politiikan yleisestä johdosta, yhteensovittamisesta ja kehittämisestä sekä yleisten edellytysten luomisesta valtionhallinnossa. Nuorisolain 8 §: mukaan nuorisotyö ja -politiikka kuuluvat kunnan tehtäviin. Toteuttaessaan 2 §:n tavoitteita ja lähtökohtia kunnan tulee paikalliset olosuhteet huomioon ottaen luoda edellytyksiä nuorisotyölle ja -toiminnalle järjestämällä nuorille suunnattuja palveluja ja tiloja sekä tukemalla nuorten kansalaistoimintaa.

Nuorisotyön ja -politiikan ohjelma VANUPO edistää nuorten kasvu- ja elinoloja kansallisesti (OKM 2024). Se on lakisäätäinen, poikkihallinnollinen määrävuosien välein laadittava ohjelma, jossa määritellään tärkeimmät nuoria koskevat valtionhallinnon tavoitteet ja toimenpiteet tulevina vuosina. Nuorten turvallisuuden tunteen ja turvallisuuden vahvistuminen on mukana yhtenä tavoitteena ohjelman kahdeksasta tavoitekokonaisuudesta. Ohjelmassa linjataan myös nuorisotalan osaamiskeskuksista. Yhdenvertaisuuden nuorisotalan osaamiskeskus keskittyy yhdenvertaisuuden edistämiseen kaikessa nuorisotyössä. Osaamiskeskus tarjoaa asiantuntijuutta sekä kehittää nuorisotalan ammattilaisten ja vapaaehtoisten osaamista yhdenvertaisuudesta.

Nuorisolain mukaan nuorisotyöllä tarkoitetaan nuorten kasvun, itsenäistymisen ja osallisuuden tukemista yhteiskunnassa. Nuorisotyö on kasvatuksellista toimintaa, jossa keskeistä on nuoren kohtaaminen yksilö- tai ryhmämuotoisessa toiminnassa. Nuorisotyön onnistumisen edellytyksiä vahvistaa, että sitä toteutetaan yhä enemmän monialaisessa yhteistyössä eri yhteistyökumppanien, kuten opetus-, ja liikuntatoimen, sosiaali-, terveys- ja TE-palveluiden sekä poliisin kanssa. Sen lisäksi että nuorisotyö on monialaista, sitä tehdään myös monimuotoisissa toimintaympäristöissä. Nuorten kohtaaminen tapahtuu esimerkiksi nuorisotiloilla, leireillä ja retkillä, kauppakeskuksissa, kouluissa sekä digitaalisissa ympäristöissä. Lähtökohtaisesti nuorisotyötä voidaan toteuttaa kaikissa niissä ympäristöissä, missä on nuoria.

Nuorisotyön keinoin on jo aiemmin ja voidaan tulevaisuudessakin ehkäistä nuorten väkivaltaa. Nuorisotyössä 2020-luvulla voidaan tunnistaa ainakin viisi vakiintunutta ja nuorten väkivaltaa ehkäisevää toimintamuotoa. Keskeisin toimintamuoto on niin sanottu avoin nuorisotyö, jota tehdään tyypillisesti erilaisilta nuorisotiloilta käsin ja tiettyyn asuinalueeseen kiinnittyen (esim. Kiilakoski 2011). Monissa kunnissa tehdään lisäksi kiinteän nuorisotilatyön nuorisotyötä myös esimerkiksi viemällä nuorisotilana toimiva matkailuauto alueelle, jossa ei ole fyysistä tilaa. Tästä puhutaan usein liikkuvana nuorisotyönä, jossa peruseriaatteet ovat samat kuin nuorisotilatyössä. Tämänkaltaisen työn kautta ammattilaiset voivat ymmärtää paikallisia nuorisokulttuureja ja ryhmäsuhteita sekä puuttua esimerkiksi aikuisten taholta koettuun väkivaltaan, tarvittaessa yhdessä muiden ammattikuntien kanssa.

Viimeisen kymmenen vuoden aikana on voimakkaasti lisääntynyt koulu- ja oppilaitosnuorisotyö. Pääasiallisesti kyse on ammattilaisesta, joka toimii pelkkien luokka- tai vastaanottohuoneiden sijaan käytävillä, pihoilla ja ruokasaleissa. Työssä keskitytään nuorten vertais- ja ryhmäsuhteisiin. Yhtenä keskeisenä ajatuksena ja tuloksena on ollut koulukiusaamisen vähentäminen (Kivijärvi ym. 2024).

Nuorisotyön muodoista viime vuosina on lisääntynyt jalkautuva nuorisotyö tai katu-työ. Työn lähtökohtana on lisätä turvallisuutta niissä vapaa-ajan kaupunkitiloissa, joissa nuoret viettävät aikaansa. Kyse ei ole nuorten kontrolloinnista, vaan luottamuksellisten suhteiden rakentamisesta tai vähintäänkin saatavilla olemisesta, mikäli tuelle on tarvetta²².

22 esim. Kauppinen, E., Tormulainen, A., & Laine, S. 2024. Encountering Young People in Detached Youth Work in Finland. *Child & Youth Services*, 45(4), 699–725. <https://doi.org/10.1080/0145935X.2024.2336902>

Vahvasti valtion tukemaan toimintaan liittyvä ja korjaavampia toimintamuotoja sisältävä nuorisotyö on paremmin tunnettu nimillä etsivä nuorisotyö ja nuorten työpajatoiminta. Etsivän nuorisotyön tehtävänä on tavoittaa tuen tarpeessa oleva nuori ja auttaa häntä sellaisten palvelujen ja muun tuen piiriin, joilla edistetään hänen kasvuaan, itsenäistymistään, osallisuuttaan yhteiskuntaan ja muuta elämänhallintaansa sekä pääsyään koulutukseen ja työmarkkinoille. Etsivä nuorisotyö perustuu nuoren vapaaehtoisuuteen ja nuoren kanssa tehtävään yhteistyöhön. Kunnat toteuttavat pääosin etsivää nuorisotyötä. (nuorisolaki 1285/2016, 10 §.)

Nuorten työpajatoiminnan tehtävänä on valmennuksen avulla parantaa nuoren valmiuksia päästä koulutukseen, suorittaa koulutus loppuun ja päästä avoimille työmarkkinoille tai muuhun tarvitsemaansa palveluun. Työpajatoiminnan tarkoituksena on parantaa nuoren elämänhallintataitoja sekä edistää hänen kasvuaan, itsenäistymistään ja osallisuutta yhteiskuntaan. Nuori valmentautuu tekemällä työtä tai työtoimintaa omien edellytystensä mukaan. Nuorten työpajoilla tehdään valmennusta sekä yksilövalmennuksena että ryhmävalmennuksena. (nuorisolaki 1285/2016, 13 §.) Edellä mainittuja nuorisotyön toimintamuotoja toteutetaan pääasiassa kuntien toimesta ja rahoituksella. Kunnat käyttivät vuonna 2022 nuorisotyöhön yhteensä 203 700 000 euroa (Blom ym. 2024). Vuonna 2024 kunnissa tehtiin nuorisotyötä yhteensä 3 234,60 henkilötyövuotta (Nuorisotilastot.fi 2024).

Nuorisotyön toimintamuodoksi voi myös mainita erilaiset järjestötoimijoiden työs-kentelymuodot, jotka keskittyvät erityisesti nuorten tekemän ja kokeman väkivallan ehkäisyyn tai väkivaltaa kokeneiden nuorten suojeluun. Nuorisotyön toimijat voivat toimia osana työtään katusovittelijana, johon on saatavilla koulutusta esimerkiksi Asemat Lapset ry kautta. Yhteistyötä tehdään lakisääteisten sovittelutoimistojen kanssa. Kyse voi olla esimerkiksi väkivaltaa käyttäneille nuorille tarjotuista harraste-toiminnoista, pyrkimyksistä tukea väkivaltaisista ryhmistä irtaantumisessa tai väki-valtaa kohdanneille nuorille tarjottavista tukitoimenpiteistä. Lisäksi nuorisotyötä tehdään laajasti eri uskonyhteisöjen työnä, kuten esimerkiksi evankelisluterilai-sen kirkon seurakuntien työnä eri työmuodoissa (esim. isostoiminta, Moottoripajat, Nuorten vaikuttajaryhmät, Saapas), jotka tavoittaa nuoria kuntien toimijoiden ja jär-jestöjen lisäksi (Lasten ja nuorten keskus 2025).

Valtio tukee myös nuorisotyön alueellisia koordinaattoreita nuorisotyön laadun ja saavutettavuuden parantamiseksi. Maakunnissa toimivat aluekoordinaattorit edis-tävät alueellista yhteistyötä, tukevat alueellaan nuorisotyön osaamista, kehittä-vät nuorisotyön laatua ja viestivät alan toiminnasta. He kokoavat yhteen alueellisia yhteistyöverkostoja sekä järjestävät tapaamisia ja tilaisuuksia. Aluekoordinaation

tehtävää toteutetaan nuorten työpajatoiminnassa, etsivässä nuorisotyössä ja perusnuorisotyössä. Aluekoordinaattorit toimivat yhteistyössä aluehallintovirastojen kanssa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on käynnistänyt pääministeri Orpon hallituskauden mittaisen prosessin, jonka tavoitteena on kehittää ja vahvistaa kunnallisen perusnuorisotyön rakenteita, laatua ja tulosten tunnettuutta. Prosessi toteutetaan OKM:n johdolla yhteistyössä kuntien, aluehallintovirastojen, perusnuorisotyön aluekoordinaattoreiden ja muiden toimijoiden kanssa.

6.3.3 Tavoite ja toimenpide luvussa 6.3

Harrastus- ja tukihenkilötoiminta on turvallista siihen osallistuville lapsille ja nuorille

23. Toimenpide	Toteuttajatahot	Seuranta ja mittarit
Harrastustoimintaa ja tukihenkilötoimintaa lapsille ja nuorille järjestävien tahojen turvallisuuden edistämisen toimintatavoista laaditaan kansalliset suositukset.	OKM Suomen urheilun eettinen keskus (SUEK) Olympiakomitea THL, STM Kunnat Järjestöt, lajiliitot	Suosituksen valmistuminen suunnitelmakauden aikana, väliarviointivaiheessa tilannekatsaus etenemisestä vuonna 2029.

Toimeenpano vuosina 2026–2029

Eri toimijat yhteistyössä, OKM koordinoi: Eettisten asioiden neuvottelukunta 2023–2027 toimii eri hallinnonalojen ja urheilun toimijoiden välisenä koordinaatio- ja yhteistyöelimenä (OKM 2024, vireillä).

SUEK, Olympiakomitea, OKM yhteistyössä eri toimijoiden kanssa: Urheilun pariin on nimetty toimikaudelle 2025–2027 Turvallisen toimintaympäristön -työryhmä. Perustamiskokouksessa oli edustusta

esimerkiksi lajiliitoista, lapsiasianvaltuutetun toimistolta, Ihmisoikeusliitolta, Väestöliitolta, Pelastakaa Lapsista ja Helsingin kaupungilta. Työryhmä on aktiivisessa työskentelyvaiheessa ja eri alatyöryhmissä on työstetty suosituksia muun muassa erityyppisten jo tapahtuneiden tapausten käsittelyyn (häirintä, syrjintä, väkivalta, epäasiallinen kohtelu) ja häirintäyhdyshenkilötoimintaan sekä koulutuksiin. Tavoitteena on myös luoda tilannekuvaa turvallisen toimintaympäristön tilasta psykososiaalisesta näkökulmasta, selkeyttää eri toimijoiden rooleja olemassa olevia vahvuuksia hyödyntäen, sekä etsiä ja koota yhteen työkaluja ja tukipalveluita urheilutoimijoille. Työskentelyn päämääränä on luoda yhteinen turvallisen toimintaympäristön vahvistamisen malli.

THL: tukee lasten ja nuorten kokemaan väkivaltaan puuttumisen valmiuksia eri ammattilaisilla ja yhteisöissä tarjoamalla koulutusmateriaalia (esim. verkkosivut ja koulutukset, ks. THL thl.fi/verkkokoulu: Barnahus – Lapsiin kohdistuva väkivalta, Puutu väkivaltaan ja Nuorten väkivallan ehkäisy).

OPH: antaa kansallisia määräyksiä varhaiskasvatuksen ja koulujen ja oppilaitoksen toiminnan sisällöistä ja julkaisee ohjeistuksia työn tueksi julkaisuilla ja verkkosivuilla, esim. syksyllä 2025 julkaistut Kiusaamisen ja väkivallan ennaltaehkäisy-, Kiusaaminen ja väkivalta sekä niiden tunnistaminen- ja Kiusaamiseen ja väkivaltaan puuttuminen -verkkosivustokokonaisuudet (OPH 2025a, 2025b, 2025c).

Järjestöt kuten

OmaKamu: Aikuiskaveri- ja tukihenkilötoiminnan kehittäminen on järjestön päätoiminta-aluetta

Väestöliitto/Et ole yksin -palvelu: toiminta tukee väkivaltaa erilaisissa harrastusympäristössä kokeneita ja heidän huoltajiaan sekä tarjoaa konsultaatiota, koulutusta ja materiaaleja harrastustoimintaa järjestäville turvallisemman toimintaympäristön teemoista.

Pelastakaa Lapset: koordinoi Sporttikummitoimintaa, jossa on turvallinen aikuinen esim. ulkoilee ja leikkii lapsen kanssa, vie uimaan, sitoo kengännauhoja tai pitelee juomapulloa. Sporttikummi viettää aikaa lapsen kanssa 1–2 kertaa kuukaudessa muutaman tunnin kerrallaan.

Lähteet

- Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta SopS 60/1991 <https://www.finlex.fi/fi/valtiosopimukset/sopimussarja/1991/60>
- Blom K., Rinne E.-N., Bamming R., Hanni M., Kohonen K., Paananen A. & Tuuttu J. 2024. Kunnallisen nuorisotyön saatavuus – Peruspalvelujen arviointi 2023. Aluehallintovirastojen julkaisuja 244/2024. Hämeenlinna: Aluehallintovirasto. Osoitteessa: <https://nuorisotilastot.fi/raportit-ja-julkaisut/> [Luettu 26.8.2025]
- Etelä-Savon Liikunta ry (ESLI). 2025. Sovittelu. Osoitteessa: <https://www.esliikunta.fi/uutiset/sovittelu/> [Luettu 16.10.2025]
- Etoleyksin.fi. 2025. Et ole yksin -toiminta, kotisivut Väestöliitto. <https://www.etoleyksin.fi/> [Luettu 4.11.2025]
- Fransberg M. & Kivijärvi A. 2024. Työpaperi: Mitä tiedämme nuorten väkivallan yhteisöulottuvuuksista? – kuvaileva katsaus aiempiin tutkimuksiin. Nuorisotutkimusseura katsaus. Pdf-tiedosto ladattavissa osoitteesta: <https://nuorisotutkimus.fi/tutkimus/tutkimushankkeet/nuorten-vakivallan-yhteisouloottuvuudet/> [Luettu 4.11.2025]
- Haapakangas K. & Kaakinen M. 2023. Mitä tuoreimmat tilastot kertovat nuorten väkivaltarikollisuudesta? Tilastokeskus verkkoartikkeli 9.6.2023. Osoitteessa: <https://stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2023/mita-tuoreimmat-tilastot-kertovat-nuorten-vakivaltarikollisuudesta> [Luettu 5.11.2025]
- Harrastamisen Suomen malli. 2025. Miten pääsee harrastuksen järjestäjäksi? <https://harrastamisensuomenmalli.fi/harrastuksen-jarjestajille/jarjestajaksi/> [Luettu 4.11.2025]
- Helenius J., Rautava M., Porras K. & Korpilahti U. 2019. Väkiältä, kiusaaminen ja häirintä ohjatussa harrastustoiminnassa. Teoksessa U. Korpilahti ym. 2019, Väkivallaton lapsuus: toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025, s. 258–62. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>
- Kalland M., Tenhunen T., Andell M., Ylenius-Lehtonen M., Lajunen K., Karjalainen P., Cacciatore R. & Porras K. 2019. Turvataitokasvatus. Teoksessa U. Korpilahti ym. 2019, Väkivallaton lapsuus : toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025, s. 258–62. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>
- Kansallinen lapsistrategia. 2025. Lapsen Oikeudet365 -verkkokoulutuskokonaisuus. Osoitteessa: <https://lapsistrategia.fi/lapsenoikeudet365/> [Luettu 10.10.2025]
- Kivijärvi A, Kauppinen E. & Kiilakoski T. (toim). 2024 Poikkeusoloista uuden kynnykselle. Kunnallinen nuorisotyö Suomessa 2023. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 249. ISBN: 978-952-372-060-2 (PDF)
- Kiilakoski, T. 2011. Talotyön ja alueellisen nuorisotyön kehittäminen. Teoksessa Veronika Honkasalo, Tomi Kiilakoski & Antti Kivijärvi, Tutkijat ja nuorisotyö liikkeellä, Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 114, 153–252. ISBN978-952-5464-97-9 (nidottu)

- Korpilahti U, Malja M, Jääskeläinen P. & Murdoch T. (toim.).2023. Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelma: väliarviointi 2020 – alkuvuosi 2023. STM raportteja ja muistioita 2023:17, luku 3 s.199-2010, s. 228–232. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8417-2>
- Laki lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä 148/2014. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2014/148>
- Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä 504/2002. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2002/504>
- Laki lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä, SopS 59/1991, <https://www.finlex.fi/fi/valtiosopimukset/sopimussarja/1991/59>
- Laki lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta SopS 87/2011. Osoitteessa: <https://www.finlex.fi/fi/valtiosopimukset/sopimussarja/2011/87>
- Tasavallan presidentin asetus lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta SopS 88/2011. (nk. Lanzaroten sopimus) Osoitteessa: <https://www.finlex.fi/fi/valtiosopimukset/sopimussarja/2011/88>
- Lasten ja nuorten keskus. 2025. Nuorille. Tukea jaksamiseen nuorille ja mahdollisuuksia vaikuttaa. Osoitteessa: <https://www.lnk.fi/nuorille/> [Luettu 7.11.2025]
- Nuorisolaki 1285/2016. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2016/1285>
- Nuorisotilastot.fi. Bamming R. & Manninen A. 2024. Nuorisotyö kunnissa – visualisointi. Nuorisotilastot.fi. Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto. [Luettu 26.8.2025] Osoitteessa: <https://nuorisotilastot.fi/1131/visualisoinnit/nuorisotyö-kunnissa/>
- Oikeusrekisterikeskus (ORK). 2025. Rikosrekisteriotteet lasten kanssa toimimiseen. Osoitteessa: <https://www.oikeusrekisterikeskus.fi/rekisterit/rikosrekisteri/otteet-lasten-kanssa-toimimiseen/> [Luettu 20.10.2025]
- Opetushallitus (OPH). 2025a. Kiusaamisen ja väkivallan ennaltaehkäisy. Osoitteessa: <https://www.oph.fi/fi/teemat-ja-kehittaminen/kiusaamisen-ja-vakivallan-ennaltaehkaisy> [Luettu 20.10.2025]
- Opetushallitus (OPH). 2025b. Kiusaaminen ja väkivalta sekä niiden tunnistaminen. Osoitteessa: <https://www.oph.fi/fi/teemat-ja-kehittaminen/kiusaaminen-ja-vakivalta-seka-niiden-tunnistaminen> [Luettu 20.10.2025]
- Opetushallitus (OPH). 2025c. Kiusaamiseen ja väkivaltaan puuttuminen. Osoitteessa: <https://www.oph.fi/fi/teemat-ja-kehittaminen/kiusaamiseen-ja-vakivaltaan-puuttuminen> [Luettu 20.10.2025]

- Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM). 2025. Harrastamisen Suomen malli. Osoitteessa: <https://harrastamisensuomenmalli.fi/> [Luettu 4.11.2025]
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM). 2024. Vahvistetaan nuorten hyvinvointia monialaisin toimenpitein: Valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma (VANUPO) 2024–2027. OKM julkaisuja 2024: 21. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-942-4>
- Suomen urheilun eettinen keskus (SUEK). 2022. Selvitys urheiluyhteisön työntekijöiden epäasiallisen kohtelun kokemuksista ja havainnoista liikunta- ja urheilurorganisaatioissa. Osoitteessa: <https://suek.fi/tutkimus/julkaisut/selvitykset/> [Luettu 20.10.2025]
- Suonpää, K., Raeste, A., & Saartenoja, K. 2024. Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2024. (Katsauksia; Nro 64/2024). Helsingin yliopisto, kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. <http://hdl.handle.net/10138/587280>
- Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM): 2021. Lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittäminen. TEM oppaat ja muut julkaisut 2021:2. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-729-8>
- Väestöliitto. 2025. Etoleyksin.fi -verkkopalvelu. Osoitteessa: <https://www.etoleyksin.fi/> [Luettu 4.11.2025]

6.4 Seurustelusuhdeväkivalta

Kirjoittajat: Sini Stolt THL ja Ulla Korpilahti THL

Seurustelusuhdeväkivalta ja sen ehkäisy nostettiin mukaan osaksi Väkivallaton lapsuus -työtä väliarviointivaiheessa vuonna 2023²³. Nuorten seurusteluosuhteissa tapahtuva väkivalta tunnustetaan huonosti. Väkivallan kohteeksi joutuminen tunnustetaan paremmin kuin sen tekeminen. Kouluterveyskyselyn 2023 tulosten perusteella vajaa viidesosa (18 %) perusopetuksen 8.–9.-luokkien oppilaista, neljäsosa (25 %) lukiolaisista ja noin kolmasosa (34 %) ammatillisten oppilaitoksen opiskelijoista oli seurusteluosuhteessa, tytöt poikia useammin (THL 2025).

Seurusteluosuhteissa yleisintä on digitaalinen väkivalta, jota oli kokenut Kiistelty suostumus -tutkimushankkeen tulosten mukaan lähes puolet 15–25-vuotiaista nuorista. Seurusteluosuhteen aikana seksuaalisten viestien, videoiden tai kuvien luvatta jakaminen oli tässä tutkimuksessa harvinaista. Lisäksi yli 40 prosenttia vastaajista oli kokenut henkistä väkivaltaa ja noin 25 prosenttia painostamista tai pakottamista seksuaalisiin tekoihin. Tytöt olivat kokeneet seurustelusuhdeväkivaltaa poikia useammin. (Isotalo 2023a.)

23 Korpilahti ym. 2023. Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelma : väliarviointi 2020–alkuvuosi 2023 (STM)

Vuoden 2022 lapsiuhritutkimuksessa 13 prosenttia 9-luokkalaisista tytöistä ja kaksi prosenttia pojista ilmoitti kokeneensa nykyisen/entisen seurustelukumppanin tekemää fyysistä väkivaltaa edeltäneen 12 kuukauden aikana. Verrattuna edelliseen vuoden 2013 tutkimukseen tytöillä väkivaltaa kokekeneiden osuus oli noussut viisi prosenttia ja pojilla prosentin. (Mielityinen ym. 2023.) Siltalan ja kollegoiden (2022) tutkimuksen mukaan 16–17-vuotiaista tytöistä vajaa puolet (noin 45 %) raportoi kokeneensa kumppanin tekemää väkivaltaa elämänsä aikana (tutkimukseen ei sisällynyt poikien otosta). Kuitenkin on tärkeää huomioida, että myös poikien kokema erityyppiseen seurustelusuhdeväkivaltaan on tärkeää kiinnittää huomiota.

Hetero- ja sukupuolinormatiivisen puhetavan lisäksi on huomioitava muuksi kuin tytöiksi tai pojiksi itsensä identifioivien ja sateenkaarinuoret kokemuksineen (Isotalo 2023a, 2023b). Tutkimusten (mm. Reuter ym. 2015; Peitzmeier ym. 2020) sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvilla nuorilla on cissukupuolisia ja heteronuoria korkeampi riskimahdollisuus väkivaltakokemuksiin seurustelusuhteissaan.

Pelastakaa Lasten (2025) selvityksessä 11–17-vuotilailta lapsilta kysyttiin ikätoverien välisestä seksuaalissävytteisestä viestittelystä (suostumuksellinen ja ei-suostumuksellinen) sekä seksuaaliväkivallasta ikätoverin ja aikuisen tekemänä. Selvityksen mukaan 65 prosenttia seksuaalissävytteisiä kuvia saaneista lapsista oli saanut ei-toivottuja seksuaalissävytteisiä kuvia ikätoverilta. Ei-toivottuja seksiviestejä ja kuvia saivat useammin iältään nuoremmat lapset. Ikätoverien välillä tapahtuva ei-suostumuksellinen seksuaalissävytteinen viestittely voi olla seksuaaliväkivaltaa. Selvityksen mukaan seksuaaliväkivaltaa netissä ikätoverin tekemänä koki noin viidesosa (21 %) kaikista vastaajista.

Seksiviestittely voidaan tutkimusten (Cooper ym., 2016; Ojeda ym., 2022) mukaan nähdä seurustelusuhteeseen kuuluvana osana. Se voidaan myös kokea keinona oman seksuaalisuuden ilmaisemiseen ja tutkimiseen osana omaa kehitystä, mutta erityisesti seurustelukumppanilta tuleva paine voi vaikuttaa suhteessa tapahtuvaan seksiviestittelyyn ja luo sen myötä riskin seksuaaliväkivallalle (Gargano ym., 2022).

Seurustelusuhdeväkivallassa kuten myös erityyppisessä muussa väkivallassa on uhrien ja tekijöiden auttamisessa huomioitava, että suuri osa kaikesta lasten ja nuorten kokemasta väkivallasta jää tulematta ilmi kenellekään ulkopuoliselle. Mikäli väkivallasta kerrotaan jollekin, niin tämä henkilö on useimmiten ystävä tai lapsen vanhempi/huoltaja. Viranomaisille tai esimerkiksi koulun henkilökunnalle ilmoittaminen ja kertominen on huomattavasti harvinaisempaa. (Pelastakaa Lapset ry 2021, Mielityinen ym. 2023, Isotalo 2023b.) Useiden eurooppalaisten tutkimusten (Barter & Stanley 2016; Hellevik ym. 2015; Korkmaz ym. 2020) mukaan seurustelusuhdeväkivallan salaaminen on yleistä ja siitä kerrotaan useammin ystäville kuin kenellekään aikuiselle.

Nuorille suunnatun seksuaalikasvatuksen tavoitavuutta ja painotuksia on kehitettävä huomioiden lainsäädännön muutokset. Rikoslain (39/1889) 20 luvun muutokirjaus suostumusperustaisesta seksuaalisesta kanssakäymisestä vuoden 2023 alussa nosti esiin suostumuksen antamisen ja ymmärtämisen merkityksen 16 vuotta täyttäneiden osalta. Alle 16-vuotiaiden nuorten osalta seksuaaliset teot ovat lain mukaan lähtökohtaisesti rangaistavia, ellei kyse ole nuorten keskinäisestä itsemääräämisoikeutta kunnioittavasta teosta.

Tärkeitä teemoja seksuaalikasvatuksessa ovat oma ja toisen seksuaalinen itsemääräämisoikeus ja sitä rikkovien tekojen tunnistaminen, suostumuksen antamisen ja vapaaehtoisen osallistumisen osoittaminen. Tärkeää on käsitellä lasten ja nuorten kanssa sitä mitä on hyvä vuorovaikutus ihmissuhteissa. (Isotalo 2023a, 2023b.) Nuorten parissa toimivien eri ammattilaisten osaamista ja tietoisuutta sekä tunnistamista seurusteluhdeväkivallasta on tärkeää kehittää sekä ehkäisevän työn että avun saamisen näkökulmasta. Nuorten on tärkeää saada tietoa turvallisista seurustelusuhteen tunnusmerkeistä ja tietoa avunsaannin mahdollisuuksista monikanavaisesti sekä silloin kun on väkivallan uhrina tai sen tekijänä tai sen käyttämisen mahdollisuus on noussut mieleen.

Koulutusmahdollisuuksista (esimerkiksi THL:n maksuttomat verkkokoulut kuten Sukupuolistuneen väkivallan kohtaaminen kouluissa), seksuaalikasvatukseen ja turvataitoihin liittyvistä eri organisaatioiden materiaaleista ja tietolähteistä sekä avunsaannin mahdollisuuksista löytyy lisätietoa tämän suunnitelman materiaalilistauksesta liitteestä 4.

6.4.1 Tavoite ja toimenpide luvussa 6.4

Seurusteluhdeväkivallan tunnistaminen, puuttuminen ja palvelut

24. Toimenpide	Toteuttajatahot	Seuranta ja mittarit
Koulutetaan sivistys-, nuoriso-, ja sosiaalitoimen ammattilaisia tunnistamaan seurusteluhdeväkivaltaa ja vahvistamaan sen ehkäisyä, tunnistamista, puheeksiottoa ja sukupuolisensitiivistä työtä.	THL yhteistyössä Istanbulin sopimusta toimeenpanevien tahojen kanssa OPH Hyvinvointialueet Kunnat Järjestöt	Toteutunut koulutus

Toimeenpano vuosina 2026–2029

Koulutusta toteutetaan yhteistyössä kansalaisjärjestöjen kanssa.

THL: toimii yhteistyössä Istanbulin sopimusta toimeenpanevien tahojen kanssa.

OPH: Lasten, nuorten ja perheiden osallisuuden koordinaatiohanke tukee ja koordinoi valtakunnallisia ESR+ 4.3-hankkeita (mm. Väkivallattomuuden tukijat -hanke), koostaa tietoa hankkeiden tuloksista ja hyvistä käytännöistä sekä tukee juurruttamista kasvatuksen ja koulutuksen palveluihin. Koordinaatio tuottaa tietoa viranomaistyön ja strategisen valmistelun tueksi yhdenvertaisuuden ja sukupuolten tasa-arvon teemoista.

Järjestöt kuten:

ETKL: Toimenpiteen toimeenpanoa tukee ETKL Väkivallattomuuden tukijat -hankkeessa (ESR+) kehitettyjen seurustelusuhdeväkivallan ehkäisemiseen tarkoitettujen menetelmien levittäminen ja juurruttaminen yhteistyössä eri toimijoiden kanssa osaksi koulujen, opiskeluhoiton, nuoristoimen ja väkivaltatyön ammattilaisten toimintaa. Työtavat: 1) ennaltaehkäisevä Ihana ja tasa-arvoinen seurustelu -työpajamalli 2) Seurustelun Turva10 – seurustelusuhteen turvallisuuden puheeksioton väline 3) vertaisryhmämalli seurusteluväkivaltaa ja muuta turvattomuutta kokeneille 4) Seurustelun turvallisille raiteille työskentelymalli väkivallan käytön katkaisuun ja turvallisempaan toimintaan seurustelusuhteissa.

Seurustelua ilman väkivaltaa-hanke: Nuoret saavat tietoa ja valmiuksia luottavaiseen seurusteluun. Ehkäisevällä työllä madalletaan kynnystä keskustella seurusteluun liittyvistä asioista esimerkiksi kouluissa ja nuorisotyössä. Matalan kynnyksen tuki auttaa nuoria oman identiteetin kehittämisessä ja tulevaisuuden väkivallattomissa ihmissuhteissa.

Rikosuhripäivystys (RIKU): Verkkosivuilla on ladattavissa materiaalipaketteja nuorten kanssa työskenteleville. Materiaalipaketit pohjautuvat videoihin ja sisältävät muuta sähköistä materiaalia, joiden avulla nuorten kanssa voi käydä keskustelua vaikeista asioista. Materiaalien avulla nuoret oppivat tunnistamaan rikoksia ja niihin liittyviä ilmiöitä sekä sanoittamaan haastavia kokemuksiaan. Materiaalipaketeissa on aiheena esimerkiksi *Mitä on seurusteluväkivaltaa? – Pohdintaa omien rajojen tunnistamisesta.*

Lähteet

- Barter, C. & Stanley, N. 2016. Inter-personal Violence and Abuse in Adolescent Intimate Relationships: Mental Health Impact and Implications for Practice. *International Review of Psychiatry*, 28, 5, 485-503.
- Cooper, K., Quayle, E., Jonsson, L., & Svedin, C. G. 2016. Adolescents and self-taken sexual images: A review of the literature. *Computers in Human Behavior*, 55, 706–716. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.10.003>
- Gargano, M., Tomassoni, R., Zanon, A., Lungu, M. A., & Infurna, M. R. 2022. Sexting in adolescence: What are the reasons? An empirical study. *LA CLINICA TERAPEUTICA*, 5, 407–413. <https://doi.org/10.7417/CT.2022.2455>
- Hellevik, P.M. & Överlien, C. 2016. Teenage Intimate Partner Violence: Factors Associated with Victimization among Norwegian Youths. *Scandinavian Journal of Public Health* 44, 7, 702–708. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/27383760/>
- Isotalo A.(toim.). 2023a. Väki-valta nuorten seurustelusuh-teissa – Kyselytutkimuksen tuloksia. Tampereen yliopisto: Yhteiskuntatieteiden tiedekunta / Yhteiskuntatutkimus Tampere, 2023. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-2936-5> [Luettu 6.5.2025]
- Isotalo A. 2023b. Väki-valta nuorten seurustelusuh-teissa. Teoksessa U. Korpilahti ym. (toim.). 2023. Väki-vallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelma : väliarviointi 2020 – alkuvuosi 2023. STM Raportteja ja muistioita 2023:17, luku 4.3, s. 304-13. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8417-2>
- Kaakinen, M. & Näsi, M. 2021b. Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2020. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Katsauksia 47/2021. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-0684-1>
- Korkmaz, S., Överlien, C. & Lagerlöf, H. 2020. Youth Intimate Partner Violence: Prevalence, Characteristics, Associated Factors and Arenas of Violence. *Nordic Social Work Research*, 12,4, 536-551. <https://doi.org/10.1080/2156857X.2020.1848908>
- Mielityinen, L., Hautamäki, S., Hakala, V., Fagerlund, M. & Ellonen, N. 2023. Lasten ja nuorten väki-valtakokemukset 2022. Määrät, piirteet ja niiden muutokset 1988-2022. Sosiaali- ja terveysministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-7158-5>
- Ojeda, M., del-Rey, R., Walrave, M., & Vandebosch, H. 2020. Sexting in adolescents: Prevalence and behaviours. *Comunicar*, 28(64), 9–19. <https://doi.org/10.3916/C64-2020-01>
- Peitzmeier, S.M., Malik, M., Kattari, S.K., Marrow, E., Stephenson, R., Agénor, M. & Reisner, S.L. 2020. Intimate Partner Violence in Transgender Populations: Systematic Review and Meta-analysis of Prevalence and Correlates. *American Journal of Public Health* 110, 9, e1–e14. <https://doi.org/10.2105/AJPH.2020.305774>

- Pelastakaa Lapset ry. 2021. Grooming lasten silmin -selvitys lasten ja nuorten kokemasta groomingista netissä. Toim. A. Juusola, T. Simola, J. Tasa, E. Karhu & P. Silfors. Pdf-tiedosto ladattavissa osoitteesta: <https://www.pelastakaalapset.fi/tyomme/mita-teemme/lasten-suojeleminen/nettivihje/tietoa-lapsiin-kohdistuvasta-seksuaalivakivallasta/lapsen-houkuttelu-seksuaalisiin-tarkoituksiin-grooming/> [Luettu 20.8.2025]
- Pelastakaa Lapset. 2025. Sitä tapahtuu koko ajan-11–17-vuotiaiden lasten kokemuksia netissä tapahtuvasta seksuaalivakivallasta ja ikätoverien välisestä seksiviestittelystä. Pdf-tiedosto saatavilla osoitteesta: <https://www.pelastakaalapset.fi/ajankohtaista/sita-tapahtuu-koko-ajan/> [Luettu 22.9.2025]
- Reuter, T. R., Sharp, C. & Temple J. R. 2015. An Exploratory Study of Teen Dating Violence in Sexual Minority Youth. *Partner Abuse* 6,1, 8–28. <https://doi.org/10.1891/1946-6560.6.1.8>
- Rikoslaki 39/1889. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1889/39-001>
- Siltala, H., Hisasuse, T., Hietämäki, J., Saari, J., Laajasalo, T., October, M., Laitinen, H-M., Raitanen, J. 2022. Lähisuhdeväkivallasta aiheutuvat palveluiden käyttö ja kustannukset terveys-, sosiaali- ja oikeuspalveluissa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:52. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-385-2>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 2025. Kouluterveyskyselyn tulokset. Osoitteessa: thl.fi/kouluterveyskysely [Luettu 21.8.2025]

6.5 Katu- ja nuorisoväkivallan ehkäisy ja puuttumisen keinot sekä keskinäinen väkivalta vapaa-ajalla

Kirjoittajat: Marjo Malja STM, Jonna Laitonen THL, Eva Autio THL, Saija Järvinen OM, Marja Pulkkinen OKM, Arto Hietanen SM, Antti Kivijärvi Nuorisotutkimusseura, Antti Hyyryläinen SM ja Emilia Hämäläinen THL

Nuorisorikollisuus isommassa kuvassa pitkällä aikavälillä on vähentynyt. Alle 21-vuotiaiden tekemät rikokset, erityisesti varkaudet, pahoinpitelyt ja vahingonteot ovat olleet laskussa viimeisen kymmenen vuoden aikana. Viime vuosina poliisin tietoon tullut rikollisuus tässä ikäryhmässä on kuitenkin lähtenyt uudelleen kasvuun. Kasvu on ollut voimakkainta alle 15-vuotiailla ja törkeissä tekemuodoissa (Haapakangas & Kaakinen 2023; Vauhkonen ym. 2025; Vauhkonen 2023). Alle 15-vuotiaita koskevat rikosepäilyt ovat olleet kasvussa jo kymmenen vuoden ajan. Tässä ikäryhmässä rikollisuuden kasvu on ollut suurinta viime vuosina, ja samalla myös vakavampien rikosten osuus ja oheisrikollisuus on lisääntynyt. (Haapakangas & Kaakinen 2023; Poliisihallitus 2024; Vauhkonen ym. 2025; Vauhkonen 2023) Poliisin tietoon tulleet alle 15-vuotiaiden ryöstörikokset kuitenkin vähenivät vuoden 2024 aikana edeltävästä vuodesta (Tilastokeskus: Rikos- ja pakkokeinotilasto).

Vuonna 2024 lähes puolet kaikista vakavista väkivaltarikoksista Suomessa tapahtui yleisillä paikoilla. Julkisilla paikoilla tehdyistä vakavista väkivaltarikoksista epäillyissä korostuivat nuoret; epäillyistä noin 30 prosenttia oli alle 18-vuotiaita. (VN 2025a.) Nuorten väkivaltarikoksiin liittyy myös eriasteisia ryöstörikoksia. Näissä ryöstön kohteina voivat olla esimerkiksi merkkivaatteet, elektroniikka tai nuorten suosiossa oleva sähkötupakka. Puuttuminen tulisi tehdä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jotta rikoskierre ei pääse pahenemaan ja nuorten elämän suuntaan voidaan vielä vaikuttaa. Moniammatillinen yhteistyö mahdollistaa nuoren tilanteen tarkastelun eri ammattilaisten toimesta yhtäaikaisesti ja näin puuttumisen mahdollisimman tehokkaasti. Moniammatillisen yhteistyön vaikuttavuudesta nuorten rikollisuuden ennaltaehkäisemiseksi on jo saatu lupaavaa näyttöä. (Kaakinen ym. 2022.)

Katu- ja nuorisoväkivallan ehkäisemiseksi ja niihin puuttumiseksi on kehitetty useita erilaisia ja eritasoisia toimenpiteitä ja -malleja (Haikkola ym. 2019). Primääritasolla voidaan kouluttaa suurta joukkoa asiantuntijoita tunnistamaan, kohtaamaan ja puuttumaan ilmeneviin haasteisiin sekä erityisesti ennalta ehkäisemään mahdollista väkivaltaista käytöstä. Sekundääritasolla puututaan jo ilmenneisiin ongelmiin, mutta puuttuminen on kevyttä ja nuorta voidaan auttaa esimerkiksi paikallisen työn; nuorisotyön tai vaikka poliisin koordinoiman monialaisen ankkuritoiminnan puitteissa. Tertiääritasolla puututaan voimakkaammin jo vakavampaan oireiluun tai väkivaltaiseen käytökseen. Tähän on kehitetty erilaisia toimintamalleja, jotka kohtaavat nuoren ja ohjaavat tätä kohti väkivallatonta elämää. Esimerkiksi oikeusministeriön rahoituksella on jo kymmenellä paikkakunnalla tai hyvinvointialueella kehitetty toimintamallia vakavan nuorisorikollisuuden torjumiseksi moniammatillisella yhteistyöllä (OM 2025 ja Sambou & Piispa 2019).

Valtioneuvoston periaatepäätös ja Turvalliset kadut -kokonaisuus

Valtioneuvoston periaatepäätös nuoriso- ja jengirikollisuuden ehkäisemiseksi ja torjumiseksi on julkaistu vuonna 2024 (Järvinen ym. 2024). Tähän liittyvä toimenpideohjelma sisältää laaja-alaisesti erilaisia toimenpiteitä. Ohjelmassa tunnistetaan varhaisen puuttumisen ja syrjäytymisen ehkäisyn tärkeys, mutta siinä keskitytään riskiryhmiin sekä rikollisia tekoja tekeviin ja rikoksiin jo syöllistyneisiin lapsiin ja nuoriin. Jengirikollisuuden osalta toimenpideohjelmassa keskitytään katujengirikollisuuden torjuntaan, mutta myös lapsiin ja nuoriin kohdistuvan rekrytoimisen ehkäisemiseen. Ohjelman keskeinen lähtökohta on moniammatillinen yhteistyö sekä paikallisella että kansallisella tasolla. Ohjelman toimenpiteiden toteutus on ohjelmaan kirjatulla vastuuministeriöillä. Toimeenpanoa muiden kuin lainsäädäntötoimien osalta tukee rikosentorjuntaneuvosto ja sen nuoriso- ja jengijaosto.

Ohjelma sisältää yhteensä 43 toimenpidettä, joilla tartutaan poikkihallinnollisesti yhdeksään kokonaisuuteen: (1) varhaisen vaiheen tuki lapsille, nuorille ja perheille, (2) nopea puuttuminen nuorten rikolliseen käyttäytymiseen ennen rikosprosessia, sen aikana ja sen jälkeen, (3) nuorten ja huoltajien vastuun lisääminen rikoksella aiheutetuista vahingoista, (4) viranomaisyhteistyön ja tiedonvaihdon parantaminen viranomaisten välillä, (5) rikosprosessin tehostaminen nuoriso- ja katujengirikollisuuden torjumiseksi, (6) rangaistusten kiristäminen, (7) velvoittavuuden lisääminen nuorten rikosseuraamuksiin, (8) katujengeihin liittymisen ehkäisy yhteisöissä ja alueilla sekä (9) tutkimustiedon hyödyntäminen.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle on osoitettu Terveyden edistämisen (TE) määrärahaa Turvalliset kadut – kokonaisuutta varten. Kokonaisuus jakautuu viiteen toimenpidekokonaisuuteen, joissa parannetaan sote- ja sivistystyön ammattilaisten tietopohjaa ja toimintakäytäntöjä nuorten väkivallan ja väkivaltaisen radikalisoitumisen ehkäisystä, tunnistamisesta ja puuttumisesta, vahvistetaan lasten ja nuorten yhteisöllistä osallisuutta ja kasvuympäristöjen sosiaalista koheesiota ja kehitetään nuorten rikoskierteen katkaisuun tähtäviä toimenpiteitä Valtion koulukodeissa ja Rikosseuraamuslaitoksen kanssa. Turvalliset kadut -kokonaisuudessa tehdään tiivistä yhteistyötä eri yhteistyötahojen kanssa (mm. oikeusministeriö, Opetushallitus, opetus- ja kulttuuriministeriö, Rikosseuraamuslaitos, sisäasiainministeriö ja Valtion koulukodit). Yhteistyötahojen kanssa varmistetaan, että kehittämistyön tulokset ja hyvät käytännöt saatetaan hyvinvointialueille ja kuntiin ja paikallisille viranomaisille. (THL 2025.)

Turvalliset kadut -kokonaisuuden tavoitteet on jaettu primaari-, sekundaari- ja tertiäripreventioon. Tavoitteina on, että apua tarvitsevat nuoret ja heidän vanhempansa saavat entistä useammin vaikuttavaa tukea ennen ongelmien kasaantumista (primääripreventio) sekä ehkäistä pitkittyneesti vaikeassa tilanteessa olevien lasten ja nuorten pysyväisluontoisia ongelmia (sekundääri- ja tertiäripreventio). Toimenpidekokonaisuuksissa tehtävä työ perustuu aiempaan tutkimustietoon ja Turvalliset kadut kokonaisuudessa tehtävän arviointitutkimukseen. Kehitettävien interventioiden tavoitteena on luoda vaikuttavia toimintakäytäntöjä nuorten väkivallan ennaltaehkäisyyn, tunnistamiseen ja puuttumiseen oikea-aikaisesti ja kohdennetusti.

Nuorisoväkivalta ja rikoskierteen katkaiseminen

Yhteiskunnan ja kulttuurin muuttuessa olemassa olevien keinojen lisäksi tarvitaan myös uusien menetelmien kehittämistä ja myös esimerkiksi mahdollisesti tutkimusnäyttöön jo lähitulevaisuudessa perustuvien digitaalisten ratkaisujen hyödyntämistä. Tulevien vuosien monialaisen ja -amatillisen katu- ja nuorisoväkivallan ehkäisytyön tavoitteena on erityisesti lisätä näyttöön perustuvia varhaisen

puuttumisen malleja ja lisätä näin sosiaalista koheesiota lasten ja nuorten arjen elinympäristöissä sekä kehittää pysyviä interventiomalleja rikosseuraamuslaitoksen piirissä ja lastensuojelulaitoksissa sijoitettuna oleville nuorille. Tavoitteena on lisäksi, että nuoren elämässä erityisesti nivelvaiheet rikoskierteen katkaisemiseksi toteutuvat ilman katkoksia ja nuoren ympärille rakentuu hänen tarvitsemansa tukiverkosto ammattilaisista ja nuoren elämään liittyvistä turvallisista aikuisista. Eri toimenpiteiden kautta tavoitellaan tilannetta, missä uudenlaiset interventiot juurtuvat rakenteisiin osaksi perustyötä.

Rekisteriaineistoihin perustuvan tutkimuksen (Laajasalo ym. 2025) mukaan kasautuvat lapsuuden ajan haitalliset kokemukset (ACE) ovat yhteydessä esimerkiksi nuorten aikuisten väkivaltarikollisuuteen, mielenterveyshäiriöihin ja koulupuudokkuuteen, mutta yksittäisten kokemusten yhteydet tuloksiin olivat kuitenkin vaihtelevia. Lisäksi aiemman tutkimustiedon mukaan vaikeasti käytösoireilevilla, väkivaltaisilla nuorilla on usein havaittu tunnekylmiä persoonallisuuden piirteitä, erittäin heikkoa motivaatiota hoitoon sitoutumiseen, sekä käytösoireilun lisäksi myös päihde- ja mielenterveysongelmia. Rikoskierteen katkaisemiseksi on olennaista, että tälle kodin ulkopuolelle usein sijoitetulle kohderyhmälle olisi saatavilla näyttöön perustuvaa ja vaikuttavaa hoitoa. Toistaiseksi eniten tutkimusnäyttöä on kertynyt kognitiiviseen käyttäytymisterapiaan ja multisysteemiseen perheterapiaan pohjautuvista interventioista ja myös laitokseen sijoitetuille nuorille kehitetystä myötätuntoterapiaan pohjautuvasta hoito-ohjelmasta on lupaavia tuloksia. Nuorten, 13–17-vuotiaiden, hoidon uusista mahdollisuuksista ja kuntoutuksesta lastensuojelun, nuorisopsykiatrian, oikeuspsykiatrian ja rikosoikeudellisen järjestelmän näkökulmasta on saatavilla lisätietoa. (Lindberg ym. 2024.)

Ankkuritoiminta ja sen jälkeinen työskentely

Ankkuritoiminta on poliisin yhdessä muiden toimijoiden kanssa kehittämä, sisäministeriön vastuulla oleva moniammatillisen yhteistyön malli. Ankkuritoiminnassa on mukana keskeisiä lasten ja nuorten parissa toimivia tahoja, kuten poliisi, sosiaalitoimi, terveystoimi ja nuorisotoimi. Yhteistyötä tehdään lisäksi rikos- ja riita-asioiden sovittelun, koulujen ja oppilaitosten kanssa. Työssä käytetään vakiintuneita toimintamalleja ja toiminta perustuu toimijoiden keskinäiseen sopimukseen. Ankkuritoiminta on monialaista yhteistyötä, jossa toimintaan ohjatut nuoret ja heidän perheensä saavat kokonaisvaltaisesti palvelua ja tukea usealta ammattilaiselta samanaikaisesti, kunkin toimijan tehdessä lakisääteistä tehtäväänsä. Toimintaan ohjataan alle 18-vuotiaita nuoria, joilla esiintyy rikollista käyttäytymistä tai siihen liittyviä ongelmia kuten päihteiden käyttöä. (SM 2025.)

Ankkuritoiminnan tavoitteena on, että nuori ja hänen huoltajansa tavataan ja alka-
vaan huolta aiheuttavaan toimintaan puututaan mahdollisimman varhaisessa
vaiheessa niin, ettei rikoskierrettä pääse syntymään. Tapaamisen jälkeen asia-
kas ohjataan tarkoituksenmukaisesti tukipalveluihin. Alaikäisten tekemien rikosten
lisäksi eri alueilla ankkuritiimien toimintaan ohjautuu myös jonkin verran perhe- ja
lähisuhdeväkivaltaan liittyviä ilmoituksia. Ankkuritoimintaa tarkastelleen arviointi-
raportin mukaan toiminnan kohteina olleilla nuorilla oli yksilötasolla verrokkeihin
nähdessä merkittävästi pienempi riski päätyä uudestaan rikoksesta epäillyksi vuoden
seuranta-ajalla, mutta kuntatasolla toiminnan aloittamisella ei nähty systemaattista
vaikutusta nuorisoriikollisuuden kehitykseen. Ankkuritoiminta voisi hyötyä nyt vaihi-
televästi toteutettavien paikallisten ankkuriprosessien kansallisesta yhtenäistämi-
sestä. (Kaakinen ym. 2022.)

Ankkuritoiminnan jälkeistä, päihde- ja rikoskierteessä oleville nuorille suunnattua
koordinoitua ja räätälöityä monialaista (poliisi, rikosseuraamustyöntekijät, nuoriso-
työntekijät ja järjestöt) tukea on kehitetty useilla hyvinvointialueilla tukemaan väki-
vallasta ja rikoksista irrottautumista. (ks. Järvinen yms. 2024, 42–46). Työskentelyssä
voidaan hyödyntää oikeusministeriön kehittämää toistuvasti ja vakavia rikoksia teh-
neille, ankkuritoiminnasta pudonneille tai sen ulkopuolelle jääneille suunnattua
Rikoksilla oireilevien nuorten -toimintamallia. Toimintamalli on suunnattu sekä alle
15-vuotiaille että 21-vuotta täyttäneille.

Oikeusministeriö tukee lisäksi rikosseuraamusten aikana ja niiden jälkeen toteutet-
tua väkivalta- ja seksuaalirikosten uusimista ehkäisevää työtä ja ohjelmia toteutta-
vien järjestöjen toimintaa. (ks. Haikkola ym. 2019, Piispa ym. 2023.)

Kansallinen nuoriso- ja jengirikollisuuden torjunta

Sisäministeriö on valtioneuvoston päätöksellä asettanut nuoriso- ja katujengiri-
kollisuuden ehkäisyn ja torjunnan yhteistyö- ja koordinaatioryhmän (YTY-ryhmä)
vuosille 2025–2027, jonka tavoitteena on tehostaa viranomaisten ja muiden toimi-
joiden edellytyksiä torjua nuoriso- ja katujengirikollisuutta. Työryhmässä on edus-
tettuina kuuden suurimman kaupungin alueen julkisen ja kolmannen sektorin
toimijoita. Työryhmä toimii suorana vuorovaikutuskanavana valtioneuvoston ja kes-
keisten toimijoiden välillä sekä tukee nuoriso- ja jengirikollisuuden torjunnan ja
ehkäisemisen toimenpideohjelman toimeenpanoa. Tavoitteena on, että seurannan
ja raportoinnin yhteydessä voidaan saattaa mahdollisia rakenteellisia, resurssihin
tai säädöksiin liittyviä ongelmia nopeammin ministeriryhmän tietoon ja kehittää
ilmiön torjuntaa. (VN 2025b.)

Valtioneuvosto tarvitsee nuoriso- ja katujengi-ilmiöstä poikkihallinnollisen ja valtakunnallisen tilannekuvan, jotta ministeriöiden käytössä olevilla ohjauksivälineillä voidaan tehostaa ilmiön torjuntaa ennaltaehkäisevästi ja toimia nykyistä oikea-aikaisemmin. Laaja-alainen tilannekuvatyö tukee sekä paikallista että valtakunnallista päätöksentekijää toiminnan kohdentamisessa ja kehittämisessä. Alueellinen tilannekuva muodostetaan kuudenkaupungin alueelta (Helsinki, Espoo, Tampere, Vantaa, Oulu ja Turku), riippumatta keskeisten viranomaisten toiminnallisista tai aluerajoista. Tilannekuvat kootaan valtakunnalliseksi tilannekuvaksi, jota täydennetään valtakunnallisella tutkimustiedon avulla. Lisäksi työryhmytyöskentelyn tavoitteena on lisätä ymmärrystä ja nostaa tietoisuuteen uusia havaittuja ilmiöitä tai kehittämiskohteita hallinnonalojen toiminnasta vastaaville ministeriöille, kunnille ja hyvinvointialueille. Työryhmä voi myös esittää suosituksia havaintojensa pohjalta. (VN 2025b.)

Järjestöjen työ, hankkeet ja sovittelupalvelut

Aseman Lapset ry on kehittänyt rikoserityistä, rinnalla kulkevaa työmuotoa Suomessa 2018 alkaen yhteistyössä (sekä Pasila että Ripa-työmuodot) poliisin, lastensuojelun, valtion koulukotien sekä rikosseuraamuslaitoksen kanssa. Aseman Lapset on mukana myös Turvalliset kadut -kokonaisuudessa toteuttamassa rinnalla kulkevaa työtettä koulukodeissa ja vankiloissa asuvien nuorten rinnalle. Järjestö tukee lisäksi kokemustaustaisten ja ammattilaisten työparimallin osaamisen levittämistä myös valtion koulukoteihin. Aseman Lapset työtä koordinoidaan pääkaupunkiseudulta käsin, mutta rinnalla kulkeva työote ei katkea, mikäli nuori sijoitetaan muualle Suomeen. Lisäksi toimintaan kuuluu ryhmämuotoinen toiminta, jossa kohdataan nuoria ja nuoria aikuisia. (Aseman Lapset 2025.)

Nuorisotutkimusseuran Nuorten väkivallan yhteisöulottuvuudet -hankkeen 2023–2026 kenttätöiden pohjalta on noussut työskentelyn aikana jo esiin, että nuorten toistuvasti tekemä ja kokema fyysinen väkivalta kasautuu verrattain pienelle joukalle nuoria. Lisäksi kyse on usein paikallisista ilmiöistä. Hankkeessa tarkastellaan ikätoverisuhteiden, nuorisokulttuuristen ilmiöiden ja asuinalueiden merkityksiä väkivaltaa selittävinä tekijöinä. Hankkeen aikana tehdyn tutkimustyön (Kivijärvi & Manner 2024, Fransberg & Kivijärvi 2024) perusteella jo havaittu, että nuorten väkivallan yhteisöulottuvuuksiin on kiinnitetty varsin vähän huomiota erityisesti viranomais-toiminnassa, mutta myös viime vuosina tehdyssä tutkimustyössä. (Nuorisotutkimus 2025.) Tutkimustyön ja hanketyön pohjalta tiedetään jo myös, että esimerkiksi nuorisotyön ja poliisin yhteistyö rajoittuu tyypillisesti yksittäisten henkilöiden tunnistamiseen, vaikka aiempina vuosikymmeninä on tehty tuloksellista yhteistyötä huolta herättäneiden nuorten ryhmien parissa.

THL on vuoden 2026 loppuun asti järjestämisvastuussa lakisäätisestä (1015/2005) rikos- ja riita-asioiden sovittelupalvelusta, joka tarjoaa lapsille ja nuorille osallistavan, kohtaamiseen perustuvan keinon käsitellä esimerkiksi väkivalta-asioita huoltajien ja muiden läheisten tuella. Sovittelu on nuoria ja heidän vanhempia osallistava, restoratiivinen interventio ja auttaa esimerkiksi väkivaltaan syyllistyneitä takaisin yhteisönsä jäseniksi. (Flinck 2013.) Restoratiiviseen oikeuteen perustavassa palvelussa uusintarikollisuutta ehkäistään keskittymällä uhrin ja tekijän väliseen vuorovaikutukseen. Tässä rikosentekijä kohtaa rikoksen seuraukset ja uhrin kokemukset, ja saa mahdollisuuden ottaa itsenäisesti vastuuta teostaan. Uhri sen sijaan saa mahdollisuuden ilmaista toiveensa ja tarpeensa. Myös hyvityksen ja toipumismahdollisuuden avautuminen on keskeistä sovittelussa. Osapuolten ja heidän lähiyhteisöjensä välinen vuoropuhelu auttaa vähentämään vihaa ja pelkoa sekä ehkäisee kostotoimia. Se toimii myös pedagogisena välineenä etenkin lasten ja nuorten sovittelussa: väkivallantekijän on mahdollista oppia yhteisön tuella yhteiskunnan normeja. (Flinck 2013, Kauppinen 2022.)

Sovittelupalvelut toimivat läheisessä yhteistyössä poliisin kanssa ja poliisi tekeekin vuosittain yli 90 % sovittelualoitteista. Sovittelualoitteita saapuu sovittelutoimistoihin vuosittain noin 10 000. Näistä suuressa osassa osapuolina on lapsia ja nuoria. (THL 2024.) Sovittelupalveluverkosto kattaa koko maan ja on olemassa oleva, kiinteä rakenne, jota tulisi tehdä tunnetummaksi ja hyödyntää enemmän myös moniammatillisessa yhteistyössä. Myös kouluja ja oppilaitoksia tulisi kannustaa sovittelupalvelujen käytön lisäämiseen. (Järvinen 2025.)

6.5.1 Tavoite ja toimenpide luvussa 6.5

Asenteet väkivaltaa vastaan

25. Toimenpide	Toteuttajatahot	Seuranta ja mittarit
Lisätään nuorten ja aikuisten tietoa väkivallasta ja sen haitallisuudesta eri ammattilaisten yhteistyönä monikanavaisella työllä (systemaattinen puheeksi otto ja keskustelut, viestintäkampanjat), jonka tavoitteena on myönteinen ja väkivaltaton kasvatuskulttuuri sekä asenteiden muutos väkivaltaa vastaan.	THL (eri asiantuntijat yhdessä) Hyvinvointialueet ja kunnat (sote ja kasvatus- ja opetushenkilöstö) OPH	Kyselytylokset, esim. lapsiuhritutkimus, Kouluterveyskysely ja LSKL kuritusväkivaltaselvitykset.
Tuetaan lapsia ja nuoria kertomaan väkivaltakokemuksista aikuisille.	Järjestöt	

Toimeenpano vuosina 2026–2029

THL ja muut toimijat yhteistyössä: Tarvitaan monien eri toimijoiden työtä sen eteen, että nuoret kertoivat sekä itseensä kohdistuneesta, että itsensä tekemästä väkivallasta aikuisille.

Tietoisuuden lisääminen sovittelusta ehkäisee väkivallan uusiutumista ja on osallistava keino käsitellä nuoria itseään koskevia asioita. Sovittelutietoisuuden lisäämistä voidaan tehdä muun muassa kampanjoinnin avulla.

Asenteisiin vaikuttavaa tietoa voivat antaa lapsille, nuorille ja vanhemmille lapsi- ja perhepalveluissa ja muissa viranomais- ja asiantuntijataapaamisissa (neuvolapalvelut, varhaiskasvatus, koulut, oppilaitokset, opiskeluhoito, sote-ammattilaiset vastaanottotyö perusterveydenhuolto ja erikoissairaanhoido, poliisi, nuorisotyö, harrastus- ja vapaa-ajan toimijat, järjestötoimijat).

Suomen UNICEF: välittää myös Lapsiystävällinen kunta -mallissa mukana oleville kunnille tietoa muiden toimijoiden tarjoamasta teemaan liittyvästä materiaalista.

Pelastakaa Lapset: tuottaa tietoa lapsiin kohdistuvasta seksuaaliväkivallasta lapsille itselleen ja aikuisille. Tietoa jaetaan mm. Pelastakaa Lasten nettisivuilla, sosiaalisen median kautta, verkkovanhempainilloissa ja koulutuksissa. Pelastakaa Lasten ja HUS Psykiatrian yhteistyönä kehittämä omahoito-ohjelma tarjoaa apua ja tukea henkilöille, jotka tunnistavat itsessään lapsiin kohdistuvaa seksuaalista kiinnostusta.

Pelastakaa Lapset toteuttaa lapsilähtöisiä työpajoja nuorten keskinäisestä väkivallasta. Esimerkiksi radikalisoitumisen teemoja pelillisesti, ammattilaisen ohjaamana. Pelastakaa Lapset myös vahvistaa lapsilähtöisiä menetelmiä hyödyntäen lasten ja nuorten tietoisuutta ja toimijuutta suhteessa väkivaltailmiöihin (kuten nuorten keskinäinen väkivalta ja katuväkivalta, vihapuhe ja väkivaltasisältö netissä, ideologinen väkivalta ja ekstremistinen rekrytointi). Pelastakaa Lapset on kehittänyt pelillisen menetelmän vihamielisten/ väkivaltaistuneiden asenteiden sekä väkivaltaisen radikalisoitumisen käsittelemiseen yhdessä nuorten kanssa. (ks. lisätietoa: Pelastakaa Lapset 2025a)

Pelastakaa Lapset vahvistaa nuorten osallisuutta ja resilienssiä suhteessa väkivaltaisen verkkosisältöön myös TurvaNuotta-hankkeessa (jatkuu kevääseen 2028 saakka), jossa lisätään nuorten tietoisuutta haitallisista verkkosisällöistä. (ks. lisätietoa: Pelastakaa Lapset 2025b)

Väestöliitto: Lisätään lasten ja nuorten keskuudessa tietoisuutta järjestön Et ole yksin -palvelusta, jossa väkivaltakokemuksesta on mahdollista kertoa matalalla kynnyksellä nimettömästi sekä saada toimintaohjeita.

Rikosuhripäivystys (RIKU): Verkkosivuilla on ladattavissa materiaalipaketteja nuorten kanssa työskenteleville. Materiaalipaketit pohjautuvat videoihin ja sisältävät muuta sähköistä materiaalia, joiden avulla nuorten kanssa voi käydä keskusteluja vaikeista asioista. Materiaalien avulla nuoret oppivat tunnistamaan rikoksia ja niihin liittyviä ilmiöitä sekä sanoittamaan haastavia kokemuksiaan.

Lähteet

- Aseman Lapset ry. 2025. Toimintamuotomme. Osoitteessa: <https://asemanlapset.fi/toimintamuotomme/> [Luettu 26.9.2025]
- Flinck A. 2013. Rakennamme sovintoa – Opas rikosten ja riitojen sovitteluun. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-623-6>
- Fransberg M. & Kivijärvi A. 2024. Työpaperi: Mitä tiedämme nuorten väkivallan yhteisöulottuvuuksista? – kuvaileva katsaus aiempiin tutkimuksiin. Nuorisotutkimusseura katsaus. Pdf-tiedosto ladattavissa osoitteesta: <https://nuorisotutkimus.fi/tutkimus/tutkimushankkeet/nuorten-vakivallan-yhteisouloottuvuudet/>
- Haapakangas K. & Kaakinen M. 2023. Mitä tuoreimmat tilastot kertovat nuorten väkivaltarikollisuudesta? Tilastokeskus verkkoartikkeli 9.6.2023. Osoitteessa: <https://stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2023/mita-tuoreimmat-tilastot-kertovat-nuorten-vakivaltarikollisuudesta> [Luettu 5.11.2025]
- Haikkola I, Hästbacka N, Pekkarinen E. 2019. Kuka vastaa nuorten rikoksiin?: Ammatilaisten, nuorten ja kustannusten näkökulmia palveluihin. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2019:34
- Järvinen, S.; Alanko, M.; Piispa, M. (toim.) 2024. Toimenpideohjelma nuoriso- ja jengirikollisuuden ehkäisemiseksi ja torjumiseksi vuosille 2024-2027. Oikeusministeriön julkaisu, Mietintöjä ja lausuntoja 2024:13. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-847-1>
- Järvinen, S. 2025. Sovittelussa on iso potentiaali ja sen käyttöä kannattaa lisätä. Kolumni 19.6.2025, Rikoksentorjunta.fi. Osoitteessa: <https://rikoksentorjunta.fi/-/sovitellussa-on-iso-potentiaali-ja-sen-kayttoa-kannattaa-lisata> [Luettu 24.9.2025]

- Kauppinen J. (toim.). 2022. Käsikirja lasten ja nuorten sovitteluihin. Aseman Lapset ry. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-7136-13-3>
- Kaakinen ym. 2022. Ankkuritoiminnan vaikuttavuus. VN tutkimus- ja julkaisutoiminnan julkaisusarja 2022: 40. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-036-3>
- Kivijärvi A. & Manner J. 2024. Työpaperi: nuorten ryöstö- ja väkivaltarikollisuuden trendejä valtakunnallisesti ja paikallisesti. Nuorisotutkimusseura, Itsenäisyyden juhlavuoden lastensäätiö, Oulun kaupunki, Tampereen kaupunki ja Vantaan kaupunki. Pdf-tiedosto ladattavissa osoitteesta: <https://nuorisotutkimus.fi/tutkimus/tutkimushankkeet/nuorten-vakivallan-yhteisoulottuvuudet/> [Luettu 4.11.2025]
- Laajasalo T, Ellonen N, Aaltonen M & Martikainen P. 2025. Haitallisten lapsuusajan kokemusten yhteydet nuorten koulutuspolkuun, mielenterveyteen ja väkivaltarikollisuuteen. Yhteiskuntapolitiikka. 90; 3: 217-29. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2025061166857>
- Lindberg N, Kaltiala R, Lindberg M, Kaunomäki J, Heikkilä M. & Manninen M. 2024. Vaikeasti käytöshäiriöisen nuoren hoito ja kuntoutus. *Duodecim*,140:1869–75. Osoitteessa: <https://www.duodecimlehti.fi/duo18520>
- Nuorisotutkimusseura. 2025. Nuorten väkivallan yhteisoulottuvuudet. Osoitteessa: <https://nuorisotutkimus.fi/tutkimus/tutkimushankkeet/nuorten-vakivallan-yhteisoulottuvuudet/> [Luettu 15.10.2025]
- Oikeusministeriö. 2025. Erityisavustukset vakavan ja toistuvan nuorisorikollisuutta ehkäisevään työhön. Osoitteessa: <https://oikeusministerio.fi/rikoksilla-oireilevien-nuorten-toimintamalli> [Luettu 10.11.2025]
- Pelastakaa Lapset. 2025a. Ammattilaisille, ekstremismin vastainen työ. Osoitteessa: <https://www.pelastakaalapset.fi/tyomme/mita-temme/lasten-suojeleminen/ekstremismin-vastainen-tyo/ammattilaisille/> [Luettu 20.11.2025]
- Pelastakaa Lapset. 2025b. TurvaNuotta - Suojaa nuorille verkon haittoja vastaan. <https://www.pelastakaalapset.fi/tyomme/mita-temme/lasten-suojeleminen/ekstremismin-vastainen-tyo/turvanuotta/> [Luettu 20.11.2025]
- Piispa M., Sambou S. & Lind H. 2023. Ohjelmatyö ja moniammatillinen tuki rikosten ehkäisyssä. Rikosten ennaltaehkäisyhankkeen 2020–2022 loppuraportti. Oikeusministeriön julkaisu, Mietintöjä ja lausuntoja 2023:19. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-602-6>
- Poliisihallitus. 2024. Nuorisorikollisuus: Taktinen teema-analyysi – määritelmät, tilannekuva ja toimintamallit. Kirjoittaja Sutela M. 10.4.2024. Pdf-tiedosto ladattavissa osoitteesta: <https://poliisi.fi/-/poliisi-seuraa-nuorisorikollisuuden-tilannekuva-tietojohtoisesti> [Luettu 5.11.2025]
- Sambou, S. & Piispa, M. 2019. Toimintamalli rikoksilla oireileville nuorille: Kehittämistyöryhmän ehdotus. Oikeusministeriön julkaisu, Selvityksiä ja ohjeita 2019:26. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-764-9>.
- Sisäministeriö (SM) 2025. Ankkuritoiminta. Osoitteessa: <https://ankkuritoiminta.fi/etusivu> [Luettu 4.11.2025]

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 2025. Turvalliset kadut – Nuorten katuväkivallan ehkäisy ja turvallisuuden lisääminen. Osoitteessa: <https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/turvalliset-kadut-nuorten-katuvakivallan-ehkaisy-ja-turvallisuuden-lisaaminen> [Luettu 24.9.2025]
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 2024. Rikos- ja riita-asioiden sovittelu 2023: Yhä useampi rikos- ja riita-asia ohjataan sovitteluun. Tilastoraportti 53/2024. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2024112095413>
- Valtioneuvosto (VN). 2025a . Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta. Valtioneuvoston julkaisuja 2025:85 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-734-8>
- Valtioneuvosto (VN). 2025b. Nuoriso- ja jengirikollisuuden vastainen yhteistyöryhmä. Hankenumero SM005:00/2025. <https://valtioneuvosto.fi/hanke?tunnus=SM005:00/2025> [Luettu 24.9.2025]
- Vauhkonen, T. 2023. Nuorisorikollisuus. Teoksessa Rikollisuustilanne 2022. Helsingin yliopiston kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. ISBN 978-951-51-0700-8
- Vauhkonen, T., Kaakinen, M., Beuker, A., Raeste, A., Halila, H. & Kononen, T. 2025. Rikoksilla oireilevien nuorten toimintamallin arviointi. Helsingin yliopiston kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Katsauksia 2015-. ISBN 978-951-51-0730-5

6.6 Väkivaltainen radikalisoituminen ja väkivaltainen ekstremismi

Kirjoittajat: Anneli Portman THL, Jenni Raitanen THL, Marjo Malja STM ja Tarja Mankkinen, SM

Väkivaltainen radikalisoituminen on yksilöllinen prosessi, ja siihen vaikuttavat useat eri tekijät. Väkivaltaisella ekstremistisellä toiminnalla voidaan aiheuttaa myös aineellisia vahinkoja (Raitanen 2024). Lapset ja nuoret voivat radikalisoitua, päätyä osaksi terroristisia tai ekstremistisiä ryhmiä ja ääritapauksissa myös toteuttaa ekstremistisiä tai terroristisia tekoja joko osana ryhmää tai itsenäisesti.

Väkivaltaista radikalisoitumista tapahtuu reaali maailmassa ja verkkovälitteisesti, esimerkiksi sosiaalisessa mediassa ja pelialustoilla. Suojelupoliisin mukaan verkossa tapahtuva nuorten väkivaltainen radikalisoituminen on lisääntynyt, ja useissa Euroopan maissa on ollut alaikäisten suunnittelemissa iskuhankkeita, jotka on estetty (Supo 2022). Europol on puolestaan nostanut esille, että vuonna 2024 terrorististen ja väkivaltaisten ääriliikkeiden toimintaan osallistuvien alaikäisten ja nuorten määrä jatkoi kasvuaan koko EU:ssa. Nuorten väkivaltaiseen radikalisoitumiseen ovat vaikuttaneet keskeisesti mielenterveysongelmat, sosiaalinen eristyneisyys ja digitaalinen riippuvuus. (Europol 2025).

Teknologian kehittyminen tuo myös uusia tapoja ja paikkoja radikalisoitua. Esimerkiksi generatiivisen tekoälyn käyttö vihapuheen ja propagandamateriaalin luomisessa ja jakamisessa on noussut ennätystasolle äärioikeiston parissa (Europol 2025). Myös muut ääriliikkeet ja terroristiset toimijat käyttävät taidokkaasti tekoälyä ja muita teknologian suomia mahdollisuuksia (ks. Nelu 2024). Väkivallan ennaltaehkäisyn ja torjunnan kannalta onkin olennaista ymmärtää digitaalisten alustojen merkitystä väkivaltaisessa radikalisoitumisessa.

Tietynlainen asioiden kärjistäminen, uho ja kapinointi kuuluvat nuoruuteen, ja erilaiset provosoivatkin mielipiteet voivat kertoa maailmankatsomuksen ja oman identiteetin rakentumisesta. Rajanveto siinä, mikä on tavanomaista ikätasoon liittyvää käyttäytymistä ja mikä taas väkivaltaiseen radikalisoitumiseen viittaavaa käytöstä, voi olla joskus hankalaa. (Benjamin & Vallinkoski 2021.)

Samaan aikaan on tärkeä tunnistaa, että nuoruuteen liittyvät tekijät, kuten identiteetin etsintä, voivat myös joissain tapauksissa myös altistaa väkivaltaiselle radikalisoitumiselle (ks. Schröder ym. 2022). Erilaisissa digitaalisissa ympäristöissä on myös laajasti erilaista ääriajatteluun liittyvää materiaalia, jota lapset ja nuoret voivat kohdata tai aktiivisesti etsiä. Ääriliikkeet ja terroristijärjestöt myös kohdistavat rekrytointia suoraan nuoriin. Europolin (2025) mukaan terroristijärjestöt jakavat propagandamateriaalia sellaisille sosiaalisen median alustoille, jotka ovat erityisesti suosittuja nuorten käyttäjien keskuudessa, ja muokkaavat sisältöä ja viestintästrategioitaan alustojen ja niiden yleisöjen mukaan.

Väkivaltaisen radikalisoitumisen takana olevat ideologiat, arvot ja asenteet voivat välittyä myös perheissä sekä ylisukupolisesti sosialisoinnin kautta että perheiden jakamien ajattelu- ja käyttäytymismallien kautta. Lapset ja nuoret saattavat tämän seurauksena kohdistaa väkivaltaa niin ideologisiin perusteisiin kuin opittuna käyttäytymismallina. (ks. esim. van Wieringen ym. 2025).

Perhe voi toisaalta myös olla se taho, jossa huomataan ensimmäisenä lapsessa tai nuorella tapahtunut muutos hänen ajauduttuaan mukaan ääriliikkeen toimintaan (RAN 2018, RAN 2019). Myös vanhemmat saattavat näin ollen tarvita tukea siihen, miten auttaa lasta irti väkivaltaisesta ekstremismistä ja sen houkutuksista.

Lasten ja nuorten kanssa toimivilla tahoilla tulisi olla selkeät toiminta- ja menettelytavat tapauksissa, joissa huoli lapsen hyvinvoinnista ja terveydestä herää joko lapsen tai nuoren väkivaltaiseen ekstremistiseen toimintaan osallistumisen tai hänen huoltajiensa toiminnan vuoksi. Ammattilaisilla tulisi olla myös selkeä ohjeistus siitä, milloin on syytä ottaa yhteyttä esimerkiksi lastensuojeluun tai poliisiin. Esimerkiksi THL:n julkaisemassa verkkokoulussa ja väkivaltaisen radikalisoitumiseen liittyvän tuen tarpeen arviointiin tarkoitettussa RATTI-työkalussa on keinoja tähän.

Kansallisen väkivaltaisen radikalisoitumisen ja väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisy- ja torjunnan toimenpideohjelman 2024–2027 toimenpiteet lapsiin ja nuoriin liittyen (ks. tarkemmat kirjaukset toimenpideohjelmasta, Raitanen 2024):

- Tuetaan kriittisen ajattelun taitoja ja medialukutaitoa
- Tuetaan lasten ja nuorten vuorovaikutustaitojen kehittymistä ja ristiriitatilanteiden rakentavaa ratkaisemista
- Lisätään ja kehitetään ammattilaisten läsnäoloa digitaalisissa ympäristöissä
- Tunnistetaan mahdollinen väkivaltainen radikalisoiminen opetuksessa
- Edistetään nuorten ja nuorten aikuisten osallistumista yhteiskunnalliseen toimintaan
- Lisätään lasten ja nuorten kokemuksia yhteisöllisyydestä ja ryhmään kuulumisesta
- Tunnistetaan väkivaltaisesti radikalisoituneiden perhetilanteen vaikutukset osana yksilötyöskentelyä

6.6.1 Tavoite ja toimenpide luvussa 6.6

Väkivaltainen ekstremismi ja väkivaltainen radikalisoituminen

26. Toimenpide	Toteuttajatahot	Seuranta ja mittarit
Tunnistetaan väkivaltaiseen radikalisoitumiseen viittavia tekijöitä osana perustyötä ml. verkkoympäristö ja työskennellään moniammatillisesti asiaan puuttumiseksi.	Eri ministeriöt, THL Kunnat Hyvinvointialueet Polamk KRP OPH Järjestöt, hanketoimijat	Seurataan toimenpiteen toteutumista osana muuta väkivaltaisen ekstremismin ja väkivaltaisen radikalisoitumisen vastaista valtakunnallista työtä.

Toimeenpano vuosina 2026–2029

Eri ministeriöt, yhteistyössä THL: Osana valtioneuvostotasoista ohjelmatyötä (Raitanen 2024) edistetään toimeenpanoa Väkivallaton lapsuus -työssä SM:n ohjelmatoimijoiden kanssa erikseen sovitulla tavalla.

SM, KRP ja koulutuksen osalta Polamk (myös digiympäristön osalta): SM koordinoi kansallista *Väkivaltaisen radikalisoitumisen ja väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisyn ja torjunnan toimenpideohjelman 2024–2027*, jossa on yhteensä 43 toimenpidettä ilmiöiden ennaltaehkäisyyn ja torjuntaan. Toimenpiteet on jaoteltu kansallisen tason, alueellisen ja paikallisen tason toimintaan sekä yksilötasolla tapahtuvaan työskentelyyn. Keskeisiä teemoja ohjelmassa ovat väkivaltaisen ekstremismin eri muotojen ehkäisy ennalta ja torjunta sekä laaja yhteistyö eri toimijoiden kanssa.

OPH: Koulujen ja oppilaitoksen yhtenä keskeisenä tehtävänä on opettaa ihmisenä kasvamisen ja demokraattiseen kansalaisuuteen sisältyviä osaamistekijöitä, kuten avointa mieltä, uteliaisuutta, halua ymmärtää toista, suvaitsevaisuutta sekä demokraattisen väittelyn ja rauhanomaisen konfliktinratkaisun taitoja. Opetuksessa on tärkeää huolehtia yleisestä ennaltaehkäisystä lisäämällä tietoisuutta ääriliikkeistä, vaikuttamalla väkivaltaa tukeviin ja sitä hyväksyvästi seuraaviin nuoriin sekä puuttumalla vihapuheeseen. (OPH 2025.)

RADIA: on väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin itsenäinen osaamiskeskus, joka tukee tutkitun tiedon hyödyntämistä näistä ilmiöistä. Keskuksen toimintaa rahoittavat EU:n sisäisen turvallisuuden rahasto sekä Helsingin yliopisto.

Järjestöt kuten esimerkiksi

Pelastakaa Lapset: Järjestön EU:n osarahoitteisessa TurvaNuotta-hankkeessa ehkäistään nuorten väkivaltaista radikalisoitumista esimerkiksi vahvistamalla nuorten kykyä tunnistaa ja vastustaa ääriliikkeiden rekrytointia ja vaikuttamisryityksiä verkossa.

Lähteet

- Benjamin, S. & Vallinkoski, K. 2021. *Huolena radikalisoituminen: Opas nuorten kanssa työskenteleville*. Helsinki: Kulttuuri- ja uskontofoorumi Fokus. <http://hdl.handle.net/10138/328548> [Luettu 20.8.2025]
- European Union Terrorism Situation and Trend report 2025 (EU TE-SAT). *European Union Terrorism Situation and Trend report 2025 (EU TE-SAT) | Europol* Osoitteessa: <https://www.europol.europa.eu/publication-events/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-2025-eu-te-sat> [Luettu 20.8.2025]
- Nelu C. 2024. Exploitation of Generative AI by Terrorist Groups 10.6.2024. *International Centre for Counter-Terrorism – ICCT* Osoitteessa: <https://icct.nl/publication/exploitation-generative-ai-terrorist-groups> [Luettu 20.8.2025]
- Opetushallitus (OPH). 2025. Väkivaltainen ekstremismi. Osoitteessa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/vakivaltainen-ekstremismi> [Luettu 20.10.2025]
- Raitanen, J. 2024: Kansallinen väkivaltaisen radikalisoitumisen ja väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisy ja torjunnan toimenpideohjelma 2024–2027. Sisäministeriön julkaisuja 2024:12. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-977-6> [Luettu 20.8.2025]
- Radicalisation Awareness Network (RAN). 2018. Ex-post Paper RAN YF&C. Vulnerable children who are brought up in an extremist environment. June 2018, Stockholm (SE). Osoitteessa: https://home-affairs.ec.europa.eu/system/files/2018-09/ran_yf-c_vulnerable_children_who_brought_up_extremist_environment_21-22_06_2018_en.pdf [Luettu 20.8.2025]
- Radicalisation Awareness Network (RAN). 2019. Ex-post Paper RAN YF&C Academy: 'Children growing up in extremist families', 24-25 APRIL 2019. Rome (IT) Osoitteessa: https://home-affairs.ec.europa.eu/system/files/2019-07/ran_yfc_children_growing_up_in_extremist_families_24-25_04_2019_en.pdf [Luettu 20.8.2025]
- Suojelupoliisi. 2022. *Supo Vuosikirja 2022*. PDF-tiedosto saatavilla osoitteessa: <https://supo.fi/katsaus> [Luettu 20.8.2025]
- Schröder, C.P., Bruns, J., Lehmann, L. et al. 2022. Radicalization in Adolescence: The Identification of Vulnerable Groups. *Eur J Crim Policy Res* 28, 177–201. <https://doi.org/10.1007/s10610-022-09505-x>
- Van Wieringen, L., Krüsselmann, K., Weggemans, D. et al. 2025. Inheriting Hatred? A Systematic Review of the Intergenerational Transmission of Extremist Ideologies. *J Child Fam Stud*. <https://doi.org/10.1007/s10826-025-03122-y>

6.7 Ihmiskauppa

Kirjoittajat: Saara Pihlaja Rikosuhripäivystys, Anna Nuotio OM ja Venla Roth, OM

Lapsiin kohdistuva ihmiskauppa on väkivaltaa sekä YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen (SopS 59-60/1991) että kansallisen uhrien tunnistamisen ja auttamisen käsikirjan perusteella (Nuotio 2025). Ihmiskaupan uhriksi joutunut lapsi on usein kokenut monenlaista väkivaltaa, hyväksikäyttöä tai kaltoinkohtelua jo ennen joutumistaan ihmiskaupan uhriksi. Usein ihmiskaupan uhriksi lapsena joutuneiden ihmiskauppakokemus on saattanut kestää pitkään ennen kuin väkivalta on tunnistettu ihmiskaupaksi, ja monet lapsena ihmiskauppaa kokeneet tunnistetaankin vasta aikuisena. (Pihlaja 2023, 2024.)

Ihmiskaupan uhriksi joutuneita lapsia tunnistetaan Suomessa verrattain vähän (Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2024; Valovirta & Kainulainen 2024). Huolimatta ihmiskaupan vastaisten toimien ja ihmiskauppaan liittyvän tutkimuksen suuresta määrästä maailmanlaajuisesti, ei vertailukelpoista tilastotietoa tai näyttöön perustuvaa tutkimusta lapsiin kohdistuvan ihmiskaupan ilmenemisestä, ennaltaehkäisystä tai uhriksi joutuneiden lasten tukemisesta ole vielä riittävästi (Pihlaja 2024).

Ihmiskaupan tunnistaminen on tärkeää, jotta uhria voidaan tukea ja auttaa ihmiskauppatilanteesta irtautumisessa, hyväksikäytöstä toipumisessa ja arjen vakautumisessa. Ihmiskaupan tunnistaminen on tärkeää myös hyväksikäytön jatkumisen ehkäisemiseksi sekä uudelleen uhriksi joutumisriskin vähentämiseksi (Pihlaja 2024; Pihlaja & Piipponen 2023).

Lapsiin kohdistuvan ihmiskaupan tunnistamisen kannalta ilmiön moninaisuuden sekä sen taustalla olevan dynamiikan ymmärtäminen on keskeistä. Usein tilanteessa saatetaan ulkopuolisen silmin nähdä vain yksittäinen teko, kuten fyysiset jäljet jättänyt pahoinpitely tai raiskaus, mutta ei tilanteen taustalla olevaa kokonaisuutta (Pihlaja 2024). Kyse kuitenkin on vain harvoin yksittäisestä teosta: ihmiskaupan uhrin määräysvaltaan ottaminen rakentuu usein pitkän ajan kuluessa ja asteittain, hienovaraisen alistamisen ja vallankäytön myötä. Tilanteeseen ei siis aina liity fyysistä väkivaltaa, vaan usein tekijä rajoittaa uhrin toimijuutta psykologisen kontrollin avulla. Psykologisessa kontrollissa tekijä voi hyödyntää myös myönteistä tai positiivista käytöstä vuorotellen uhkaavan, kontrolloivan tai alistavan käytöksen rinnalla. Näin lapsen voi olla hyvin vaikea tunnistaa kontrollia, ja suhde tekijään on usein riskitietoinen. (Korkman 2024; Nuotio 2025; Pihlaja & Piipponen 2023.)

Monissa tapauksissa ihmiskauppaan johtanut tilanne on alkanut luottamuksen rakentamisen sekä näennäisen läheisyyden ja huolenpidon kautta. Monet ihmiskaupan uhrit eivät ihmiskauppatilanteen aikana ole ymmärtäneet olevansa vakavan hyväksikäytön uhreja, sillä hyväksikäyttäjä on ollut joku heidän luotettavaksi kokemansa henkilö tai jopa perheenjäsen. Uhri voi myös kokea, että on jollain tavalla itse ollut aloitteellinen tai hyötynyt tilanteesta. (Kervinen & Ollus 2019; Nuotio 2025; Pihlaja & Piipponen 2023; Valovirta & Kainulainen 2024) Esimerkiksi rikollisessa toiminnassa hyväksikäytön tunnistaminen edellyttää sitä, että lasten tilanne ja heidän tekemiensä rikosten tausta selvitetäisiin tarkasti (Nuotio 2025; Pihlaja 2024).

Lapsiin kohdistuva ihmiskauppa voi ilmetä monentyyppisenä hyväksikäyttönä. Tapaukset eivät aina rajoitu yhteen hyväksikäytön ilmenemismuotoon (Pihlaja 2024). Ihmiskauppa voi ilmetä esimerkiksi seksuaaliväkivaltaan liittyvänä ihmiskauppana, pakkoavioliittoina, työvoiman hyväksikäyttönä tai rikollisessa toiminnassa hyväksikäyttönä. Edellä mainitut muodot ovat Suomessa yleisempiä, mutta lapsiin kohdistuva ihmiskauppa voi olla myös esimerkiksi lapsisotilaaksi tai sijaissynnytykseen pakottamista. Ihmiskauppa ja hyväksikäyttö voi tapahtua myös osittain tai kokonaan verkkoympäristöjen välityksellä. (Nuotio 2025.)

Lapsen taustaan, elämäntilanteeseen tai terveyteen voi liittyä seikkoja, jotka altistavat hyväksikäytön kohteeksi joutumiselle. Hyväksikäytön kohteeksi joutuneita lapsia ja nuoria työssään kohdanneiden ammattilaisten käytännön kokemus sekä tutkimustieto osoittavat, että erityinen riski hyväksikäytön ja ihmiskaupan kohteeksi joutumiselle on lapsilla, joilla on elämässään haasteita, kuten vaikeat kotiolot, laiminlyödyksi tuleminen, luotettavan aikuisen puuttuminen, aiemmat hyväksikäytön tai väkivallan kokemukset, mielenterveyden häiriöitä, oppimisvaikeuksia, kehityksellisiä tai fyysisiä rajoitteita, oma tai vanhemman päihteiden käytön ongelma, lapsen tarvitsemien tukipalveluiden puuttuminen tai puutteellisuus, syrjäytyneisyys, omien henkisten ja fyysisten rajojen asettamisen vaikeus tai taipumus riskikäyttäytymiseen, luvattomat poissaolot kotoa tai sijaishuoltopaikasta sekä ilman huoltajaa siirtolaisena matkustaminen. Monet näistä riskitekijöistä ovat samoja kuin haitalliset lapsuudenkokemukset (Adverse Childhood Experiences, ACE) tai niiden mahdolliset seuraukset. (esim. ICAT Issue Brief 12, 2022; Kekkonen & Pekkarinen 2024; Kervinen & Ollus 2019; Pihlaja 2024; Pihlaja & Piipponen 2023.) On kuitenkin tärkeää välttää näihin haavoittuvuustekijöihin liittyvien stereotyyppien vahvistamista, sillä ihmiskaupan kohteeksi voi joutua myös ilman havaittuja riskitekijöitä (Pihlaja 2024).

Vaikka ihmiskaupasta puhutaan usein piilorikollisuutena, eivät ihmiskaupan kohteeksi joutuneet lapset ole piilossa. Rikosuhripäivystyksen asiakkaiden tilanteita kuvaavan selvityksen mukaan alaikäisenä ihmiskaupan uhriksi joutuneista asiakkaista lähes jokainen oli hyväksikäytön aikana ollut joko peruskoulussa, toisen asteen koulussa tai maahanmuuttajien valmistavassa opetuksessa. Lähes jokainen heistä oli ollut lastensuojelun asiakkaana, ja osa heistä asui hyväksikäytön aikana lastensuojelulaitoksessa. Osalla heistä oli myös esimerkiksi terveydenhuollon hoitokontakti. Tilanteita ei kuitenkaan ollut tunnistettu. (Pihlaja & Piipponen 2023.) Tämä on syytä ottaa huomioon esimerkiksi lapsia kohtaavien ammattilaisten koulutuksia suunniteltaessa ja kohdennettaessa.

Myös ihmiskaupan uhrien lasten tilanne on usein haastava. Osa lapsista on todistanut vakavaa väkivaltaa vanhempaansa kohtaan ja osa on ollut myös itse sen kohteena. Lapset ovat saattaneet turvauhan vuoksi olla useita kertoja vanhempansa mukana turvakodissa tai muuttaa useita kertoja paikkakunnalta toiselle. Lapset voivat olla myös huoltajuusprosessin keskiössä siten, että toinen vanhemmista on ihmiskaupan uhri ja toinen epäilty tekijä. Näissä tapauksissa tekijä on usein myös pyrkinyt selvittämään uhrin olinpaikan tai vaikuttamaan uhriin lasten kautta. Jos perheessä on useita lapsia, ei heidän tuentarpeitaan aina ole välttämättä arvioitu yksilöllisesti, vaikka lapset voivat reagoida tilanteeseen eri tavoin. (Pihlaja & Piipponen 2023). Monet ilmiöt ovat usein monitahoisia ja ne kietoutuvat toisiinsa, lisätietoa kunniaan liittyvästä väkivallasta ja FGM:stä ja niiden ehkäisystä on saatavilla tämän suunnitelman luvusta 4.2 (Koukkula ym.).

Oikeusministeriössä on valmisteilla ihmiskaupan vastaisen toimintaohjelman päivittäminen. Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelmaa vuosille 2026–2033 on valmisteltu yhteistössä ihmiskaupan vastaisen toimintaohjelman päivittämisestä vastaavien tahojen kanssa. Nämä suunnitelmat täydentävät toisiaan.

6.7.1 Tavoite ja toimenpide luvussa 6.7

Ihmiskaupan uhriksi joutuneiden lasten tunnistaminen ja avun saanti paranevat

27. Toimenpide	Toteuttajatahot	Seuranta ja mittarit
Ihmiskaupan uhriksi joutuneiden lasten tunnistamisen ja avun piiriin ohjautumisen parantaminen.	THL yhteistyössä Aktiivinen toimijuus -hankkeen vastuutahojen kanssa STM, Kansallinen lapsistrategia OPH, kunnat, hyvinvointialueet & YTA-alueet, valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisen työn koordinaatio	Ihmiskaupasta ja siihen liittyvästä hyväksikäytöstä toimenpiteessä mainittujen koulutusten määrät eri ammattiryhmittäin vuosina 2026–2029.

Toimeenpano vuosina 2026–2029

Eri toimijat yhteistyössä Valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisen työn koordinaation ja ministeriöiden kanssa:

Koulutetaan sosiaali- ja terveydenhuollon sekä opetusalan ammattilaisia lapsiin kohdistuvasta ihmiskaupasta, sen tunnistamisesta sekä palveluohjauksesta, ml. verkon välityksellä tapahtuva toiminta.

Koulutuksessa hyödynnetään vuonna 2025 julkaistua käsikirjaa Ihmiskaupan uhrien tunnistamis- ja ohjausmekanismista (NRM-käsikirjaa).

Koulutuksissa voidaan myös hyödyntää vuosien 2026–2027 aikana NRM-käsikirjan pohjalta tehtyä verkkokoulutusta eOppivassa.

Lisäksi tavoitteena on tuottaa lapsille suunnattava materiaali. Se lisätäisiin omana osionaan THL:n sivuilla olevaan Lasten ja nuorten lastensuojeluoppaaseen, mikäli siihen saadaan rahoitus STM:stä.

Lisäksi voidaan hyödyntää muita käsikirjan pohjalta tehtyjä materiaaleja osana koulutusten suunnittelua ja toteuttamista.

Tuotetaan lisää tukimateriaaleja, kuten ”Tiedä ja toimi -kortti”, ihmiskaupan uhrien tunnistamisen ja palveluohjauksen kehittämiseksi sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden työn tueksi.

Valmistelussa otetaan huomioon myös ihmiskaupan uhrien lapset ja heidän palvelutarpeensa ihmiskaupan, hyväksikäytön ja muun kaltoinkohtelun ehkäisemiseksi sekä palvelutarpeen yksilölliseksi arvioimiseksi ja vanhemmuuden tukemiseksi.

Lähteet

- Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta SopS 60/1991 <https://www.finlex.fi/fi/valtiosopimukset/sopimussarja/1991/60>
- The Inter-Agency Coordination Group against Trafficking in Persons (ICAT). 2022. Issue Brief 12 – Addressing vulnerability to trafficking in persons. Policy Brief. Pdf-tiedosto ladattavissa ositteesta: <https://www.lastradainternational.org/news/icat-launches-policy-brief-addressing-vulnerability-to-trafficking-in-persons/> [Luettu 4.11.2025]
- Kekkonen O. & Pekkarinen E. 2024. Hatkassa lapsen silmin: Analyysi lastensuojelun sijaishuollosta luvatta poistuneiden lasten kyselytutkimuksesta. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2024:1. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-839-6>
- Kervinen E. & Ollus N. 2019. Trafficking in children and young persons in Finland. HEUNI. Publication Series No 89b. Helsinki 2019. Pdf-tiedosto ladattavissa osoitteesta: <https://heuni.fi/-/trafficking-of-children-and-young-people-in-finland> [Luettu 4.11.2025]
- Korkman, J. 2024. Lapsen kuulemisen käsikirja epäiltyjen ihmiskauppatapausten tutkinnassa. Itämeren valtioiden neuvosto, 2024. Pdf-tiedosto ladattavissa HEUNI verkkosivuilta osoitteesta: <https://heuni.fi/-/lapsen-kuulemisen-kasikirja> [Luettu 4.11.2025]
- Laki lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä, SopS 59/1991, <https://www.finlex.fi/fi/valtiosopimukset/sopimussarja/1991/59>

- Nuotio, A. 2025. Ihmiskaupan uhrien tunnistamis- ja ohjausmekanismi (NRM). Käsi-
kirja uhrien tunnistamiseen ja auttamiseen. Oikeusministeriön julkaisuja, Selvi-
tyksiä ja ohjeita 2025:5 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-053-6>
- Pihlaja S. 2024. Parhaat käytännöt lapsiin ja nuoriin kohdistuvan ihmiskaupan tor-
jumiseksi sekä uhrien tunnistamiseksi ja auttamiseksi: Selvitys Itämeren alueen
maista. Oikeusministeriön julkaisuja, selvityksiä ja ohjeita. 2024:8. [http://urn.fi/
URN:ISBN:978-952-400-831-0](http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-831-0)
- Pihlaja S. 2023. Selvitys Rikosuhripäivystyksen asiakkuudessa olevien seksu-
aaliväkivaltaa kokeneiden ihmiskaupan uhrien tapauksista ja tilanteista.
Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2023:23. [https://urn.fi/
URN:ISBN:978-952-400-771-9](https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-771-9)
- Pihlaja S. & Piipponen J. 2023. Selvitys Rikosuhripäivystyksen asiakkuudessa ole-
vien seksuaaliväkivaltaa kokeneiden ihmiskaupan uhrien tapauksista ja tilan-
teista. Oikeusministeriön julkaisuja, selvityksiä ja ohjeita. 2023:23. [http://urn.fi/
URN:ISBN:978-952-400-771-9](http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-771-9)
- Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä. 2025. Ihmiskaupan uhrien auttamisjär-
jestelmän vuosikatsaus 2024. Ihmiskauppa.fi -verkkosivusto, pdf ladattavissa
osoitteesta: <https://ihmiskauppa.fi/ihmiskaupan-vuosikatsaus-2024/> [Luettu
31.3.2025]
- Valovirta, A. & Kainulainen, H. 2024. Lapsi ihmiskaupan kohteena -selvitys.
Yhdenvertaisuusvaltuutettu, 2024. Pdf-tiedosto ladattavissa osoitteesta: [https://
yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/-/yhdenvertaisuusvaltuutetun-selvitys-lasten-haa-
voittuvuus-ihmiskaupparikoksen-uhreina-on-tunnistettava-paremmen-rikospro-
sessissa](https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/-/yhdenvertaisuusvaltuutetun-selvitys-lasten-haavoittuvuus-ihmiskaupparikoksen-uhreina-on-tunnistettava-paremmen-rikosprosessissa) [Luettu 4.11.2025]

Liitteet

Liite 1. Toimenpidesuunnitelman kirjoittajat

Asmundela Saara, Poliisihallitus (POHA)
Autio Eva, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
Francke Laura, Opetushallitus (OPH)
Grans Lisa, Åbo Akademi
Haapakangas Kimmo, Tilastokeskus (TK)
Helenius Jenni, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
Herkama Sanna, Turun yliopisto (UTU)
Hietanen Arto, sisäministeriö (SM)
Hietanen-Peltola Marke, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
Huovinen Johanna, Kansallinen lapsistrategia
Hyyryläinen Antti, sisäministeriö (SM)
Hämäläinen Emilia, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
Iivonen Esa, Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL)
Impinen Antti, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
Isola Anna-Maria, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
Jahnukainen Johanna, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
Joki-Erkkilä Minna, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
Jokinen Liisa, Kansallinen lapsistrategia
Järvinen Saija, oikeusministeriö (OM)
Kaakinen Markus, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti (Krimo) HY
Kaitaniemi Tiina, Tampereen yliopistollinen sairaala (TAYS)
Kalmari Hanne, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
Kivijärvi Antti, Nuorisotutkimusseura
Kivimäki Hanne, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
Kola-Torvinen Pia, Opetushallitus (OPH)
Korpilahti Ulla, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
Koskinen Kimmo, Opetushallitus (OPH)
Koukkula Mimmi, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
Krogell Jenni, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
Laajasalo Taina, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
Lahtinen Hanna, Itä-Suomen yliopisto (UEF)
Laitonen Jonna, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
Latomaa Sari, Keskusrikospoliisi (KRP)
Latvala Johanna, Ihmisoikeusliitto

Lehtinen Viivi, Keskusrikospoliisi (KRP)
Leivo Katariina, Suojellaan Lapsia ry
Leppänen Päivi, Opetushallitus (OPH)
Lindberg Päivi, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
Luomanen Tiina, Opetushallitus (OPH)
Malja Marjo, sosiaali- ja terveysministeriö (STM)
Mankkinen Tarja, sisäministeriö (SM)
Muukkonen Tiina, Ensi- ja turvakotien liitto (ETKL)
Nuotio Anna, oikeusministeriö (OM)
Ojanen Mari, Tampereen yliopistollinen sairaala (TAYS)
Pihlaja Saara, Rikosuhripäivystys (RIKU)
Pollari Kirsi, Kansallinen lapsistrategia
Portman Anneli, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
Pulkkinen Marja, opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM)
Raeste Anna, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti (Krimo) HY
Raitanen Jenni, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
Roth Venla, oikeusministeriö (OM)
Sairanen Heidi, Opetushallitus (OPH)
Somerkallio Aki, Keskusrikospoliisi (KRP)
Stolt Sini, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
Suonpää Karoliina, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti (Krimo) HY
Tasa Janita, Pelastakaa Lapset ry
Turunen Tiina, Turun yliopisto (UTU)
Tyrväinen Paula, Opetushallitus (OPH)
Wiss Kirsi, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)

Liite 2. Toimeenpanosuunnitelmaa valmisteleviin työpajoihin ja suunnitelman kommentointiin vuonna 2025 osallistuneet tahot

Aseman Lapset ry
Ensi- ja turvakotien liitto (ETKL)
Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue
Folkhälsan
Helsingin kaupunki
HUS-yhtymä
Hyvil Oy
Ihmisoikeusliitto
Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö (Itla)
Itä-Suomen yliopisto
Kainuun hyvinvointialue
Kansallinen audiovisuaalinen instituutti (KAVI)
Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi)
Kansallinen lapsistrategia
Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue
Keski-Suomen hyvinvointialue
Kokkolan ensi- ja turvakoti ry
Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti (Krimo), Helsingin yliopisto
Kuntaliitto
Lapin hyvinvointialue
Lapin yliopisto
Lapsiasiavaltuutetun toimisto
Lastensuojelun Keskusliitto (LSKL)
Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MML)
Maria Akatemia ry
Nuorisotutkimusseura
Oikeusministeriö (OM)
Olympiakomitea
OmaKamu ry
Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM)

Opetushallitus (OPH)
Pelastakaa Lapset ry
Pesäpuu ry
Pirkanmaan hyvinvointialue
Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue
Pohjois-Savon hyvinvointialue
Poliisihallitus
Rikosuhripäivystys (RIKU)
Sisäministeriö
Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus (STEA)
Sosiaali- ja terveysministeriö (STM)
Suojellaan Lapsia ry
Suomen UNICEF
Syyttäjälaitos
Tampereen yliopisto
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
Turun yliopisto
Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM)
Uskontojen uhrien tuki UUT ry
Väestöliitto ry
Åbo Akademi

Liite 3: Väkivallaton lapsuus -työn ohjausryhmään Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella nimetyt tahot vuosina 2018–2025

Eri ministeriöt ja niiden alaiset erillisorganisaatiot

Sosiaali- ja terveysministeriö
Opetus- ja kulttuuriministeriö
Työ- ja elinkeinoministeriö
Sisäministeriö
Oikeusministeriö (vuosina 2018–2020), mukana ohjausryhmän alaisessa tietopohjatyöryhmässä vuodesta 2022 lähtien
Poliisihallitus

Asiantuntijaorganisaatiot ja virastot

Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti (Krimo), Helsingin yliopisto
Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri (HUS)
Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö (Itla)
Itä-Uudenmaan poliisilaitos
Kansallinen lapsistrategia
Kuopion yliopistollinen sairaala (KYS)
Lapsiasiavaltuutetun toimisto
Opetushallitus (OPH)
Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEA
Suomen Kuntaliitto ry
Pirkanmaan sairaanhoitopiiri (PSHP)
Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri (PPSHP)
Tampereen yliopisto (UTA)
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
Turun yliopistollinen keskussairaala (TYKS)
Valtakunnansyyttäjävirsto

Järjestöt

Aseman Lapset ry
Ensi- ja turvakotien liitto ry (ETKL)
Lastensuojelun Keskusliitto (LSKL)
Lyömätön linja Espoossa ry
Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL)
Maria Akatemia ry
OmaKamu ry
Pelastakaa Lapset ry
MIELI Suomen Mielenterveys ry
Suojellaan Lapsia ry
Suomen UNICEF ry
Väestöliitto ry

Liite 4. Lisämateriaalia ja linkkejä ryhmiteltynä suunnitelman luvuittain

Monialainen yhteistyö, osallisuus ja säädökset (luku 3)

- **Valtioneuvosto: Kansallinen lapsistrategia** – toimeenpanosuunnitelma hallituskaudella 2023–2027 [Kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelma hallituskaudella 2023–2027](#) : Valtioneuvoston periaatepäätös – Valto sekä <https://lapsistrategia.fi>
- **Iivonen E. & Pollari K. 2020. Kansallisen lapsistrategian oikeudellinen perusta.** STM Raportteja ja muistioita 2020:20 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5417-5>
- **Kansallinen lapsistrategia ja e-Oppiva** – Lapsen oikeudet koulutuskokonaisuus [Lapsen oikeuksien koulutuskokonaisuus – eOppiva](#) Lapsen oikeus väkivallattomaan arkeen -koulutusmoduuli [Lapsen oikeus väkivallattomaan arkeen – eOppiva](#) Lapsen oikeudet – Osallisuus ja osallistuminen -koulutusmoduuli [Lapsen oikeudet – Osallisuus ja osallistuminen – eOppiva](#)
- **Lapsiasiavaltuutetun toimiston sivut** – paljon tietoa ja materiaaleja lapsen oikeuksista www.lapsiasia.fi
- **Lapsiin kohdistuvan väkivaltaepäilyjen tutkinta, tuki ja turva – Barnahus** – sivusto www.barnahus.fi sisältää monenlaista materiaalia ja koulutuksia väkivaltaan liittyen, moniammatillisesti.
- **Eriksson ym. 2023. Trauma- ja väkivaltatietoinen sijaishuolto – selvitys kaltoinkohtelun nykytilasta sekä materiaali ammattilaisille ja opiskelijoille,** STM julkaisuja 2023-12-21, <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5400-7>
- **Skogberg N. & Laajasalo T. 2023. Vanhempana Suomessa: Ulkomaalaistaustaisille suunnatun psykoedukatiivisen pilottiryhmän käsikirja.** 2.painos. THL MUU2020_336 <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-586-5>
- **Pesäpuu ry 2025: Selvitys lasten vertaissuhdeväkivallasta lastensuojelun sijaishuollossa – Pesäpuu** (pdf-tiedosto ladattavissa oheiselta sivulta)
- **Euroopan neuvosto, 2022: Käsikirja lasten osallistumisesta – Kuuntele – Toimi – Tee muutos 2022,** ladattavissa [CoE verkkosivulta](#) (suomeksi)
- **Suomen UNICEF ja Pelastakaa Lapset 2025** (verkkosivut)– Opas lasten näkemysten kuulemiseen, suomeksi: [Opas lasten näkemysten kuulemiseen | UNICEF](#), saatavilla myös ruotsiksi. Opas sisältää myös lasten osallistumisen eettiset periaatteet.
- **Suomen UNICEF** – Lapsen oikeuksien teemapaketit kunnille auttavat ymmärtämään lapsen oikeuksia kunnan arjessa ja päätöksenteossa, suomeksi [Lapsen oikeuksien teemapaketit | UNICEF](#). Saatavilla myös ruotsiksi.

- **Digiraati.fi** – oikeusministeriön ylläpitämän ja tuottaman verkkopalvelun tarkoituksena on tarjota kaikille alle 29-vuotiaille lapsille ja nuorille yhdenvertainen mahdollisuus saada äänensä kuuluviin yhteiskunnallisiin kysymyksiin liittyen.
- **Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2023. Osallisuuden edistäjän opas** tarjoaa tietoa ja työkaluja osallisuuden edistämiseen kunnissa, hyvinvointialueilla, julkisissa organisaatioissa, järjestöissä, seurakunnissa, harrasteseuroissa, yrityksissä, asukasyhteisöissä ja vertaisryhmissä. THL Ohjaus: 2023_010. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-088-0>
- **Suomen Kuntaliitto** – Tietoa kuntalaisten osallisuuden edistämisen mahdollisuuksista. [Osallisuus – kuntalaisten osallisuuden edistäminen | Kuntaliitto.fi](#)
- **Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy** – tietoa hyvinvointialuelain osallistumista koskevista säännöksistä, osallistumisen ohjelmasta ja tavoista sekä hyvinvointialueiden demokratiaindikaattorista. [Hyvil – Osallistuminen hyvinvointialueen toimintaan](#)
- **Suomen UNICEF** – Lapsiystävällinen kunta -malli auttaa kuntia tekemään lasten hyvinvoinnin kannalta oikeita ratkaisuja lasten arjen palveluissa ja kunnan hallinnossa. Suomeksi [Lapsiystävällinen kunta | UNICEF](#), ruotsiksi [Barnvänlig kommun UNICEF](#)
- **Virrankari, L., & Isola, A.-M. 2024. Katsaus osallisuudesta väkivaltatyössä** – Osallisuus ehkäisee väkivaltaa: Kuuntele lasta ja nuorta, tunnista väkivaltaisia rakenteita ja ota puheeksi. Kasvun tuki -aikakauslehti, 4(2). <https://doi.org/10.61259/kt.147219>
- **Ruuskanen, E. 2023. Naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelman 2020-2023 loppuraportti** – <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-718-4>
- **Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Folkhälsanin ja eri lajiliitot, verkkosivusto ja materiaalit:** Reilusti urheiluryhmässä – Trygg idrott för alla. Turvallinen ja viihtyisä harrastusryhmä [Turvallinen ja viihtyisä harrastusryhmä – Mannerheimin Lastensuojeluliitto](#)
- **Ihmisoikeusliitto** – Älä riko urheilua -kampanja [Urheilu on rikki, jos lapsen oikeuksia ei turvata – Älä riko urheilua](#)
- **Council of Europe, Children's Rights** – Euroopan neuvosto, Lapsen oikeudet verkkosivut: <https://www.coe.int/en/web/children/home>, aihesivusto Violence against children <https://www.coe.int/en/web/children/violence-against-children>
- **Euroopan komissio verkkosivut** – [Lapsiin kohdistuvan väkivallan torjunta ja lasten suojelun varmistaminen – Euroopan komissio](#)
- Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta [Coe Treaty Series – No. 210, 2011.](#)

- Valtioneuvoston asetus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta (nk. *Istanbulin sopimus SopS 53/2015*).
- Riski T. & Viuhko M. 2022. **Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelma vuosille 2022–2025**. STM julkaisuja 2022:7 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8659-6>
- **THL Väkivalta** -aihesivusto <https://thl.fi/aiheet/vakivalta>
- **Euroopan neuvoston suositus lasten osallisuutta koskien (CM/Rec(2012)2)**. Euroopan neuvoston sivuilla on myös muita lapsen osallisuuden liittyviä materiaaleja; <https://www.coe.int/en/web/children/participation>
- Suomen UNICEFin lasten osallisuus -teemapaketti kunnille, suomeksi: <https://www.lapsiystavallinenkunta.fi/lapsen-oikeuksien-teemapaketit/aluksi-meidan-kunnassa-jokainen-lapsi-on-tarkea> ja ruotsiksi <https://www.lapsiystavallinenkunta.fi/sv/temapaket/forst-i-var-kommun-ar-varje-barn-viktigt>
- Lotta Virrankarin ja Anna-Maria Isolan artikkeli: Osallisuus ehkäisee väkivaltaa: Kuuntele lasta ja nuorta, tunnista väkivaltaisia rakenteita ja ota puheeksi, Kasvun tuki -aikakauslehti, 4(2). <https://journal.fi/kasvuntuki/article/view/147219>

Lähisuhdeväkivalta perheessä (luku 4)

- **Barnahus** – Koulutus tuo ammattilaisille tietoa ja työvälineitä lapsen psykososiaalisen tuen tarpeen arvioimiseksi tilanteisiin, joissa lapsi on kokenut tai hänen epäillään kokeneen väkivaltaa tai muita erityisen kuormittavia tapahtumia. [Työkalupakki väkivallan haittavaikutusten tunnistamiseen lapsissa – Barnahus](#)
- **Terveysportti** – NEUKO tietokannassa artikkeli väkivallan ehkäisystä, tunnistamisesta ja avun saannista kaikille toimijoille. [Väkivallan ehkäisy – tue, tunnista ja puutu varhain – Duodecim](#)
- Äitiys- ja lastenneuvolan sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon tietokannat: [NEUKO](#)
- **Terveyden ja hyvinvoinnin laitos** – Tietosivustot [Kunniaan liittyvä väkivalta – THL](#) | [Tyttyöjen ja naisten sukuelinten silpominen eli ympärileikkaus – THL](#)

- **THL Verkkokoulut** – muun muassa Barnahus – Lapsiin kohdistuva väkivalta, Nuorten väkivallan ehkäisy, Puutu väkivaltaan – koulutus lähisuhdeväkivallasta, Digitaalinen väkivalta, Viranomaisyhteistyö lapsen kaltoinkohdeluopäilytapauksissa, Sukupuolistuneen väkivallan kohtaaminen kouluissa, Väkivaltaisen radikalisoitumisen ennaltaehkäisy [Verkkokoulut – THL](#)
- **Terveyden ja hyvinvoinnin laitos: Kunniaan liittyvä väkivalta lastensuojelussa:** [Lastensuojelu ja kunniaan liittyvä väkivalta – THL](#)
- **Opetushallitus** – Kiusaamisen, syrjinnän, häirinnän ja väkivallan ehkäiseminen-sivut: [Kiusaamisen ja väkivallan tunnistaminen, ennaltaehkäisy ja puuttuminen | Opetushallitus](#)
- **Väestöliitto** – Maksutonta ja valtakunnallista tukea ja neuvontaa pareille, perheille ja nuorille [Parisuhteet – Väestöliitto.fi](#) | [Parit | Hyväksymys.fi](#) | [Maksutonta parineuvontaa verkossa – Väestöliiton Parisuhdekeskus Kataja | Nuorten toiminnot ja palvelut – Väestöliitto.fi](#)
- **ETKL** – Maksutonta ja valtakunnallista tukea ja neuvontaa lapsille, nuorille ja aikuisille Apua väkivaltaa -chat sekä Lasten ja nuorten chat [Onksok.fi](#) nuorille ja [Nettiturvakoti.fi](#) sivustot aikuisille.
- **Rikosuhripäivystyksen (RIKU)** – materiaalipaketit nuorten kanssa työskenteleville. Materiaalien avulla nuoret oppivat tunnistamaan rikoksia ja niihin liittyviä ilmiöitä sekä sanoittamaan haastavia kokemuksiaan. <https://www.riku.fi/opaat-ja-ohjeet/materiaalia-puheeksiottoon-nuorten-kanssa/>

Seksuaalikasvatus, turvataidot ja seksuaaliväkivalta (luku 5)

- **Terveyden ja hyvinvoinnin laitos** – Julkaisu seksuaaliväkivaltatyön perusteet antaa kokonaiskuvan seksuaaliväkivallasta, väkivaltaa kokeneiden auttamisesta ja hoitamisesta sekä väkivallan ehkäisystä. Bildjuschkin (toim.). 2023. [Seksuaaliväkivaltatyön perusteet](#). THL Teema / Tietokirja: 36. Lisäksi aihesivustot [Seksuaalikasvatus ja seksuaaliväkivallan ehkäisy – THL](#) | [Turvataitokasvatus – THL](#) | [Ehkäisy- ja seksuaaliterveyspalvelut – THL](#)
- **Väestöliitto** – Tietoa ja materiaalia ammattilaisten työn tueksi mm. lasten kehotunnekasvatuksesta, turvataidoista, nuorten seksuaalikasvatuksesta, seksuaalioikeuksista ja kotoutumisesta [Tietoa ammattilaisille seksuaalisuudesta – Väestöliitto.fi](#). Sisältöjä seksuaalisuudesta, seksuaalioikeuksista ja seksuaaliväkivallasta nuorille [Nuorten Väestöliitto | Hyväksymys.fi](#). Maksuton seksuaalineuvontachat 13–18-vuotiaille nuorille [Nuorten toiminnot ja palvelut – Väestöliitto.fi](#)
- **Opetushallitus** – Oppimateriaalia nuorten seksuaalikasvatuksen tueksi. [Kosketus – kuinka opettaa seksuaaliterveydestä ja ihmissuhteista koulussa | Opetushallitus](#)

- **Nuorten Exit** – Tietoa seksuaaliväkivallasta nuorille, seksuaaliväkivaltaa kokeneen vanhemmille ja ammattilaisille [Muistetaan omat ja muiden rajat – Nuorten Exit](#)
- **Monialaiseen yhteistyön ja lapsen etuun liittyvä blogi:** [Lapsen etu näkyväksi väkivallan selvittämisen prosesseissa – THL-blogi](#)
- **THL ja OPH tiedote 12.12.2024: Lasten ja nuorten vapaa-ajan digilaitteiden ja -sisältöjen käyttöön laaditaan suositukset** [Lasten ja nuorten vapaa-ajan digilaitteiden ja -sisältöjen käyttöön laaditaan suositukset – THL ja OPH kokoavat asiantuntijoista verkostoa – THL](#)
- **Kainuun ja Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueilla hoidon ja tuen polut lapsikohteisesta seksuaalisesta kiinnostusta kokeville** – [Hoidon ja tuen palvelut lapsiin kohdistuvan seksuaalisen kiinnostuksen hallintaan – Soite](#)
- **Suomen UNICEFin** – koordinoima Lapsiystävällinen kunta -malli. Näin työ etenee. [Linkki verkkosivuille](#)
- **Opetushallitus** – verkkosivustolla runsas määrä sisältöjä kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan ehkäisystä ja tunnistamisesta, puuttumisesta. [Kiusaamisen ja väkivallan tunnistaminen, ennaltaehkäisy ja puuttuminen | Opetushallitus](#). Kosketuksesta seksuaalikasvatuksen kontekstissa [Seksuaalikasvatuksen konteksti | Opetushallitus](#)
- **Väkivallaton lapsuus -työn aihesivut, THL: Väkipalta ja turvataitokasvatus kodin ulkopuolisissa toimintaympäristöissä – Väkipallaton lapsuus – THL.** Kooste väliraportin 2023 tuloksista kokonaisuutena: [Tuloksia ja linjauksia – Väkipallaton lapsuus – THL](#)
- **Ruuskanen E. 2023. Naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelman 2020–2023 loppuraportti,** Oikeusministeriön julkaisuja 2023:9. Ks. TP 1. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-718-4>
- **Sosiaalisen markkinoinnin opas erityisesti terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen parissa työskenteleville ammattilaisille** – Taiminen, H., Sormunen, M. & Mäki-Opas, T. 2024. Sosiaalinen markkinointi – Ihmisen ja yhteiskunnan yhteistä etua edistämässä. Opas 1/2024. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-360-7>
- **Opetushallitus 2022: Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022** – Sisältöä mm. lasten hyvinvointia edistävästä asioida, lasten auttamisesta tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä sekä lasten tunnetaidoista. [Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022 | Opetushallitus](#)
- **Harkoma ym. 2024, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvi:** [Arviointi kiusaamisen vastaisesta toiminnasta sekä lasten tunne- ja vuorovaikutustaitojen tukemisesta varhaiskasvatuksessa \(2023-2024\)](#)
- **Barnahus – Tiedä ja toimi -kortti seksuaaliväkivaltaa kokeneen nuoren auttamisesta** – PDF-tiedosto ladattavissa osoitteesta: <https://barnahus.fi/seksuaalivakivaltaa-kokenut-nuori/>

- **Lappalainen M, Vuolle Setlementti ry, 2023.** Menetelmäopas seksuaalisten rajojen tunnistaminen ja vahvistamisen tueksi. PDF-tiedosto ladattavissa osoitteesta: <https://www.seritaty.fi/julkaisut/menetelmaopas/>
- **Pelastakaa Lapset ry** – Monipuolisesti materiaalia turvallisuudesta, turvataidoista, seksuaaliväkivallasta ja seksuaalikasvatuksesta vanhemmille ja huoltajille, lapsille ja nuorille sekä ammattilaisille. Materiaalit ladattavissa useilla kielillä osoitteesta: [Materiaalipankki – Pelastakaa Lapset](#)
- **Suojellaan Lapsia ry** – Materiaalia seksuaaliväkivaltaa kokeneiden lasten vanhemmille, mm. [Sinä Riität- tukiopas](#) ja [vertaistukiryhmiä](#). Lapsille ja nuorille suunnattua materiaalia mm. [kehon rajoista](#) ja [#MyFriendToo- nettisivu](#), joka tarjoaa käytännön vinkkejä ja tietoa nuorille, joiden kaveri on joutunut seksuaaliväkivallan uhriksi. Tietoa ammattilaisille miten kohdata ja tukea seksuaaliväkivallan uhriksi joutuneiden lasten vanhempia ([Sinä Riität](#)), [ohjeistus](#) opetusalan ammattilaisille lapseen kohdistuneen seksuaaliväkivallan ilmetessä, [esite](#) sisarustenvälisestä haitallisesta seksuaalisesta käyttäytymisestä ja seksuaaliväkivallasta, [opas](#) väkivaltaisten verkkoyhteisöjen toiminnan tunnistamiseksi.
- **Protect Children (Suojellaan Lapsia ry). 2024: Raportti täysi-ikäisten uhrien ja selviytyjien kokemuksia lapsuudessa koetusta seksuaaliväkivallasta** [Experiences of Adult Survivors of Child Sexual Abuse and Exploitation Across 29 Languages](#)
- **Suojellaan Lapsia ry, 2024: Yhteenveto** (suomenkielinen): [Verkkovälitteisten seksuaalirikosten uhriksi joutuneiden lasten vanhempien ja huoltajien näkemyksiä](#)

Kodin ulkopuoliset ympäristöt ja digitaalinen väkivalta (luku 6)

Varhaiskasvatuksen ja oppilaitosten turvallisuuden edistäminen

- [Kiusaamisen ja väkivallan tunnistaminen, ennaltaehkäisy ja puuttuminen \(Opetushallitus\)](#). Sivustolle on koottu tietoa, ohjeita ja työkaluja siihen, miten tällaiset teot ja tilanteet tunnistetaan, miten niitä ehkäistään ja miten niihin voidaan puuttua varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja oppilaitoksissa.
- [Väkivallan ehkäisy -tue, tunnista ja puutu varhain](#) (Terveysportti NEUKO-tietokanta Korpilahti ym. 2024 artikkeli neuvola-, koulu ja opiskeluterveydenhuollon toimijoille ja kaikille halukkaille, maksuton)

Digiturvataito- ja mediakasvatus

- **Mannerheimin Lastensuojeluliitto** – Tietosivusto alle kouluikäisen, kouluikäisen ja nuoren [mediakasvatuksesta](#), lisäksi [mediakasvatuksen aineistot](#). Verkkosivusto [Turvallisesti digitaalisissa ympäristöissä](#).
- **Andell M. & Ylenius-Lehtonen M. 2024. Digiturvataitoja lapsille.** THL Muu: 2024: 340. Toim. Huittinen ym. Barnahus-hanke. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-269-3>
- **Pelastakaa Lapset ry** – Lapset pelaamassa- ja Lapset netissä -oppaat on tuotettu yhteistyössä Telian kanssa vastaamaan pelaamiseen ja nettiin liittyviin arkisiin kysymyksiin. Materiaalit ladattavissa osoitteesta: [Materiaalipankki – Pelastakaa Lapset. Huippula-palvelu \(www.huippula.fi ja ruotsiksi www.toppen.fi\)](#) edistää valtakunnallisesti esi- ja alakoululaisten sekä perheiden mediakasvatusta ja digiturvataitoja. Kouluille Huippula tarjoaa maksuttomia oppituntimateriaaleja sekä selkokielistä materiaalia, perheille työkalua, tietoa ja vanhempainiltoja. Tarjolla myös opas vanhemmille digin turvalliseen käyttöön: [Parempaa digiarkea koko perheelle – opas vanhemmille](#).
- **Pelastakaa Lapset ry. 2021.** Julkaisu *Arkipäiväiset kuvat lapsista seksualisoivassa kontekstissa*. Julkaisussa keskitytään suuntaukseen, jossa tavanomaisia, arkipäiväisiä kuvia lapsista liitetään seksualisoivaan kontekstiin netissä. Saatavilla osoitteesta: <https://www.pelastakaalapset.fi/ajankohtaista/arkipaivaiset-kuvat-lapsista-seksualisoivassa-kontekstissa/>
- **Suojellaan Lapsia ry** – Materiaalia lapsiperheille saatavissa sivustolta [Lapsiperheet ja Opas vanhemmille digiturvataidoista: ”Enemmän kuin pelkkä laite”](#). Materiaalia nuorille saatavilla sivustolta [Nuoret ja Spot the Signs: Digiturvataito-ohjeita nuorille nettikeskusteluissa tapahtuvasta manipuloinnista ja varoitusmerkeistä](#).
- Materiaalia ammattilaisille sivustolta [Ammattilaiset](#), mm. Digiturvataitotyöpajoja 5–9-vuotiaille lapsille, joissa opetetaan selkeää kolmiportainen liikennevalomalli toimimisesta kaikissa digiliikenteen tilanteissa: [Stop, Slow & Go- etätyöpajat™](#) ja oppimateriaalipaketti lasten digiturvataitojen kehittämiseksi: [Stop, Slow & Go](#).
- Kosola, S., 2021. *Älylaitteet ja media lasten ja nuorten elämässä*. Terveysportti, NEUKO-tietokanta – Duodecim
- **Mannerheimin Lastensuojeluliitto** – Nuorten mediankäytön kyselyllä kartoitetaan nuorten mediankäytön tapoja sekä ajatuksia digiarkeen. Tuloksia: [Nuorten mediakysely](#)
- **Apua ja tukea digitaalisissa kanavissa toimimisesta lapsille ja nuorille tarjoavia tahoja:** Sua Varten somessa verkkosivut [Sua varten somessa](#) ja Someturva: [Turvaamme sinut sosiaalisessa mediassa](#).

Digiväkivallan ehkäisy, tunnistaminen ja puuttuminen

- **THL** – Verkkokoulu Digitaalinen väkivalta (osa Puutu väkivaltaan -koulutusta), [Verkkokoulut – THL Verkkokoulutus digitaalisesta väkivallasta](#) on suunnattu sosiaali- ja terveydenhuollon sekä opetus- ja kasvatustalouden ammattilaisille, oikeuspalveluiden työntekijöille, poliiseille ja näiden alojen opiskelijoille.
- **Oinas ym. 2020. Kysy, kohtaa ja kuuntele: opas seksuaalisen houkuttelun ja seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisyyn nuorisotyössä.** Koordinaatti. Oulun kaupunki.
- **Pelastakaa Lapset ry** Tietoa nuoren seksuaalisuudesta ja netissä tapahtuvasta lapsiin ja nuoriin kohdistuvasta seksuaaliväkivallasta. Saatavilla myös ruotsiksi. [Turvaa ja tue – Opas vanhemmille](#). Ota grooming puheeksi – kortit groomingin puheeksiottoon lasten parissa työskenteleville ammattilaisille. Kortit on kohdennettu 9–12-vuotiaille lapsille, mutta ne ovat sovellettavissa myös hieman vanhemmille ja nuoremmille ikäryhmille. Kortit ladattavissa osoitteesta: [Materiaalipankki – Pelastakaa Lapset](#).
- **Pelastakaa Lapset ry. 2025. Verkkoväkivalta lasten silmin – Selvitys 9–15-vuotiaiden kokemasta ja tekemästä verkkoväkivallasta**
- **Pelastakaa Lapset ry. 2021. Grooming lasten silmin -selvitys 11–17-vuotiaiden lasten ja nuorten kokemasta groomingista netissä**
- **Pelastakaa Lapset ry. 2021 Kuka haavoittuu verkossa -selvitys 2021.**
- **Pelastakaa Lapset ry. 2025. Protecting children from online grooming -selvityksen suomea koskevat tulokset 2025 – Third, A., Kennedy, U., Lala, G., Rajan, P., Sardarabady, S. & Tatam, L. (2025), 'Protecting children from online grooming – Finland Snapshot'. Young and Resilient Research Centre, Western Sydney University and Save the Children.** Saatavilla osoitteesta: [Materiaalipankki – Pelastakaa Lapset](#)

Harrastustoiminta, nuorisotyö, katu- ja nuorisoväkivalta ja nuorten keskinäisen väkivallan vapaa-ajalla

- **Väestöliitto verkkosivut– Et ole yksin** -toiminnalla edistetään jokaisen oikeutta kunnioittavaan ja yhdenvertaiseen kohteluun sekä turvallisuuteen harrastuksissa. [Etusivu – Et ole yksin palvelu edistää lasten ja nuorten turvallista harrastamista.](#)
- **THL:n koordinoima Turvalliset kadut** – Nuorten katuväkivallan ehkäisy ja turvallisuuden lisääminen kokonaisuus 2024-2026: [Turvalliset kadut – Nuorten katuväkivallan ehkäisy ja turvallisuuden lisääminen – THL](#)

- **Oikeusministeriö** – toimintamalli rikoksilla oireileville nuorille. Verkkosivuston etusivu – [Rikoksilla oireilevien nuorten toimintamalli – Oikeusministeriö](#)
- **Aseman Lapset ry (toim. Kauppinen J.): Käsikirja lasten ja nuorten sovitteluihin, 2022** – <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-7136-13-3>
- **Saarholm ym. 2024: Laajennettujen sovittelujen käsikirja: Välineitä nuorten sovitteluihin.** THL Ohjaus : 2024_013. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-431-4>
- **Aseman Lapset ry** Valtakunnallinen Walkers -toiminta tuo turvallisia aikuisia jalkautumisten, kahviloiden sekä useiden Wautojen, eli kahviloiksi mukautettujen matkailuautojen kautta. Järjestö kouluttaa kuntien ja muiden tahojen järjestämän työn ammattilaisten liikkuvaa nuorisotyötä sekä heidän kanssaan toimivia vapaaehtoistyöntekijöitä. [Liikkuva työ – Walkers](#), [Jalkautuva työ – Walkers](#), [Kohtaamispaikat – Walkers](#).. Pääkaupunkiseudulla tätä työtä on tehty vuodesta 2009 Walkers-bussin ja löytävän nuorisotyön kautta. [Löytävä nuorisotyö & Walkers-bussi – Aseman Lapset ry](#), [Walkers-bussi – Aseman Lapset ry](#)
- **Nuorisotutkimusseura** – Tutkimushanke Nuorten väkivallan yhteisöulottuvuudet [Nuorten väkivallan yhteisöulottuvuudet – Nuorisotutkimus](#)
- **Pelastakaa Lapset. 2024: Milloin vihaamisesta tulee maailmankuva – Pelastakaa Lapset**
- **Väestöliitto, FSI, TUL ja Salibandyliitto** – Häirintäyhdyshenkilön opas: Häirintäyhdyshenkilönä liikunta- ja urheilujärjestössä [Lataa opas tästä](#).
- **Yhdenvertaisuuden nuorisoalan osaamiskeskus** – yhdenvertaisuuden edistämistä kaikessa nuorisotyössä. Verkkosivut. [Etusivu – Yhdenvertaisuuden nuorisoalan osaamiskeskus](#)
- **Harrastamisen Suomen malli** – Harrastamisen Suomen mallin tavoitteena on tukea lasten ja nuorten hyvinvointia mahdollistamalla jokaiselle lapselle ja nuorelle mieluisa ja maksuton harrastus koulupäivän yhteydessä. [Tietoa – Harrastamisen Suomen malli](#)
- **Nuorten palvelut ry** – Muun muassa Nuorten reviirollä -toiminta [Nuorten reviirollä | nuortenpalvelu.fi](#)

Liite 5. Keskeiset käsitteet

Tässä liitteessä on määritelty toimenpidesuunnitelmassa käytettyjä keskeisiä käsitteitä, joita ei ole määritelty aikaisemman kauden julkaisussa. Ks. lisää Väkivallaton lapsuus: toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025 luku 1, s. 20–25 (Korpilahti ym. 2019). Lisätietoa käsitteistä myös julkaisuissa Väkivaltakäsitteiden sanasto (Bildjuskin ym. 2020²⁴) ja Sanoilla on merkitystä: Termikäsikirja lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan sanoittamiseen (Rossi ym. 2022²⁵)

- **Digitaalinen nuorisotyö ja verkkonuorisotyö** tarkoittaa digitaalisen median ja teknologian hyödyntämistä tai käsittelemistä nuorisotyössä, mikä voi tapahtua joko fyysisessä tai digitaalisessa ympäristössä (AVI 2024).
- **Kunniaan liittyvä väkivalta** on kunnian säilyttämiseksi tai palauttamiseksi tehtyä yhteisöllistä väkivaltaa.
- **Kuolemansyytilasto** Kaikki Suomessa pysyvästi asuvien henkilöiden kuolemat kootaan Tilastokeskuksen ylläpitämään kuolemansyytilastoon.
- **Hilmo (Hoitoilmoitusjärjestelmä)** Sairaalahoito tilastoidaan Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ylläpitämään hoitoilmoitusrekisteriin. Sekä Hoitoilmoitusjärjestelmä että kuolemansyytilasto molemmat noudattavat ICD-10 tautiluokitusta, jossa väkivallaksi määritellään murha, tappo tai muu tahallinen pahoinpitely (jatkossa väkivalta). Väkivalta kuoleman tai sairaalahoidon syynä ilmaistaan ICD-koodeilla X85-Y09, sekä Y87.1, jotka kertovat väkivallan tekotavan tai siinä käytetyn aseiden tai välineiden. ICD-koodin ns. tarkennusmerkillä voidaan myös ilmaista väkivallan tekijä (esim. puoliso, tuttava).
- **Laajennetulla sovittelulla** tarkoitetaan sovittelumenettelyä, jossa varsinaisten osapuolten lisäksi sovitteluun osallistuu muitakin aktiivisia tahoja (Saarholm ym.2025). Laajennetun sovittelun mahdollisuuksia ehkäistä yhteisöissä ja alueilla esiintyviä lasten ja nuorten välisiä väkivallan kierteitä on nähty tarpeelliseksi selvittää myös nuoriso- ja jengirikollisuuden vastaisessa toimenpideohjelmassa (Järvinen yms. 2024).

24 Bildjuskin, K., Ewalds, H., Hietamäki, J., Kettunen, H., Koivula, T., Mäkelä, J., Nipuli, S., October, M., Peltonen, J., & Siukola, R. 2020. Väkivaltakäsitteiden sanasto. THL Työpaperi 2020_001. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-211-6>

25 Rossi, M., Pietilä, M. & Oinas, M.-M. 2022. Sanoilla on merkitystä: Termikäsikirja lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan sanoittamiseen. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Ohjaus 8/22. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-858-3>

- **Lähisuhdeväkivalta** on väkivaltaa, jossa tekijä ja uhri ovat nykyinen tai entinen kumppani, lapsi, lähisukulainen tai muu läheinen; perheväkivallaksi kutsutaan lähisuhdeväkivallan muotoa, joka tapahtuu perheen sisällä (Bildjuschkin, 2020).
- **Pakkoavioliitto** tarkoittaa avioliittoa tai sen kaltaista suhdetta, jossa toinen tai molemmat puoliset eivät ole voineet vaikuttaa avioliiton solmimiseen.
- **Perheväkivalta** on lähisuhdeväkivaltaa, joka kohdistuu saman perheen jäseneseen (Bildjuschkin ym 2020).
- **Seksuaaliväkivallalla** tarkoitetaan suunnitelmassa yleisellä tasolla väkivaltaa, joka ilmenee henkilön seksuaalisen koskemattomuuden tai itsemääräämisen tahallisen loukkauksena (THL 2019). Luvussa Seksuaalikasvatus, turvataidot ja seksuaaliväkivalta (luku 5) seksuaaliväkivallalla tarkoitetaan kaikkia tekoja, jotka aiheuttavat tai voivat aiheuttaa ruumiillista, seksuaalista, henkistä tai taloudellista haittaa tai kärsimystä, mukaan lukien seksuaaliväkivallan yritys.
- **Seurustelusuhdeväkivalta** tarkoittaa tässä suunnitelmassa nuorten romanttisissa seurustelusuhteissaan kokemaan erityyppistä väkivaltaa. Romanttiset suhteet määriteltiin suhteiksi, joissa seurustellaan tai ollaan yhdessä. (Isotalo 2023a, luku 6.4)
- **TEAviisari** Terveyden edistämisen vertailutietojärjestelmä (TEAviisari) muodostuu THL:n ylläpitämästä verkkopalvelusta, johon kootaan määrävälein terveydenaktiivisuudesta tietoja eri toimintojen, perusopetus, lukiokoulutus, ammatillinen perustutkintokoulutus, kuntajohto, liikunta, kulttuuri ja hyvinvointialueet) kokonaisuudesta.
- **Tyttöjen sukuelinten silpominen** tarkoittaa ulkoisten sukuelinten poistamista tai vahingoittamista ilman lääketieteellistä syytä.
- **Väkivaltainen ekstremistinen toiminta** on radikalisoituneeseen aatemaailmaan perustuvaa väkivallan käyttöä tai väkivallalla uhkaamista, siihen kannustamista tai sen tukemista.
- **Väkivaltaisella radikalisoitumisella** tarkoitetaan prosessia, jonka edetessä väkivalta alkaa näyttäytyä hyväksyttävänä keinona oman aatemaailman mukaisten tavoitteiden saavuttamiseksi.

Liite 6. Yhteenveto ydinviesteistä

Tietopohja ja sen kehittäminen:

- Lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisy edellyttää kattavaa, jatkuvaa ja eettisesti tuotettua tietopohjaa.
- Tietopohjan kehittämiseen tarvitaan kansallista koordinaatiota, tiedonkeruun onnistumista ja lasten osallisuuden varmistamista.

Monialainen yhteistyö, säädökset ja osallisuus:

- Lapsiin kohdistuvan väkivallan loppumiselle keskeistä on lainsäädännön tuki ja se, että säädökset toimeenpannaan.
- Lapsiin kohdistuva väkivallan vähentämiseksi tarvitaan eri viranomaisten yhteistyötä tehokkaasta väkivallan ennalta ehkäisystä alkaen. Uhrin lisäksi tekijöille tulee olla tarjolla tukea väkivaltaisesta käyttäytymisestä irrottautumiseksi.
- Lasten ja nuorten osallisuus tulee huomioida kaikkialla siellä, missä lapsia koskevia päätöksiä tehdään

Lähisuhdeväkivalta perheessä:

- Kaikkien aikuisten ja yhteisöjen tehtävänä on huolehtia siitä, että lapsen oikeus elää väkivallasta vapaata elämää toteutuu.
- Lapsia suojellaan tukemalla vanhemmuutta.

Seksuaalikasvatus, turvataidot ja seksuaaliväkivalta:

- Varhain aloitettu seksuaali- ja turvataitokasvatus lisäävät lapsen hyvinvointia, tietoa, taitoja toimia sekä suojaavat lasta seksuaaliväkivallalta. Seksuaalikasvatus lisää lapsen ja nuoren taitoa toimia itseään ja muita suojaten eri tilanteissa ja ihmissuhteissa.
- Seksuaaliväkivallan haittoja voidaan vähentää, jos sen osapuolet saavat tehokasta, laadukasta ja yhdenvertaista apua yksilöllisen tarpeen mukaan.
- Psykkisen haitan arviointi on olennaista lapsen oikeusturvan toteutumiselle.

Kodin ulkopuoliset ympäristöt ja digitaalinen väkivalta:

- Aikuisten tehtävä ja velvollisuus on taata lapsen turvallisuus kaikissa ympäristöissä.

Liite 7. Yhteenveto toimenpiteistä toteuttajatahoineen

Tietopohja ja sen kehittäminen:

1. Varmistetaan, että kansallisesti keskeiset väkivaltakyselyt saadaan toteutettua säännöllisesti ja hyödynnettyä valmistelu- ja päätöksentekotyössä kunnissa ja kouluissa eettisesti kestäväällä tavalla.
 - **Toteuttajatahot:** Krimeo, THL, Lapsiuhrituskimuksen toteuttajataho, OPH, Kunnat ja hyvinvointialueet, ohjausryhmän alainen tietopohjatyöryhmä, Ministeriöt, Järjestöt soveltuvin osin (esimerkiksi tietojen levittäminen)
2. Varmistetaan lapsiuhrituskimuksen pysyvä rahoitus ja toteutus ml. tulosten jalkauttaminen ja kehittämistoimet.
 - **Toteuttajatahot:** Ministeriöt, Lapsiuhrituskimuksen toteuttajataho, Ohjausryhmän alainen tietopohjatyöryhmä
3. Kansallisen lapsiin kohdistuvan väkivallan tietopohjan säännöllinen koostaminen ml. raportointialustan ja -tavan kehittäminen.
 - **Toteuttajatahot:** Krimeo, THL, Tilastokeskus, Ohjausryhmän alainen tietopohjatyöryhmä, Ministeriöt

Monialainen yhteistyö, säädökset ja osallisuus

4. Vahvistetaan lasten osallisuutta ja väkivallan tunnistamista sekä siihen puuttumista monialaisessa yhteistyössä, huomioiden uhrien lisäksi väkivallan tekijät.
 - **Toteuttajatahot:** THL, OPH, Ministeriöt, Hyvinvointialueet ja kunnat, Järjestöt ja muut yhteisöt
5. Varmistetaan tuki lasten ja nuorten kanssa tehtävälle monialaiselle väkivaltaa ehkäisevälle työlle.
 - **Toteuttajatahot:** STM ja THL, OKM, OPH, Poliisihallitus, Järjestöt, Hyvinvointialueet yhteistyössä kuntien toimijoiden kanssa

6. Kehitetään ja edistetään moniammatillista ja -alaista yhteistyötä eri toimijoiden välillä sekä lisätään tutkimuspohjaista tietoa kiusaamisen ja väkivallan vastaisesta työstä päätöksiä valmisteleville tahoille.
 - Tuetaan myös kiusaamisen vastaista työtä tutkitulla tiedolla ja kehitetään toimien vaikuttavuuden ja toteuttamisen seurantaa.
 - **Toteuttajatahot:** OPH, THL, Karvi, OKM, Poliisihallitus, Turun yliopisto/INVEST, Järjestöt
7. Lisätään vanhempien ja huoltajien osallisuutta ja tuetaan vanhempien kasvatustehtävää turvallisuuden edistämiseksi ja väkivallan ehkäisyssä.
 - **Toteuttajatahot:** Kunnat ja hyvinvointialueet, THL, OPH, Järjestöt ja liitot

Lähisuhdeväkivalta perheessä

8. Lisätään kokonaisvaltaisesti tietoisuutta turvallisuudesta ja väkivallattomuudesta perheessä, huomioiden:
 - Lapsen oikeudet, kasvuympäristön turvallisuus ja kannustava, väkivallaton kasvatusta
 - Turvallinen perhe-elämä
 - Väkivallan eri muodot ja väkivallan todistaminen
 - **Toteuttajatahot:** Hyvinvointialueet ja kunnat, STM, THL, OKM, OPH, Järjestöt
9. a) Selvitetään lapsirauharikoksen säätämisen mahdollisuuksia ja vaikutuksia. Hyödynnetään tutkimustietoa Ruotsin Barnfridsbrottlainsäädännöstä ja sen vaikutuksista lapseen, palveluihin ja viranomaisprosesseihin.
 - b) Tarjotaan lähisuhdeväkivallalle altistumiseen liittyvä koulutuskokonaisuus ammattilaisille.
 - **Toteuttajatahot:** OM, STM, THL, Hyvinvointialueet, Järjestöt, Korkeakoulut ja tutkimuslaitokset

10. Varmistetaan, että tutkitusti toimivat traumafokusoidut ja perheinterventiot soveltuviissa tilanteissa ovat yhdenvertaisesti kaikkien lasten ja nuorten saatavilla
- Palvelupolut selkeät
 - Interventioiden juurtumisen tuki ja koordinaation rakenteet kirkastetaan myös terveydenhuollon ulkopuolella toimivien interventioiden osalta
 - **Toteuttajatahot:** THL, Sosiaalialan osaamiskeskukset, Itla, Järjestöt, Palvelupoluissa hyvinvointialueet
11. Varmistetaan riittävä ja saavutettava tiedonsaanti kunniaan liittyvästä väkivallasta (ml. silpominen) ja väkivallan osapuolia auttavista palveluista nuorille, perheille ja heitä kohtaaville ammattilaisille. Lisäksi parannetaan ammattilaisten valmiuksia ottaa asia puheeksi ja puuttua siihen.
- **Toteuttajatahot:** Kunnat, hyvinvointialueet, Ministeriöt (STM, OM, TEM, OKM, SM), THL, OPH, Maahanmuuttovirasto, Poliisi, Järjestöt
12. Luodaan uskonyhteisöjen yhteinen verkosto, jonka tehtävänä on edistää osallisuutta ja lapsen oikeuksia uskonyhteisöissä ja tähän liittyvää vuorovaikutusta yhteisöjen sekä viranomaisten välillä.
- **Toteuttajatahot:** Verkoston koordinaatio STM & THL yhdessä, Verkostotoimijat, työryhmä on avoin kaikille uskonyhteisöille ja teeman ympärillä oleville toimijoille, kuten tutkijoille, järjestöille ja viranomaistoimijoille.

Seksuaalikasvatus, turvataidot ja seksuaaliväkivalta

13. Kehittävän, ikätasaisen ja kokonaisvaltaisen seksuaalikasvatus-, tunne- ja turvataito-ohjelman kehittäminen ja ammattilaisten kouluttaminen.
- **Toteuttajatahot:** THL, OPH, Kunnat, Hyvinvointialueet, Järjestöt
14. Kootaan yhteen erityisen haavoittuviksi tunnistettujen lapsiryhmien seksuaalikasvatusta ja turvataitoja tukevaa materiaalia.
- **Toteuttajatahot:** THL (eri yksiköiden asiantuntijat yhdessä), OPH, Järjestöt

15. Alaikäisille seksuaaliväkivaltaa kokeneille, tekijöille ja heistä huolta pitävälle aikuisille tarkoitettut:
- palvelupolut määritellään, kehitetään ja kuvataan Istanbulin ja Lanzaroten sopimusten mukaisesti.
 - palvelut ja niiden sisällöt systematisoidaan lasten, vanhempien ja tutkinta-prosessin tarpeita vastaavaksi Barnahus-standardien mukaisesti.
- **Toteuttajatahot:** Hyvinvointialueet, THL, Järjestöt, Poliisi
16. Varmistetaan/vahvistetaan sitä, että
- Ajantasaiset alaikäisen seksuaaliväkivallan uhrin palvelupolut ovat hyvinvointialueen verkkosivuilta löydettävissä.
 - Ammattilaisilla on tietoa lapseen kohdistuvasta seksuaaliväkivallasta ja palvelupoluista.
- **Toteuttajatahot:** Hyvinvointialueet, THL, Järjestöt
17. Laaditaan lasten ja nuorten psyykkisen haitan selvittämiseksi tarvittaviin, terveydenhuollolle tehtäviin lausuntopyyntöihin suositus poliisille sekä järjestetään haitan arvio koulutusta ammattilaisille.
- **Toteuttajatahot:** THL, Hyvinvointialueet, Poliisihallitus

Kodin ulkopuoliset ympäristöt ja digitaalinen väkivalta

18. Kehitetään turvallisuusosaamista ja johtamista varhaiskasvatuksen yksiköissä ja koulun/ oppilaitoksen sisäisessä työssä, huomioiden:
- Rakenteet
 - Yhteiset toimintamallit, puuttuminen, ilmoitusmenettely
 - Roolit ja vastuut, sovittelun hyödyntäminen
 - **Toteuttajatahot:** Kunnat ja koulutuksen sekä opetuksen järjestäjät, OPH, THL/Oikeuspalveluvirasto (OPV), Rikoksantorjuntaneuvosto, Poliisihallitus, poliisiyksiköt

19. Edistetään jo varhain annettavaa systemaattista digiturvataito-
kasvatusta sekä lapsille että heidän vanhemmilleen.
- **Toteuttajatahot:** KAVI (1.1.2026 lähtien Taide- ja kulttuurivirasto), OPH, THL, Poliisi, Järjestöt, Kasvatuksen ja koulutuksen järjestäjät, Kuntien, kulttuuri ja nuorisotoimi, Lasten ja nuorten toimintaympäristöihin suuntautuvat eri alojen opiskelijat
20. Koulutetaan ammattilaisia (sosiaalityöntekijät, opiskeluhoitopalvelut, nuorisotyöntekijät, ICT-asiantuntijat) digiväkivallasta ilmiönä ja toimintatavoista, rikostyypeistä huomioiden tekoäly, alustoista, tunnistamisesta ja ilmoitusvelvollisuudesta, algoritmien toiminnasta.
- **Toteuttajatahot:** Kunnat ja hyvinvointialueet, KAVI (1.1.2026 lähtien Taide- ja kulttuurivirasto), Poliisi, Yritykset (ICT-asiantuntijat, kumminäkökulma), Järjestöt
21. Jatketaan verkkovälitteisten lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten ja niihin liittyvän kuvamateriaalin torjunnan ja tutkinnan koulutuksen kehittämistä ammattilaisille ja varmistetaan, että koulutusta järjestetään.
- **Toteuttajatahot:** Poliisihallitus, Poliisiammattikorkeakoulu (Polamk), Syyttäjälaitos
22. Jatketaan nuorten tietoverkkorikollisuuden torjuntaa ja nuorten ja ammattilaisten osaamisen kehittämistä laaja-alaisesti kouluttamalla. Lisätään myös nuorten tietoisuutta laillisen ja laittoman toiminnan rajoista.
- **Toteuttajatahot:** Poliisihallitus, Poliisiammattikorkeakoulu, OM, OPH, STM, THL, Järjestöt, yritykset
23. Harrastustoimintaa ja tukihenkilötoimintaa lapsille ja nuorille järjestävien tahojen turvallisuuden edistämisen toimintatavoista laaditaan kansalliset suositukset.
- **Toteuttajatahot:** OKM, Suomen urheilun eettinen keskus (SUEK) Olympiakomitea, THL, STM, Kunnat, Järjestöt, lajiliitot

24. Koulutetaan sivistys-, nuoriso-, ja sosiaalitoimen ammattilaisia tunnistamaan seurustelusuhdeväkivaltaa ja vahvistamaan sen ehkäisyä, tunnistamista, puheeksiottoa ja sukupuolisensitiivistä työtettä.
- **Toteuttajatahot:** THL yhteistyössä Istanbulin sopimusta toimeenpanevien tahojen kanssa, OPH, Hyvinvointialueet, Kunnat, Järjestöt
25. Lisätään nuorten ja aikuisten tietoa väkivallasta ja sen haitallisuudesta eri ammattilaisten yhteistyönä monikanavaisella työllä (systemaattinen puheeksi otto ja keskustelut, viestintäkampanjat), jonka tavoitteena on myönteinen ja väkivaltaton kasvatuskulttuuri sekä asenteiden muutos väkivaltaa vastaan. Tuetaan lapsia ja nuoria kertomaan väkivaltakokemuksista aikuisille.
- **Toteuttajatahot:** THL (eri asiantuntijat yhdessä), Hyvinvointialueet ja kunnat (sote ja kasvatusta- ja opetushenkilöstö), OPH, Järjestöt
26. Tunnistetaan väkivaltaiseen radikalisoitumiseen viittavia tekijöitä osana perustyötä ml. verkkoympäristö ja työskennellään moniammatillisesti asiaan puuttumiseksi.
- **Toteuttajatahot:** Eri ministeriöt, THL, Kunnat, Hyvinvointialueet, Polamk, KRP, OPH, Järjestöt, hanketoimijat
27. Ihmiskaupan uhriksi joutuneiden lasten tunnistamisen ja avun piiriin ohjautumisen parantaminen.
- **Toteuttajatahot:** THL yhteistyössä Aktiivinen toimijuus -hankkeen vastuutahojen kanssa, OPH, kunnat, hyvinvointialueet & YTA-alueet, valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisen työn koordinaatio

ISSN pdf: 1797-9854
ISBN pdf: 978-952-00-5996-5

Sosiaali- ja
terveysministeriö

stm.fi/julkaisut
julkaisut.valtioneuvosto.fi